

**Ντανιέλ
Γκερέν**

πάνω στὸ φασισμὸ

1.

**ή φαιὰ
πανούκλα**

„Κείμενα“

Η ΦΑΙΑ ΠΑΝΟΥΚΛΑ

ΝΤΑΝΙΕΛ ΓΚΕΡΕΝ

πάνω στό φασισμὸν

1 Η ΦΑΙΑ ΠΑΝΟΥΚΛΑ

μετάφραση ἀπὸ τὰ γαλλικά
ΜΠΑΜΠΗ ΛΥΚΟΥΔΗ

“*ΚΕΙΜΕΝΑ*,,

εἰσαγωγή

"Οταν μᾶς ὑποσκέλιζε δ φασισμός

Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ καὶ ποὺ χρησιμεύει σὰν εἰσαγωγὴ στὸ σύνολο τῶν ἄλλων κειμένων ποὺ συγκεντρώθηκαν σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο, ἔχει ξαναδημοσιευθεῖ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1954. Ἡ ἐπιθεώρηση Μοντέρνοι Καιροί, ἐτοιμάζοντας ἔνα εἰδικὸ τεῦχος γιὰ τὴν «Ἀριστερά», μοῦ ζήτησε νὰ περιγράψω τὴν μοιραίᾳ ἑκείνῃ δεκαετία ποὺ δ φασισμὸς ὑποσκέλιζε ἀσταμάτητα τὶς ἐργατικὲς καὶ δημοκρατικὲς δυνάμεις. Ἀλλά, παρ’ δὲ ποὺ γράφτηκε τελικὰ τὸ ἄρθρο, δὲν δημοσιεύθηκε ἀπ’ τὴν ἐπιθεώρηση. Βγῆκε κατόπιν, δυὸ φορές, σὲ μπροσούρα ^a. Ἀλλαγὲς δὲν ἔκανα παρὰ μόνο στὶς λίγες συμπερασματικὲς γραμμές, γιὰ νὰ τὶς προσαρμόσω περισσότερο στὴ σύγχρονη ἐποχή.

Στήγια ἀρχὴ τῆς δεκαετίας 1930 - 1940, δταν ἔπειτε η νὰ συγχρουστεῖ μὲ τὸ φασισμὸ καὶ νὰ τὸν νικήσει ἢ νὰ καταποντιστεῖ ἀπ' αὐτόν, η γαλλικὴ Ἀριστερὰ παρουσίαζε ἔνα θλιβερὸ θέαμα: τὸ θέαμα τῆς διχόνοιας, τῆς ἀπολύθωσης καὶ τῆς ἀδυναμίας. "Οχι πώς εἴταν στήγια κατάσταση μ' αὐτὴ ποὺ εἶναι σήμερα. Είχε ἀκόμα ζωτάνια καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους ποὺ δὲν τοὺς ἔλειπε οὔτε η προσωπικότητα, οὔτε δὲν θουσιασμός, οὔτε η πείρα. Μέσα τῆς ἀντιφέγγιζαν ἀκόμα οἱ τελευταῖς ἀχτίδες ἐγδόξου παρελθόντος. Ἀκόμα δὲν είχε ἀφήσει νὰ χαθοῦν οἱ παραδόσεις τοῦ κλασικοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ κομμουνισμοῦ· ἄλλοι ἀπ' τοὺς διαδούς της διαποτίζονταν ἀκόμα ἀπ' τὴν σκέψη τοῦ Γκέσοντ καὶ τοῦ Ζωρρὲς κι ἄλλοι: ἐμπνέονταν ἀπ' τὴν ἐπιβλητικὴ ἐποποίεια τῆς Ρωσικῆς ἐπανάστασης καὶ τῆς πρώτης ἐποχῆς τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς, μιὰ ἀπ' τις γονιμότερες ἐμπειρίες τῆς ἀνθρώπινης Ιστορίας.

"Ομως η γαλλικὴ Ἀριστερὰ είχε χωθεῖ, είχε διωτηχτεῖ βαθειά, μέσα στήν ἐργατικὴ διάσπαση. Ή ἔξη τῆς ἀδελφοστραγγῆς τῆς είχε γίνει δεύτερη φύση. Τὸ καθένα ἀπὸ τὰ δύο τῆς κομμάτια ἔμοιαζε σὰ νάχε πήξει σὲ στερεοτύπειο.

'Απ' τὴ μιὰ μεριά, η παλιὰ S.F.I.O.,* διατηροῦσε ἀκό-

* Γαλλικὸ τμῆμα Ἐργατικῆς Διεθνοῦς (σ.τ.μ.).

μα τὴν ἐπιρροή της σὲ δρισμένα ἔργατικά στρώματα κ' εἴ-
ταιν δέναια πολὺ πιὸ «ἀριστερή» — στὰ λόγια τουλάχιστον —
ἀπ' τὸ σημερινὸ κόδμα τοῦ Γκύ Μολλέ, πολὺ πιὸ πιστὴ απ'
αὐτὸ στὴν «ἔσωκομματικὴ δημοκρατία» καὶ δὲν εἶχε ἀκόμα
ἐκφυλιστεῖ ἀπὸ τὴν ἀσκηση τῆς ἔξουσίας, ἀλλὰ ἔχοντας κι-
δλας κατολισθήσει στὴν πολιτικὴ τῆς συγεργασίας τῶν τά-
ξεων καὶ στὴ μυωπικὴ ἐκλογομαγία, σπαταλοῦσε τὶς τελευ-
ταῖς δυνάμεις τῆς στὴν ἐπανάληψη τῶν μονότονων λιτανει-
ῶν τῆς πολεμικῆς τῆς μὲ τοὺς «διασπαστές τῆς Τούρ».*

‘Απ' τὴν ἀλλή μερὶα τὸ κομμουνιστικὸ κόδμα, πολὺ πιὸ
ἀδύναμο ἀριθμητικά ἀπὸ σήμερα, ἀκολουθοῦσε ἀριστερίστικη
καὶ σεχταριστική, δηλαδὴ τυχοδιωκτικὴ πολιτική, χωμένο
μέχρι τὸ λαιμὸ στὶς καθημερινές καταγγελίες τῶν «σοσ:αλ-
προδοτῶν» καὶ προσπαθώντας νὰ συγκαλύψει κάτω ἀπ' τὰ
θορυβώδικα κ' ἔξτρεμιστικὰ συνθήματα τῆς «Τρίτης περιό-
δου», τὴν εἰρηνικὴ συνύπαρξη μὲ τὸν ἀστικὸ κόσμο ποὺ χρειά-
ζόταν ἡ Μόσχα γιὰ νὰ «οἰκοδομήσει τὸ σοσ:αλισμὸ» πάνω
στὸ ἔνα ἔκτο τῆς γῆς — στὴ θεωρία —, γιὰ νὰ σταθεσ-
ποιήσει τὴν ἔξουσία μᾶς νέας γραφειοκρατίας — στὴν πράξη.

Αὐτὸ τὸ διχασμένο, ἀποστεωμένο καὶ ἀργητικὸ κίνη-
μα, μὲ τὴν δρατότητα περιορισμένη ἀπὸ τεράστιες παρωπί-
δες, ἔμειλλε νὰ δέχεται, σ' δλη τὴ διάρκεια τῆς δεκαετίας,
ξαφνικὰ τραντάγματα ἀπὸ μὰ σειρὰ ἀπρόσμενα συμβάντα
καὶ νὰ αἰργιδιάζεται ἀπὸ γιγαντιαῖς γεγονότα ποὺ οὔτε νὰ
τὰ προβλέψει οὔτε καὶ νὰ τὰ ἐλέγξει μποροῦσε· κι δποτε ἀ-
ναγκαζόταν νὰ δγαλει: ἀπ' τὴν παθητικότητά του, αὐτὸ γι-
νόταν κάτω ἀπ' τὴν πίεση ἐπιθετικότερων ἀγτίπαλων δυνά-
μεων.

* Στὴν πόλη Τούρ, τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1920 ἔγινε τὸ συνέδριο
τοῦ Γαλλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόδματος, δποὺ ἐκδηλώθηκε ἡ διάσπαση
διάνομεσσα στοὺς δπαδούς τῆς ἐπίσημης πολιτικῆς τοῦ κόδματος καὶ
στὴν ἀριστερή του πτέρυγα ποὺ ἀποσχίστηκε καὶ σὲ συνέχεια ἀπο-
τέλεσε τὸ Γαλλικὸ Κομμουνιστικὸ Κόδμα, προσχωρώντας στὴν Κομ-
μουνιστικὴ Διεθνῆ (σ.τ.μ.).

Πρώτα - πρώτα, τὸ ἀναπάντεχο γεγονός τῆς παγκόσμιας οἰκονομικῆς κρίσης ποὺ ξέσπασε στὸ τέλος τοῦ 1929 καὶ πού, ἀν καὶ στὰ χαρτιὰ πρόσφερε στὴν Ἀριστερὰ ἔναν εὔκολο θρίαμβο, μιὰ καλόδεκτη, ἀν καὶ ἀπρόσμενη, ἐπαλήθευση τῆς θεωρίας της, στὴν πραγματικότητα ὡστόσο τῇ δρῆκε ἀπόλυτα ἀνέτοιμη: ἡ ἐκπληξη τῶν ἡγετῶν τοῦ Κρεμλίγου, ποὺ εἶχαν «στὰ χρυφὰ» ποντάρει σὲ μιὰ παροδικὴ σταθεροποίηση τοῦ καπιταλισμοῦ, στάθηκε τὸ ἴδιο μεγάλη — παρ' ὅλες τις διαδεδαχώσεις τους γιὰ τὸ ἀντίθετο — δοσ καὶ τῶν ἀφελῶν σοσιαλδημοκρατῶν ποὺ εἶχαν αἰχμαλωτιστεῖ ἀπὸ τὴ γοητεία τῆς «ἀμερικανικῆς εὐημερίας».

Καὶ, μερικοὺς μῆνες ἀργότερα, τὸ ἄλλο μεγάλο ἀναπάντεχο γεγονός τῶν γερμανικῶν ἔκλογῶν τῆς 14ης Σεπτέμβρη τοῦ 1930, δησοὶ οἱ ναζιστὲς κέρδισαν 107 ἔδρες στὸ Ράιχσταγκ — ἀντὶ γιὰ τις 12 ποὺ εἶχαν πρὶν — μέσα σ' ἕνα τεράστιο πανδαιμόνιο ἀπὸ ποδοκροτήματα μὲ μπόττες καὶ *Sieg Heil!*

Εαρινκά, χωρὶς καν νὰ προλέψει νὰ τὸ δεῖ νάρχεται: καὶ νὰ τὸ ἔορκίσει, ἡ γαλλικὴ Ἀριστερά, σχολαστικὴ καὶ δέσμια τῶν παλιῶν θεωρητικῶν συνταγῶν της, εἶχε μπροστά της τὸ σχεδὸν ἔγνωστο φάσμα τοῦ φασισμοῦ.

Κι δμως, ἡ ἀπειλητικὴ αὐτὴ ἐμφάνιση δὲν εἴται κάτι τὸ ἔντελως καὶ νεύριο. Ἐδῶ κι ὁχτὼ χρόνια, ἡ πάθηση αὐτῆς, ποὺ δὲν τὴν εἶχε ἀκόμα ἀναλύσει σ' δλο της τὸ βάθος ἡ κοινωνιολογικὴ ιατρική, εἶχε κατακλύσει τὴ γειτονικὴ Ἰταλία καὶ τὴν εἶχε ἰσοπεδώσει. Ἡ Ἀριστερὰ δμως δὲν πῆρε ποτὲ στὰ σοβαρὰ αὐτὸ τὸ «ἐκεῖθεν τῶν» *«Ἀλπεων»* φαινόμενο. Ἀφοῦ καυτηρίασε τοὺς δολοφόνους τοῦ Ματτεότι, δπως δφειλε ἀλλώστε, ξαναβρῆκε γρήγορα τὸν τόγο τῆς διαχωμάδησης. Ὁ Πώλ Μπουκούρ ἐξακόντισε ἐκεῖνο τὸ: ὁ Ἀποκριάτικος Καΐσαρας /* Δὲ θέλησαν νὰ δεχτοῦν δπι ἐδῶ εἶχαν νὰ κάνουν μὲ μιὰ ἐπιδημικὴ ἀσθένεια κι δτι τὰ ἴδια αἴτια μπορούσαν νὰ παράγουν ἀλλοῦ τὰ ἴδια ἀποτελέσματα. Ἀκόμα καὶ στὴν

* Ἀναφερόμενος στὸν Μουσσολίνι (σ.τ.μ.).

‘Ιταλία, οι σοσιαλιστές, λίγο πριν απ’ την Πορεία στη Ρώμη, είχαν καγχάσει. “Οσο γιὰ τοὺς κομμουνιστές, είταν καταδικασμένοι ν’ ἀρνοῦνται τὸ φασιστικὸ χίνδυνο, διαχηρύσσοντας δτὶ ὑπάρχει ἀπόλυτη ταύτιση ἀνάμεσα στὶς διάφορες μορφὲς τῆς ἀστικῆς χυριαρχίας, είτε τὴ «δημοκρατικὴ» εἴτε τὴ «φασιστικὴ» ἐτικέτα ἔχει αὐτῇ. Μετὰ τὴν ἥττα, οἱ νικημένοι ‘Ιταλοὶ είταν οἱ πρῶτοι ποὺ προσπάθησαν νὰ πείσουν τὰ ἀδέλφια τους τῶν ἀλλων χωρῶν δτὶ δὲν ἔπρεπε νὰ φοβοῦνται παρόμοια ἀπειλή: πορεία στὸ Βερολίνο δὲ γινόταν ποτέ· ή δημοκρατία τῆς Βαϊμάρης είταν ἀτρωτη ἀπὸ κάθε χίνδυνο. Κ’ οἱ ἀγαθοὶ Γερμανοὶ, στὴ μαχάρια ὑπεροφία τους, πείθονταν εὔκολα: σοσιαλδημοκράτες καὶ κομμουνιστές μαζὶ, διαχήρυξαν δτὶ ή γερμανικὴ ἐργατικὴ τάξη είχε ὑψηλὴ πολιτικὴ διαπαιδαγώγηση: «ἔνας τόσῳ κτηνῶδικος σφαγιασμὸς τῆς δημοκρατίας» είταν ἀδιανόητος γιὰ τὴ χώρα τοῦ Γκαίτε. ‘Ο φασισμὸς δὲν είχε πιθανότητες ἐπιτυχίας παρὰ μόνο στὶς καθυστερημένες μιτσαγροτικὲς χώρες χλπ., χλπ.

‘Η ἔκπληξη τῆς 14ης Σεπτέμβρη 1930 δὲν ἀρκεσε γιὰ ν’ ἀνοίξει τὰ μάτια αὐτῶν τῶν τυφλῶν. Τὴν παραμονὴ ἀκόμα τῆς χιτλερικῆς νίκης, πρὸς τὸ τέλος τοῦ 1932, οἱ Ιδιοὶ οἱ συντάχτες τοῦ *Nordwärts*, δπως καὶ τῆς *Rote Fahne* ἔδιναν χρησμοὺς δπου παρουσίαζαν τὸν ἐθνικοσοσιαλισμὸ νὰ ἀναδίνει τὴ μυρουδιὰ τοῦ «σαπισμένου πτώματος». ‘Ο Λεδν Μπλούμ είταν λοιπὸν δικαιολογημένος δταν, τὸν Γένοι καιρό, σ’ ἕνα περίφημο ἄρθρο, πρόβλεψε τὴν παραχυμὴ καὶ τὴν τελικὴ ἀποτυχία τοῦ Φύρερ.

‘Ομως οἱ «ἄλυσιδωτες ἀντιδράσεις», δπως θὰ λέγαμε σήμερα, συνέχιζαν νὰ ξαφνιάζουν τὴν ‘Αριστερὰ μας μ’ ἐναντι ἀδυσώπητο ρυθμό. Στὶς 30 Γενάρη 1933, είχε τὴν ἔκπληξη τῆς κατάληψης τῆς ἔξουσίας ἀπ’ τὸν ἐθνικοσοσιαλισμό, ποὺ τὴν ἀχολούθησαν ἀπὸ κοντὰ ή πρόκληση τῆς πυρπόλησης τοῦ Ράιχσταγκ καὶ ή θέση ἔκτὸς νόμου καὶ ἔκτὸς μάχης τοῦ γερμανικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος.

‘Ἐπιτέλους αὐτῇ τῇ φορᾷ ή γαλλικὴ ‘Αριστερὰ αισθάνθηκε νὰ πιάνεται ἀπ’ τὸ λαμπό. Τὸ φράξιμο τοῦ δρόμου στὴ

φασιστική ἐπιδημία γινόταν γι' αὐτή ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου. Τὸ φευτοπαίγνιδο τῆς καταγγελίας τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος — στὴ θεωρίᾳ — ἐνῷ ἡ ἀνατροπή του ἀναβαλλόταν γιὰ τὶς ἑλληνικὲς καλένδες καὶ τὸ δόλεμά της μὲ μὰ λεπτή φέτα ἀπ' αὐτό, ἔπαψε πιὰ νὰ τῆς χρησιμεύει.
*Ἐπρεπε ἡ νὰ νοιαστεῖ γιὰ τὴν ἀμωνά της ἡ νὰ χαθεῖ.

Κι αὐτὴν ἀκόμα τὴν ὥρα τοῦ πανικοῦ, δρέθηκαν ἀνάμεσά μας στενοκέφαλοι ἀγωνιστὲς ποὺ ἡ μαχαριόθητά τους δὲν διαταράχτηκε καὶ πολὺ ἀπ' τὸ γολγοθᾶ τῆς μακρινῆς Γερμανίας: οἱ Ἰταλοὶ «μαχαρογάδες» παραδόθηκαν στὸν Μουσσολίνι γιατὶ ἔχουν κλίση σὲ κάθε τὶ τὸ χτυπητὰ φανταχτέρο καὶ στὴ μεγαλαυχίᾳ· οἱ «μπόροι»^{*} ὑπόκυψαν στὸν Χίτλερ γιατὶ τοὺς ἀρεσε τὸ δῆμα τῆς χήνας· ἐμεῖς δμως οἱ Γάλλοι εἰμαστε πολὺ «ξύπνιοι» γιὰ νὰ πέσουμε στὴ παγίδα.
*Γιτερα, ἡ Ἀριστερὰ εἶχε ἀκόμα καὶ τοὺς μικροαστούς της ποὺ δὲν τοὺς ἀρεσε καθόλου νὰ τοὺς ἀνησυχοῦν.
*Ἀκούω ἀκόμα τὴ μαχαρίτισσα Σουζάνα Μπυισόν, τῆς Σοσιαλιστικῆς Ὁμοσπονδίας τοῦ Σηκουάνα, νὰ φωνάζει: «Μικροί μου φίλοι, φωνάζοντας ξιαρχῶς γιὰ τὸ φασιστικὸ κίνδυνο, θὰ τὸν κάνετε στὸ τέλος νὰ γεννηθεῖ!». Λίγα χρόνια ἀργότερα ἐμελλε νὰ πεθάνει στὰ χέρια τῶν γαζιστῶν δημίων.

Η Ιλιγγιώδεικη κατάρρευση τῆς γερμανικῆς δημοκρατίας κ' ἡ καινούρια ἀλυσιδωτὴ ἀντίδραση ποὺ στάθηκε, τὴν ἐπόμενη χρονιά, ἡ αἰματηρὴ ἔξοντωση τοῦ βιεννέζικου προλεταριάτου κ' ἡ φριχτὴ καὶ ἀσταμάτητη ἐπέκταση τῆς φασιστικῆς κηλίδας, δλα αὐτὰ ἀπαιτούσαν, δλα αὐτὰ ἔκαναν ἀπαραίτητη καὶ ἐπείγουσα τὴν ἀνανέωση τῶν ἀντιλήφεων καθὼς καὶ τῶν μεθόδων πάλης τῆς γαλλικῆς Ἀριστε-

* Boche: περιφρονητικὴ ὄνομασία ποὺ δίνεται στοὺς Γερμανοὺς ἀπ' τοὺς Γάλλους, ἀπ' τὴ λέξη τῆς ἀργκὸ alboche = Γερμανός (σ.τ.μ.).

ρᾶς. "Επρεπε νὰ ἀπαλλαχτεῖ, πρὶν εἶναι ἀκόμα ἀργά, δῆτα μόνιο ἀπ' τὴν στασιμότητα καὶ τὴν ἀποστέωση τῶν θεωρητικῶν της ἀποσκευῶν, ἀλλὰ ἀκόμα κι ἀπ' τὴν διαιρεση: γιὰ νὰ ἐπιβιώσει, ἔπρεπε νὰ σπεύσει νὰ ἀποκαταστήσει τὴν ἑνδητητικὰ τῶν ἔργατῶν.

Δὲν ὑπάρχει δῆμος δυσκολότερο πράγμα ἀπὸ τὸ ξανακόλλημα κομματιῶν ποὺ, ἀπὸ πολλὰ χρόνια, εἶχαν συγνθίσει νὰ εἶναι χωρισμένα. "Η μᾶλλον, δὲν ὑπάρχει δυσκολότερο πράγμα ἀπ' τὸ νὰ θυσιάσουν στ' δυνομα τῆς ἔργατικῆς ἐνότητας κατακτημένες θέσεις οἱ κάτοχοι ἐκλογικῶν καὶ συνδικαλιστικῶν φέουδων. Γιατί, σ' διαφορὰ τὸ ίδιο τὸ προλεταριάτο, τὸ στοιχειακὸ ταξικὸ του ἔντικτο δὲν τὸ ἀπατοῦσε· ποτὲ δὲν ἔπαψε νὰ θέλει τὴν ἀποκατάσταση αὐτῆς τῆς ἔνωσης ποὺ κάνει τὴν δύναμη. Ἀλλὰ μιὰ ἀκόμα δυσκολία ὑπῆρχε: τὸ πρόδολημα τῆς ἐνότητας εἶχε τὸ κλειδί του ἔξω ἀπ' τὴν Γαλλία. Δὲν ὑπῆρχε πιθανότητα ἐπαγένωσης τοῦ γαλλικοῦ ἔργατικοῦ κινήματος παρὰ μόνο ἀν τὸ ἀρεσε στοὺς ἡγέτες τοῦ Κρεμλίνου. Κι αὐτοί, στὴν περίοδο ποὺ προηγήθηκε ἀπ' τὴν γερμανικὴ ἥττα καὶ γιὰ λόγους τόσο σκοτεινούς καὶ τόσο ἀνομολόγητους¹ ποὺ, κατὰ βάθος, ποτὲ δὲν ἔκαθαρίστηκαν ἀπόλυτα, ἐσπρωξαν τὰ πράγματα μέχρι τὸ σημεῖο νὰ χαραχτηρίζουν τὴν ασσιαλόημοκρατία καὶ τὸ φασισμὸ «δίδυμα ἀδέλφια» καὶ μέχρι τὸ σημεῖο νὰ ὑποχρεώσουν τοὺς γερμανούς κομμουνιστές, κάποτε, νὰ ἐνώσουν τὶς ψήφους τους μὲ τὶς ψήφους τῶν γαζίστων. "Αραγε τὰ σκληρὰ μαθήματα τῆς ἥττας, ποὺ ἀγάλυσε ἢ ἀστραφτερὴ πέννα τοῦ Τρότσκυ,² τοὺς ἔκαναν νὰ ἐγκαταλείψουν αὐτὴν τὴν ταχτικὴν αὐτοκτονίας;

Μερικές μεμονωμένες προσπάθειες ποὺ ἔγιναν στὴ Γαλλία γιὰ νὰ βγεῖ τὸ κίνημα ἀπ' τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν διχονία, ἐμειγναν χωρίς ἐπιτυχία.

‘Απ’ τὰ 1931 κιόλας, μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ εἰκοσιδύο συνδικαλιστικὲς προσωπικότητες ποὺ ἀγήκαν στὴ μειοψηφίᾳ τῆς C.G.T.* καὶ τῆς C.G.T.U.** καθὼς καὶ σὲ αὐτόνομες δργανώσεις, εἶχαν δγάλει μιὰ διακήρυξη ζητώντας τὴν ἀποκατάσταση τῆς συνδικαλιστικῆς ἐνότητας. Η δράση τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς, ποὺ προβαλλόταν κάθε δδομέδα ἀπ’ τὴν ἐφημερίδα *Cri du Peuple* δὲν ἔμεινε χωρὶς ἀπήχηση. Τελικὰ δμῶς συνθλίφτηκε ἀνάμεσα στὶς παντοδύγαμες ἡγεσίες τῶν δυὸς μεγάλων ἀντιμαχόμενων ἑργατικῶν δργανώσεων: ἡ μὴ κεφαλουνιστικὴ μειοψηφίᾳ διώχτηκε νέτα-σκέτα ἀπ’ τὴν C.G.T.U., βρέθηκε αἰωρούμενη στὸ κενὸ καὶ περιμαζεύτηκε ἀπ’ τὴ γραφειοκρατία τοῦ Λεδύ Ζουώ, περγάντας ἔτσι, μὲ θλιβερὴ ταχύτητα, τὸ Ρουβίκωνα τοῦ ρεφορμισμοῦ.³

Κατόπιν, στὰ 1933, μετὰ τὴ γερμανικὴ καταστροφὴ, μερικοὶ γάλλοι: ἐπαναστάτες ἀγωνιστές, σοσιαλιστές ἢ συνδικαλιστές τῆς ἀριστερᾶς καὶ πρώην κομμουνιστές, συγχειτρώθηκαν μαζὶ μὲ τοὺς π:δ ἀντιπροσωπευτικοὺς ἀπ’ τοὺς γερμανοὺς φυγάδες, ποὺ ἀγήκαν σὲ παρόμοιες πολιτικὲς τάσεις. Μαζὶ προσπάθησαν γὰρ δγάλουν συμπεράσματα ἀπ’ τὴν ἥττα καὶ νὰ «ξανασκεφτοῦν» τὶς θεωρητικὲς βάσεις καὶ τὶς πραχτικὲς μορφὲς τῆς δράσης τους, χωρὶς δμῶς ἀπτὰ ἢ τουλάχιστον ἀμεσα ἀποτελέσματα. Η ἥττα εἶται ἀκόμη πολὺ κοντὲ καὶ ζητήματα προσωπικὰ καὶ στενόμωαλες μνησικακίες δέχουνται τὴ μυωπικότητα τῶν ἐμιγκρέδων τῆς ἀλληγ. πλευρᾶς τοῦ Ρήγου. Δὲν μπορούσαν νὰ μᾶς ποῦν καθηρά γιατὶ νικήθηκαν καὶ τί μέτρα θάπρεπε νὰ πάρουμε ἔμεις γιὰ νὰ μὴν δρθεὶ καὶ δικῇ μας σειρά.⁴

Καὶ τότε ἀκριβῶς, ἐνῶ οἱ «ἀλυσιδωτὲς ἀντιδράσεις» συνέχιζαν νὰ μᾶς αἴφνιδιάζουν, ξέσπασαν τὰ γεγονότα τῆς 6ης

* Γενικὴ Συνομοσπονδία Ἐργατῶν (σ.τ.μ.).

** Γενικὴ Συνομοσπονδία Ἐνωμένων Ἐργατῶν (σ.τ.μ.).

Φλεβάρη 1934. Τή φορά αύτή, διαφορικός είταν πρὸ τῶν πυλῶν μας. Κυριαρχοῦσε στὸ πεζοδρόμιο. Προσπαθοῦσε νὰ καταλάβῃ τὸ Παρίσι μας. Τὸ αἷμα ἔτρεξε. Ἡ πλατεῖα ντὲ λὰ Κονκόρουτ καὶ τὰ Ἡλύσια Πεδία ἔγιναν πεδίο μάχης. Στὶς γραμμές μας ἐπιχράτησε ἀπερίγραπτη σύγχιση καὶ κατάπληξη.

Οἱ σοσιαλιστὲς εἶχαν κιόλας διστρῆμιστεὶ μὲ τὸν Λεόν Μπλούμ ποὺ τὴν παραμονὴ ἀκόμα ἐρωτοτροποῦσε μὲ τοὺς φαύλους ριζοσπαστικοὺς πολιτικούς, τοὺς προστάτες τοῦ καταχραστῆ Σταβίσχου, μὲ τοὺς «κλέφτες» ποὺ εἶχαν δώσει τὴν ἀφορμὴ γιὰ τὴ φασιστικὴ ἔξέγερση.

Οἱ κομμουνιστὲς δὲν εἶχαν λιγότερο συμβιβαστεῖ κραυγάζοντας «κάτω οἱ κλέφτες» μαζὶ μὲ τὶς συμμορίες τοῦ συνταγματάρχη ντὲ λὰ Ρόκ* καὶ παρελαύνοντας στὴν Ἰδια γραμμῇ μ' αὐτὲς στὸ πλάτος τῆς ὅδου Ρουαγιάλ — εἰμουν αὐτόπτης μάρτυρας τοῦ αὐτό. Διαπιστώνοντας ἀργότερα δὲ τι εἶχαν φυσῆσει κι αὐτοὶ στὴ φασιστικὴ πυροστιά, ἔκαναν μιὰ ἀκροβατικὴ προσπάθεια ἀποκατάστασης τῶν πραγμάτων ρίχνοντας, στὶς 9 Φλεβάρη, τὶς ὅμιδες κρούσης τους — ποὺ τὶς ἀποτελοῦσαν ἔξαιρετικὰ θαρραλέοι ἐργάτες — ἐνάντια στὴ παρισινὴ ἀστυνομία.

Μέσα σ' δλη αὐτῇ τῇ σύγχιση, ἡ δργανωμένη ἐργατικὴ τάξη δὲν ἔχασε τὴν φυχαριψία της. Κι δταν διηγηρὸς Ζουώ διστερὰ ἀπὸ προτροπή, δπως λέγε, κάποιου ἀπὸ τοὺς διπουργοὺς ποὺ παρατήθηκαν στὶς 6 Φλεβάρη καὶ γιὰ νὰ κατευθύνει σὲ ἀνώδυνους δρόμους τὴ λαϊκὴ ἀγανάκτηση, ἔριξε τὸ σύνθημα τῆς γενικῆς εἰκοσιτετράωρης ἀπεργίας στὶς 12 Φλεβάρη, οἱ ἐργαζόμενοι, χωρὶς τὴ παραμικρὴ ταλάντευση, εἶπαν μὲ μιὰ πειθαρχημένη διοφωνία «δχι» στὸ φασισμό.

* Ετσι δημως, ἀπλὰ καὶ μόνο εἶχε προληφθεῖ τὸ χειρό-

* Αρχηγὸς καὶ λίδρυτὴς τοῦ Γαλλικοῦ Κοινωνικοῦ Κόμματος (Parti Social Français), ὑπερδεξιᾶς καὶ ἐθνικιστικῆς κατεύθυνσης, συγχροτημένου πάνω στὰ πρότυπα τοῦ φασιστικοῦ κόμματος τοῦ Μουσσόλινι (σ.τ.μ.).

τέρο. Ό δρόμος γιὰ τὴν ἔξουσία εἶχε κλείσει γιὰ τοὺς φασιστές γιὰ τὸ ἀμεσοῦ μέλλον, ἀλλ' ἀπ' αὐτὸῦ ἐπωφελήθηκε μιὰ κυβέρνηση «ἔθυγκῆς ἐνότητας» ποὺ δὲν εἶταν ἀπόλυτα ἐλεύθερη ἀπέναντι στοὺς Πυροσταυρίτες.* Ή ρωγμὴ εἶχε σκεπαστεῖ, δὲ κίγδυνος διμως παράμενε δὲ ίδιος.

Παρ' δὲ ἀυτά, ἡ Ἀριστερὰ συνερχόταν. Εἶχε πιὰ συνειδητοποιήσει στὴν πράξη τὴν σοδαρότητα τοῦ φασιστικοῦ κινδύνου. Κι δὲ συνταγματάρχης ντὲ λὰ Ρόχ — ποὺ δπως ἀποδείχτηκε δὲν εἶταν παρὰ ἔνα ἀνδρείκελο — τὴν δοτήθησε χωρὶς νὰ τὸ θέλει, στὸ νὰ ἀποκτήσει πάλι αὐτοσυνείδηση. Τὸ φόβητρο τοῦ φασισμοῦ ἔδρασε σὰν μιὰ δυνατὴ ζύμη ἐπαναστατικῆς ἀναγέωσης ἐνῷ ταυτόχρονα συγένδυλε στὴν ἐπανασυγκόλληση τῶν χωρισμένων κορματιῶν τῆς γαλλικῆς Ἀριστερᾶς.

Μερικὲς σωστὲς πρωτοδουλίες ἐπιτάχυναν αὐτὴ τὴν ἀνόρθωση. Στὸ Σαλν-Ντενί, Ιδιαίτερα, δὲ Ζάχ Ντοριό — διελλοντικὸς ἀποστάτης — σήκωσε τὴν σημαία τῆς ἀνταρσίας κατὰ τῆς ἥγεσίας τοῦ Κ.Κ. ποὺ ἀρνήθην τὴν ἐνότητα δράσης μὲ τὴν S.F.I.O. — ἡ ποὺ τὴ δεχόταν μόνο «στὴ δάση» — καὶ ἡ ἥγεσία τοῦ Κ.Κ., μπρὸς στὴν ἀπειλὴ νὰ γίνει οὐραγός, πῆρε τὴν δύνεια ἀπ' τὴ Μόσχα νὰ πραγματοποιήσει τὴν ἐνότητα δράσης «στὴν κορυφή».

Αὐτὴν διμως τὴ στιγμὴ, δταν θὰ μποροῦσε νὰ πιστέψει κανεὶς δτι ἡ Ἀριστερὰ διγῆκε δριστικὰ ἀπὸ τὴν ἀποτελμάτωση κι δταν δλες οἱ ἐλπίδες εἶταν δικαιολογημένες,⁵ τὴν πλάκωσε μιὰ καινούρια συμφορά. Οἱ θεοὶ τοῦ Κρεμλίνου,

* *Croix de feu* (Πύρινος σταύρος). Ήτοι δνομαζόταν ἡ μεγαλύτερη καὶ στρατιωτικὰ συγκροτημένη γαλλικὴ φασιστικὴ δργάνωση. Οἱ Πυροσταυρίτες ἐπαιξαν πρωταρχικὸ ρόλο στὴν δργάνωση καὶ στὴν ἐκτέλεση τῆς φασιστικῆς ἐξέγερσης τῆς 6 Φλεβάρη 1934 (σ.τ.μ.).

πηδώντας ἀπότομα ἀπ' τὴν ἀδιαλλαξία στὸν διππορτουνισμό, ύποχρέωσαν τοὺς κομμουνιστὲς συντρόφους μας νὰ ἐπιδιώξουν τὴν συμμαχία μ' ἔνα ἀστικὸ κόμμα ποὺ μὲ τὴν σαπίλα του εἶχε προκαλέσει, κατὰ ἔνα μεγάλο μέρος, τὴν φασιστικὴ ἔκρηξη: τὸ ριζοσπαστικὸ σοσιαλιστικὸ κόμμα. 'Αντὶ νὰ μετατρέψουν τὴν ἐνδητὰ δράσης «στὴ κορυφὴ» σὲ δργανικὴ ἐνδητὰ, πάνω σ' ἔνα μίνιμου πρόγραμμα πάλης κατὰ τῶν τράστ καὶ κοινωνικοῦ μετασχηματισμοῦ, ἀντὶ νὰ διευρύνουν τὸν ἔργατικὸ αὐτὸν συνασπισμὸ σὲ Λαϊκὸ Μέτωπο, συνασπίζοντας γύρω λπ' τὴν ἐργατικὴ τάξη, τὸ μεγαλύτερο δυνατὸ τμῆμα τῶν μεσαίων τάξεων καὶ τῶν ἔξαθλιωμένων μικροχωρικῶν, οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Κ.Κ. ἀφήσαν τὸν κ. Νταλαντίκ νὰ τοὺς δέσει τὰ χέρια.

Τὸ πρόσχημα γιὰ τὴ δικαιολόγηση αὐτῆς τῆς ἀνάρμοστης ἐνωσῆς εἴταν δτὶ Ἐπρεπε νὰ ἀφαιρεθοῦν ἀπ' τὸ φασισμὸ τὰ μεσαία στρώματα. Στὰ 1935, τὰ μεσαία στρώματα ἀνακαλύφτηκαν — ἡ ξανανακαλύφτηκαν — ἀπ' τὴ γαλλικὴ 'Αριστερά. Πρέπει νὰ διμολογήσουμε δτὶ δικλασικὸς σοσιαλισμὸς τὰ εἶχε κάπως παραμελήσει. Εἶχε προφητέψει, κάπως διαστικὰ καὶ μὲ φανερὴ ίκανοποίηση, τὴν ἔξαφάνιση τοὺς καὶ τὴ βάφτισε μὲ μᾶλιστα λέξη ταυτόχρονα ἀδέξια καὶ ἀνακριθῆ: «προλεταροποίηση». Δπως διαπιστώθηκε δμως, τελικὰ μπόρεσαν νὰ ἐπιβιώσουν ἀλλὰ μέσα σὲ συνθήκες αὐξανόμενης ἔξαυλίωσης καὶ ἡ κρίση τοῦ καπιταλιστικοῦ καθεστώτος τὰ ἀλλαξεῖ ἀμέσως σὲ λυσσαχρένα πρόδατα. Αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ στρώματα, παρασυρμένα σὲ μιὰ συλλογικὴ παραφροσύγη, ντύθηκαν στὶς γειτονικὲς χῶρες ποικιλόχρωμους χιτῶνες κι ἀρχισαν τὸ κυνήγι τῶν προλετάριων ποὺ τοὺς τοὺς εἶχαν δειξει σὰν τοὺς ἀποδιοπομπαίους τράγους τῶν συμφωρῶν τους. Εἴταν ἀναγκαῖο λοιπὸν νὰ προφυλαχτοῦν οἱ μεσαίες τάξεις ἀπ' τὸ τραγούδι τῶν φασιστικῶν σειρήνων. Πῶς δμως θὰ γινόταν αὐτό; Μά, μὲ τὴ συμμαχία μὲ τὸ ριζοσπαστικὸ-σοσιαλιστικὸ κόμμα, ἀπαντούσαν οἱ οἰωνοσκόποι τοῦ Κ.Κ., τὸ «κατ' ἔξοχήν» κόμμα τῶν μεσαίων τάξεων. Τὸ ἐπιχείρημα δὲν εἶχε παρὰ ἔνα τρωτὸ σημεῖο: εἴταν φανερὸ πῶς δὲ θὰ μπο-

ροῦσε νὰ μπεῖ τέρμα στὰ βάσανα τῶν μεσαίων τάξεων παρὰ μόνο ἂν καταφέρονταν ἀποφασιστικά χτυπήματα στὸ μονοπλιακὸ κεφάλαιο ποὺ τίς καταστρέφει. "Οταν δμως συνασπίστηκαν μὲ τὰ δυτικὰ κόμματα ποὺ ἔπαιρναν ἐντολὲς ἀπ' τὸν παντοδύναμο Χόρας Φίναλυ, τῆς τράπεζας τοῦ Παρισιοῦ καὶ τῶν Κάτω Χωρῶν καὶ πού, συνακόλουθα, δὲν εἶχαν καμιὰ δρεξῆ νὰ βλάψουν στὸ ἐλάχιστο τὸ καπιταλιστικὸ καθεστώς κι: δταν, ταυτόχρονα, γιὰ νὰ ἴκανοποιήσουν τὴν ἐργατικὴ ἐκλογικὴ πελατεία τους τὴν ἔρεξαν σὲ μιὰ καθαρὰ διεκδικητικὴ πάλη, μέσα στὰ πλαισια τῆς κατεστημένης κοινωνικῆς τάξης, τὸ ἀποτέλεσμα εἴταν νὰ χειροτερέφει ἀκόμη περισσότερο — ἀντὶ νὰ βελτιωθεῖ — ἡ ἀνυπόφορη κατάσταση τῶν μεσαίων τάξεων ποὺ συνθίλισανταν ἔτσι δλοένα καὶ πιὸ πολὺ ἀνάμεσα στὸ μεγάλο κεφάλαιο καὶ στὸ προλεταριάτο καὶ στράφηκαν τελικά, ἀπὸ ἀπελπισία, στὸ φασισμὸ ἀπ' δπου ἀχριδῶς ἐπρεπε νὰ ἀπομακρυνθοῦν."

"Αλλὰ γιὰ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Κ.Κ. τὸ σύνθημα τῶν μεσαίων τάξεων δὲν εἴταν παρὰ πρόσχημα. "Ο ἀληθινὸς λόγος τῆς συνεργασίας τους μὲ τοὺς ριζοσπάστες ἥγετες εἴταν ἄλλος. Οι στρατηγικές τους ἐμπνεύσεις τοὺς ἔρχονταν ἀπ' ἔξω. "Ο Στάλιν, θορυβημένος ἀπ' τὴν Ἑαφνικὴ νίκη τοῦ χιτλερισμοῦ ποὺ τὴν είχε διευκολύνει δ Ἰδιος τόσο ἀπρόσμενος καὶ τόσο ἀνόητος, προσπαθοῦσε τώρα νὰ προστατέψει τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. ἀπὸ μιὰ ἐνδεχόμενη γερμανικὴ ἐπίθεση σέρνοντας, μαζὶ μὲ τὶς δυτικὲς δυνάμεις, τὸ «χορὸ τῶν δημοκρατῶν». "Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ συμφιλιωθεῖ μὲ τοὺς γάλλους πολιτικοὺς ποὺ θεωροῦνταν δπαδοὶ μιᾶς πολιτικῆς «σταθερῆς ζιμνας» ἀπέναντι στὴ χιτλερικὴ Γερμανία ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ καὶ τῆς γαλλοσυνιετικῆς συμμαχίας ἀπ' τὴν ἄλλη, εἰδικὰ τὸ κόμμα τοῦ κυρίου Νταλαντιέ.

Τὸ Λαϊκὸ Μέτωπο λοιπόν, παρὰ τὶς ἀπέραντες ἑλπίδες ποὺ ξεσήκωσε καὶ τὶς ἐνθουσιασμένες μάζες ποὺ συγχέντρωσε, είχε, ἀπ' τὴν ἀρχὴ κιόλας, μέσα του τὸ σαράκι τῆς ἀδυναμίας. "Έχω περιγράψει ἄλλοι λεπτομερειακὰ πῶς, παρὰ τὸ μεγαλύτερο προλεταριακὸ ξεσήκωμα τοῦ 'Ιουνη 1936 ποὺ

γρήγορα φρεναρίστηκε ἀπ' τοὺς Ἰδιους τοὺς ἀρχηγούς τῆς 'Αριστερᾶς, τελικά συνθηκολόγησε μὲ τὸ «τεῖχος τοῦ χρήματος» καὶ πῶς ἡ διαιτη κατάπνιξη τῆς γενικῆς ἀπεργίας τῆς 30ης Νοέμβρη 1938, ἀπ' τὸν Ἱδιο τὸν Νταλαντιέ προσωπικὰ ἔβαλε τελεία καὶ παύλα στὸ γιγάντιο κύμα ἐγδός δλόκληρου λαοῦ. Ἡ διαιτὴ αὐτῇ ήττα ἀποθάρρυνε δαθία τὴ γαλλικὴ 'Αριστερά. Εἶχε ἀνοίξει πιά δ δρόμος ποὺ θὰ δδηγούσε λίγο ἀργότερα στὴν ἐγκαθίδρυση, μὲ τὴ δοκίμεια τῆς γερμανικῆς εἰσβολῆς, μιᾶς γαλλικῆς ποικιλίας τοῦ φασισμοῦ.

Ἐνώ δμως στὴ χώρα ἐκτυλίσσονταν τὰ γεγονότα ποὺ ἀναφέραμε, ἡ κηλίδα τοῦ φασισμοῦ ἐξακολουθοῦσε γὰρ ἀπλώνεται γύρω μας. Τὸν Ἰούλη τοῦ 1936, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά τῶν Πυρηναίων, ξέσπασε ἁφγικὰ τὸ φρανκικὸ προνούντσιαμέντο. Τώρα δμως ἡ ἐργατικὴ τάξη ἔδειξε ὅτι εἶχε καταλάβει τὸ μάθημα τῶν γειτονικῶν χωρῶν. Ἀμύνθηκε μὲ ἐπίθεση. Κυρίεψε μὲ ἔφοδο τὰ μυδράλλια πωύχαν στήθει καταπάγω της. Ὅπερ φαλάγγισε τὸ φασισμὸ παίργοντας τὴν ἑξουσία.

Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς δμως ἐμπόδισαν τὴν Ἰσπανικὴ 'Αριστερὰ νὰ ἔκμεταλλευτεῖ τὴ νίκη της — ποὺ εἴταν καὶ ἡ μόνη ἀληθινὴ νίκη τῆς διεθνοῦς 'Αριστερᾶς αὐτὴ τὴ δεκαετία. 'Ο ρεφορμισμὸς στάθηκε, πέρα ἀπ' τὰ Πυρηναῖα, ἀξιος τοῦ ἀστοῦ του, δηλαδὴ διστακτικὸς καὶ φοβισμένος. 'Ο ἀναρχισμὸς, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ δοκίμαζε τὴ γεύση τῆς νίκης, ἔδωσε λαμπρὰ δείγματα ἀγροτικῆς καὶ διοικητικῆς αὐτοδιεύθυνσης ἀλλά, περγώντας ἀπὸ ἔνα ξέσπασμα παιδιάστικης διαιρέτητας στὸν διππορτουνισμό, ἔκανε τὸ σφάλμα γὰρ δέσει τὰ χέρια του συμμετέχοντας σὲ ἀστικοδημοκρατικὲς κυβερνήσεις. 'Οσο γιὰ τὸν καρμουνισμό, ποὺ στὴν ἀρχὴ εἴταν μειοφηφία καὶ δὲν εἶχε κανένα ἐνδοιασμὸ σχετικὰ μὲ τὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιοῦσε, αὐτὸς κατάφερε γὰρ ἐλέγχει τὴν Ἰσπα-

νική ἐπανάσταση δχι γιὰ τὸ συμφέρον τοῦ Ἰσπανικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ γιὰ τὸ συμφέρον τῆς ἑξατερικῆς πολιτικῆς τοῦ Κρεμ-
λίνου. Ἡ Ε.Σ.Δ. λοιπὸν δὲν ήθελε οὔτε νίκη τοῦ Φράνκο
ποὺ ὑποστηριζόταν ἀπ' τις Ἀξονικὲς δυνάμεις, οὔτε μιὰ αὐ-
θεντικὴ προλεταριακὴ ἐπανάσταση, ποὺ θὰ τὴν ἔφεργε σὲ
σύγχρουση μὲ τὴν βρετανικὴν κυβέρνηση καὶ τὸ Σίτον τοῦ Λον-
δίνου, τοὺς καβαλιέρους τῆς στὸ «χορὸν τῶν δημοκρατῶν».

Τὸ παιχνίδι δμως εἴται πολὺ λεπτὸ καὶ τελικὰ δ Στά-
λιν τόχασε, δπως τὸ εἶχε χάσει καὶ στὴ Γερμανία, δταν εἴται
ἀκόμη δυνατὸ γὰρ φραχτεῖ δ δρόμος στὸν ἐθνικοσοσιαλισμό.
Βάζοντας τροχοπέδη στὴ νίκη τοῦ Ἰσπανικοῦ προλεταριάτου,
ἐμποδίζοντάς το γὰ πάρει τολμηρὰ σοσιαλιστικὰ μέτρα, νὰ
ἐπιχειρήσει, ίδιατερα, μιὰ ἀγροτικὴ ἐπανάσταση ποὺ θὰ τοῦ
ἔξασφάλιζε τὴν ἀνεπιφύλακτη ὑποστήριξη τῶν ἀγροτῶν, δ-
ποχρεώνοντάς το γὰ μοιραστεῖ τὴν ἔξουσία μὲ φιλελεύθε-
ρους ἀστούς, ἐνῷ ἔπνιγαν στὸ αἷμα τὴν καταλάνικη ἐμπροσθο-
φυλακὴ του, τὸ ἀποστεροῦσε ἀπὸ τὰ πολιτικὰ ἐκεῖνα μέσα
πού, πολὺ περισσότερο ἀπ' τὰ στρατιωτικὰ — ποὺ ἀλλωστε
ἡ Ε.Σ.Δ. τάδινε μὲ τὸ σταγονόμετρο —, θὰ τοῦ ἔδιγαν τὴ
δυνατότητα γὰ κατατροπώσει τὸν Ἰσπανικὸ φασισμό. Κ' ἔτσι
δ Φράνκο κάθησε, ἔπειτα ἀπὸ ἔνα μακρόχρονο καὶ σκληρὸ
ἐμφύλιο πόλεμο, πάνω στὸ κουφάρι τῆς ‘Ισπανίας’ κ’ ἡ
γαλλικὴ Ἀριστερὰ αἰσθάνθηκε περισσότερο ἀκόμη περικυ-
κλωμένη καὶ σ’ αὐτὸ τώρα εύθυνόταν κι αὐτῇ γιατὶ ἡ κυ-
βέρνηση Μπλούμ ἀργήθηκε νὰ δώσει δπλα στοὺς δημοκρατι-
κούς — ἡ κι ἀν τοὺς ἔδωσε, τὸ ἔκαγε κρυφὰ καὶ σὲ ἀσή-
μαντες ποσότητες.

Τὸ Ἰσπανικὸ δράμα δὲ στάθηκε μονάχα αἵτια πανικοῦ
καὶ πηγὴ ἀποθάρρυνσης γιὰ τὴ γαλλικὴ Ἀριστερά. Τὴν ἔ-
βαλε μπροστὰ σὲ μιὰ φοβερὴ ἀγτίφαση ποὺ πολὺ γρήγορα
τὴν αἰχμαλώτισε: στὸν ἐσωτερικὸ φασιστικὸ κίνδυνο, δη-
λαδὴ στὸ φόδο μήπως ἡ φασιστικὴ κηλίδα τελικὰ ἔξαπλω-
θεῖ καὶ στὴν ίδια τὴ χώρα μας, προστέθηκε καὶ δ ἑξατε-
ρικός, δηλαδὴ τὸ ἐνδεχόμενο μᾶς ἔνοπλης σύγχρουσης μὲ
τὶς δυνάμεις τοῦ Ἀξονα. Μέχρις ἔνα βαθμό, δ Ἰσπανικὸς ἔμ-

φύλιος πόλεμος προδιάγραψε κιόλας τὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο: δπλα, δεροπλάνα, στρατηγοί καὶ ἀνθρώποι ποὺ προέρχονταν ἀπ' τὴν Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ τὴ Δύση μάχονταν μὲ δπλα, δεροπλάνα, στρατηγοὺς καὶ ἀνθρώπους ποὺ προέρχονταν ἀπ' τὸν "Αξονα.

"Ετοί, ή γαλλική Ἀριστερὰ δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ ἀγνοήσει — κ' ἡ συγειδητή τῆς μειοφυφία ἔβλεπε καθαρὰ — πῶς πίσω ἀπ' τὴν ἐπιφυγειακή ἀντιγομία ἀνάμεσα στὶς «δημοκρατίες» καὶ στὶς «δικτατορίες», διεξαγόταν ἔνας καιγάς γιὰ πλιάτσικο ἀνάμεσα σὲ δυὸ συγχριπομέσους Ιμπεριαλιστικῶν δυνάμεων, τὸν «ἐπιθετικό», ποὺ δνομαζόταν ἔτσι γιατί, ἔχοντας Ἐλλειψη πρώτων εἰδῶν καὶ ἀγορῶν, προσπαθοῦσε νὰ ἐπιβάλει, μὲ τὴ δύναμη τῶν δπλῶν, ἓνα καινούριο μοίρασμα τοῦ κόσμου καὶ τὸν «εἰρηνόφιλο», ποὺ δνομαζόταν ἔτσι γιατὶ εἶταν χορτάτος κ' ἑτοιμαζόταν νὰ ἀντιταχθεῖ μὲ τὴ διά στὸ μοίρασμα αὐτό. Προτρέποντας λοιπὸν ἡ γαλλική Ἀριστερὰ τὴν κυδέρηση τῆς Γαλλίας νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμο στὴ Γερμανία, ἐπειδὴ ἡ κυβέρνηση τῆς τελευταίας εἴταν φασιστική, δὲν ἔκανε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο συμμαχία μὲ τοὺς πλουτοκράτες τῆς χώρας μας, δὲν τοὺς δοηθοῦσε νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἀποικιακή καὶ αὐτοκρατορική τους λεία ποὺ είχε ἀκόμα πιὸ πολὺ διογκωθεῖ μὲ τὴ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν, νὰ ἔνισχύσουν τὴ κυριαρχία τους πάνω στὸ γαλλικὸ λαὸ καὶ, ἵσως, νὰ προετοιμάσουν τὸ δρόμο γιὰ μιὰ γαλλικὴ ἔκδοση φασισμοῦ;

Τὸ δίλημμα δημος είχε καὶ μιὰν ἄλλη δψη. Η διστική μας τάξη παράδεργε ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἀντιφατικές ἐπιθυμίες: ἀπ' τὸ ἓνα μέρος, τὴν Ιμπεριαλιστικὴ ἐπιθυμία νὰ ὑπερασπίσει τὰ προνόμια τῆς, ἔστω καὶ μὲ τὸ τίμημα ἐνὸς πολέμου· ἀπ' τὸ ἄλλο, ἡ ταξικὴ ἀλληλεγγύη ποὺ είχε κιόλας, κάποτε, δείξει στὸ νικητὴ τοῦ 1871 καὶ ποὺ τῆς γεννοῦσε συναισθήματα ἀνοχῆς — δηλαδὴ συμπάθειας — γιὰ τὰ «ἰσχυρά» καθεστῶτα τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γερμανίας κ' ἓνα κρυφὸ πόθο νὰ συμμαχήσει μαζὶ τους ἐνάντια στὸ προλεταριάτο. Αὕτοι οἱ διπολογισμοὶ διδήγησαν τοὺς κ.κ. Νταλαντιὲ καὶ Τσάμπερ-

λαιν στὸ Μόναχο καὶ ἔκαναν τελικὰ ἔνα μεγάλο τμῆμα τῆς γαλλικῆς ἀστικῆς τάξης νὰ θεωρήσει σὰν ἀγέλπιστη σωτηρία τὴ στρατιωτικὴ ἥττα τοῦ 1940, ποὺ τῆς ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ ἐγκαθίδρυσε τὴ δικτατορία τοῦ Βισύ. Χειροκροτώντας ἡ γαλλικὴ Ἀριστερὰ τοὺς συνθηκολόγους τοῦ Μονάχου, πιέζοντας τὴν κυβέρνησή μας νὰ συνδιαλλαγεῖ μὲ τὸ Χίτλερ, ἐπειδὴ ἔνας πόλεμος ἐνάντιά του θὰ εἴται ἡμεριαλιστικός, δὲ συμμαχοῦσε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μὲ τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῶν ἀστῶν ποὺ προτιμοῦσε νὰ προσκυνήσει τὸν ἑωτερικὸ φασισμὸ παρὰ νὰ ὑποκύψει στὸ προλεταριάτο;

Ἡ μακριὰ σειρὰ τῶν «ἀλυσιδωτῶν ἀντιδράσεων» ποὺ δὲν μπορέσαμε γ' ἀναχαιτίσουμε ἀπ' τὸ 1930 καὶ μετά, σιγὰ - σιγὰ μᾶς ἔφερε στὸ σημεῖο νὰ μὴν ἔχουμε πιὰ νὰ διαλέξουμε παρὰ ἀνάμεσα στὸ πόλεμο καὶ στὸ φασισμό. Τελικά, ἀναγκαστήκαμε νὰ τὰ ὑποστοῦμε καὶ τὰ δύο: καὶ τὸν πόλεμο καὶ τὸ φασισμό.

Καὶ τὸ δίλημμα αὐτό, ποὺ μᾶς ταλάγιζε τὴν παραμονὴ τοῦ 1939, δημιουργήσε ἀνάμεσά μας καινούριες διαιρέσεις. Ἐνῶ ὁ ἐσωτερικὸς φασιστικὸς χίλιδυνος ἐπέδρασε πάγω μας σὰν ἰσχυρὸ κίνητρο ἐνότητας κ' ἐνῷ, γιὰ νὰ τοῦ φράξουμε τὸ δρόμο, τελικὰ βάλαιμε τέρμα στὶς διαιράχες μας, ὁ ἑωτερικὸς φασιστικὸς χίλιδυνος μᾶς χώρισε πάλι. Είχε σὰν ἀμεση συγέπεια μιὰ διάσπαση μέσα στὴ S.F.I.O., μὲ ἄρνηση τῆς ἐπαναστατικῆς Ἀριστερᾶς νὰ ἀκολουθήσει τὸ δρόμο τῆς ἀνίερης συμμαχίας δησοῦ δ Μπλούμ ὁδηγοῦσε τὸ κόρμα του. Κι δταν, μετὰ τὴν ἐκδιωξὴ της, ἡ μειοφηφία αὐτὴ ἴστρυσε τὸ Ἐργατοχγροτικὸ Σοσιαλιστικὸ κόρμα, δὲν ἄργησε γ' ἀποσυντεθεῖ. Οἱ μισοὶ δὲν ἀπεχθάνονταν τὴν ἴδεα νὰ πολεμήσουν ἐνάντια στὸ Χίτλερ — ἔχγνωντας τὸν ἡμεριαλιστικὸ χαρακτήρα τοῦ πολέμου ποὺ ἐρχόταν — κ' οἱ ἄλλοι μισοὶ θάλτωναν σὲ ειρηνιστικὰ θελάσματα, τὸ ἴδιο τυφλοὶ καὶ ἐκλιπαρούσαν γιὰ εἰρήνη μὲ κάθε θυσία, σὲ ἐναρμόνιση μὲ τοὺς «ἀνθρώπους τοῦ Μονάχου» καὶ τοὺς μελλοντικοὺς «ἀνθρώ-

πους τοῦ Βισύ». Μετρημένοι στὰ δάχτυλα είταν αὐτοὶ ποὺ δὲν πήγαν οὔτε μὲ τὴ μία οὔτε μὲ τὴν ἄλλη πλευρά.

Κ' ἐνῷ η γαλλικὴ 'Αριστερὰ ζοῦσε μέσα σὲ δλοκληρωτικὴ ἀδυναμία καὶ σὲ δχι μικρότερη πνευματικὴ σύγχιση τῆς τελευταῖς ὡρες τῆς ἀγωνίας της, τὰ χτυπήματα ἔρχονταν μὲ δλο καὶ γρηγορότερο ρυθμό: τὸ Anschluss τῆς Αὐστρίας, η ὑποδούλωση τῆς Τσεχοσλοβακίας, τὸ γερμανοσοβιετικὸ σύμφωνο, η εἰσβολὴ στὴ Πολωνία καὶ κατόπιν, ὅστερα ἀπὸ ἔνα κῶμα ποὺ κράτησε μέχρι τὴν ἀγοιξή τοῦ 1940 κ' ἔμεινε στὴν Ιστορία σὰν «ὁ γελοίος πόλεμος», τὸ τελευταῖο χτύπημα τῆς στρατιωτικῆς πανωλεθρίας, τῆς εἰσβολῆς καὶ τῆς ἀνάρρησης τοῦ Στρατάρχη. Η Γαλλία μὲ τὴ σειρά της, γνώριζε τὴν αλογύνη τοῦ φασισμοῦ, ἐνδὲ φασισμοῦ ποὺ δὲν μᾶς ἐπιβλήθηκε ἀποκλειστικά ἀπ' τὸ ἔξωτερικό. Γιατὶ τὸ καθεστώς τοῦ Βισύ, πράγμα ποὺ πολλοὶ τὸ ξεχνᾶνε σήμερα, ὑποστηρίχτηκε ἀπὸ ἔνα σημαντικὸ τιμῆμα τῶν μεσαίων μας τάξεων καὶ δὲν είταν μονάχα ὑποκροῖδν τῆς γερμανικῆς κατωχῆς.

Μένει ν' ἀγαζῆτησουμε, δοσο γίνεται συντομότερα, τὴν αιτία τῆς κατάρρευσης αὐτῆς. Ἐμεῖς, οἱ ἀδιοῖοι ἐπιζήσαντες ἀπ' τὴ δεκαετία 1930 - 1940, ἔχουμε ὑποχρέωση ἀπέναντι σὲ μία νεολαία δίκαια δύσπιστη καὶ δίκαια αὐστηρή, δχι νὰ θρηγήσουμε γιὰ τὰ λάθη μας, πράγμα ποὺ δὲν θὰ χρησιμεύει σὲ τίποτα, ἀλλὰ νὰ τῆς ἔξηγήσουμε πώς ἔγινε καὶ σταθήκαμε τόσο λίγο κύριοι τῶν τυχῶν μας.

Τὴν πρωταρχικὴ ἔξηγηση πρέπει νὰ τὴν ἀγαζῆτησουμε στὰ δάθη τῆς «ὑποδομῆς». Βασικὴ αιτία δλης αὐτῆς τῆς ἀναστάτωσης στάθηκε η κρίση τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος, κρίση δχι πιὰ μονάχα κυκλική, ἀλλὰ διαρκής, ποὺ τὰ

πρώτα συμπτώματά της έκδηλώθηκαν στὸ τέλος τοῦ 1929. Γιατὶ θάταν ἀνόητο ν' ἀποδώσουμε, δπως τὸ ἔχανε δ Φρύδυντ, σέ, δὲ ξέρω κ' ἐγὼ ποιό, βιολογικὸ ἔνστικτο καταστροφῆς καὶ θανάτου, ἐμφυτο στὴν ἀνθρώπινη φύση, θάταν σφάλμα καὶ ἀνεπιστήμονικὸ νὰ ἀποδώσουμε σὲ δαιμονιακὴ θέληση, σὲ νοητικὴ ἀνισορροπία, τὶς φασιστικὲς καὶ πολεμικὲς ἐνέργειες ποὺ διδήγησαν στὴ μεγάλη κατάρρευση τοῦ 1939 - 40.

‘Ακόμη, θάταν σφάλμα νὰ ὑποστηρίξουμε δτὶ δ πόλεμος εἴταν προϊὸν τοῦ φασισμοῦ. ‘Ο φασισμὸς κι: δ πόλεμος εἴταν κ’ οἱ δυὸ τους οἱ συνέπειες, οἱ διαφορετικὲς ἀν καὶ περιπλεγμένες συνέπειες ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος. ‘Επιασαγ ρίζες στὴν ἵδια κοπριά, εἴταν κ’ οἱ δυὸ δ καθένας μὲ τὸ τρόπο του, ἀποτρόπαιοι καρποὶ ἐνὸς συστήματος ποὺ π:ὰ εἰχε γίνει ἐμπόδιο στὴν ἀνθρώπινη προσδόδο, ἐνὸς οἰκονομικοῦ μηχανισμοῦ ἀθεράπευτα βαλτωμένου. ‘Ο Ράντεκ εἶπε κάποτε δτὶ: ή φασιστικὴ δικτατορία εἴταν οἱ σιδερένιοι κύκλοι μὲ τοὺς δποίους ή ἀστικὴ τάξη προσπαθοῦσε νὰ στηρίξει τὸ σαπισμένο βαρέλι τοῦ καπιταλισμοῦ. Τὸ ἵδιο εἶναι κι: δ πόλεμος.’ Κι: δ ἔνας κι δ ἄλλος εἴχαν σὰν σκοπὸ νὰ παρατείνουν τεχνητά, μὲ ἔκτακτα μέτρα, ἔνα ξεπερασμένο πιὰ τρόπο παραγωγῆς καὶ ἴδιοποίησης ποὺ δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ ἐπιβιώσει μὲ κανονικὰ καὶ εἰρηνικὰ μέσα: Τὸ ἰσχυρὸ κράτος, ἀπ’ τὴ μιὰ κι δ ὑπερεξοπλισμὸς ἀπ’ τὴν ἄλλη, εἴταν — κι ἀκόμα εἶναι σήμερα — τὰ ἔσχατα μέσα ποὺ χρησιμοποιεῖ η ἀστικὴ τάξη γιὰ ν’ ἀνανεώσει τὸ συσσίτιο ποὺ τῆς χρειάζεται γιὰ νὰ μὴν πεθάνει ἀπὸ ἀτροφία: τὸ κέρδος.

Κ’ ἐδῶ, γιὰ νὰ διαλύσουμε μιὰ σύγχιση ποὺ τὴ συντηροῦσε ἔντεχνα δ φασισμὸς, εἶναι ἀναγκαῖο, ἀλίμονο, νὰ τονίσουμε δτὶ τὸ «βαρέλι» τοῦ Ράντεκ δὲ σάπισε κάτω ἀπ’ τὰ χτυπήματα τοῦ προλεταριάτου. Τὸ κύμα ποὺ ξεσήκωσε η Όχτωβριανὴ ἐπανάσταση εἰχε ἀπὸ πολὺ πρὶν ὑποχωρήσει σ’ δλη τὴν Εὐρώπη δταν δ φασισμὸς ἔχανε τὴν ἐμφάνισή του στὴ σκηνὴ. Η Κλάρα Τσέτκιν ὑπογράμμισε σωστὰ δτὶ δ φασισμὸς δὲν εἴταν, δπως διατειγόταν δτὶ εἶναι, η «ἀπάντηση τῆς ἀστικῆς τάξης στὴν ἔφοδο τοῦ προλεταριάτου», ἀλλὰ

περισσότερο ή «έκφραση τής παραχμής τής καπιταλιστικής οίκονομίας». Τὸ δικαιολογηθεῖται αὐτοπαρουσιαζόμενος σάν «ἀντανακλαστικὸν ἀμμωναῖς». Ἀλλὰ τὸ κατεστημένο δὲν τὸ ἀπειλοῦσε πιὸ ή ἐργατικὴ τάξη δταν δ φασιομός σήκωσε τὸ ρόπαλό του ἐνάντιά της. Ποτέ, στὴν Ἰταλία, ή κατάληψη τῶν ἐργοστασίων — παρὰ τὸν ἐπαναστατικὸν τῆς χαρακτήρα — δὲν πῆρε τὴν μορφὴν ἐπαναστατικῆς κατάληψης τῆς ἔξουσίας καὶ εἶχε ἀπὸ πολὺ πρὶν σταματήσει δταν οἱ μεγιστάγες τοῦ μεγάλου ἵταλικοῦ κεφαλαίου ἀνέβασαν τὸ Μουσολίγιο στὴν ἔξουσία. Οὕτε γιὰ μιὰ στιγμὴ, τὸ γερμανικὸν προλεταριάτο, διχασμένο καὶ παραπλανημένο ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς του, δὲν εἶχε φέρει πραγματικὰ σὲ κίνδυνο τὴν ἀστικὴ κοινωνία — παρὰ τὴν ἀναμφισθήτητην ἐπαναστατικὴν τοῦ ὥριμότητα — δταν οἱ ἐπιχειρηματίες συγκεντρώθηκαν στὸ σπίτι τοῦ τραπεζίτη Σραΐντερ καὶ ἀποφάσισαν νὰ καλέσουν τὸν Ἀδόλφο Χίτλερ στὴν καγκελαρία τοῦ Ράιχ.

Ἡ γίκη τοῦ φασιομοῦ λοιπὸν δὲν βοηθήθηκε ἀπὸ τὶς ἐπαναστατικὲς «ἀκρότητες» τοῦ προλεταριάτου ἀλλὰ ἀντίθετα ἀπὸ τὴν δλιγωδία τῶν κακῶν ποιμένων τοῦ προλεταριάτου. Ἡ πρώτη ἥττα τῆς Ἀριστερᾶς στάθηκε στὰ 1918, δταν οἱ γερμανοὶ ἐργάτες δὲ μπόρεσαν ν' ἀδράξουν τὴν εὐκαιρία τῆς κατάρρευσης τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καθεστώτος καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἥττας γιὰ νὰ καταλάδουν τὴν ἔξουσία δπως οἱ Ρώσοι σύντροφοί τους. Καὶ παράλληλα, ή πρώτη ἀκόμα ἥττα τῆς Ἀριστερᾶς δλοκληρώθηκε δταν τὸ γαλλικὸν προλεταριάτο, ἐξ αἰτίας τῆς ἔλλειψης μιᾶς ἴκανης ἐπαναστατικῆς ἥγεσίας, στάθηκε ἀνίκανο, μετὰ τὸ τέλος τῶν ἔχθροπραξιῶν καὶ παρὰ τὸ ἰσχυρὸ διεκδικητικὸ κίνημα ποὺ ἀνάπτυξε, νὰ σαρώσει τὴν μπουρζουάζια του καὶ νὰ ἀποσοδήσει ἔτσι τὴν ἀδικη εἰρήνη τῶν Βερσαλλιῶν, πηγὴ καινούργιων πολέμων καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς ἀμεσες αἰτίες τοῦ φασιομοῦ τόσο στὴν Ἰταλία δυο καὶ στὴ Γερμανία.

Μιά άλλη αιτία τής σχετικής άνεσης μὲ τὴν ὅποια μπόρεσε νὰ ριζώσει δ φασισμὸς εἴται, τὸ ξαναλέμεις άλλη μὰ φορά, ή ἐργατικὴ διαιρεση: ή ἀδελφοκότνα πάλη ἀνάμεσα στοὺς σοσιαλιστὲς καὶ στοὺς κομμουνιστὲς συνέβαλε δχι λίγο στὸν ἀφοπλισμὸν τῆς Ἀριστερᾶς ἀπέναντι στὸ φασίστα ἀντίπαλο. Κ' ή διαιρεση αὐτὴ δξύνθηκε ἀπ' τὸ γεγονός τῆς ἔξαρτησης τῆς πιὸ δυναμικῆς πτέρυγας τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος στὶς διακυμάνσεις τῆς ρωσικῆς ἔξωτερικῆς πολιτικῆς.

Τέλος *last but not least*, δ φασισμὸς ἐπωφελήθηκε ἀπ' τὸν ἐκφυλισμὸν τῆς ἔξουσίας τῶν σοβιέτων. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία δτὶ σὲ πολλὲς ἐκδηλώσεις του μ:μήθηκε τὸ πρότυπο ποὺ τοῦ δινόταν ἀπὸ μὰ μονολιθικὴ καὶ δλοκληρωτικὴ δικτατορία, προσωποποιημένη ἀπὸ ἕναν «ἄνθρωπο τῆς θείας πρόνοιας», στηριγμένη πάνω σὲ μὰ παντοδύναμη μυστικὴ ἀστυνομία καὶ βασισμένη πάνω σ' ἔνα καὶ μοναδικὸ κόρμα ποὺ δὲν ἀργήσει γὰρ χάσει κάθε δημοκρατικὸ περιεχόμενο καὶ γνώρισε μὰ σειρὰ ἀπὸ ἐκκαθαρίσεις. Ἀντίθετα μ' αὐτὸ ποὺ ὑποστήριξε δ *Μαλαπάρτε*,⁶ δ φασισμὸς δὲν διδάχτηκε καὶ πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὴν Ὁχτωνδριανὴ ἐπανάσταση τοῦ 1917, ποὺ δὲν εἴται «πραξ:κόπημα» ἀλλὰ ἔνα γιγάντιο κίνημα μαζῶν ποὺ βρισκόταν στοὺς ἀντίποδες τοῦ *Führerprinzip*. Ἀντίθετα ἔμαθε πολλὰ ἀπ' τὸ σταλινισμὸν.

Συνοψίζοντας, στὴν ἀρχὴ τῆς δεκαετίας 1930 - 40, ή Ἀριστερὰ εἶχε πάρει στὰ χέρια τῆς μὰ βαρύτατα ὑποθηκευμένη κληρονομιά. Ἀπ' τὸ 1923, ή πάντα διορατικὴ Κλάρα Τσέτκιν παρατήρησε δτὶ δ φασισμὸς εἴται «ἡ τιμωρία ποὺ ἔπεφτε πάνω στὸ προλεταριάτο γὰρ τὸ γεγονός δτὶ δὲν συνέχισε τὴν ἐπανάσταση ποὺ ἀρχισε στὴ Ρωσία». Ἐπρεπε γὰρ εἶχαι μὲ ἀπαλλαγὴ ἀπ' τὸν καπιταλισμὸ πρὶν οἱ ἐπιθαγάτιοι σπασμοὶ του μᾶς βυθίσουν στὸ φασισμὸν καὶ σὲ καιγούριους πολέμιους.

Μιὰ καὶ δὲν μπόρεσε, δταν Ἐπρεπε, γ' ἀλλάξει τὸν κόσμο, δὲν ἀπόμεινε πιὰ στὴν Ἀριστερὰ παρὰ γὰρ προσπαθήσει,

μὲ διπίθανες ἐπινοήσεις καὶ μὲ ἀτελέσφορες ἐπιπολαιότητες, νὰ πιάσει τὸ φασισμὸν στὸν Ιλιγγιώδικο ἀγώνα δρόμου γιὰ τὴν ἔξουσία δπου αὐτὸς εἶχε ριχτεῖ. Ἡ καταγραφὴ τῶν δι-
τυχων αὐτῶν προσπαθεῖσιν ἀποτελεῖ τὸ τελευταῖο μέρος τῆς εἰσαγωγῆς μου — καὶ τὸ δυσκολότερο: πραγματικά, ἡ κα-
κομοιρία κατατίκη ποὺ θὰ περιγράψω δὲν ὑπαγορεύτηκε στὴν
“Αριστερὰ μόνο ἀπ’ τὴν φροντίδα νὰ φράξει τὸ δρόμο στὸν
ἐσωτερικὸν φασισμό. Εἶχε κι ἄλλα κίνητρα — «ἱερὴ συμμα-
χία» ἐνάντια στὸν ἔξωτερικὸν ἔχθρο, ὑπαγωγὴ στὴν ἔξωτε-
ρικὴ πολιτικὴ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. κλπ. “Γιτερά, οἱ γενικεύσεις
ποὺ θὰ ἔκθέσω δηγήκαν ἀπ’ τὴν πείρα ποὺ συσσωρεύτηκε ἀπὸ
διάφορες χῶρες, μὲ ἀφαίρεση βέβαια τῶν ἰδιομορφιῶν τῆς
καθεμίᾶς. Τὸ πεδίο παρατήρησής μου θάναι τόσο ἡ Ἰταλία
κ’ ἡ Γερμανία δως κ’ ἡ Γαλλία.

Πολλοὶ εἴταν οἱ ἀγωνιστὲς τῆς δεκαετίας τοῦ 30 πού,
συμφωνώντας μὲ τὴν αὐτηρὴ χρίση τῆς Κλάρας Τσέτκιν,
συμπέραναν δτι δ σιγουρότερος τρόπος γιὰ νὰ ἀναχαιτίστε:
δ φασισμὸς εἴταν νὰ τοῦ κοπεῖ τὸ χόρτο κάτω ἀπ’ τὰ πόδια
του καὶ νὰ γίνει, σύμφωνα μὲ τὴν ἔκφραση τοῦ Μαρσώ Πε-
νέρ, «πρώτα ἀπ’ δλα ἡ ἐπανάσταση». “Ομως, ἀλιμονο, μὰ
ἐπανάσταση δὲν ξεσπάει κατὰ διαταγὴ καὶ σὲ καθορισμένη
ῶρα κι δχι ἀπ’ τὴ διαιμόρφωση τῶν κατάλληλων ἀντικειμε-
νικῶν συνθηκῶν, ἀλλ’ ἀπ’ τὸ λόγο μόνο τῆς ὑπαρξῆς τῆς
φασιστικῆς ἀπειλῆς. Ἡ τεχνικὴ τῆς προλεταριακῆς ἐπανά-
στασης δὲν είναι, τὸ ξαναλέμε, μὰ τεχνικὴ «πραξικοπημα-
τική». Είταν ἀδύνατο νὰ ὑποσκελιστεῖ δ φασισμὸς μὲ μπλαν-
κιστικὲς* ἐνέργειες. Ἡ προληπτικὴ (préventive) ἐπανάστα-
ση πέτυχε — ἡ μᾶλλον παρὰ λίγο νὰ πετύχει — μονάχα
στὴν Ἰσπανία κι αὐτὸς γιατί, σ’ αὐτὴ τὴ χώρα, τὸ φασιστι-
κὸ πραξικόπειμα ξγίνε σὲ περίοδο αὐθεντικῆς ἐπαναστατι-

* Ο Αύγουστος Μπλανκ (1805 - 1881), περίφημος Γάλλος σο-
σιαλιστής ἐπαναστάτης, ὑποστήριζε δτι ἡ κατάργηση τῶν ἀπολυ-
ταρχικῶν καθεστώτων θὰ είναι ἀποτέλεσμα τῆς ἡρωικῆς καὶ τολμη-
ρῆς δράσης δλιγάριθμων, σκληρὰ πειθαρχημένων καὶ φανατισμένων
δμάδων κι δχι μιᾶς μαζικῆς λαϊκῆς ἐπανάστασης (σ.τ.μ.).

κής κατάστασης: ή πρωτοβουλία τοῦ Φράνκο στάθηκε ή σταγόνα πού ἔκανε τὸ ποτήρι νὰ ξεχειλίσει· ή ἐπανάσταση εἶχε ώριμάσει. 'Αλλού, στὴν Ἰταλία, στὴ Γερμανία καὶ στὴ Γαλλία, τὸ ἑργατικὸ κίνημα δὲ μπόρεσε η δὲ θέλησε νὰ καταφύγει στὸ δπλο τῆς προληπτικῆς ἐπανάστασης. Σ' αὐτὲς τὶς τρεῖς χώρες λοιπόν, η 'Αριστερά δὲν εἶχε ν' ἀπαντήσει στὸ φασισμὸ παρὰ μὲ μιὰ πρόσκαιρη ἀντεπίθεση. "Ἄς δοῦμε μὲ ποιὸ τρόπο τὸ ἔκανε.

Πρὶν ἀρπάξει τὴν ἔξουσία δ φασισμὸς ἀρχισε νὰ τσακίζει καὶ νὰ τρομοκρατεῖ τὸ προλεταριάτο μὲ τὶς παραστρατιωτικές του διμάδες. 'Η 'Αριστερά προσπάθησε ν' ἀπαντήσει μὲ τὴν «έργατικὴ αὐτοάμυνα». 'Αλλὰ η μειονεκτικὴ τῆς θέση σ' ἔνα πεδίο μάχης διαλεγμένο ἀπ' τὸ φασισμό, εἴταν δλοφάνερη. Στὴν Ἰταλία καὶ στὴ Γερμανία, τὸ ἀστικὸ κράτος εἶχε τεράστια ἀποθέματα ἐπιείκειας γιὰ τὶς φασιστικὲς συμμορίες, ἐνῶ κατάπνιξε, δηλαδὴ ἀπαγόρευσε, τὶς διμάδες προστασίας τῆς ἑργατικῆς τάξης. Κ' η ἵδια η 'Αριστερά, πιστεύοντας δτι τὴν ωφελοῦσε η προσκόλληση τῆς στὴ νομιμότητα, ἀπόβυγε τελικὰ νὰ τὶς χρησιμοποιήσει. Στὴ Γαλλία, δ ἐμφύλιος πόλεμος δὲν ξεπέρασε τὴν ἐμδρυακή φάση. Κι δμως οἱ λίγκες τῶν φραστῶν, παρὰ τὸ δτι εἶχαν διαλυθεῖ ἀπ' τὸ νόμο, μπόρεσαν νὰ ἀνασυσταθοῦν ἐνῶ δ ἵδιος αὐτὸς νόμος χτύπησε ἀμείλικτα τοὺς σχηματισμοὺς τῆς ἄκρας 'Αριστερᾶς, δπως π.χ. τὸ Βορειοαφρικανικὸ 'Αστέρι.

Κατόπιν, δ φασισμὸς ξεχύνεται γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ ἐκλογέα μὲ μιὰ θορυβώδικη καὶ κυνικὴ προπαγάνδα. 'Η 'Αριστερά ἔβλεπε καταπτομένη τὰ καινούρια αὐτὰ τερτίπια. Κ' ἐδῶ πάλι ὑπερφαλαγγίστηκε. Δὲν μποροῦσε νὰ ἴδιοποιηθεῖ — η δὲν ἐπρεπε νὰ τὸ κάνει — τὶς καινούριες αὐτὲς καὶ τόσο ἀποτελεσματικές μέθοδες προπαγάνδας: πρῶτα πρῶτα γιατὶ δὲν εἶχε στὴ διάθεσή τῆς τὶς τεράστιες οικονομικές πηγὲς καὶ τὰ μέσα δημοσιότητας ποὺ τὸ μεγάλο κεφάλαιο παραχωροῦσε στὸ φασισμὸ κ' ὅπερα γιατὶ τὸ νὰ

έγκολπωθεί τὸ μεγαλύτερο μέρος ἀπ' αὐτές τις ἀνέγτιμες ὑποσχέσεις, θὰ σήμαινε γι' αὐτὴν αὐτοάρνηση. Κι διως, πολὺ συχνά ἡ Ἀριστερά ἔπεσε στὸ πειρασμὸ τοῦ μημητισμοῦ. Στὴν προσπάθειά της νὰ συναγωνιστεῖ τὸ φασισμό, κατάληξε νὰ τοῦ μοιάζει. Ἐκτέθηκε στὸν χίνδυνο νὰ δει τὶς μάζες νὰ γίνονται περισσότερο εὐχίσθητες ἀπέναντι στὴ φασιστικὴ προπαγάνδα, ἀπ' δοσ ἀπέναντι στὴν ἀντιφασιστικὴ ἀντανάκλαση της. Ἐνώ πίστευε δτι προφυλάγεται ἀπ' τὸ φασισμό, πιθηκίζοντας τὸν, στὴ πράξη ἔρχεται νερὸ στὸ μύλο του.

“Ἄς ἀπαριθμήσουμε μερικοὺς ἀπ' τοὺς πιθηκισμοὺς αὐτούς.

‘Ο φασισμὸς περιφρονεῖ τὶς μάζες. Δὲν διστάζει νὰ τὶς πιάσει ἀπ' τὸ ἀδύνατο σῆμετο τους. Τὶς χαρακτηρίζει θηλυκὲς καὶ εὐχαριστιέται νὰ δηλώνει δτι θὰ τὶς «βιάσει». Γιὰ νὰ τὸ χάγει αὐτὸς χρησιμοποιεῖ ἐνα σωρὸ βλαχοπαγίδες — σύμβολα, μεγαλοπρεπεῖς σκηνοθεσίες κλπ. ‘Ο σοσιαλισμὸς, ἀντίθετα, δὲν περιφρονεῖ τὶς μάζες. Θὰ τὶς ήθελε καλύτερες ἀπ' δτι είγαι, «κατ' εἰκόνα» τῆς πρωτοπορίας τοῦ προλεταριάτου ποὺ εἶναι δ ἰδιος ἀπόρροιά της. Γι' αὐτὸς πρέπει νὰ προσπαθεῖ νὰ ἀνυψώσει, κι δχι νὰ χαμηλώσει, τὸ ηθικὸ καὶ διαγοητικὸ τους ἐπίπεδο. Δὲν πρέπει νὰ ἀπευθύνεται, δπως δ φασισμός, στὰ κατώτερα ἐνστικτα τοῦ δχλου, στὴν ὑστερία ποὺ «δυνάμει» δρίσκεται μέσα του. Παρ' δλ' αὐτά, τὸν καὶ ρὸ τοῦ Λαϊκοῦ Μετώπου, ἐνας καθηγητής, εἰδικὸς στοὺς «βιασμοὺς τῶν μαζῶν», ἀκουγόταν πολὺ στοὺς κύκλους τῆς S.F.I.O. ‘Ο ἰδιος δὲν εἴται ἀλλωστε πού, στὴ Γερμανία, πίστεψε δτι θὰ ξορχίσει τὰ δαιμόνια τῆς χιτλερικῆς σβάστικας δωρίζοντας στοὺς σοσιαλδημοκράτες τὰ συμβολικὰ ἀλλὰ ἀνίσχυρα τρία θέλη;

Ο φασισμός έκμεταλλεύεται πρὸς δφελός του τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα ποὺ αἰώνες κυριαρχίας τοῦ ἀνθρώπου πάγω στὸν ἀνθρώπο, ἀμάθειας καὶ ἀθλιότητας φύτεφαν βαθιὰ μέσα στὰ ἀνθρώπινα κεφάλια. Ο σοσιαλισμός θάπρεπε γ' ἀπευθυνθεῖ μονάχα στὴ Λογικὴ καὶ, ἀντὶ νὰ χρησιμοποιήσει γιὰ τοὺς σκοποὺς του τὴ θρησκευτικότητα τῶν μαζῶν, νὰ ἀποβλέψει στὸ ξερίζωμα τῶν ὑλικῶν αἰτίων. Ομως ἡ Ἀριστερὰ νομίζοντας δτὶ ἔτοι ὑποσκελίζει στὸν ἀγώνα δρόμου τὸ φασισμό, προσπάθησε νὰ μιμηθεῖ μερικὲς ἀπ' τὶς λειτουργίες του, ἀρχίζοντας ἀπ' τὸ μύθο τοῦ «θεόσταλτου ἀνθρώπου», ποὺ διαδοχικὰ μεταφυτεύτηκε ἀπ' τὸ φασιστικὸ στὸ σταλινικὸ κράτος καὶ κατόπιν ἀπ' τὸ φασισμὸ στὸν ἀντιφασισμό. Ετοι, στὰ 1936 εἶδαμε τὸν Λεόν Μπλούμ νὰ ἐμφανίζεται, ἀνάμεσα στὰ διασταυρούμενα πυρὰ τῶν προβολέων, σὲ ἐκστατικοὺς σοσιαλιστὲς ποὺ κραύγαζαν ρυθμικὰ καὶ μέχρις ἐξαντλήσεως τὸ δνομά του, ἐκῶ στὸ ἀντικρυνὸ κτίριο τὸ «παιδὶ τοῦ λαοῦ»* ξεσήκωνε παρόμοιο παραλήρημα στοὺς πιστοὺς του. Υπωτίζοντας τὸ λαὸ τῆς Γαλλίας, μὲ τὶς δολταιρικὲς καὶ ἐλευθερόφρονες παραδόσεις, μὲ τέτοιες ἐνέργειες, δὲν διευκόλυνεν ἔτοι, σ' ἔνα κάποιο βαθμὸ καὶ μαχροπρόθεσμα, τὴν ἔκρηξη τοῦ μύθου τοῦ Στρατάρχη «ποὺ δίνει τὴ ζωὴ του γιὰ τὴ Γαλλία»;

Ο φασισμός δὲ διστάζει νὰ παραπλανήσει τὶς μάζες μὲ μιὰ δημιαγγία «γιὰ δλα τὰ γοῦστα». Υπόσχεται τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἀστρα σὲ κάθε κοινωνικὴ κατηγορία, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ δτὶ φορτώνει μὲ ἀντιφάσεις τὸ πρόγραμμά του. Ο σοσιαλισμός, ἀκριβῶς γιατὶ σέβεται τὶς μάζες, δὲν θάπρεπε γ' ἀκολουθήσει καὶ σ' αὐτὸ τὸ πεδίο τὸ φασισμό. Καὶ γιὰ ἔναν ἀκόμη λόγο, ποὺ μᾶς ξαναφέρνει στὸ πρόβλημα τῶν μεσαίων τάξεων: Ο σοσιαλισμός δὲ μπορεῖ γ' ἀνακατέψει σ' ἔνα πο-

* Αναφέρεται στὸν τότε ἀρχηγὸ τοῦ Κ.Κ.Γ. Μωρὶς Τόρρεζ, ποὺ τὸν ἀποκαλούσαν οἱ Γάλλοι κομμουνιστὲς «γιὸ τοῦ λαοῦ» (σ.τ.μ.).

νηρὸς κοκταίηλ τὸν δπισθοδρομικὸν ἀντικαπιταλισμὸν τῶν μικροαστῶν — ποὺ θάθελαν γὰρ ἔαναγυρίσουν στὸν προκαπιταλιστικὸν «χρυσὸν αἰώνα» — μὲν τὸν προοδευτικὸν ἀντικαπιταλισμὸν τῶν ἐργατῶν πρέπει νὰ τογίζει πάντοτε διὰ τὴν μικροαστικὴν καὶ τὴν ἐργατικὴν τάξην συνθλίβονται, καθεμιὰ μὲ τὸν τρόπο της, ἀπ’ τὸ μεγάλο κεφάλαιο, γιὰ νὰ μπορέσει γὰρ τίς συγενώσει στὴν ἀμεση πάλη ἐνάντια στὰ μονοπώλια. Ἀλλὰ πρέπει νὰ παραμένει ἀδιάλλακτος στὰ βασικὰ σημεῖα τοῦ σοσιαλιστικοῦ του προγράμματος ἀλλιώς, δὲ θὰ κατορθώσει γὰρ καταφέρει ἀποφασιστικὰ χτυπήματα στὸν καπιταλισμό, δηλαδὴ νὰ ἐπιβάλει μιὰ κοινωνία δικαιοτερη καὶ ἀνθρωπινότερη γι’ αὐτοὺς ποὺ τὴν ἀποτελοῦν. Μολοντοῦτο, εἴδαμε στὴ Γαλλία ἀπ’ τὸ 1935 καὶ μετά, ἕνα μεγάλο ἐργατικὸν κόμμα νὰ προσπαθεῖ γὰρ δλα τὰ γοῦστα «δημιαγωγία τοῦ τελευταίου σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε κάποτε κάποτε οἱ ἀκροατές του δυσκολεύονταν γὰρ πείσουν τοὺς ἑαυτούς τους διὰ δὲν ἀκοῦνε λόγο τοῦ συνταγματάρχη ντὲ λὰ Ρέκ.

‘Απ’ δλα τὰ δργακα ποὺ διαθέτει τὴ φασιστικὴ δρχῆστρα, αὐτὸ ποὺ δγάζει τοὺς ἑλκυστικότερους ἦχους, εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολία, δ ἔθυικισμός. Κ’ είναι ἀκόμα ἀπὸ ἐκείνα ποὺ λιγότερο ἀπ’ δλα τὰ ἄλλα θάπρεπε νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἀπ’ τὴν ‘Αριστερά, ποὺ τὴ Διεθνῆς τῆς ἐκφράζει σ’ δλες τὶς γλῶσσες τοῦ κόσμου τὸ ιδανικὸν τῆς παγκόσμιας ἀδελφοσύνης. Κι δμως τὴ ‘Αριστερά νομίζοντας διὰ μ’ αὐτὸ τὸν τρόπο διεκδικεῖ τοὺς «πατριώτες» ἀπ’ τὸ φασισμό, ἔχωσε ξαφνικὰ καὶ τὴ λέξη ἔθιος στὸ λεξιλόγιο της. ‘Απ’ τὸ 1932 κιόλας, τὴν ἐποχὴ τῆς κατοχῆς τοῦ Ρούρ, τὸ γερμανικὸν Κ.Κ. ρίχτηκε στὴν ἔθνικὴ πλειοδοσία, φτάνοντας μέχρι γὰρ ἔξυμνει τὸ μάρτυρα Σλάγχετερ. ‘Απ’ τὰ 1930 μέχρι τὰ 1932, ἔπεσε πάλι στὰ Γδια ἀμαρτήματα. Στὴ Γαλλία, εἴδαμε διαδοχικὰ τοὺς νεοσοσιαλιστὲς γὰρ ἐγγράφουν τὸ ἔθνος στὴ πρώτη θέση τοῦ πιστεύω τους, ἔνω οἱ κομμουνιστὲς σύντροφοί μας ξελαρυ-

γιάζονταν διαλαλώντας την «άγαπη γιά τη χώρα μας». Άλλαξ ή πλειοφηφία των «πατριωτών», έρεθισμένη ήτοι άκόμα πιὸ πολὺ στή σωδινιστική της ύστερα, δμως πάντα δύσπιστη ἀπέναντι στήν 'Αριστερά, έκτιμησε δτι δ φασισμὸς εἶταν καταληλότερος ἀπ' αὐτῇ γιά νὰ ἐνσαρκώσει τήν ἔθνική ίδέα. Πολλοὶ ἀπ' αὐτούς, κάτω ἀπ' τή γκλίτσα τοῦ Μωρράς,* δηγήθηκαν τελικά στὸ μαντρὶ τοῦ Στρατάρχη.

Ο φασισμὸς, ἀν καὶ στὸ βάθος δὲν ἐνδιαφέρεται παρὰ γιά μὰ μονάχα λατρεία, τή δική του, προβαίνει μὲ εὐχαρίστηση σὲ παραχωρήσεις στήν παλιὰ παραδοσιακή θρησκεία, ποὺ τή χρειάζεται γιά νὰ δλοκληρώσει καὶ νὰ σταθεροποιήσει τήν ἐπιβολή του πάνω στὶς μάζες. Ο σοσιαλισμὸς, ἀν καὶ σέβεται τίς θρησκευτικὲς πεποιθήσεις τοῦ καθενός, δὲ θάπρεπε ποτὲ νὰ σταματήσει νὰ ἔξηγει δτι «ἡ θρησκεία εἶναι τὸ δπιο τοῦ λαοῦ». "Ομως κ' ἔδω ἀκόμα, ή 'Αριστερά θεώρησε φρόνκιο νὰ μιμηθεὶ τὸ φασισμὸ καὶ, δάζοντας τέρμα στήν ἀντικληρική της προπαγάνδα, «ἀπλωσε τὸ χέρι στοὺς καθολικούς». Μιὰ τέτοια ἐνέργεια, μὲ τήν ἐλαστικὴ ἀσάφειά της, ἀναγκαστικά θὰ τήν ἔφερνε μακρύτερα: δὲν στράφηκε μονάχα στὸ ἀτομο χριστιανό, πράγμα θεμιτὸ καὶ μάλιστα σωστότατο σὲν τακτική, ἀλλὰ «ἀπλωσε τὸ χέρι» στὸν πολιτικὸ καθολικισμό. Ή ἐπανάληψη αὐτῆς τής χειρονομίας στή διάρκεια τής 'Αγτίστασης κι ἀργότερα, δ «τρικομματισμό», εἶχε σὲν ἀποτέλεσμα νὰ ξανακατατάθει ἡ καθολικὴ ιεραρχία καὶ τὰ κοινοβουλευτικά της τσιράκια θέσεις ποὺ ή λαϊκή 'Αριστερά εἶχε καταχθῆσει μὲ σκληρὴ πάλη, σὲ βαθμὸ ποὺ σήμερα, φωτισμένοι χριστιανοὶ νὰ ἀγαθεματίζουν πρῶτοι ἀπ' δ-

* Σάρλ Μωρράς: 'Ηγέτης καὶ θεωρητικὸς τοῦ γαλλικοῦ ὑπερσυντηρητισμοῦ, ὀπαδὸς τῆς μοναρχίας καὶ φανατικὸς διντίπαλος κάθε δημοκρατικῆς ίδέας. 'Ιδρυτὴς τῆς Γαλλικῆς δράσης, ἐφημερίδας ἀντιδημοκρατικῆς κατεύθυνσης, ὑποστήριξε τὸν Πεταλ καὶ καταδικάστηκε τὸ 1945 σὲ Ισόβια δεσμὸ γιά συνεργασία μὲ τὸν ἔχθρδ (σ.τ.μ.).

λους τὸ ἀντιδραστικὸ Μ.Ρ.Ρ.* 'Ἡ ἀνοιχτὴ συμπαράταξη τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ φασισμοῦ, στὸ καθεστώς τοῦ Πεταίν, θά-
πρεπε νὰ κάνει πιὸ ἐπιφυλαχτικὴ τὴν Ἀριστερά.

'Ο φασισμὸς διαλαλεῖ δτὶ εἶναι: δ καλύτερος ὑπερασπι-
στὴς τῆς ἀστικῆς οἰκογένειας καὶ χρωγάζει: δτὶ τὸ εἶδος
πρέπει: νὰ πολλαπλασιαστεῖ. 'Οπου κατέχει τὴν ἔξουσία, οἱ
ἀντισυλληπτικὲς μέθοδες ἀπαγορεύονται αὐστηρότατα κ' ἡ
γυναικα προορίζεται γιὰ τὸ ρόλο τῆς «μάνας-κουνέλας». 'Ο
σοσιαλισμὸς, φωτισμένος ἀπ' τὸ περίφημο ἔργο τοῦ Ἐνγκελ,
σὲ καμιὰ περίπτωση δὲ θάπρεπε νὰ γίνει κι αὐτὸς ὑπερασπι-
στὴς τῆς πατριαρχικῆς οἰκογένειας. Κι δημαρ, οἱ ἀναγγωστες
τῆς Ούμανιτέ, πολλὲς φορὲς εἶδαν ἔκπληκτοι τὴν ἐφημε-
ρίδα τους νὰ σπεύδει ξαφνικὰ «σὲ βοήθεια τῆς οἰκογένειας»,
νὰ καταδικάζει τὸ μαλθουσιανισμὸ καὶ νὰ ἔκθειάζει τὴ γο-
νιμότητα τῆς φυλῆς. 'Ακόμη περισσότερο νερὸ στὸ μύλο τοῦ
ἔχθροῦ.

'Ο φασισμὸς, μόλις καταφέρει νὰ διαδώσει ἀρκετά τὴ
προπαγάνδα του στὶς λαϊκὲς μάζες μὲ τὰ τεχνάσματα ποὺ
ἀναφέραιμε καὶ μόλις κατορθώσει νὰ παγιδέψει δν δχι τὴν
πλειοφηφία, τουλάχιστον ἔνα μεγάλο τμῆμα τοῦ ἔκλογικου
σώματος, ξεχύνεται γιὰ τὴ κατάληψη τῆς ἔξουσίας. 'Αλλὰ
ἔχει ἔνα δικό του τρόπο γι' αὐτό. Σέρει δτὶ ἡ κατάληψη
αὐτὴ δὲν εἶναι γι' αὐτὸν ζήτημα δύνωμης. Σέρει δτὶ μπο-
ρεῖ νὰ βασίζεται στὴ συναίνεση τῆς πολιτικᾶ καὶ οἰκονομ-
ικᾶ Ισχυρότερης μερίδας τῆς ἀστικῆς τάξης. 'Εχει ἔξασφαλ-
σιμένη, ἔπειτα, τὴ συνενοχὴ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ καὶ

* Mouvement Républicain Populaire (Λαϊκὸ Δημοκρατικὸ Κίνημα), πολιτικὸ κόμμα ποὺ ιδρύθηκε στὰ 1944, Χριστιανοδημο-
κρατικῆς κατεύθυνσης (σ.τ.μ.).

τῆς ἀστυνομίας, καθώς καὶ τῆς ἀνώτερης διοικητικής γραφειοκρατίας· δύο γιὰ τοὺς πολιτικοὺς ποὺ βρίσκονται ἀκόμα ἐπικεφαλῆς τοῦ ἀστικο-«δημοκρατικοῦ» κράτους, ξέρει δτὶ κι ἂν δὲν εἶγαι δλοκληρωτικὰ δικοὶ του, δὲν πρόκειται νὰ τοῦ ἀντιτάξουν ἔνοπλη ἀντίσταση: ἡ ταξικὴ ἀλληλεγγύη εἶναι λιχυρότερη ἀπ' τὴ διαφορὰ συμφερόντων ἢ μεθόδων. "Ετοι, δτὰν συμπληρωθοῦν δλες οἱ φυχολογικὲς καὶ συνταγματικὲς προϋποθέσεις, θρονιάζεται, χωρὶς φασαρίες, στὴν κρατικὴ μηχανή. "Οταν γαντζωθεῖ σταθερὰ στὴν Ἑξουσία, παραμερίζει χωρὶς κόπο τοὺς μὴ φασίστες πολιτικοὺς ποὺ τὸν ἔγχατέστησαν προσωρινὰ ἔχει.

"Ο σοσιαλισμὸς δὲ μπορεῖ ν' ἀκολουθήσει τὴν ἴδια ταχική. Γιατί, εἴτε τὸ θέλει εἴτε δχι, εἶναι δ ταξικὸς ἀντίπαλος ἔστω καὶ «δημοκρατικός», τοῦ ἀστικοῦ κράτους. "Ετοι, δὲ μπορεῖ νὰ καταχθῆσει τὴν ἑξουσία παρὰ μὲ σκληρὴ πάλη, συντρίβοντας, μόλις κατορθώσει: νὰ πάρει τὴν ἑξουσία, τῇ λυσσαλέᾳ ἀντίσταση δλων τῶν ἔχθρικῶν δυνάμεων. "Αν ἐνεργηθῆσει διαφορετικά, μπορεῖ ἀναμφίβολα «νὰ πάρει τὴν ἑξουσία», ἀλλὰ δὲ θὰ τὴν ἔχει παρὰ μόνο φαινομενικά, αἰχμάλωτος τοῦ ἀστικοῦ κυβερνητικοῦ μηχανισμοῦ. "Ο ἔξυπνος Λεόν Μπλούμ εἶχε ἀπὸ πολὺ καὶ ρὸ καταλάβει αὐτὴ τὴ στοιχειώδη ἀλήθεια. Καὶ καθώς, ἀλλωστε, σεβόταν πολὺ τὴν κατεστημένη τάξη γιὰ νὰ ἐπιχειρήσει νὰ μπεῖ μὲ «διάρρηξη» μέσα στὴ κρατικὴ μηχανή, εύχθταν νὰ μήν τοῦ δοθεῖ ποτὲ ἡ εὐκαιρία ν' ἀνεβεῖ στὴν ἑξουσία. Παρελθέτω ἀπ' ἔμοι τὸ ποτήριον τοῦτο! Στὰ 1936 δμως, ἡ γαλλικὴ 'Αριστερά, πανικοδλημένη ἀπ' τὴ φασιστικὴ ἀπειλή, πίστεψε δτὶ τῆς παρουσιαζόταν μιὰ μεγάλη εὐκαιρία νὰ δρέψει τὸν ὄριμο καρπὸ τῆς Ἐξουσίας. Καὶ καθώς εἶχε καταγάγει μιὰ ἐκλογικὴ νίκη, χάρη στὸ συνασπισμὸ της μὲ ἀστικὰ κόμματα, φαντάστηκε δτὶ τὸ φρούριο θὰ τῆς ἀνοιγε δλες του τίς πόρτες διάπλατες, δπως ἀλλωστε τόχε κάνει γιὰ τὸ φασισμό.⁹ 'Αλλιμονο δμως, στὸ Παρίσι τὸ σενάριο ξετυλίχτηκε δλωσδιόλου δια-

φορετικά ἀπ' ὅτι στή Ρώμη καὶ στὸ Βερολίνο. Ἡ χιθέρνηση τοῦ Λαϊκοῦ Μετώπου στραγγαλίστηκε ἀπ' τὸ ἀστικὸν κράτος ποὺ μαζί του θέλησε νὰ συνταυτίστει. Ἐνα μόνο παραδειγμα, ίδιατερα συμβολικό: στις 16 τοῦ Μάρτη 1937, στὸ Κλισύ, παρὰ τὸ ὅτι τὸ ὑπουργεῖο ἐσωτερικῶν κατεχόταν ἀπὸ ἕνα σοσιαλιστή, ἡ ἀστυνομία καὶ ἡ πολιτοφυλακὴ πυροβόλησαν, δχι τις φασιστικὲς συμμορίες ποὺ εἶχαν συγκεντρωθεῖ ἔχει, ἀλλὰ ἐργάτες σοσιαλιστές σκοτώθηκαν ἀρκετοὶ καὶ, ἀνάμεσα στοὺς τραυματίες, εἴται κι ὁ διευθυντής τοῦ σοσιαλιστικοῦ γραφείου τοῦ σοσιαλιστῆς πρωθυπουργοῦ.

Καὶ, ἐνῷ στὴν Ἰταλία καὶ τῇ Γερμανίᾳ οἱ μὴ φασιστες πολιτικοὶ πολὺ γρήγορα πετάχτηκαν ἔξω ἀπ' τὴν χιθέρνηση, στὴ Γαλλία, ἔχεινοι ποὺ τελικὰ ἔμειναν κύριοι τοῦ πεδίου εἴται οἱ μὴ σοσιαλιστές ὑπουργοί. Ὁ Μπλούμ, ἀφοῦ δοκίμασε, παρὰ τῇ θέλησῃ του, τὸ ποτήριον, δὲν ἔχαγε τίποτα γιὰ νὰ τὸ ἐμποδίσει νὰ τοῦ φύγει.

Ἡ κατάρρευση τῆς Ἀριστερᾶς — ἡ αὐτοῦ ποὺ ἀπόμεινε ἀπ' αὐτὴν — ἔφτασε στὸ ἀπόγειό της μετὰ τὸ θρίαμβο τῶν τρομεροῦ τῆς ἀντιπάλου. Συμπεριφέρθηκε δπως περίπου οἱ γιατροὶ πού, ἀντιψετωπίζοντας μιὰ ἀγνωστὴ ἀρρώστια, ἀρνιῶνται νὰ δεχτοῦν ὅτι ἡ ἐπιστήμη τους ἔχει ἐλλείψεις καὶ δίνουν ἀντιφατικὲς διαγνώσεις. Ὅταν ἡ θεομηνία δὲν εἴται παρὰ στὶς ἀρχές της, ὁ Δρ. τόσο-τὸ-χαλύτερο δῆλωσε ὅτι ὁ φασισμὸς δὲν εἴται δυνατὸ νὰ διαρκέσει, ὅτι εἴται μιὰ παροδικὴ καὶ ἐπεισοδιακὴ ἐπιδημία κι ὅτι δὲν θ' ἀργοῦσε ν' ἀποσυντεθεῖ καὶ νὰ διαλυθεῖ κι ἀχόμα ὅτι ἔπρεπε «νὰ περάσουμε ἀπὸ τὴν κόλαση τῆς φασιστικῆς διχτατορίας» (sic) γιὰ νὰ ἀπολαύσουμε τὶς ἀνείπωτες χαρές τῆς προλεταριακῆς Ἐπανάστασης. Στὸ βαθμὸ ποὺ τὸ κακὸ ἀπλωνόταν καὶ ρίζωνε, ὁ Δρ. τόσο-τὸ-χειρότερο ἐκδήλωσε τὸ φόβο ὅτι, ἀντίθετα, ὁ φασισμὸς, παρὰ τὶς ἐσωτερικές του ἀντιφάσεις, ίσως εἶναι ἵχανδς νὰ διαρκέσει γιὰ ἀδριστὸ χρόνο. Διαλαλώντας

δτι θὰ μείνει γιὰ μιὰ χιλιετηρίδα, δ ἔτερο τελικά κατάφερε νὰ πείσει τοὺς ἀντιπάλους του γι' αὐτό.

Αὐτή ἡ ὑπερεχτίμηση τῶν δλοκληρωτικῶν καθεστώτων, αὐτή ἡ Ἑλλειψη ἐμπιστοσύνης στὴ διαλεγτικὴ ἐξέλιξη τῆς ιστορίας καὶ στὴν ἀκαταγέκητη πορεία τοῦ κόσμου πρὸς τὴν ἐλευθερία, ἔκανεν τὴν Ἀριστερὰ τῆς Γαλλίας νὰ στραφεῖ, μετὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ 1940, τόσο πρὸς τὸ Βίσυ δυο καὶ πρὸς τὸ Λονδίνο. "Ενας ἀριθμός, οἱ λιγότεροι, θεώρησαν δτι ἔπρεπε νὰ προσαρμοστοῦν στὸ τετελεσμένο τῆς φασιστικῆς νίκης — καὶ κατάληξαν στὴν προδοσίᾳ· ἀλλοι, οἱ περισσότεροι, φαντάστηκαν καλόπιστα δτι μόνο ἡ συντριπτικὴ οἰκονομικοστρατιωτικὴ ἀνωτερότητα τῶν ἀγγλοσαξωνικῶν ἴμπεριαλισμῶν μποροῦσε νὰ τὰ δγάλει πέρα μὲ τὸ δλοκληρωτικὸ τέρας. "Ετοι, ἡ Ἀριστερά, σ' δλη τὴ διάρκεια τῆς τραγικῆς δεκαετίας, δὲ στάθηκε ἰκανὴ νὰ νικήσει τὸ φασισμὸ μὲ τὰ δπλα τοῦ ασσιαλισμοῦ. Κατάφυγε, ἀντίθετα, σ' δλα τὰ τεχνάσματα καὶ σ' δλα τὰ κομπογιαννίτικα γιατροσόφια· ἔφτασε μέχρι νὰ μιμηθεῖ τὸ φασισμό, μὲ τὸ πρόσχημα δτι ἔπρεπε νὰ τὸν ὑποσκελίσει. Καὶ, γιὰ νὰ τελειώνουμε, δὲ δρῆκε τίποτα καλύτερο νὰ κάνει ἀπ' τὸ νὰ ἐγκαταλείψει τὴν ὑπόθεσή της στὰ χέρια δχι μονάχα ἐνδε στρατηγοῦ μὲ φασιστικὴ ἴδιοσυγκρασία, ἀλλὰ κ' ἐνδε συγασπισμοῦ μεγάλων δυνάμεων ποὺ δ ἀληθινδε σκοπός τους εἴται περισσότερο ἡ παγκόσμια ἥγεμονία καὶ λιγότερο ἡ συντριβὴ τοῦ φασισμοῦ. "Ετοι, ἡ στρατιωτικὴ νίκη πάνω στὶς δυνάμεις τοῦ Ἀξονα δὲν ἀπάλλαξε τὸ κόσμο οὔτε ἀπ' τὸ φασιστικὸ κίνδυνο οὔτε ἀπ' τὸ φόβητρο τοῦ πολέμου. Τὸ διάπομπε ἔκεκλιθαρα σήμερα.

Θὰ εἴται ἀναμφίβολα σφάλμα νὰ μένουμε, τὴ σημερινὴ ἐποχὴ, ἐπηρεασμένοι ἀπ' αὐτὰ ποὺ προηγήθηκαν. Τὰ σοβαρὰ καὶ ζωτικὰ προβλήματα ποὺ δχουμε νὰ λύσουμε τώρα δὲ μπαίνουν μὲ τοὺς ἴδιους ἀκριβῶς δρους σὰν αὐτοὺς ποὺ ἐκτέθηκαν παραπάνω. Η στρατιωτικὴ νίκη τοῦ 1945 εἶχε τουλά-

χειστον σάν ἄμεσο θετικό ἀποτέλεσμα νὰ ριχτεῖ, γιὰς ἔνα χρονικὸ διάστημα, στὸν κάλαθο τῶν ἀχρήστων δ φασισμὸς τῆς δημιαγωγίας καὶ τῆς μπόττας. Ἡ ἀστικὴ τάξη ἀναγκάστηκε νὰ καταφύγει σὲ λιγότερο προκλητικὰ καὶ πονηρότερα μέσα κυριαρχίας.

“Ἄς μὴ ἔχεινάμε δρμως δτι δ φασισμὸς τοῦ κλασικοῦ τύπου δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀπ’ τὶς μορφὲς ποὺ μπορεῖ νὰ πάρει ἡ ἀντεπανάσταση. Ἐπειτα, ἡ πείρα ἔδειξε δτι, στὶς χώρες ποὺ ὑποδούλωσαν, τὰ φασιστικὰ καθεστῶτα κλασικοῦ τύπου διδηγήθηκαν μέχρι ἔνα βαθὺ δὲ ἀστυνομικοστρατιωτικὲς παπαδοκρατικὲς δικτατορίες, ἀπ’ δπου οἱ πληθεῖοι μὲ τοὺς χρωματιστοὺς χιτῶνες λίγο-πολὺ παραμερίστηκαν.

Κι ἂς μὴ ἔχεινάμε ἀκόμη δτι ἡ μόνιμη κρίση τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος σοβεὶ πάντοτε, παρ’ ὅλο ποὺ μετριάζεται κάπως ἀπ’ τὶς ἐνέσεις ἀμερικανικῶν διολλαρίων καὶ τὸν ἀτλαντικὸ ἐπανεξοπλισμό. Τὸ ἴσχυρὸ κράτος, μὲ ἡ χωρὶς τὶς φασιστικὲς δράδες, θὰ συνεχίσει νὰ γεννοδολιέται — δπως κι: δ πόλεμος, πυρηνικὸς αὐτὴ τὴ φορὰ — πάνω στὴν κοπριὰ τῆς καπιταλιστικῆς παραχυμῆς.

Στὴ Γαλλία, ἡ Ἑλλειψὴ διάδοχης κατάστασης σ’ ἔνα προσωπικὸ καθεστῶς* ποὺ χάνει τὴ ζωτικότητά του καὶ διλούνα καὶ περισσότερο ἀπομονώνεται ἀπ’ τὴ χώρα, ποὺ βασίζεται στὸ στρατό, στὴν ἀστυνομία καὶ σ’ ἔναν ἀγώτερο διοικητικὸ μηχανισμὸ μὲ φασιστικὲς τάσεις θὰ μποροῦσε, ἀν ἐκδηλωνόταν ξαφνικά, νὰ μᾶς βάλει μπροστὰ σ’ ἔνα διληγμα: στρατιωτικὴ δικτατορία ἡ Λαικὸ Μέτωπο. Θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ εὐχηθοῦμε αὐτὴ τὴ φορὰ τὸ καινούριο αὐτὸς Λαικὸ Μέτωπο νὰ στηριχτεῖ στὴν ἐργατικὴ τάξη, νὰ μὴν ὑπονομευτεῖ οὔτε ἀπὸ ἀφύσικες πολιτικὲς συμμαχίες οὔτε ἀπὸ ρεζερβιστικὲς αὐταπάτες, νὰ μὴν ὑποταχτεῖ στὴν ἔξωτερικὴ πολιτικὴ καμιᾶς μεγάλης δύναμης καὶ τέλος νὰ ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ τραβηγῆσει μὲ τὸ μέρος του μιὰ σκεπτικιστικὴ νεολαία πού, σήμερα, δὲν ἀκολουθεῖ κανένα.

* Ἡ εἰσαγωγὴ γράφτηκε δταν ἀκόμα ζοῦσε δ στρατηγὸς Ντὲ Γκάλ κ’ εἴταν πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας στὴ Γαλλία (σ.τ.μ.).

Πρὸν ἀπ' τὴν καταστροφή
(1932)

Τὸ πρῶτο αὐτὸ μέρος εἶναι ἡ περιγραφὴ
 ἐνὸς ταξιδιοῦ ποὺ ἔκανα μὲ τὰ πόδια, τὸν Αὐ-
 γουστο - Σεπτέμβριον τοῦ 1932, γυρίζοντας δῆλη
 τὴν τότε προχιτερικὴ Γερμανία. "Ἐφερα μὰ
 σειρὰ ἀπὸ ἄρθρα ποὺ δημοσιεύτηκαν τὸ φθινό-
 πωρο τῆς Ἰδιας χρονιᾶς σὲ διάφορα περιοδικά:
 στὸ εἰκονογραφημένο Vu· στὸ ἑβδομαδιαῖο
 Monde, ποὺ διεύθυνε ὁ Ἀνρὶ Μπαρμπύς· στὴ
 συνδικαλιστικὴ ἐπαναστατικὴ ἐπιθεώρηση La
 révolution prolétarienne καὶ στὸ εἰκονογρα-
 φημένο κομμουνιστικὸ Regards.^β

"Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ δὲν ἔκρινε
 δτι ἐπρεπε νὰ συμπεριλάβει κι αὐτὶς τὶς μαρ-
 τυρίες ποὺ ἔγῳθεωροῦσα δτι ἐπρεπε νὰ μποῦν
 σὰν εισαγωγὴ στὸ ρεπορτάζ μου γιὰ τὴ Γερ-
 μανία τῆς ἐπόμενης χρονιᾶς: Ἀπὸ δῶ πέρασε
 ἡ Φαιδρὰ Πανούκλα. Μὲ τὸ πέρασμα τῶν χρό-
 νων, ξαναδιαβάζοντάς τες, δὲν θεώρησα σωστὸ
 νὰ τὶς δημοσιέψω δπως εἶχαν. Εἴταν κάπου-
 κάπου δυστρήτες. Τοὺς ἔλειπε ἡ ὁμοιογένεια.
 Κάποτε - κάποτε ἀπομακρύνονται ἀπ' τὸ οὐ-
 σιαστικὸ θέμα: τὴν ἄνοδο τοῦ ἐθνικοσοσιαλι-
 σμοῦ. Γι' αὐτὸ προτίμησα, μὲ τὴ βοήθεια αὐτῆς

τῆς πρώτης ψλης, νὰ ξανακάνω σὲ στύλ αὐτοβιογραφικό, τὴν περιγραφὴ τοῦ πρώτου μου ταξιδιοῦ. "Ετσι, τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ ἔδω, εἶναι ἀνέκδοτο. Δὲν ὑπῆρχε στὶς προηγούμενες ἀπ' αὐτὴν ἐκδόσεις τῆς Φαιᾶς Πανούκλας.

Τις τελευταίες μέρες τοῦ Αύγουστου τοῦ 1932, ἀποφασίζω νὰ κάνω ἐνα μεγάλο ταξίδι μὲ τὰ πόδια στὴ Γερμανία, μὲ τὸ σάκχο μου στὴν πλάτη, σύμφωνα μὲ τὰ γερμανικὰ Εθιμα. Προετοιμαζόμαστε μὲ μεγάλη φούρια, ἔγώ κι ὁ φίλος ποὺ θὰ ἐρχόταν μαζί μου. Στὰ πόδια τοῦ δχυροῦ τῆς Ρομανβίλ, τὸ γειτονικό μας χανάλι τῆς Ούρκ, ξετυλίγει ἥρεμα τὴν ίσια γραμμή του. Γιὰ νὰ συνηθίσουμε στὶς πορείες ποὺ θὰ κάνουμε, φοράμε δλόχληρη τὴν δδοιπορική μας στολή: μπλούζα, κοντή βελούδινη κυλόττα, βαριὰ πέδιλα καὶ χοντρὲς μάλλιγες κάλτσες καὶ στουμπώνουμε στὸ σάκχο μας δλο του τὸ σεβαστὸ σὲ βάρος φορτίο ποὺ θὰ μᾶς βαραλνεῖ σ' δλη τὴν περιοδεία μας. Καί, μὲ τὸ χάρτη στὸ χέρι, καθορίζουμε πάνω στὶς δχθες τοῦ χαναλιοῦ μιὰν ἀπόσταση δωδεκάμιση χιλιόμετρα. Μὲ βῆμα ἐλαφρὺ καὶ κανονικό, μὲ τὸ κεφάλι φηλά, μέσα τὰ πλευρὰ καὶ γέρνοντας λίγο τὸν κορμό, διασχίζουμε κάθε μέρα αὐτὴ τὴν ἀπόσταση. Μόλις φτάνουμε ἔκει ποὺ εχουμε κανονίσει, κάνουμε μισή στροφή, σχεδὸν στρατιωτική, καὶ ξανακάνουμε τὰ ἵδια χιλιόμετρα ἀνάποδα, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸν ήλιο καὶ τὶς κακοκαιρίες, έτοιμοι γιὰ δλα.

Καὶ φτάνει πιὰ ἡ ὥρα τῆς ἀναχώρησης, τὸ θράδυ τῆς θης Αύγουστου 1932. Ἐνας ὀδηγὸς ποὺ κάνει κάθε γύχα τὴ γραμμὴ Παρίσι - Στρασβούργο δέχτηκε καλόβολα νὰ μᾶς

θάλει στὸ «βαρὺ φορτίο» του. Τὸ τεράστιο αὐτοκίνητο πῆρε μὲ μουγκρητὰ τὸ δρόμο τῆς Παντέν κ' ἐμεῖς στριμώξαμε στὸ πίσω μέρος, ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἐπιβλητικοῦ δγκου ρολλὰ ἀπὸ λαδόπανο, τὰ ξεθεωμένα κορμιά μας καὶ τοὺς φουσκωμένους κι ἀσσουλούπωτους σάκκους μας. Στὸ τιμόνι μπροστά κάθονται, φιλοκουβεντιάζοντας ποῦ καὶ ποῦ μαζί μας, καλοκάγαθα παιδιά τῆς Ἀλσατίας, μεγαλόσωμα καὶ ξανθά. Γιὰ νὰ βλέπουμε ἔξω τὸ τοπίο, δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ σηκώσουμε τὸ σκέπασμα. Τὴν περισσότερη ὥρα δημιώς τὴν περνᾶμε ξαπλωμένοι μὲ βασιλικὸ ραχάτι πάνω σὲ χοντρὰ δέματα. Κι δταν νυχτώνει κ' οἱ κουρασμένοι δύρηγοι σταματῶντας στὴν ἀκρη τοῦ δρόμου, τρέχουμε στὸ κοντινὸ κάμπο καὶ φέρνουμε νοτισμένο χόρτο ἀπὸ γιόχοκο στάρι ποὺ τὸ στρώνουμε στὶς γωνιές καὶ μαλακώνουμε ἔτοι τὰ τραντάγματα τῆς διαδρομῆς.

Μπαίνοντας στὸ Μέλανα Δρυμό, νιώθω νὰ μὲ πληρυμαρίζει μιὰ αἰσιοδοξία πού, παρ' δλες τὶς ἀντιξόσητες τῆς κοινωνικῆς πάλης, δὲν ἔχει ἀκόμα χαθεῖ καὶ ποὺ δ συντάξιδιώτης μου, ἀδιάφορος καὶ σκεπτικιστής μικροαστός, δὲ δείχνει καθόλου νὰ τὴ συμμερίζεται. Μετὰ ἀπὸ μιὰ τόσο μεγάλη περίοδο στείρας ἀπραξίας σὲ μιὰ γέρικη κ' ἐκφυλισμένη χώρα, μπορεῖ, δὲν ξέρεις, νὰ βρεθῶ μέσ' στὴν καρδιὰ τῆς δράσης, σ' αὐτὴ τὴ γεαρή, μοντέργα καὶ δυναμικὴ Γερμανία ποὺ δὲν ἔπαψα ποτέ, ἀπ' τὰ μικρά μου χρόνια, νὰ θαυμάζω. 'Ο σοσιαλισμὸς θὰ θριαμβεύσει η ἐδῶ η πουθενά. 'Εδῶ είναι ποὺ συγκροτήθηκε η καλύτερα δργανωμένη κ' η πιὸ καλλιεργημένη ἐργατικὴ τάξη τοῦ κόσμου. 'Εδῶ είναι ποὺ οἱ κοινωνικὲς καὶ οίκονομικὲς ἀντιθέσεις ἔχουν φτάσει σὲ σημείο μεγάλης ἐντασης. 'Εδῶ είναι ποὺ θὰ χτυπήσει η ὥρα τῆς ἀποφασιστικῆς ἑξήγησης ἀνάμεσα στὸ γιγάντιο συγκαστικό τῆς μισθωτῆς ἐργασίας καὶ τοὺς μισθοφόρους τοῦ μεγάλου κεφαλαίου.

Κι δημώς τὰ σπέρματα μιᾶς θανατηφόρας ἀσθένειας καταστρέφουν σιγά-σιγά τὴ φαινομενικὰ εὔρωστη σάρκα. Ή

ἀπιόσφαιρα είναι: θαριά, τὰ πουλιά πετάνε χαμηλά, δπως πρὶν ἀπ' τὴν θύελλα. "Οσο βαθύτερα θὰ μπαίνω στὴ χώρα, τόσο περισσότερο θ' ἀπογοητεύομαι. Γιατί, ἔχτὸς ἀπὸ μερικὰ ἀπατηλὰ φαινόμενα ἐδῶ καὶ κεῖ, τὰ πάντα φωνάζουν, τὰ πάντα δείχνουν χωρίς νὰ τὸ ἔχω ἀκόμα συνειδητοποιήσει ἀπόλυτα — τὴν μελλοντικὴν νίκην τοῦ χιλερικοῦ φασισμοῦ.

"Ἐνα δημορφῷ δειλινό, κάνουμε τὸν πρῶτο σταθμὸ τοῦ ταξιδιοῦ μας πέρ' ἀπ' τὸ Ρῆγο. "Ἔχουμε κάνει κιόλας εἰκοσιπέντε χιλιόμετρα περπατώντας καὶ, στοὺς ὅμους μας, παρ' δλη τὴν προπόνηση ποὺ κάναμε, τὰ λουριά μᾶς σφίγγουν λιγάκι. Περνάμε ἔνα χωρίδ ποὺ φαίνεται πολὺ κοκέτικο σὲ σύγκριση μὲ τὰ δικά μας, μὲ τ' ἀσπρα φρεσκοβαμμένα σπιτάκια του καὶ τὰ στολισμένα μὲ γεράνια παράθυρά του. Κι δπως τὸ ἀλογοῦ σταν νιώθει: τὴν μυρουδιὰ τοῦ σταύλου, κάνουμε κ' ἐμεῖς τὸ βῆγια μας πιὸ ζωηρὸ μόλις, βγαίνοντας ἀπ' τὸ μικρὸ συνοικισμό, λίγο πιὸ πέρα καὶ μέσα σὲ δέντρα, βλέπουμε τὴν φωλιά ποὺ ζητούσαμε: τὸν ξεγώνα νεότητος. Κάθε δράδυ, μὲ τὸν ίδιο τρόπο, θὰ δρισκόμαστε σὲ στὸ σπίτι μας.

"Η μεγάλη αἴθουσα είναι κιόλας γεμάτη: ξανθομάλληδες ἔφηδοι δεκαπέντε μὲ εἶκοσι χρονῶν, μ' ἀντρίκιες φωνὲς καὶ θεληματικὰ πρόσωπα. Φοράνε χακλὴ πράσινα σπόρ πουκάμισα μὲ ἀνασκουμπωμένα μανίκια κ' ἔχουν τὰ μπράτσα μαυρισμένα ἀπ' τὸν ἥλιο. Τὰ γόνατά τους, καλοφτιαγμένα, ξεπροβάλλουν ἀπ' τὰ κοντά βελούδινα ἢ δερμάτινα παντελονάκια τους, ποὺ τὰ κρατάει συχνὰ ἔνα ζευγάρι τυρολέζικες τιράντες μὲ τὴν φαρδειὰ δερμάτινη δρθογώνια πλάκα ποὺ μοιάζει σὲ γεφύρι ἀνάμεσα στὰ στήθια τους. Οἱ γάμπες τους είναι λιοκαμένες, μὲ γερὰ μούσκουλα. Χοντρές κάλτσες χώνονται μέσα σὲ θαριά καὶ σκληρὰ παπούτσια. Μερικοὶ φοράνε στὸ κεφάλι, ριγμένο πρὸς τὰ πίσω μὲ ἀλάνικο τρόπο, ἔνα μικρὸ καπελάκι, σὰν τὸ σχιάδιο τῶν παπάδων, ἀπὸ γκρί-

ζο υφασμα, κομμένο στὸ φόντο ἄλλου παλιοῦ καπέλου.

Δὲν ἀργοῦμε νὰ γνωριστοῦμε. Μόλις μαθαίνουν πῶς εἴμαστε Γάλλοι, μᾶς δέχονται μὲ μεγάλη ἐγκαρδιότητα.

— *Franzose*; Μπά! Δὲν εἶναι δυνατό! Βλέπουμε τόσο σπάνια Γάλλους.

Κ' ὑστερα μιὰ θύελλα ἀπὸ ἔρωτήσεις:

— "Εχετε πολλὴ ἀνεργία ἐσεῖς ἔχει πέρα;

— Εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ λένε, δτι οἱ Γάλλοι εἶναι ζάπλουτοι, δτι ἔχουνε σωρὸ τὸ χρυσάφι;

— "Εχετε ὑποχρεωτικὴ στρατιωτικὴ θητεία;

— Καὶ πῶς μᾶς λέτε; Ε... Ε... Μπός;

'Απαντάμε δπως μποροῦμε. Γύρω μας σχηματίστηκε κύκλος· νιώθω μέσα μου δινεται. Βλέπω στὸ βλέμμα τους μιὰ ἀνάγκη ἀμεσῆς ἐπικοινωνίας, πέρα ἀπ' τὰ τεχνητὰ σύνορα καὶ τὶς φευτίκες τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν ἐφημερίδων, μιὰ ἐκπληξη ποὺ είμαστε τόσο δριοιοι.

Πάνω σ' ἔνα τραπέζι, μιὰ «χρυσὴ βίβλος». 'Ο καθένας μπορεῖ νὰ γράψει τ' ὅνομά του καὶ ν' ἀφήσει ἔνα χνάρι — σκέψη, ποίημα ή σκίτσο — τοῦ περάσματός του ἀπὸ κεῖ. Μπροστά, εἶναι γραμμένη μιὰ μάταιη παράκληση: «Σᾶς παρακαλοῦμε νὰ ξεχάσετε τὴν πολιτικὴ ἀνοίγοντας αὐτὸ τὸ βιβλίο». Κι δημος, ξεφυλλίζοντάς το, βλέπω τὴν πολιτικὴ νὰ ξεχύνεται σὲ κάθε σελίδα. Συνταράζει τοὺς νέους αὐτοὺς τόσο πολὺ ώστε νὰ μὴ μποροῦν, παρὰ τὸ οὐδέτερο κλίμα τοῦ ξενώνα, ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' αὐτῇ. "Ενα χέρι ἔχει γράψει: «Προλετάριοι δλων τῶν χωρῶν ἐνωθείτε». "Ενα ἄλλο δρως ἔχει τραβήξει μιὰ δργισμένη γραμμῆ ἀπὸ πάνω σδύνοντάς το. 'Άλλου βλέπω τὰ σοσιαλιστικὰ τρία βέλη νὰ διαπερνοῦν ἔναν ἀγκυλωτὸ σταυρό. Μᾶς ἔξηγοῦν δτι αὐτὸ τὸ πάθος εἶναι μᾶλλον πρόσφρατο.

Η μεγάλη αἴθουσα διεισασε λίγο-λίγο. "Όμως, στὰ δυδάκρα, μένουν ἀκόμα δυδ δράδες. Στὸ μισόφωτο, μερικοὶ μαθητὲς χρατᾶνε δ καθένας μιὰ συλλογὴ τραγουδιῶν στὸ χέρι. Κάτω ἀπ' τὴ διεύθυνση τοῦ δασκάλου τους, τραγουδᾶνε πολεμικοὺς σχοποὺς δπου γίνεται λόγος γιὰ νικηφόρους θρωες

καὶ γιὰ ἔχθροὺς ποὺ τρέπονται: σὲ φυγή. Τρία μεγαλόσωμα παλληκάρια τῆς Βεστφαλίας, προλετάριοι χωρὶς ἀμφιδολία, τοὺς ἀκοῦνε μὲν εὐχαρίστηση καὶ ὅστερα παίρνουν κι αὐτοί, μαζὶ τους, τὸ ρεφραίν. Στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς αἰθουσας, ἄλλοι: «ἄξιστες»,^{*} ἐνοχλημένοι ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐπίδειξη, τοὺς κοιτάζοντας σιωπηλοῖς καὶ κατσουφιασμένοι. "Ἐνας δὲ αὐτοὺς σφίγγει στὰ δάχτυλά του τὴ Rote Fahne, τὴν καθημερινὴ κομμουνιστικὴ ἐφημερίδα. Καὶ καθὼς προσπαθῶ, μάταια, νὰ τὸν κάνω νὰ μοῦ μιλήσει, μοῦ δείχνει, μὲν μιὰ κίνηση τοῦ κεφαλιοῦ, τὸ ἀντίπαλο στρατόπεδο καὶ σηκώνει τοὺς ὄμοιους. Μέχρι τὴν καθορισμένη ὥρα τῆς ἐκκαθάρισης τῶν λογαριασμῶν, ναζιστὲς καὶ ἐπαναστάτες θὰ μείνουν ἔτσι πρόσωπο μὲν πρόσωπο, σὲ μιὰ ἔνοπλη ἐπαγρύπνηση.

"Ἐνας νεαρός, πιὸ εὔγλωττος ἢ πιὸ ἔξυπνος, μοῦ μουρμουρίζει στ' αὐτή, ἐνῷ πᾶμε γιὰ ὅπνο:

— Βλέπεις, εἴμαστε ἀντιμέτωποι μεταξύ μας. Τὰ πάθη ἔχουν φτάσει σὲ τέτοιο βαθμό, ὡστε μᾶς ἔρχεται ν' ἀλληλοσκοτωθοῦμεν· στὸ βάθος δμως θέλουμε τὸ ἴδιο πρόγυμα...

— Σοδαρά;

— Ναί, τὸ ἴδιο πρόγυμα, ἔναν καινούργῳ κόσμο, ριζικὰ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ στημερινό, ἔναν κόσμο δπου δὲν θὰ καταστρέφεται ὁ καφὲς καὶ τὸ στάρι δταν ἐκατομμύρια ἀνθρώπων πειγάνε, ἔρα καινούργῳ σύστημα. "Άλλοι ἀπὸ μᾶς δμως πιστεύουν ἀκράδαντα δτι θὰ μᾶς τὸ φέρει ὁ Χίτλερ κι ἄλλοι δτι θὰ μᾶς τὸ φέρει ὁ Στάλιν. Αὐτὴ είναι ἡ διαφορά μας...

Νά γιατὶ μέσα στὸ θάλαμο, πρὶν σθήσουν τὰ φῶτα, θ' ἀντηχήσει, δγαλμένο ἀπὸ πενήντα ἡρωικὰ στήθια, τὸ τραγούδι ποὺ τραγουδούσαν οἱ πλάνητες τῶν δρόμων καὶ ποὺ τὸ

* Αγίστε: Νεολαίστικο κίνημα τοῦ μεσοπολέμου ποὺ δικαιούχηκε ιδιαιτέρα στὶς χῶρες τῆς Δυτικῆς Εύρωπης μὲ φυσιολατρικὸ καὶ φιλελεύθερο χαραχτήρα.

τραγουδάει δὲ γαζιστής μὲ τὴν ἵδια πίστη δπως κι δ σοσιαλι-
στής κι δ κομμουνιστής:

"Οταν βαδίζουμε στοὺς δρόμους πλάι - πλάι
καὶ τραγουδᾶμε τοὺς παλιοὺς σκοποὺς
καὶ ἀντηχοῦν τὰ δάση ἀπ' τὴ φωνή μας
τότε, τὸ νιώθουμε πῶς πρέπει πιὰ νὰ γίνει:

Μαζί μας ἔρχονται οἱ καινούριοι οἱ καιροί!
Μαζί μας ἔρχονται οἱ καινούριοι οἱ καιροί!

Μ:ὰ ἐμοφωνία ποὺ ραγίζεται λιγάκι ἀπ' τὴν ἀσυμφωνία
τῶν τριῶν ἀντίθετων χραυγῶν, ποὺ τίς φωνάζουν μαζί, σὰ
μιὰ καληνύχτα ἡ μ:ὰ τελ:ική πρόκληση:

— *Heil Hitler!*

— *Freiheit!*

— *Rot Front!*

Κι διως οι ντιλεττάντηδες, οι ποιητὲς καὶ τὰ ρομαντι-
κὰ καὶ φιλολογικὰ ὑπολείμματα τῆς *Jugendbewegung* («κί-
νημα νεολαίας») πρὶν ἀπ' τὸ 1914, δὲν ἔξαφανίστηκαν ἀ-
κόμα δλοκληρωτικά. Ἀπόδειξη αὐτῇ ἡ φωτητικὴ διάδα,
ποὺ συγαντάμε τὴν ἀλλη μέρα στὸ δρόμο εἶναι ντυμένοι μ'
ἔνα ἀπλὸ σόρτ, γυμνοὶ σχεδὸν κάτω ἀπὸ ἔναν ήλιο μολυβέ-
νιο. Πάγω στὴ λιοκαμένη ράχη τους κουδαλάνε ἔνα ἀπίθανο
νοικοκυριό. Μοιάζουν μὲ καραβάνι γκαμῆλες φορτωμένες
μπαχαρικά. Οἱ εῦθυμοι αὐτοὶ τολμητίες ἐπιμένουν νὰ προτι-
μᾶνε τὴ φυσιολατρεία ἀπ' τὶς πολιτικὲς διαμάχες. Καὶ σιγο-
τραγουδᾶνε, μὲ τὴ συντροφιὰ μᾶς κιθάρας, τοὺς στίχους ἀδ-
τούς, τοὺς τόσο εἰρηγικούς, ἔνδες ποιητῇ ποὺ σκοτώθηκε στὸ
μέτωπο:¹⁰

*Κ' η καρδιά μου, η καρδιά μου τραγουδάει
ἔνα σκοπὸ ποὺ πετάει φηλα σιὸν οὐρανό,
ἔνα σκοπὸ πολὺ ἀπαλό, πολὺ γλυκό,
ἔνα σκοπὸ τόσο ἀνάλαφρο καὶ τόσο τρυφερό*

ποὺ μοιάζει συννεφάκι ποὺ ταξιδεύει ψηλά,
σὰ χρούδι ἀπαλὸ μέσα στὴν αὔρα.

Όμως, στὴ Γερμανία αὐτὴ τοῦ 1932, οἱ «ἄξιστες» ποὺ περιπλανιῶνται γιὰ τὴν εύχαριστησὴ τους, εἶναι πολὺ λιγότεροι ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἀλλητεύουν ἀπὸ ἀνάγκη. Μισθ ἑκατομμύριο νεαροὶ ἀνεργοὶ περιπλανιῶνται στοὺς δρόμους. Δὲν τοὺς δίνεται καμιὰ βοήθεια, τὶς περισσότερες φορές γιατὶ εναὶ μέλος τῆς οἰκογένειάς τους εἶναι κάπου βολεμένο. Παρὰ νὰ κυνηγᾶνε μύγες στὴ γειτονιά τους καὶ νάναι φόρτωμα στὴν οἰκογένειά τους, παρατάνε τὴν πατρικὴ ἑστία τὴν ἀνοιξη καὶ γυρίζουν ἐδῶ κ' ἔκει μέχρι νὰ τελειώσει τὸ φθινόπωρο. Μερικοὶ ἀλλητεύουν ἔτσι γιὰ χρόνια, ζώντας μὲ τὴ ζητιανιά, περγάντας τὴ νύχτα τους σὲ ξυλα καὶ σὲ σταύλους. Συνήθως πᾶνε διυθ-διυθ, μ' ἔνα χοντρὸ καλάμι ή μπαστούνι στὸ χέρι, λεγλατώντας τὰ καρποφόρα δέντρα κ' ἐφαρμόζοντας αὐτὸ ποὺ εἶπανε ἀργότερα «ώτο-στόπ». «Οταν γίνονται μεγάλη παρέα, δ' ἔνας παῖς εἶναι κάποιο δργανο, ἐνῶ οι ἄλλοι, γεννημένοι μουσικοὶ καθὼς εἶναι οἱ Γερμανοί, τραγουδῶντες δλοι μαζί. Εἶναι καλαμπουριτζῆδες καὶ μοιρολάτρες, μερικοὶ μάλιστα κυνικοὶ καὶ γλύφτες: δταν πρέπει γὰ γεμίσεις τὸ στομάχι σου, πρέπει νάσαι εύχαριστος σὲ δλους. «Ολοι αὐτοί, κάποια μέρα — κι ἀκόμα δὲ ξέρουμε δτι η μέρα αὐτὴ εἶναι τόσο κοντά — θὰ πουληθοῦν σ' αὐτὸν ποὺ θὰ δίνει τὰ περισσότερα» η ἀκόμα τὸ μίσος τους, ἀπὸ πολὺ καιρὸ μαζεμένο μέσα τους, θὰ ἐκραγεῖ μὲ βιαιότητα καὶ θὰ πέσουν μὲ μανία πάνω στοὺς ἀποδιπομπαίους τράγους ποὺ ἄλλοι θὰ τοὺς δείξουν.

Στὴν δχθη τοῦ ποταμοῦ δπου λουζόμαστε, κάναμε τὴ γνωριμία ἐνδὲ ζευγαριοῦ ἀπ' αὐτοὺς. 'Ο ἔνας, δταν ύπηρχε

δουλειά, είταν ταχγάρης, δ' άλλος είταν μπογιατζής. Δέν έχουν γιά νά ντυθούν παρά ένα σακκάκι κουρελιασμένο στη ράχη μού δείχνουν γελώντας τὰ σκιομένα τους πέδιλα ἀπ' δπου τὰ δάχτυλα βγαίνουν ξέω, μεγάλα καὶ ροδαλά. Ἀπὸ μιὰ τσέπη ξηλωμένη, βγάζουν μὲ προσοχὴ ένα λερωμένο σημειωματάριο, τὸ ἐπίσημο «βιβλιάριο περιπλανώμενου» ποὺ τοὺς έχουν δώσει. Στὶς ἀναρίθμητες σελίδες του, έχει σημειωθεῖ μιὰ σειρά ἀπὸ τοποθεσίες, μὲ μελάνι ή μολύβι, περασμένα μὲ ταμπόν. Πολλὰ ὄνδρατα είγαι γραμμένα δυὸς καὶ τρεῖς φορὲς καὶ, χωρὶς ἀμφιβολία, στὶς σελίδες ποὺ είναι ἀκόμα λευκές, θὰ ξαναγραφτοῦν. «Ἐνας φαῦλος κύκλος. Δὲ θὰ τελειώσει παρὰ μὲ τὴ στρατολογία τους στοὺς «φαιοχίτωνες» ή τὴν ἐπιστράτευσή τους στὰ πολεμικὰ ἔργοστάσια.

‘Άλλα, ώς τότε, ἡ προφασιστικὴ κυβέρνηση παίρνει μερικοὺς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς πειγαλέους, σὰν «ἐθελούτες» σὲ στρατιωτικοποιημένα στρατόπεδα ἔργασίας. Η γερμανικὴ νεολαία τοῦ 1932 δὲν έχει νά διαλέξει παρὰ ἀνάμεσα σὲ δυὸ λύσεις: νά πεθάνει ἀπ' τὴν πείνα ή νά καταταχτεῖ σ' αὐτά.

‘Απ' τὸ γεφύρι τοῦ Κέλ μέχρι τὴν εἴσοδο τῆς Σαξωνίας — μεγάλη διαδρομὴ ποὺ τὴν περάσαιμε άλλοτε μὲ τὰ πόδια κι άλλοτε μὲ τὸ τραίνο — μιὰ ἐντύπωση μᾶς κυριάρχησε: δ' πληθυσμὸς έχει πιὰ περάσει μὲ τὸ μέρος τῶν ναζί. Είναι μιὰ ἐπιδημία ποὺ ἀπλώθηκε παντοῦ, στὶς πόλεις καὶ στὴν ὥπαιθρο.

Σὲ κάθε πλατεία χωριοῦ, ἀπὸ ένα φηλὸ κοντάρι, δρατὸ ἀπὸ μακριά, χρέμεται μιὰ τεράστια κόκκινη σημαία, μὲ κραυγαλέο κόκκινο χρῶμα, μ' ένα μαύρο ἀγκυλωτὸ σταυρὸ πάνω της. Στοὺς τοίχους τῆς δημαρχίας ή τοῦ σχολείου είγαι κολλημένες κάθε μέρα οἱ σελίδες τῆς καθημερινῆς ἔθνικοσσιαλιστικῆς ἐφημερίδας. Στὶς μπυραρίες, πάνω στὰ τραπέζια,

βρίσκονται μέσα σὲ πολυτελῆ καλύμματα, τὰ ἔντυπα τοῦ κόρη-
ματος.

Μπήκα σ' ἔνα ἀγροτόσπιτο ν' ἀγοράσω γάλα καὶ αὐγά.
Στοὺς τοίχους, εἰκόνες τοῦ Φύρερ κομμένες ἀπὸ κάποιο εἰ-
κονογραφημένο περιοδικὸ καὶ κολλημένες πρόχειρα.

— 'Ο σωτήρας μας! βεβαιώγει δὲ πατέρας μὲ μεγάλη σι-
γουριά.

Μοῦ ξετυλίγουν τὸ σωρὸ τῶν χιτλερικῶν φέγγ-νοιλὰν τῆς
τελευταῖς ἐκλογικῆς ἐκστρατείας. 'Πάρχουν σ' ὅλα τὰ σχή-
ματα καὶ σ' ὅλα τὰ χρώματα. 'Ο γιὸς μοῦ δηλώνει μὲ κο-
φτερὴ φωνὴ ποὺ δὲ δέχεται οὕτε φαντάζεται ἀντίρρηση:

— Τὸ ἑθνικοσοσιαλιστικὸ φηφοδέλτιο εἶχε στὴν περιοχὴ
μας τὴν ἀπόλυτη πλειοψηφία!

'Η μητέρα ψάχνει μὲ φούρια σ' ἔνα ντουλάπι. Τέλος
θγάζει ἀπὸ μέσα καὶ μοῦ δείχνει ἔνα πακέτο τσιγάρα. 'Αρ-
νιέμαι, τῆς λέω δὲ δὲν είμαι καπνιστής. Τότε τ' ἀνοίγει,
θγάζει ἔνα μάτσο κίτρινα τραπεζογραμμάτια, καὶ μοῦ φωνά-
ζει, ἐνώ δὲ γιὸς μοῦ ρίχνει ἔνα σκληρὸ δλέμμα:

— 'Όλο τὸ ἔχει μας! 'Ο, τι μαζέφαμε μέσα σὲ εἶκοσι
χρόνια σκυλίσιας δουλειᾶς. Σήμερα δὲν ἀξίζουνε τίποτα...
οὕτε ἔνα πρένιχ κύριε! Οἱ σοσιαλδημοκράτες, μὲ τὸν πληθω-
ρισμὸ τους, μᾶς τὰ πήρανε δλα!

Στὶς πόλεις, βροντοχτυπώντας τὸ πεζοδρόμιο, μὲ και-
νούριες καὶ καλογυαλισμένες μπόττες καὶ ζῶνες, τριγυρίζουν
οἱ νεαροὶ S.A. Γύρω ἀπὸ τὰ κομματικὰ κίτρια, δπου ἐδρεύ-
ουν πολυάριθμοι ὑπάλληλοι, ἔνα δλόκληρο κράτος ἐν κράτε:
ποὺ εἶναι κιόλας τὸ ἔμβρυο ἐνὸς καινούριου κράτους, βασ-
λεύει μὲ ἔντονη κίνηση: ἀνθρωποι πᾶνε κ' ἔρχονται, πληήθη
περιέργων καὶ συμπαθούντων.

Στὸ Ρότενμπουργκ, μιὰ μικρὴ πόλη τῆς Βαυαρίας, ποὺ
διατήρησε τὸ μεσαιωνικὸ χρῶμα τόσο τέλεια ὥστε μοιάζει σὲ

νάναι ἀπὸ χαρτόνι, εἶχα τὴν πρώτη μου συζήτηση μ' ἔνα μέλος τοῦ ναζιστικοῦ κόμματος. Παθιασμένος, μιλώντας δυνατά, μὲ τὰ μάτια γουρλωμένα, ἀλλὰ μὲ μάτια καθαρὰ γερμανικὴ εύγένεια, μ' ἀνοίγει τὴν καρδιά του σὰ νάχε μιὰ πιεστική ἀνάγκη νὰ τὴν ἀνακουφίσει.

Μικροαστός ἀγανακτισμένος, μοῦ ἔξηγει δτὶ, ὅδηγός ταξὶ τὸ ἐπάγγελμα (κ' ἰδιοκτῆτης τοῦ αὐτοκινήτου), γιὰ πολὺ καιρὸ εἴτεν μέλος τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. "Ἐφυγε δῆμος ἀπὸ κεῖ μὲ ἀηδίᾳ. Κατηγορεῖ τὸ «μαρξισμὸ» δτὶ πρόδωσε ταυτόχρονα τὴ Γερμανία καὶ τὸ προλεταριάτο. Νά τον λοιπόν ἀρχηγὸ τάγματος ἐφόδου στὸ καίνουριο κόμμα του δπου μάλιστα ἀνήκει καὶ στὴν ἔξτρεμιστικὴ πτέρυγα.

— Θὰ συμμετάσχει ὁ Χίτλερ στὴν κυβέρνηση;

— "Οχι! "Οχι! Χίλιες φορὲς δχι! οὐρλιάζει, σὰ γὰ καθησύχαζαν τὰ οὐρλιαχτὰ τὶς ἀνησυχίες του σχετικά μὲ τὸ θέμα. "Ολα ἡ τίποτα!

Τὸ πανδοχεῖο δπου μᾶς καλεῖ νὰ πισῦμε ἔνα κύπελλο μπύρα εἶναι: ἡ τοπικὴ ἔδρα τοῦ κόμματος. Ἀνοίγοντας ἔσαφνικά καὶ χτυπώντας μὲ θόρυβο τὴν πόρτα, δρμάνε μέσα μοτοσυκλετιστὲς μὲ στολή, εὑρωστοι παλληκαράδες, ἀλαζονικοί, μὲ μπόττες καὶ πέτσινες κάσκες. Μὲ παιδιάστικη σιγουριά, ὁ ὅδηγός μας καὶ ἡ διευθύντρια μᾶς ἔξηγοῦν δτὶ ὁ Χίτλερ θὰ ἔξαλείψει τὴν ἀνεργία καὶ τὴν ἀνέχεια καὶ θὰ ἐγκαθιδρύσει τὸ καιγούριο σύστημα.

Τὰ ἵδια συναντάμε καὶ σ' ἔνα μικρὸ μέρος τῆς φραγκονικῆς 'Ελβετίας, κοντά στὸ Μπάροτ. Πηγαίνουμε σὲ μιὰ ὑπαθηρια πισίνα περιτριγυρισμένη ἀπὸ δράχια σκεπασμένα μ' ἔλατα. Γύρω μᾶς, ἔνα πλήθος ἀπὸ κορμιά μαυρισμένα, ἔσπλαχνα κ' ἐλευθερωμένα. Ἄλλὰ γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα, ἡ πολιτικὴ κυριαρχεῖ πάνω στὴ φύση. Μ' ἔνα μικρὸ φτυαράκι, ἔνα μωρὸ γυμνὸ σὰ σκουλήκι, μᾶς πετάει ἀμπμο στὰ μάτια καὶ παίζει μαζί μας. Εἶναι: τόσο δμορφο, τόσο ξανθό, μ' ἔνα

τύπο τόσο καθαρά γερμανικό, που ζητάω όπ' τὸν πατέρα του τὴν ἀδεια νὰ τὸ φωτογραφήσω.

— Πολὺ εὐχαρίστως! Θὰ δείξετε στοὺς Γάλλους τὸ πορτραΐτο ἐνὸς μικροῦ Γερμανοῦ καὶ θὰ τοὺς παρακαλέσετε νάναι λιγότερο ἀδικοὶ ἀπέναντι στὴ χώρα του...

Κι ὁ φυσιολάτρης αὐτὸς ξεσπάει σὲ μὰ δίαιη ιερεμιάδα ἐνάντια στὴ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν κ' ἐνάντια στὴν Ιμπεριαλιστικὴ Γαλλία. Ξεπλωμένος κάτω ἀπ' τὸν καφτερὸ θῆλιο, μὲ τὰ μάτια κλειστὰ καὶ τὰ χέρια πίσω ἀπ' τὸ σέρκο, ζητάει τὸ δικαίωμα τῆς ὑποχρεωτικῆς στρατιωτικῆς θητείας, δχι, μοῦ ἔξηγει, γιὰ νὰ γίνει πόλεμος, ἀλλὰ γιὰ νὰ πειθαρχηθεῖ ἡ γεολαία. Καθὼς προσπαθῶ νὰ τοῦ ἀντιτάξω ἐπιχειρήματα ἀπ' δημοφιλεῖται μιὰ πνοὴ «μαρξισμοῦ», τὰ δάζει μὲ τοὺς σοσιαλδημοκράτες ἀρχηγούς πού, ἐδῶ καὶ δεκατέσσερα χρόνια, μοῦ λέει, δουλεύουν, δχι: γιὰ τὴν ἐργατικὴ τάξη, ἀλλὰ γιὰ νὰ γεμίσουν τίς ταέπεις τους.

Καὶ ξαφνικά:

— Στὸ κάτω-κάτω, πέστε μου καθαρά: μιὰ κι δπως φαίνεται, ἐνδιαφέρεστε γιὰ τὸ γερμανικὸ προλεταριάτο, θὰ εὐχόσαστε γι' αὐτὸ ἔνα σταλινικὸ καθεστώς;

Σ' ἔνα βαγόνι, ἔβγαλα ἀπ' τὸ σάκκο μου ἔνα μάτσο καρμουνιστικὸ ἔντυπα κι ἀρχισα νὰ τὰ διαβάζω. Δίπλα μου, ἐρχεται μὲ θαρύ δάδισμα καὶ κάθεται ἔνας ἐργάτης μὲ τὴ φόρμα τῆς δουλειᾶς.

Βλέποντάς τον νὰ ρίχνει κλεφτὲς ματιὲς στὶς ἐφημερίδες μου, τοῦ τὶς δἰνω. Ρίχνεται προσεχτικὰ στὸ διάδασμά τους, μία-μία, χωρὶς νὰ λέει κουβέντα. Δὲν είχα προσέξει δημως δυὸ νεαροὺς στὴν ἄλλη ἕκρη τοῦ βαγονιοῦ. Πάγω στὸ κομφό σακκάκι τους γυάλιζε δ ἀγκυλωτὸς σταυρός. Δὲν κάνουν καμιὰ κίνηση, ἀλλὰ κοιτάζουν τὸ θήραμά τους μὲ τὴν ἕκρη τοῦ ματιοῦ.

Κι δταν, φτάγοντας έκει πού ήθελε, δέργατης στηκώνταις καὶ δηγάζει τὸ μικρό του σάκχο ἀπ' τὸ φιλέ, δένας ἀπ' αὐτοὺς τὸν πλησίαζει, τοῦ ἀπλώνει τὴν Voelkischer Beobachter καὶ τὸν παρακαλεῖ, εὐγενικὰ ἀλλὰ ἐπιταχτικά, νὰ τὴν πάρει. "Ταῦτα" ἀπὸ δένα δευτερόλεπτο δισταγμοῦ, δέ ανθρωπος, φοβισμένος, ἀποφασίζει: γὰ τὴν πάρει, χαιρετάει: διαστικὰ μὲ τὸ κασκέτο του κ' ἔξαφανίζεται.

Στὴ μεγάλη πλατεία τῆς μικρῆς πόλης ποὺ σταματάμε, ἔνα ἀπόγευμα, γίνεται: μιὰ παιδικὴ γιορτή. Εἰδυλλιακὸ τὸ θέαμα. Γιοι καὶ κόρες ἐργαζομένων, μὲ στεφάνια ἀπὸ λουλούδια στὸ κεφάλι, χορεύουν σὲ κύκλο καὶ τραγουδῶνται δλοι μαζί, μὲ χρυστάλλινες φωνές.

Ψιθυρίζω στὸ σύντροφό μου:

— "Οπωσδήποτε, θάναι κάποια ἐργατικὴ γιορτή!"

Κουνάει τὸ κεφάλι: μὲ ἀμφιβολία καὶ δὲν ἔχει ἀδικο. "Οταν νύχτωσε, ξαναείδαμε τὰ ἴδια τὰ παιδιά σὲ μακριές σειρές, στὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Οἱ γονεῖς τους, προλετάριοι: ντυμένοι μὲ τὰ κυριακάτικά τους, τὰ διηγοῦν. Κάθε μικρό στηκώνει περήφανα, στὴν ἄκρη ἑνὸς ξύλινου κονταριοῦ, ἔνα λαμπτικὸ μὲ κόκκινες λάμψεις, ποὺ ἔχει χαραγμένο πάνω του, μὲ χοντρές μαῦρες γραμμές, τὸν ἀγκυλωτὸ σταυρό.

Παρ' ὅλ' αὐτά, στὰ διομηχανικὰ κέντρα, βρίσκουμε καὶ κόκκινους. Μιὰ Κυριακή, τὴν ὥρα ποὺ μπαίναμε σ' ἔνα μεγάλο προάστιο τῆς Στουγάρδης — οἱ δρόμοι ἀδεῖοι, πλήξτη, κυριακάτικη, τροπάρια καὶ κωδωνοχρουσίες — τὸ ἄκουσμα τῆς Διεθνοῦς ἀπὸ μακριά μ' ἔκανε γ' ἀναπηδήσω. "Ο φίλος μου γελάει μὲ τὴ συγχίνησή μου. Στέκομαι: κοιτάζοντας

γύρω μου, σὰν κυνηγόσκυλο, μυρίζοντας, φάχνοντας τὸ μέρος ἀπ' δους ἔρχεται τὸ τραγούδι. Ό ήχος μᾶς φέρνει στὴ πλοσιαῖς μιᾶς μπυραρίας, δους ἀγόρια καὶ κορίτσια μᾶς ὑποδέχονται μὲ μεγάλη ἐγκαρδιότητα, μὲ σηκωμένες γροθιὲς καὶ μὲ *Rot Front!* Εἶναι τμῆμα μιᾶς προλεταριακῆς ἀθλητικῆς λέσχης τῆς Στουτγάρδης καὶ, μὰ καὶ γυρίζουν στὴ Στουτγάρδη, διτερα ἀπὸ μιὰ κυριακάτικη ἔκδρομή, μᾶς προτείνουν ν' ἀνέβουμε καὶ μεῖς στὴν καμιονέττα τους. Οἱ κοπέλες ἔχουν τὰ μαλλιὰ κομμένα κοντά καὶ τὰ μπράτσα μαυρισμένα ἀπ' τὸν ήλιο καὶ γερά σὰν ἀντρίκια. Τ' ἀγόρια μὲ κοντή κυλόττα καὶ ρωμαλέα, μοιάζουν μ' ἐπαναστάτες ιστορικῶν τοιχογραφιῶν.

Σ' ὅλη τὴ διαδρομή, μέσ' ἀπ' τὶς ἀτέλειωτες συνοικίες τῆς Στουτγάρδης, τραγουδᾶνε δλόχληρο τὸ ρεπερτόριο τῶν κόκκινων τραγουδιῶν, ξεσηκώνοντας παντοῦ τὸν ἐνθουσιασμό. Οἰκογένειες ποὺ δηγήκαν περίπατο, χαρούμενοι ἐρωτευμένοι, γυναῖκες στὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ τους, μωρά στὸ ρέμα, εὐγενικοὶ ποδηλατιστὲς μὲ λουλουδιαστὴ σημαιούλα, δλοι, μὲ ἐγθουσιασμὸ στὸ πρόσωπο, σηκώνουν τὴ γροθιὰ καὶ μᾶς φωνάζουν μὲ πάθος:

— *Rot Front!*

Αἰσθάνομας καλύτερα. Παίρνω ξανά θάρρος. "Ενιωσα, μὲ φυσικότητα, αὐτὸ ποὺ πιστεύω δτὶ εἶναι τὴ δύναμη τοῦ γερμανικοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου.

Άλλὰ τὸ θέαμα ποὺ προσφέρει τὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα, ίδιαιτέρα στὶς μεγάλες πόλεις, εἶναι συχνὰ πολὺ λιγότερο εὐχάριστο. Πήγαμε στὸ «Σπίτι τοῦ Λαοῦ» στὴ Δρέσδη. Σπίτι τὸ λέει δ λόγος. Μπροστά μας ἔχουμε ἔνα κολοσσαίο πολυόροφο οἰκοδόμημα, ἔργο ἀρχιτέκτονα τῆς τελευταίας ἑσσοδείας.

Μπήκαμε στὴν ἀρχὴ στὴν αἰθουσα τῆς μπυραρίας,

μὲ τὰ μεγάλα παράθυρα. Κάτω ἀπ' τὰ φτωχὰ δόδοι πορικά μας πέδιλα, ἔνα παχὺ χαλὶ μετριάζει τὸ θόρυβο τῶν βημάτων. Ἀτμόσφαιρα σιωπηλὴ κι ἀκριβὴ ταπετσαρία. "Ἐνας μαλτρό ντ' ὅτελ μὲ κομψὸ λευκὸ ἔνδυμα προχωρεῖ πρὸς τὸ μέρος μας, περιποιητικός. Η ἀσυνήθιστη δμως γι' αὐτὸν τὸν πολυτελὴ χῶρο ἐμφάνισή μας δίνει στὴ φωνὴ του κάπως εἰρωνικὴ χροιά. Μᾶς δείχγει τὸν κατάλογο: μεγάλη λίστα ἀπὸ ραφινάτα φαγητά, μὲ τιμές δλοκληρωτικὰ ἀπρόσιτες στὰ ἔργατικὰ βαλάντια. Στὸ διπλανὸ τραπέζι, δύο - τρεῖς χωντροὶ καταγαλωτὲς παῖζουν μιὰ τρομερὴ παρτίδα χαρτιά, καταπίνοντας τεράστια κύπελλα μπύρα καὶ δίνοντας τρομερὲς γροθιές στὸ τραπέζι.

Καὶ ξαρνικά, ἡ ἔννοια τῆς λέξης *bonze**, ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ κοιμουνιστὲς κ' οἱ ναζιστὲς μαζί, γιὰ νὰ χαρακτηρίσουν τοὺς ρεφορμιστὲς ήγέτες, παίρνει γιὰ λένα δλητὴς τὴ σημασία. Οἱ χαρτοπαλίχτες, οἱ διπλανοὶ μαζε, είναι *bonzes*. Είναι καὶ καλόκαρδοι ἀνθρώποι. Μόλις μαθαίνουν πώς είμαστε Γάλλοι: σύντροφοι, μᾶς προσκαλοῦν ἐγχάρδια νὰ πάρουμε μέρος στὴν εὐωχία τους. "Ετοι δπως είναι μὲ τὸ πάχος τους, τὴν ἀσπράδα τους, χωρὶς καμὰ φλόγα, περιπλεισμένοι: στὸ μικρὸ γραφειοκρατικὸ καὶ συντεχνιακὸ κόσμο τους, μούρχεται ἡ ἐπιθυμία νὰ τοὺς ἀρπάξω ἀπ' τὸ γακά καὶ νὰ τοὺς ταρακουνήσω. Εφτὰ ἡ δχτὼ ἑκατομμύρια Γερμανοὶ προλετάροι πεθαίνουν ἀπ' τὴν πείνα κι ἄλλα ἑκατομμύρια δουλεύουν σὲ συνθῆκες ὑπερσιτισμοῦ. Ο φασιστικὸς κίνδυνος είγαι στὴν πόρτα. Οἱ *bonzes* δμως τῆς Δρέσδης δὲ νοιάζονται γιὰ τίποτα.

Καθώς ἔχουν δλητὴ γενετὴ καλωσύνη νὰ μᾶς δεξιοὺν αὐτὸ τὸ «Σπίτι τοῦ Λαοῦ» ποὺ δὲν ἀνήκει πιὰ στὸ λαό, μπαίνουμε στοὺς ἀσταμάτητα κινούμενους ἀγελκυστήρες: πηδάμε δηλαδὴ μέσα, χωρὶς νὰ σταματήσουμε τὸ σιω-

* *Bonze*, κάτι φυλλογό μὲ τὸ Ἑλληνικὸ ἔργατο πατέρας (σ.τ.μ.).

πηλὸς πηγαῖνέλα τους. Μὲ μιὰ ἀνάβαση, πιάνουμε κορυφή: μιὰ ταράτσα στὴ στέγη, ἀπ' ὅπου ξαφνικὰ βλέπουμε γ' ἀπλώνεται μπροστά μας ἡ ἀπέραντη πόλη λαμποκοπώντας κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο.

Πουθενὰ δὲν ὑπάρχει φειδώ, οὗτε στὶς αἴθουσες συγκεντρώσεων, μεγάλες καὶ φωτεινὲς μὲ ζωηρὰ καὶ τολμηρὰ χρώματα ὅπου οἱ συγδικαλοσμένοι ἐργάτες, σὰν ἐπηρεασμένοι ἀπ' τὸ περιβάλλον, κρατᾶνε μιὰ ἐπιτηδευμένη σιωπή, οὔτε στὸ ξενοδοχεῖο ποὺ τὰ πανάκριβα δωμάτιά του, ἐπιπλωμένα σὲ σύλη Λουτ Κένζ, ἀνοίγουν σὲ σπάνιες εὐκαιρίες, γιὰ τοὺς σοσιαλδημοκράτες βουλευτές, δταν κάνουν τὶς προεκλογικές τους παριστάσεις.

Τρίτω τὰ μάτια μου. Μήπως ἔχει κιόλας γίνει ἡ ἐπανάσταση; Μὰ ὅχι, πίσω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀνακτορικὴ βιτρίνα, ὑπάρχουν ἑκατομμύρια ἀνθρώποι χωρὶς φωμὶ καὶ χωρὶς ἐλπίδα, κι ἄλλοι ποὺ βυσσοδομοῦν γιὰ ν' ἀρπάξουν ἀπ' τὴν ἐργατικὴ τάξη καὶ τὶς τελευταῖς τῆς κατακτήσεις. 'Ο παλιὸς κόσμος εἶναι σὲ ἀποσύνθεση. 'Ηρθε ἡ ὥρα νὰ τὰ παίξουμε δλα γιὰ δλα. Κι δημάς δ θόρυβος τῆς μάχης δὲ διαπερνάει αὐτοὺς τοὺς τοίχους δλη αὐτὴ ἡ χλιδὴ δὲν ἀρήνε: ν' ἀκουστεῖ τίποτα.

Τὸ «Σπίτι τοῦ Λασού» τῆς Δρέσδης είγαι τὸ σύμβολο καὶ τὸ προϊόν ἐνὸς μαζικοῦ παραλογισμοῦ. Μιὰ μεγαλομανία ἔξαμερικανισμοῦ ἔχει πάρει τὰ μυαλὰ δλόκληρης τῆς Γερμανίας. "Οταν οἱ μεγαλοκαρχαρίες τῆς βιομηχανίας ἔχτιζαν ἐργοστάσια τρεῖς φορὲς ώραιότερα καὶ μὲ παραγωγικότητα τρεῖς φορὲς μεγαλύτερη ἀπ' τὶς ἀνάγκες, δταν οἱ δῆμοι: κ' οἱ δημόσιοι μηχανισμοὶ ἔχτιζαν σταθμούς, ταχυδρομεῖα καὶ ξενῶνες γεότητας ποὺ ἐπασχαν ἀπὸ γιγαντισμό, οἱ bonzes τῶν συγδικάτων, γιὰ νὰ μὴ φαινοῦν πιὸ «λίγοι», δαπανούσαν μεγάλα ποσά ἀπ' τὶς ἐργατικὲς εἰσφορὲς σὲ πολυτελέστατα οἰκοδομήματα. 'Αλλά, ἀπ' τὴν κρίση κ' ἔπειτα, ἡ χλιδὴ αὐτὴ δὲν ἐμποδίζει τὰ εἰσοδήματα τῶν μισθωτῶν γὰ λιγοστεύουν ἀσταμάτητα καὶ, τὴν ὥρα ποὺ θάπρεπε νὰ συγκρούονται μὲ τοὺς φαιοχίτωνες, οἱ ἡγέτες

τῶν συνδικάτων ζοῦν ναρκωμένοι μέσα στήν αίνεση καὶ στήν πολυτέλεια.

Καθώς τολμάω νὰ ἔχφράσω, μὲ προσεγμένο λεξιλόγιο, τὴ δυσαρέσκεια ποὺ νιώθω, δ ὀδηγὸς μοῦ ἔξηγει μ' ἔνα λυρικὸ πεῖσμα:

— Θέλουμε νάχουν οἱ ἡγέτες μας δμορφα καὶ καλοβαλμένα γραφεῖα γιατὶ εἶναι οἱ δικοὶ μας ἡγέτες... Κάθε ἐργαζόμενος εἶναι περήφανος ποὺ ἡ δργανωμένη ἐργατικὴ τάξη μπόρεσε νὰ πραγματοποιήσει τέτοια θαύματα. Μιὰ φορά νὰ μπεῖ μέσα στὸ ὄφραιο μας «Σπίτι τοῦ Λαοῦ», βγαλνει ἀπ' αὐτὸ μὲ τὴν ίδεα νὰ βελτιώσει τὴ θέση του...

Δὲν χρατιέμαι πιά:

— Δὲ νομίζετε δτι, ἔτσι, δὲ θάχει πιὰ παρὰ μιὰ καὶ μόνη σκέψη: γιὰ νὰ ζήσει καλύτερα νὰ γίνει κι αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του *bonze*;

‘Αναμφίβολα, δ μακάριος αὐτὸς γραφειοκράτης δὲν είχε ποτέ του ξανακούσει λιγότερο κονφορμιστικὰ λόγια. Ψάχνει, μάταια, νὰ βρει ἀπάντηση.

— Κι ἀκόμα, γιὰ πέστε μου, ἀν οἱ φαιοχίτωνες εἰσβάλουν καμιὰ μέρα στὸ Σπίτι τοῦ Λαοῦ σας, πῶς θὰ ἀμυνθεῖτε;

‘Η γλώσσα τοῦ συγομιλητῆ μου πλαταγίζει ἀνήσυχα μέσα στὰ σαγόνια του:

— “Αγ οἴ...; Πιστεύετε...” “Αγ οἴ...;

Ξέρει ἀπέξω κι ἀνακατωτὰ πόσο στοίχισαν οἱ τηλεφωνικὲς ἔγκαταστάσεις ποὺ ξεδιπλώνονται: σὰν ἀκκορυτεόν, τὰ μεταλλικὰ κουτιὰ κ' οἱ πολυθρόνες τῶν γραφείων, τόσῳ βαθιές ποὺ μέσα τους χάνει τὴν ἔννοια τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου. Αὐτὸ δμως... ‘Αλήθεια, δὲν τόχε ποτὲ σκερτεῖ.

“Οσο γιὰ τοὺς κομμουνιστές, έχουν ἀπὸ τώρα ξεγράψει καὶ παραδώσει στὸ Χίτλερ δλο αὐτὸ τὸ ρεφορμιστικὸ ἔξοπλισμό. Ἐνα ἀγόρι φηλό, μὲ ιεροεξεταστικὸ κι ὀρθόδοξο

διλέμμα πού μὲ κόδεις ἀπ' τὸ οὐφος τῶν ἔνα κ' ἐνενήντα του,
μοῦ λέεις::

— Ήολὺ λίγο σκοτιζόμαστε ἀν οἱ ναῖς βάλουν χέρι
στοὺς ἔργατοπατέρες αὐτοὺς καὶ τὰ παλάτια τους... Ἐμεῖς
δὲν ἔχουμε τίποτα νὰ χάσουμε. Ἀντίθετα! Ἐμεῖς οἱ κομ-
μουνιστές, θὰ δουλέψουμε πολὺ καλύτερα στὴν παρανομλα
παρὰ στὴ νομιμιστητα.

Αὔριο, πανοῦργοι πλιατσικολόγοι, ἔχμεταλλεύμενοι τὴ
διάλυση καὶ τὴ λαϊκὴ ἀδιαφορία, θὰ καταλάβουν, χωρὶς ν'
ἀνοίξεις ρουθουνί, διο αὐτὸ τὸ μάταιο πλοῦτο. Καὶ τότε, θὰ
ἔγκαταστήσουν μέσα σ' αὐτὰ τὰ παλάτια, στὴ θέση τῶν
bonzes πού ἀνατράπηκαν, τοὺς δικούς τους *bonzes*.

Τὸ ίδιο δράδυ, στὴ Δρέσδη, δ ἔθνικοσσιαλισμὸς κά-
νει μπροστά μας μὰ ἐπίδειξη τῆς αὐξανόμενης δύναμής του.
"Αρχισε, ἀπ' τὸ ἀπόγευμα, μὲ πτήση, πάνω ἀπ' τὴν πόλη,
ἔνδει σημήνους ἀεροπλάνων γρήγορων καὶ θορυβώδικων, ποὺ
κατέβαιναν δρμητικὰ ἀφήγοντας μιὰ θροχὴ ἀπὸ χαρτάκια
κ' ὑστερα ἔανανέβαιναν πάνω σὲ διάταξη μάχης. Καὶ στοὺς
δρόμους ποὺ ἔφερναν στὴ σαξωνικὴ πρωτεύουσα, πλήθος
ναῖς ἀπ' τὰ γύρω χωριά, κατευθυνόταν μὲ τὰ πόδια, μὲ
ποδήλατα ἢ μὲ καμιδίνια πρός τὴν πόλη. Στὶς κερκίδες τοῦ
ἀπέραντου ἀθλητικοῦ σταδίου, ἔνα δὲλλο πλήθος περιμένει
δρθιο. Μιὰ μάζα λαϊκῆς προέλευσης, διο πού ὑπερτεροῦν εἰ
μικροαστοί. Στὴν ἀρχὴ ἔχουμε μιὰ ἀτέλειωτη στρατιωτικὴ
παρέλαση. Κάτω ἀπ' τὸ ἀδύναμο φῶς τῶν προσολέων, στὸν
ῆχο μᾶς μουσικῆς ἀπελπιστικὰ κακῆς, ποὺ ξεκούφαινε, τὰ
τάγματα ἐφόδου δάδιζαν, ἔνα-ένα, μὲ τὴ σημαία μπροστά.
"Οταν τὸ δάδισμα γινόταν πιὸ ἀργό, πατούσαν μηχανικὰ
μέσα στὴ σκόνη, κουνώντας ρυθμικὰ τὰ χέρια, μὲ βήμα
βαρύ.

Τέλος, δ ἀρχηγὸς ποὺ περίμεναν, ἐμφανίζεται χωρὶς

τίποτα στὸ κεφάλι καὶ περιτριγυρισμένος ἀπὸ σωματοφύλακες τὸν ύποδέχονται ἐνθουσιαστικὰ χάιλ. Μὲ μπόττες καὶ στρατιωτικὸ διωτήρα, μαύρη γραβάτα πάνω στὸ φαιό του χιτώνα, κοντούλης, φαλακρός, λίγο παχύς, μὲ τὸ κάτω χειλός ἔξογκωμένο, δ Γκρέγκορ Στράσσερ, δίνει πιὸ πολὺ τὴν ἐντύπωση χωματικοῦ παρὰ μαχητῆ. «Πολίτης», εἶταν ἀποθηκάριος κ' ἡ πανοπλία ποὺ ἔχει φορτωθεῖ τώρα δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ καμουφλάρει τὴν λαουτζίδικη μικροαστική του κοφιά. Δὲν εἶναι δμως καθόλου κουτός. Τὸν θεωροῦν σὰν τὸν πιὸ ἔξυπνο καὶ τὸν πιὸ «ἀριστερὸ» ναζιστὴ ἥγετη. Μερικοὶ μάλιστα λένε πώς εἶναι δ πραγματικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος. Πραγματικά, ἡ ισχυρή του προσωπικότητα ἐπισκιάζει τὸ Χίτλερ, ποὺ θὰ τὸν σκοτώσει σὰ σκυλί, στὶς 30 Ιουνίου 1934.

Γιὰ δυὸ ώρες συνέχεια, τὰ μεγάφωνα μᾶς μεταδίγουν μιὰ πολὺ εὐγλωττη δημαγωγία μὲ πολὺ μεγάλη πειστικὴ λικανότητα:

— Τὸ ούσιαστικὸ γεγονός τῆς στιγμῆς αὐτῆς εἶναι: δτι παραπάνω ἀπ' τὰ 90% τοῦ γερμανικοῦ πληθυσμοῦ θεωροῦν τὸ κεφαλαιοκρατικὸ σύστημα ξεπερασμένο καὶ ζητῶντες κάτι ἄλλο... μιὰ καινούρια οἰκονομία... ἔνα καινούριο σύστημα... (Φωνὲς ἀπὸ παντοῦ: *Nat, έτσι είναι, Jawohl*).

Κι δλες αὐτὲς οἱ χιλιάδες ἀρχιτέκτονες νὰ τραγουδᾶνε, σὰν ἔνας ἀνθρωπός, τὸ *Horst Wessel Lied* σ' ἔνα υλικα συλλογικῆς ὑπνωσῆς.

“Οταν φτάνουμε στὸ Βερολίνο, στὶς 5 τοῦ Σεπτέμβρη, μὲ τὴν ἐλαφριὰ αὐτὴ ταραχὴ ποὺ συνοδεύει τὴν ἀνακάλυψη μιᾶς μεγάλης πρωτεύουσας, γινόμαστε μάρτυρες μιᾶς τόσο ἀπότομης δσο κι ἀπρόσμενης ἀλλαγῆς κλίματος.

Θάλεγε καγεὶς πώς δρίσκεται σὲ μιὰ ἐπαρχιακὴ πόλη, ἔδρα φρουρᾶς, δπου δλες οἱ μονάδες τῆς ἔχουν ταυτόχρονη ἔξοδο. Σ' ἀντίθεση μὲ τοὺς νεαροὺς S.A. τούτη δῷ ἡ φανταρία εἶναι μαρκαρισμένη ἀπ' τὰ σημάδια τῆς ἥλικες. Εἰνα: ἀραγε «ἔφεδροι», δπως θὰ λέγαμε στὴ Γαλλία, δλοι: αὐτοὶ οἱ χοντρομπαλάδες μὲ τὰ μνημειακὰ καπούλια, μὲ τὴ

φουσκωμένη κοιλιά καὶ τίς φθαρμένες λίγο στολές; "Οταν σηκώνουν τὴν πράσινη κάσκα τους, μ' ἔνα πράσινο χρῶμα ἀποκλειστο, δὲ ἰδρώτας κυλάει στὸ τσιτωμένο δέρμα τοῦ προσώπου τους· τὸν σκουπίζουν μὲ τὰ καρώ μαντήλια τους διαστιχά. Βαδίζουν, σὲ συμπαγεῖς διμάδες, κρατώντας δὲ τὸ πλάτος τοῦ πεζοδρομίου, φωτογραφίζονται μπροστά στὸ κολοσσιαῖο ἔφιπτο ἄγαλμα τοῦ Γουλιέλμου Iου, συναθροίζονται κάτω ἀπ' τὸ θόλο ρωμαϊκοῦ ρυθμοῦ ποὺ σκεπάζει τὸν «ἄγνωστο στρατιώτη». Τὰ χρυσὰ γυαλιά τοῦ *Herr Doktor* εἰγαι πλάι στὸ μονόκλ τοῦ *Junker*.* Πλήθη ἀπὸ ἀγρότες, ποὺ ἀκόμα δρίσκονται σὲ κατάσταση μισοδουλοπαροικίας, σέρνουν τὰ βαριά τους πέδιλα. Ἡ ἀριστοκρατικὴ ἐπαρση τῶν πρώτων συγυπάρχει μὲ τὴν κραυγαλέα κακομοιριὰ τῶν ἀλλων.

'Απὸ ποιό καδούκι ξετρύπωσε τούτη ἡ παλιὰ στρατιωτικὴ κι αὐτοκρατορικὴ Γερμανία; 'Αναστήθηκε, μέσα σ' ἔνα πρωΐ, ἐπειδὴ ἔτσι τόθελε δι καγκελάριος φδν Πάπεν. 'Επειδὴ οἱ κύριοι τοῦ παλιοῦ καθεστῶτος, οἱ τσιφλικάδες, οἱ στρατηγοί, οἱ διεμήχανοι, οἱ βαρῶνοι τοῦ *Herrenklub* («ἡ λέσχη τῶν 'Αρχόντων») δὲν τρέφουν καμιὰ συμπάθεια γιὰ τίς πληρειακὲς διμάδες τοῦ 'Αδδλφου Χίτλερ. Πιστεύουν δὲι θὰ τίς ὑπερφαλαγγίσουν μὲ πιὸ ἔμπειρες λεγεώνες, συγκροτημένες πάνω στὴν παλιὰ πρωσικὴ πειθαρχία. Θὰ δέχονταν ίσως γάλι μοιραστοῦν τὴν ἔξουσία μ' αὐτὸν τὸν τυχάρπαστο ποὺ ἔκανε τὸ ντεμπούτο του σὰν ἐλασοχρωματιστής, ἀλλὰ δχι καὶ γάλι κυδερνήσουν δλόκληρη. 'Έχουν ἀρκετοὺς τίτλους γιὰ γάλι κυδερνήσουν τὸ Ράιχ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀμόρφωτους κι ἀπειρους ἀναιδεῖς στὴν ἀνάγκη θὰ δώσουν μερικὰ δευτερεύοντα ὑπουργεῖα τοὺς μοχλοὺς ὅμως θὰ τοὺς κρατήσουν αὐτοί.

Νά γιατί, μὲ τὴν εὐκαιρία ἕνδες ἐτήσιου συνέδριου, μάζεψαν στὴν πρωτεύουσα 150.000 παλιοὺς πολεμιστὲς τῆς

* *Junkers*. 'Ονομάζονταν οἱ μεγαλογαιοκτήμονες τῆς Πρωσίας (σ.τ.μ.).

δργάνωσης *Stahl-helm* («Χαλυβδόχρανοι»), φέρνοντάς τους κι απ' τις τέσσερις γωνιές τής χώρας. Πιθηκίζοντας τήν τεχνική τής ναζιστικής προπαγάνδας, έλπιζουν νὰ υποσκελίσουν τὸ Χίτλερ μ' ἔνα μεγάλο πάταγο, μὲ μιὰ γιγαντιαία παρέλαση.

Τί γυρεύε: στὴ σκηνὴ αὐτὸς τὸ σκιάχτρο ἐνὸς πεθαμένου παρελθόντος, τὴν ὥρα ποὺ ἀναμένεται: ἡ ἀποφασιστική σύγκρουση ἀνάμεσα στὸ φασισμὸ καὶ στὴν ἑπανάσταση; Μολοντοῦτο, παρ' δλο ποὺ πρόκειται γιὰ μιὰ Ιστορικὴ ἀναπαράσταση ἡ γιὰ ἔνα λυτερμέντο χωρὶς συνέχεια, δ σκηνοθέτης ἔκανε πολὺ καλὰ τῇ δουλειᾷ του.

Τοὺς βλέπω ἀπὸ πολὺ κοντὰ τοὺς πρασινοτυμένους τούτους χοντρούς. Πάνω στὴν πλατφόρμα ἐνὸς αὐτοκίνητου, εἱμαι κολλημένος ἀνάμεσα στὶς καμπυλότητές τους καὶ στοὺς Σιδερένιους Σταυρούς τους. 'Ο «Χαλυβδόχρανος» εἶναι ἡ σκουριασμένη, ἀργοκίνητη, ζωώδης ἀντίδραση, δ στενόμυαλος μικροαστός, δ κοιμισμένος χωριάτης, δ σκληροτράχηλος ρεβανιστής, ἡ ἀκατάλυτη ἀντίδραση.

Τὸ Πότσνταμ, οἱ Βερσαλλίες τοῦ μεγάλου Φρειδερίκου, ξαναζωντάνεψε γιὰ μιὰ μέρα. Σ' δλα τὰ παράθυρα κυματίζουν οἱ σημαῖες μὲ τ' αὐτοχρατορικὰ χρώματα. Παλιοὶ δραγόνοι ἔβγαλαν ἀπ' τὴν καμφορὰ τῇ χρυσοκόκκινῃ κι ἀρχαϊκὴ στολῇ τους καὶ φόρεσαν μὲ καμάρι τὴ μυτερὴ κάσκα — ποὺ τῇ ζωγραφίζαμε, δταν εἴμαστε μικροὶ τρέμοντας, σὰ γάταν τὰ κέρατα τοῦ διαβόλου. Μὲς στὸ ἀπέραντο πάρκο μὲ τὶς ψηλὲς φυλλωσιές, τοῦτοι οἱ λιπαροὶ γεροφαντάροι προσβάλλουν τὴ φύση, βιάζουν τὴν δραση, τὴν ἀκοή καὶ τὴν δσφρηση. Βαδίζουν στοιχημένοι πυκνὰ μὲ βῆμα ρυθμικὸ κάτω ἀπ' τὶς δεντροστοιχίες καὶ γύρω ἀπ' τὰ συντριβάνια, σταματώντας ξαφνικὰ μὲ τὸ παράγγελμα, μέσα σ' ἔνα θόρυβο ἀπὸ ταχουνοχτυπήματα. Χωριάτες, μὲ τὴν

τραχιάς έπαρχιώτικη προφορά, δείχνουν δέ ένας στὸν ἄλλο μὲ τὸ δάχτυλο, μισογελώντας πονηρά, τὰ σμιλεμένα μὲ φινέτσα βυζία τῶν ἀγαλμάτων. "Άλλοι μὲ φαρδίες κοιλιές, παρ'" δλο ποὺ δ γυλιός διπλασιάζει μὲ πολὺ κωμικὸ τρόπο τὸν δγκο τῆς πλάτης τους, διασκεδάζουν προσπαθώντας νὰ πιάσουν μὲ τὸ χέρι τὰ φάρια μέσ' ἀπὸ τὶς δεξαμενές. Γύρω γύρω, εἶναι σταματημένα κινητά μαγειρεῖα, μὲ τὶς καιμαδεῖς τους ποὺ θυμίζουν προϊστορική ἀτμομηχανή, ἔτοιμα νὰ ταΐσουν δλους αὐτούς τοὺς κοιλαράδες.

Μπροστά στὸν τάφο τῆς «τελευταίας αὐτοκράτειρας τῆς Γερμανίας» (μικρὸ παμπάλαιο τέμπλο, σκεπασμένο μὲ κισσό καὶ μὲ κιγκλίδωμα γύρω), οἱ πρασιγονοτυμένοι μαζεύονται κάνοντας έναν κούφιο θόρυβο:

—"Ορκιστεῖτε ἐδῶ μπροστά δτι θὰ ξανακάνετε τὴ Γερμανία ἡγέτιδα τῶν λαῶν! οὐρλιάζει ένας γιγαντόσωμος μὲ σκληρὸ βλέμμα καὶ πολεμόχαρη φωνή.

—"Ορκιζόμαστε!

Οι κύριοι: διιως θάδειχγαν Ἑλλειψη φρονιμάδας ἀν προεξοφλούσαν τὴ γίκη τους. "Αν ξουν στὸ πλευρὸ τους τοὺς παλιοὺς πολεμιστὲς κ' ἔνα μέρος ἀπ' τὰ στελέχη τοῦ στρατοῦ, τὰ σημεῖα στήριξής τους στὶς μάζες καὶ στὸ κοινοβούλιο εἶγι: ἀσθενικά. Προσπαθοῦν τώρα νὰ σταθεροποιήσουν τὶς εնθραυστες θέσεις τους.

Στὶς 12 Σεπτέμβρη 1932 τὸ Ράιχσταγκ συγκαλεῖται γιὰ μιὰ συγεδρίαση πού, δπως φιθυρίζεται, δὲν ἀποκλείεται νὰ μείνει «Ιστορική». Δὲ θάθελα νὰ ἀπουσιάσω ἀπ' αὐτὴ τὴν παράσταση καὶ ἡ πεζοπορικὴ μου ἐμφάνιση μ' ἐμποδίζει νὰ πάω ἔχει. Κάποιος ἔξυπηρετικὸς σοσιαλδημοκράτης μοῦ δανείζει ένα δλόκληρο κοστούμι, τόσο φαρδὺ ποὺ πλέω μέσα σ' αὐτό. Καί, καθώς ἐφοδιάστηκα καὶ μὲ μιὰ κάρτα δημοσιογραφική, κάνω μιὰ πολὺ ἀξιοπρεπὴ εἰσόδο στὸ ἀνά-

κτερο τοῦ κοινοδουλίου, μὲ ταξί, ἐνῶ οἱ *Schupos** τῆς φρουρᾶς μὲ χαιρετούσαν στρατιωτικά.

Ἡ ἀτμόσφαιρα στὸ ἀμφιθέατρο μοῦ φαίνεται σκυθρώπη, σὲ σύγχριση μὲ τὸ γαλλικὸ κοινοδούλιο. Ἡ προσωπικότητα δὲ μετράει ἔδω. Ήλάνω στοὺς πάγκους, δὲ διακρίνονται: παρὰ συμπαγεῖς καὶ ξεκάθαρα χωρισμένοι μεταξύ τους δύκοι: οἱ κοινοδουλευτικὲς διμάδες τῶν κομμάτων. Ἡ καθεμὰ ἔχει: τὸ δικό της τόνο, τὰ μέλη της μιοάζουν νὰ ἔχουν γυθεῖ στὸ ἵδιο καλούπι.

Πρώτα-πρώτα, νά ἡ σοσιαλδημοκρατία, μεγαλόπρεπη στοὺς λεπτούς της τρόπους: στὸλ ἐπαρχιακοῦ γεροκαθηγητῆ, ἀστεῖοι, σὰν περασμένες στὰ χρόνια κυρίες μὲ λιγάκι ψήλο κολλέτο. Δύσκολα μπορεῖ νὰ φανταστεῖ κανεὶς διτὶ αὐτὸ τὸ κόμμια εἴταν τὸ κόμμια τοῦ Μπέμπελ καὶ τοῦ Λήμπκνεγχ.

Οἱ κοιμουγιστὲς εἶγαι πιὸ νέοι, πιὸ δυναμικοί, μὲ πιὸ ἀνοιχτὲς στοὺς τρόπους γυναικεῖς, τὸ ἵδιο ἀξιοπρεπεῖς διμῶς καὶ προσεχτικές. Ἀπέγαντι: σ' δλες τὶς δλλες διμάδες, οἱ 89 ἀντιπρόσωποι τῆς Γ'. Διεθνοῦς δίνουν τὴν ἐντύπωση, ἡ, δὲ ποδύμε, τὴν αὐταπάτη ἐνὸς σχηματισμοῦ χωρὶς ρωγμές. Ὅτιστερα εἶναι οἱ ἀνθρώποι τοῦ *Zentrum*, ἱερωμένοι μὲ πολιτικά, μὲ μαῦρες ζαχέττες καὶ μὲ φάτσες ἀτριχες καὶ ὑπουλεῖς. Ἐπειτα οἱ σφιχτοκουμπωμένοι βαρώνοι τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος τοῦ *Xoύγκενμπεργκ* καὶ, δεξιότερα ἀκόμα, ἡ προκλητική, πληβειακή καὶ φασχριδζική μάζα τῶν 230 χιτλερικῶν. Ἄναμεσά τους πολλοὶ νέοι, καλοκαμωμένοι καὶ θρασεῖς. Λὲν τολμᾶνε ἀκόμα νὰ φορέσουν μέσα ἔδω τὸ φαιδρὸν. Οἱ διάδρομοι διμῶς καὶ τὰ προαύλια τοῦ *Rάιχσταγκ* εἶγαι γεμάτα ἀπὸ φαιοχίτωνες.

Στὴν προεδρικὴ ἔδρα, ψηλὸ κάθισμα γοτθικοῦ τύπου, κάθεται, ντυμένο μὲ ἀστικὸ καφέτι κοστούμι καὶ διπρό κολλάρο, κομψὸ καὶ ὑπεροπτικό, ἔνα πράγμα σὰν παχὺ μωρό,

* *Schupos*. Σύντμηση τοῦ γερμανικοῦ *schutzpolizist*, „διστυφλακας προστασίας (σ.τ.μ.).

κουνώντας διαρκώς τὰ σαγόνια του, μισο-δήμιος καὶ μισο-
χλόουν μαζί. Ὁταν δημιώς ἀνοίγει τὸ στόμα του, ἡ φωνὴ
του εἶναι τὸ ίδιο δηλητηριασμένη δυσκαλός καὶ τοῦ γιγαντόσωμου
δημιλητῆ τοῦ Πότσονταμ' καὶ, στὸ βάθος τῶν θολών, ἀπ' τὴ
χρήση τῆς μορφίνης, ματιῶν του, περνᾶντες λάμψεις ἀγριό-
τητας. Ὁ πρόεδρος Χέρμαν Γκαίριγκ δίνει τώρα τὸ λόγο
στὸν κομμουνιστὴ βουλευτὴ Τόργκλερ. Μὲ λίγες σύντοιες,
βλαιεις καὶ καλοζυγιασμένες λέξεις, δ σταλινικὸς ἀρχίζει
τὴν ἐπίθεση ἐνάντια στὴν κυβέρνηση. Στριψιγμένοι πίσω
ἀπὸ ἔνα τραπέζι, δεξιὰ ἀπ' τὸ δημόσιο, οἱ ύπουργοι κοιτά-
ζουν ἀπαθεῖς. Δίνουν τὴν ἐντύπωση ἐνδεικνύοντας διοικη-
τικοῦ συμβουλίου ἀγάνωμης ἔταιρίας.

‘Ο Γκαίριγκ, ὑστερ’ ἀπὸ μιὰ σύντομη διακοπὴ τῆς
συνεδρίασης, βάζει, μὲ κοφτὴ φωνὴ, σὲ ψηφοφορία τὴν κομ-
μουνιστικὴ πρόταση. ‘Ο καγκελάριος φὸν Πάπεν σηκώνε-
ται, κομψός, ἀντιπαθητικὸς καὶ κατέχλωμις. Μὲ μιὰ σχε-
δὸν ἀδιόρατη κίνηση, ζητάει τὸ λόγο. ‘Αλλὰ τὸ τρομερὸ
προεδρικὸ μωρὸ γυργάει τὸ κεφάλι ἀλλοῦ, ἀγνοώντας τον.
‘Ο Πάπεν σηκώνει γιὰ δεύτερη φορὰ τὸ δάχτυλό του. Μά-
τα:α. Τέτοια ιεροσυλία δὲν εἶχε ξαναγίνει στὸ γερμανικὸ
κοινοβούλιο. Τότε, μόλις συγκρατώντας τὴν δργή του, δ
καγκελάριος παίρνει ἔνα ρὸς χαρτοφύλακα, κατευθύνεται
μὲ γρήγορο δημόσιο πρὸς τὸ προεδρεῖο, πετάει στὸν Γκαίριγκ
ἔνα μικρὸ χαρτάκι καὶ ὑστερα ἀποχωρεῖ ἀπ' τὴν αίθουσα
μαζὶ μὲ δλους τοὺς βαρώγους του ποὺ τὸν ἀκολούθησαν
σχηματίζοντας γραμμὴ πίσω του.

Τὸ μωρὸ ἀρπάζει στὸν ἀέρα τὸ χαρτάκι, τὸ πετάει:
περιφρονητικὰ στὴν ἄλλη ἀκρη τοῦ γραφείου του καὶ δη-
λώνει, σαρκαστικά, διτὶ ἡ ψηφοφορία γιὰ τὴν κομμουνιστικὴ
πρόταση συνεχίζεται.

Οἱ κάλπες περιφέρονται κιόλας. Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ
δείξει διτὶ τὸ σκιάχτρο τῆς παλιᾶς Γερμανίας δὲ συγκέν-
τρωσε παρὰ μόνο 33 φήμους. ‘Ο φασισμὸς καὶ δ μαρξισμὸς
συγασπίστηκαν ἐνάντια τῆς.

Σαργικά, ἀπ' τὸν πάγκο του, ἔνας κοντός καὶ κουταδός

πιθήκος κινεῖται. Μὲ δυὸς πηδήματα φτάνει στὴ γοτθικὴ ἔδρα καὶ μὲ πειστικότητα καὶ ζωηρὲς χειρονομίες, δίνε: στὸ μορφῆγομανὴ συμβουλές. Κ' ἔτσι, διστερὰ ἀπὸ ὑπόδειξη τοῦ Γκαΐμπελς, δ Γκαΐριγκ ἀναγγέλλει δι: τὴ κυβέρνηση ἀνατράπηκε καὶ συνακόλουθα, τὸ διάταγμα τῆς διάλυσης τοῦ Ράιχσταγκ ποὺ δ Πάπεν Ἐνγαλε ἀπ' τὸ ρᾶς χαρτοφύλακά του θεωρεῖται ἀκυρὸ καὶ σὰν «μῆ ύπάρχαν».

Κ' ἔνας ψίθυρος ἀπλώνεται: μὲ μεγάλη ταχύτητα σ' ὅλο τὸ Βερολίνο: αὔριο δ στρατὸς θὲ καταλάβει τὸ ἀγάκτορο τοῦ Ράιχσταγκ — ἔνας ἐπαγγελματικὸς στρατὸς ἀπὸ 100.000 ἀντρες, μὲ ἄρτια ἐκπαίδευση καὶ μοντέρνο δπλισμό. 'Ο Γκαΐριγκ ἀραγε θὲ παραστήσει τὸ Μιραμπώ; Οἱ δυὸς παρατάξεις τῆς δεξιῶν θ' ἀλληλοπαραχτοῦν; Μπά, δὲν ἀργοῦν γὰ τὰ συμφωνήσουν μεταξύ τους. Μιὰ ὥρα μετὰ τὴ συνεδρίαση μαθεύτηκε δι: δ Γκαΐριγκ ξερούσκωσε καὶ ὑπέκυψε στὴ συνταγματικὴ νομιμότητα. Τὸ Ράιχσταγκ, δπου δ ἐθνικοσσιαλισμὸς είχε 230 ἔδρες, ἔτσι η ἀλλιώς διαλύθηκε. Οἱ χιτλερικοὶ φανταρόνοι δὲν τόλμησαν γὰ τὰ βάλουν μὲ τὴ Ράιχσδερ.

'Η παλιὰ Γερμανία, γιὰ σύντομο διάστημα, κυριάρχησε. 'Αλλά, δπως κι δ ἐθνικοσσιαλισμός, ἔτσι κι αὐτὴ δὲ θέλει ἀγοιχτὴ ρήξη μαζὶ του. Μάταια τὰ κόρματα τῆς ἀριστερᾶς, ἀγτὶ γὰ ἐγνωθοῦν, προσπάθησαν, πιστεύοντας δι: κάνουν εὑφεέστατο χειρισμὸ τοῦ ζητήματος, γὰ δέξυνουν τὴ διχόνοια ἀνάμεσα στὶς δυὸς ἀντίπαλες παρατάξεις. Τὸ αὐριανὸ Τρίτο Ράιχ θὲ γεγγνηθεὶ ταυτόχρονα ἀπ' τὴν προλεταριακὴ διάσπαση κι ἀπ' τὸ συμβιβασμὸ ἀνάμεσα στοὺς παλιοὺς καὶ στοὺς καινούριους κυρίους. Στὶς 12 Σεπτέμβρη, ἀρχὶς εἰδίλας γὰ ἐπωάζεται.

Μιὰ Κυριακὴ, στὰ περίχωρα τοῦ Βερολίνου, συναντᾶμε τυχαῖα, στὸ δρόμο, ἔνα περίεργο μπουλωύκι. Δὲν εἶγαι τόσο

τὰ κοντὰ παγτελογάκια τους, οἱ γυμνὲς γάμπες τους χωμένες σὲ μάλλινες κάλτσες, τὸ τεράστιο κ' ἐτερόχλιτο φορτίο ποὺ τραμπαλίζει πάνω στὶς πλάτες τους καὶ ἡ βαριά τους πόδεση, ποὺ τοὺς ξεχωρίζουν ἀπ' τοὺς συνηθισμένους φωμοῖς. Τὸ ἰδιαιτερό ποὺ ἔχουν εἶναι διὶ μοιάζουν, δπιας θὰ λέγαμε σήμερα πολὺ «μπλουζὸν νουάρ».* Ἐχφυλα, ταραγμένα, ἀλήτικα πρόσωπα μὲ τὰ πιὸ περίεργα καπέλλα ποὺ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ φανταστεῖ: μαῦρα ἢ γκρίζα καβουράκια ἢ λὰ Σαρλώ, παλιὰ γυναικεῖα καπέλλα, μὲ μπόρ σηκωμένα σὲ στύλ «ἀμαζόνας» μὲ φτερὰ καὶ πόρτες, σκούφους ἐργατικούς στολισμένους, πάνω ἀπ' τὸ γείσο, μ' ἔνα τεράστιο ἐντελέβαις, μαντήλι ἢ φουλάρι μὲ φανταχτερὸ χρῶμα τυλιγμένο ἀνέμελα γύρω ἀπ' τὸ λα:μδ, μ:σόγυμνες πλάτες μὲ χαρακωμένο δέρμα, μπράτσα γεμάτα τατουάζ μὲ παράδοξα ἢ αἰσχρὰ σχέδια, αὐτίκ μὲ μεγάλα κρεμαστάρια καὶ σκουλαρίκια, πέτσινες κυλόττες μὲ φρεδίες τριγωνικὲς ζῶνες, μὲ ζωγραφισμένα ἀπάνω τους διάφορα καβδαλιστικὰ σχέδια, ἀνθρώπινα πρόσωπα, ἐπιγραφές δπιας *Wild - Frei* (ἄγριος καὶ λεύτερος) ἢ *Räuber* (ληστές). Στὸ χέρι, ἔνα τεράστιο πέτσινο δραχιόλι. Μὲ λίγα λόγια, ἔνα θρασὺ ἀγακάτεμα ἀντρισμοῦ καὶ θηλυπρέπειας.

Μπροστά-μπροστά, ἔνας ψηλὸς ἐφηβος, μ' αἰσθησιακὴ χειλη, μὲ τὰ μάτια βαμμένα γύρω-γύρω μαῦρα, κρατάει μιὰ σημαλα. Είναι: ὁ Βιννετού, ὁ «κάιντα τῆς συμμορίας. Δὲν τοῦ ἀρέσουν οἱ πολλὲς κουβέντες. Μᾶς λέει δημιας ἀρκετὰ γιὰ νὰ πληροφορηθοῦμε αὐτὸ ποὺ θέλουμε: ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ μιὰ *Wild - clique*, μιὰ ἄγρια συμμορία, μιὰ σπείρα παραστρατημένων κι ἀκοινώνητων ἐφηβων, μιὰ κοινότητα γένων διωγμένων ἀπ' τὴν κοινότητα.

Μόλις γυρίζω στὸ Βερολίνο, τρέχω στὴ σύνταξη τύπου τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς νὰ δρῷ κάποιων ποὺ νὰ μπορέσει νὰ

* *Μπλουζὸν νουάρ*. «Μαύρες μπλουζὲς». Ἐτσι δνομάζονται οι τέντυ - μπόνις τῆς δεκαετίας 1955 - 65 (σ.τ.μ.).

μὲν ἐνημερώσει σχετικὰ μ' αὐτὲς τὶς συμμορίες. Μὲ στέλνουν στὴν Κριστίν Φουρνιέ, πρώην σύζυγο τοῦ φιλελεύθερου συγγραφέα Ροῦντολφ "Ολντεν καὶ συνεργάτρια τοῦ A.I.Z., εἰκονογραφημένης ἑδδομαδιαίας ἐπιθεώρησης ποὺ θγάζει δ Βίλλυ Μύζενμπεργκ, πανέξυπνος ἐπιχειρηματίας καὶ σταλινικὸς προπαγανδιστής. 'Η Κριστίν συναναστράφηκε τοὺς νεαροὺς αὐτοὺς ρέμπελους μὲ στοργὴ καὶ ὑπομονὴ. Σιγὰ-σιγὰ κατάφερε νὰ κερδίσει: τὴν ἐμπιστοσύνη τους, νὰ μπει στὴ συντροφιά τους καὶ νὰ μωρθεῖ στὰ πιὸ ἀπόκρυφα μυστικά τους. Στὴ Neueweltbühne, στὶς 20 Γεννάρη 1931, δημοσίευσε, σὲ μιὰ ἔξοχη μελέτη, τοὺς καρποὺς τῆς τολμηρῆς τῆς ἔρευνας.

Μπροστά μου ἔχω μὶὰ 4δχρονη περίπου γυναικά, μὲ νεανικὸ καὶ γοητευτικὸ ἀκόμα πρόσωπο παρὰ τὴν πρόωρη ἀσπράδα τῶν μαλλιῶν τῆς καὶ μὲ βλέμμα καθάριο πίσω ἀπ' τὸν κοκκάλιγο σκελετὸ τῶν γυαλιῶν τῆς. Τὸ κωμικὸ ντύσιμό μου — ντύσιμο πλάγητα — δὲ φαίνεται νὰ τῇ στενοχωρεῖ καθόλου: "Εχεις πᾶν συνηθίσει;

— Πῶς ξεφύτρωσαν αὐτές οἱ συμμορίες;

— Οι cliques, στὴ Γερμανία, δὲν είναι κάτι τὸ κατηνόριο. Γεννήθηκαν ἀπ' τὸ χάος τοῦ πολέμου καὶ τοῦ μεταπολέμου... 'Απ' τὸ 1916 καὶ τὸ 1917 κιόλας μποροῦσες νὰ συναντήσεις στὰ περίχωρα καὶ στὰ προάστια τῶν μεγάλων πόλεων τέτοιας μορφῆς μπουλούκια. Είτανε παιδιά ποὺ οἱ πατεράδες τους δρίσκονταν στὸ μέτωπο καὶ οἱ μαγάδες τους στὸ ἔργοστάσιο. Στὸ σπίτι δὲν ὑπῆρχε κανένας νὰ φροντίσει γι' αὐτά. 'Ο πληθωρισμὸς τοῦ μεταπολέμου καὶ ἐδῶ καὶ χρόνια ἡ ἀνεργία, πλήθυναν αὐτές τὶς σπεῖρες. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, μιὰ ξερριζωμένη νεολαία, συχνὰ χωρὶς στέγη, δρίσκει τὴν κοινὴ συμβίωση, τὴ συντροφικότητα, τὴ γεύση τοῦ κίνδυνου καὶ τῆς περιπέτειας. Γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπ' τὸν πειρασμὸ τῆς αὐτοκτονίας, πλάθουν ἐνα φυγταστικὸ κόσμο, ἐναν κόσμο ποὺ δασιεῖται σὲ ἀξίες ὀλοκληρωτικὰ διαφορετικὲς ἀπ' αὐτές ποὺ δέχεται: ἡ τρέχουσα ήθος, ἐναν

κόσμο μίσους ένάντια στήν κοινωνία πού τους έγκατέλειψε.

— Τι σημαίνει τὸ ἔμβλημά τους: *Wild-Frei*;

— *Wild-Frei*, διγριοι και λεύτεροι, δρυνητές κάθε έξουσίας: έπαναστατημένοι, δχι έπαναστάτες. Κι από μόνα τους τὰ δύναματα πού δίνουν στις συμμορίες τους, είναι χαραχτηριστικά: Ταρτάρικο αίμα, Κοζάκικο αίμα, "Άγριο έγκλημα, Τρόμος τῶν κοριτσιών, Κόκκινοι: 'Απάτοι, Μαύρος έρωτας, Αίματοβαμμένοι σκελετοί, Πειρατές τῶν δασῶν, Κρασωμένα λαρύγγια. "Ολοι τους έχουνε διαβάσει τὸν Κάρλ Μάυ και τὸ δικό μας τὸν Γκουστάβο Αιμάρ και τὸ παρατούχλι Βιγγετού, πού τὸ συνηθίζουν πολύ, είναι τὸ δνομα τοῦ τελευταίου Ίνδιάνου 'Απάτοι...

— Κ' ή σεξουαλική τους ζωή;

— Κάθε συμμορία έχει τὸ καταφύγιό της, σὲ κάποια σιταποθήκη, σὲ κάποιο κελάρι, σὲ κάποια τρύπα: τὸ μόνο ξπιπλο σ' αὐτές τις μυστικές κρυψώνες είναι τὸ *Sloss-sofa* δ σοφάς δπου γίνεται ή συγουσία. Δέν είναι μόνο αὐτὸ δρματ...

‘Η συνομιλήτριά μου χαμηλώνει τὴ φωνή:

— ... Γίνονται μυστικές μυητικές τελετουργίες... Τὴ νύχτα, σὲ κάποιο έρημο δάσος, στις δύθεις μιᾶς απὸ τὶς πολλές λίμνες πού βρίσκονται γύρω ἀπ' τὸ Βερολίνο. Οι δοκιμασίες είναι πολλές φορές τρομερές: μονομαχία μὲ μαχαίρι, βούτηγμα, μὲ δλα τὰ ροῦχα, μέσ' στὴ λίμνην δοκιμασία τῆς φωτιᾶς: έχτελεση σεξουαλικῆς πράξης μπροστὰ σ' δλη τὴ συμμορία ἀπ' τὸν υποφήφιο μέσα σὲ δριμένο χρόνο πού ἐλέγχεται ἀπ' τὸν «κάιντ» μὲ τὸ χρονόμετρο στὸ χέρι. Κι ἀλλα ἀκόμα χειρότερα...

Στὸ σημεῖο αὐτό, φωνάζουν τὴν κυρία "Ολυτεν στὸ τηλέφωνο στὸ διπλαγό δωμάτιο και μένω γιὰ λίγο μόνος. 'Εκμεταλλεύομαι τὴν εύκαιρια γιὰ νὰ κοιτάξω ένα φάκελλο μὲ φωτογραφίες ποὺ ή κυρία "Ολυτεν δέν τόλμησε νὰ μοῦ δεῖξει παρ' δλο ποὺ μοῦ μίλησε γι' αὐτόν. Πέφτω πάνω σὲ μιὰ συλλογή ἀπὸ φωτογραφίες δπου γυμνοὶ έφηβοι κρέμονται μὲ τὰ χέρια ἀπὸ κλαδιά δέντρων ή είναι δεμένοι, τὰ χέρια πίσω ἀπ' τὴν πλάτη, στὴν κορφὴ ένδει-

τρου, ένω γύρω ἀπ' τὸ δοκιμαζόμενο τὰ μέλη τῆς συμμορίας, γυμνά κι αὐτά, χραδαίνουν φαλλικά σύμβολα.

“Οταν ξαναγυρίζει η κυρία ”Ολυτεν, οἱ εἰκόνες ἔχουν ξαναμπεῖ μέσα στὸ φάκελλο.

— “Η γιορτὴ τῆς μύησης, μοῦ λέει τελειώνοντας, καταλήγει πάντοτε σ' ἕνα ἄγριο μεθύσιο καὶ σὲ ἀκατανόμαστα δργία. Σ' αὐτὸ ἐπαιξαν δέναια τὸ ρόλο τους καὶ τὰ βιβλία ποὺ προτιμᾶντε αὐτοὶ οἱ νέοι: μιμοῦνται Ιωας πρωτόγονος τελετουργίες. Ἀλλὰ μοῦ φαίνεται δτι ἐδῶ πολὺ περισσότερο ἔχουμε μιὰ αὐθόρμητη ἐπιστροφὴ στὴ βαρδαρότητα. ”Αλλωστε δ πολιτισμὸς δὲν εἶναι παρὰ ἔνα λεπτό, πρόσφατο κ' εῦθραυστο βεργίκι.

‘Αφήνοντας τὴν Κριστίν Φουρνιέ, δὲν καταφέρνω γ' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ μιὰ ἐνδόμυχη ἀγωγία: δποιος μπορέσει νὰ τοὺς στρατολογήσει, θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ κάνει αὐτοὺς τοὺς ‘Απάται τοῦ γλυκοῦ νεροῦ ἀληθινοὺς ληστές. Δυὸς χρόνια ἀργότερα, ἡ δημοσιογράφος τῆς *Neue Weltbühne* — ποὺ είχε γίνει πιὰ πεθερά μου — μοῦ εἶπε δτι μετὰ τὴν ἀνοδὸ τοῦ Χίτλερ στὴν ἔξουσία, διασταυρώθηκε μιὰ μέρα σ' ἔνα δρόμο τοῦ Βερολίνου μ' ἔναν ισχυρὸ καὶ διαβόητο S.A. Μὲ μεγάλη της ἐκπληξη, δ ναζὶ τὴ φώναξε φιλικότατα, μὲ μεγάλη ἐγκαρδιότητα μάλιστα. Είταν δ παλιός «κάιντ» τῆς συμμορίας ποὺ μαζὶ της είχε φιλικές σχέσεις. Είταν δ Βιν-νετού.

‘Απ' τὴ Wild-clique μέχρι τὰ Kuhle Wampe, ὑπάρχει ή ίδια ἀπόσταση ποὺ χωρίζει δυὸς κόσμους μεταξύ τους. Κι δημως, κι δ ἔνας κι δ ἄλλος εἶγαι ἀποτελέσματα τῆς ἀνεργίας καὶ τῆς φτώχειας τῶν καιρῶν. Ἐδῶ πιὰ δὲν ἔχουμε ἀπέναντι μας ἐπαγαστατημένους ἀλλὰ ἐπαγαστάτες.

Τὸ Kuhle Wampe, στὴν δχθη τοῦ Μύγχελσε, εἶγαι μιὰ κατασκήνωση ἀνεργῶν Βερολινέζων. ‘Απ' αὐτὴν ἐμπνεύστηκε δ κομμουνιστὴς σκηνοθέτης Σλάταν Ντούντοβ καὶ, σὲ συνεργασία μὲ τὸν Μπέρτολντ Μπρέχτ, γύρισε ἔνα πε-

ρίφημο και ώραιότατο φίλμ· ξεινοί τούτο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1932, ένα διαμάτητο κύμα ἀπὸ ἐπισκέπτες βρίσκεται καθημερινὰ στὴν κατασκήνωση. Σκορπισμένα στὴν δχθη τῆς λίμνης, κάτω ἀπ’ τὰ πεῦκα, τὰ μικρὰ σπιτάκια μοιάζουν μεταξύ τους: ἀπλὲς ξύλινες καλύβες, σκεπασμένες μὲ δισπρες ή ραβδωτές πάνινες τέντες. "Ολα εἰγαι φωτεινά, καθαρὰ και συγριασμένα. Οἱ κατασκευαστές τους συναγωγίστηκαν δ ἔνας τὸν ἄλλο σὲ ἔμπνευση και γοῦστο. Τὰ διμορφότερα ἀπ’ αὐτὰ περιτριγυρίζονται ἀπὸ ἔνα μικροσκοπικὸ κηπάκο. Τὴ στιγμὴ ποὺ φτάνω, ένα γέριχο ζευγάρι ἀνεργῶν, μὲ τὸ ποτιστήρι στὸ χέρι, κοιτάζουν ἐκστατικὸ τρία γεράνια ποὺ ἀκόμα δρασσοσταλάζουν.

"Αρχίζει διμως νὰ φιλοβρέχει κ' ἔνα ἀγόρι μοῦ φωνάζει νὰ μπῶ στὸ καλύβι του. Μοῦ προσφέρουν ἔκει τῇ μοναδικῇ τους πολυθρόνα γιὰ νὰ κάτσω. "Άλλοι κάθονται σὲ ξύλινα χωριάτικα σκαμνάκια κι ἄλλοι ἀγεβαίγουν στὶς κουκέττες τους. Γύρω μου μαζεύονται ἄλλοι σύντροφοι γεροφτιαγμένοι, μὲ σταθερὸ βλέμμα, ντυμένοι μὲ μπλὲ ναυτικὰ πανωφόρια κ' οἱ γυναικεῖς τους, χαμογελαστές και προσεκτικές. Μοῦ ἔξηγοῦν:

— Καθὼς βλέπεις και σύ, δ ἀέρας τοῦ *Kuhle Wampe* εἶναι καλύτερος ἀπ' τὸν ἀέρα τῶν προαστίων· ὅστερα εἰγαι και διακοπὲς ποὺ δὲ μᾶς στοιχίζουν τίποτα... Προτιμᾶμε νὰ κατεβαίνουμε μὲ τὸ ποδῆλατο κάθε βδομάδα στὸ Βερολίνο και νὰ παίρνουμε τὰ ἐπιδόματα ἀνεργίας μας. 'Ακόμα, θέλουμε ξεινοί νὰ δείξουμε δτὶ οἱ προλετάριοι ξέρουν νὰ ζῆσουν μιὰ ύγιεινὴ και χειραφετημένη ζωὴ...

Μόλις σταμάτησε ἡ βροχὴ, κατεβαίνουμε στὴν δχθη· βλέπουμε γέους και γέρους νὰ παραδίνονται στὶς χαρὲς τῆς θάλασσας και τοῦ ήλιου, ἐνῷ οἱ περισσότερο ἐγκεφαλικοί, ξαπλωμένοι στὶς πετσέτες τους, εἰγαι βυθισμένοι σὲ σοβαρὲς μελέτες. Και καθὼς ἀκουμπάω πάνω στὸ σάκκο μου, ένας φηλόλιγνος ἀθλητής μὲ πυρρόξανθη χαίτη, βγάζει μὲ

μιά διαιη κίνηση τὸ σλίπ του καὶ προσφέρεται διλόγυμνος στὸν καφτερὸ θήλιο:

— Γιὰ διαμαρτυρία ἔγάντια στὸ διάταγμα τοῦ καγκελάριου φὸν Πάπεν! φωνάζει σκάζοντας στὰ γέλια.

Πραγματικά, ἡ Ἀντίδραση βλέπει μὲ πολὺ κακὸ μάτι αὐτὲς τὶς ἐλεύθερες προλεταριακὲς κατασκηνώσεις, ἀπ' οὓς ἔχουν ἐκτοπιστεῖ οἱ ἀστικὲς προλήψεις. Πολλὲς τέτοιες ἀποικίες ἔχουν ἀπαγορευτεῖ καὶ ἔνα πουριταγικὸ διάταγμα ἐκδόθηκε ποὺ ἀπαγορεύει τὸ γυμνισμό. Οἱ ἀνεργοὶ τοῦ *Kuhle Wampe* δὲν εἶναι οὔτε παράνομοι, οὔτε ἀντικοινωνικοὶ τύποι· εἶγαι ὑγιεῖς καὶ ἀποφραστικοὶ ἀνθρώποι ποὺ θέλουν νὰ χρησιμοποιήσουν ὅσο τὸ δυνατὸ καλύτερα αὐτὴ τὴν περίοδο ὑποχρεωτικῆς ἀργίας. Ἡ φυσιολατρεία κι ὁ γυμνισμὸς δὲν εἶναι γι' αὐτοὺς ἔνα πρόσχημα ἐπιδειξιομαγίας οὔτε ὑποκατάστατο τῆς κοινωνικῆς πάλης. Ἀγαποῦν τὸν θήλιο ποὺ τοὺς κάνει γερούς καὶ τὰ ροῦχα τους ποὺ πετάνε, προκαλώντας ἔται τοὺς διαρώγους τοῦ *Herrenklub*, συμβολίζουν γι' αὐτοὺς τὶς προλήψεις ποὺ ρίχνουν ἀπὸ πάνω τους.

Οἱ κομμουγιστὲς τοῦ Βέντιγχ, τῆς κόκκινης συγοικίας τοῦ Βερολίνου, εἶναι πολυάριθμοι στὸ *Kuhle Wampe* καὶ κάνουν ἔναν ἐπίμονο ἀγώνα, ἔξηγώντας ὑπομονετικά, ἔναντια στὸ μικροαστικό, ἀτομικιστικὸ πνεῦμα ποὺ ἀπειλεῖ πάντοτε, λίγο-πολύ, μιὰ ἀποικία κατασκηνωτῶν.

Χαμένη νησίδα, μέσα στὴ σπαραγμένη Γερμανία, τὸ *Kuhle Wampe* θὰ σχρωθεῖ σὲ λίγο ἀπ' τὴ χιτλερικὴ καταγῆδα καὶ δὲ θὰ μείνει ἀπ' αὐτὸ τίποτ' ἀλλο ἔξω ἀπ' τὶς ἀγθαρτὲς εἰκόνες ποὺ θὰ διατηρηθοῦν στὶς κανηματοθήκης.

Γιὰ νὰ μπορέσω νὰ δῶ διους τοὺς ἀγωνιστὲς καὶ «θεωρητικοὺς» ποὺ ἔχω στὸ πρόγραμμά μου, διατρέχω τὸ *Gross-Berlin* κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος. Ἡ ἐναέρια *S-Bahn* μὲ γυρίζει μέσον ἀπὸ τὸ γιγάντιο αὐτὸν δγχο τετραγώνων ἡ

τεράστιων κύκλων. Βρίσκομαι ἔτσι παρών σὲ μιὰ συγχέντρωση μιᾶς δργάνωσης τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. Παλιοὶ ἀγωνιστές, βουτηγμένοι στὴ ρουτίνα, νερουλιασμένοι καὶ παθητικοὶ φλύαρες γιαγιάδες ποὺ μοῦ θυμίζουν κυρίες τῶν ἐράνων ἢ κυρίες τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ μπαγιατεμένοι μικροστοὶ μὲ προκολλια καὶ προγούλια.

Στὸ δάθος δμως τῆς αἰθουσας, μιὰ ἀγυπόμονη νεολαία ἀσφυχτιὰ καὶ προσπαθεῖ ν' ἀνασηκώσει τὸ καπάκι ποὺ τῆς ἔχουν φορέσει. Οἱ ἀντιπρόσωποὶ τῆς καταφέρουν ν' ἀκουστεῖ ἔνα κατηγορητήριο δικοῦ ἀναδίγεται ἢ δργή της. Ἡ νέα γενιά χειροκροτάει μὲ πάταγο ἢ παλιά, κατσουφασμένη σωπάγνει: ὑπάρχει ρήξη. Κι δμως, δταν πρόκειται νὰ στιγματίσουν τοὺς ὑπουργούς πού, στὶς 20 Ἰούλη, διώχτηκαν ἀπ' τὴν πρωσικὴ κυβέρνηση ἀπ' τὸν φὸν Πάπεν χωρὶς νὰ προβάλουν τὴν παραμικρὴ ἀντίσταση, δλοι οἱ ρήτορες, μαζὶ κ' ἔνας βουλευτὴς τοῦ Λάγκσταγκ, ξαγανρίσκουνται σύμφωνοι: γιὰ ἔνα σοσιαλιστή, τὸ χάσιμο τῆς μάσσας του ἢ μιᾶς κοινοβουλευτικῆς ἕδρας εἶναι μεγάλο πλῆγμα.

Μιὰ ἄλλη έραδιά, εἶμαι προσκαλεσμένος ἀπὸ μιὰ δμάδα τῆς κομμουνιστικῆς νεολαίας, στὴν κόκκινη συνοικία Βέντινγκ. Στὴν πίσω αἰθουσα ἐνὸς καρεγείου, γύρω ἀπὸ ἔνα μεγάλο τραπέζι, ἀγόρια καὶ κορίτσια κάνουν κύκλο. Θαυμάζω τὴ σοδαρότητά τους, τὸ μορφωτικό τους ἐπίπεδο, τὴν ἀγωνιστική τους πνοή. Ἔγας νεαρούλης, στὰ δεκαεφτά περίπου, μὲ γυαλιά καὶ θεληματικές κινήσεις, ἀνοίγει σοδαρὰ τὴ συζήτηση. Μὲ εὐστροφία κ' ἐπιδεξιότητα ποὺ μ' ἀφήνουν ἀναυδό προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσει (χωρὶς ἀμφιβολία γιὰ νὰ πείσει καὶ τὸν ἑαυτὸν) τὴ γραμμή τοῦ Κόμματος. Θὰ προτιμούσα δμως νὰ μήν εἴχε τόση εὐγλωττία γιατὶ ἔξωραζοντας ἔτσι τὸ σεχταρισμό του, ἀντὶ νὰ δυσκρεστήσει τὸ ἀκροατήριο, τὸ καθησυχάζει καὶ τὸ ὑπνωτίζει. Μοῦ φαίγνεται πώς δλη αὐτὴ ἢ ἀδελφικὴ ἀφοσίωση,

δλη αὐτῇ ἡ ἐπαναστατικὴ πίστη ξοδεύονται χωρὶς κανένα δφελος.

Γιὰ νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια, δὲ μπόρεσα νὰ βρῶ οὕτε ἔναν κομμουνιστὴ ποὺ, ἀποκτώντας ἐμπιστοσύνη ἀπέναντί μου ὅστερ' ἀπὸ ἕνα λεπτὸ συζήτηση, νὰ εἰναι πραγματικὰ σύμφωνος μὲ τὴν ταχτικὴν τοῦ Κόμματος. Οἱ πιὸ δρθόδοξοι λένε καὶ ξαναλένε μέσα τους δτι «ἡ γραμμιὴ εἰναι σωστὴ», ἀλλὰ τὸ κάνουν μὲ τὴν ἀγωνία τοῦ πιστοῦ ποὺ κλονίζεται ἡ πίστη του ἀπὸ τὴν ἀμφιβολία. "Οσο γιὰ τοὺς πιὸ θαρραλέους, αὐτοὶ πιὰ μὲ κόπο κρύβουν τὴν ἀνησυχία τους.

Μπαίνω στὸ γραφεῖο ἀνέργων μιᾶς ἑργατικῆς συνοικίας. Σὲ μιὰ εύρυχωρη, καθαρὴ κι ἀερισμένη αίθουσα, μακριές σειρὲς ἀπὸ κατσούφηδες καὶ σιωπηλοὺς ἀνεργούς περιμένουν. Στὴν ἔξοδο οἱ ἀνεργοὶ μένουν δσο τὸ δυνατὸ περισσότερο στὸ πεζοδρόμιο. Γιατὶ νὰ βιαστοῦν; Ἐδῶ δὲν είναι, δις ποῦμε, τὸ «τελευταῖο μέρος δπου μπωροῦν νὰ κουβεντιάσουν»; Καὶ τὸ κουβεντολότι ἀρχίζει, μέχρι ποὺ γίνεται σφοδρὴ πολιτικὴ συζήτηση. Τὰ τρία κόμματα δὲ δίνουν πιὰ τὴ μάχη στὸ ἔργοστάσιο, ἀλλὰ ἐδῶ. Προκηρύξεις καὶ πολυγραφημένες μικροεφημερίδες μοιράζονται: ἀδιάκοπα. Συχνά, ἀνάμεσα στοὺς κόκκινους καὶ στοὺς ναζί, γίνονται αίματηρὲς συμπλοκές.

Νά, γιὰ παράδειγμα, ἔνας κύκλος ποὺ σχηματίζεται ἐδῶ μπροστά μου καὶ γίνεται ἀρκετὰ μεγάλος μέσα σ' ἔνα λεπτό. Ἔργατες μὲ μπλὲ κασκέτα, ἀδυνατισμένοι, νέοι, μὲ ζωηρὴ ματιά. Δυσδ ἀπὸ αὐτοὺς λογομαχοῦν ζωηρά. Οὐρλιάζουν δυνατὰ καὶ εἶναι ἔτοιμοι ν' ἀρπαχτοῦν στὰ χέρια. Στὴν ἀρχὴ σκέφτομαι δτι θάναι καυγὰς ἀνάμεσα σὲ κομμουνιστὴ καὶ σὲ ναζιστὴ. "Οχι: εἶναι δυσδ ἀδελφοί-έχθροι.

"Ο ἔνας ἔχει τὴν τυπικὴ δψη τοῦ σοσιαλδημοκράτη: σοδαρὸς καὶ συγχρατημένος ἐργαζόμενος, μεσόκοπος, λίγο

παχουλός. Ό χομμουνιστής είναι γεύτερος, πιὸ μποέμικος, ζωηρότερος καὶ πιὸ λιπόσαρχος. Μπροστά σ' ἔνα ἀκρωτήριο ποὺ μετράει τὰ χτυπήματα, ρίχγουν κατάμουτρα δ' ἔνας στὸν ἄλλο δλα τὰ σφάλματα, περασμένα καὶ τωρινά, ποὺ ἔχουν κάνει τὰ κόμματα καὶ τῶν δυό τους. Ή πλειοφηφία τῶν θεατῶν είναι φαγερά μὲ τὸ μέρος τοῦ χομμουνιστῆ. Ἀλλὰ δ' ὁ σοσιαλιστής δὲν ἀφήνει γὰ τὸν πάρουν φαλάγγι, ὑπερασπίζεται: τοὺς ἀρχηγούς του μὲ μεγάλο πεῖσμα. Τοὺς χωρίζουν τελικὰ μὲ δυσκολία.

Κι δμως, παρὰ τὴν ἀντίσταση τῶν γραφειοχρατῶν ποὺ διευθύνουν, στὴ «βάση» ἀρχισε νὰ γεννιέται ἔνα ἐνωτικὸ ρεῦμα. Πολλοὶ ἐργάτες ἀρχισαν γὰ διακρίνουν δτὶ ἡ ἐνδητά τους μπροστά στὸ φασιστικὸ κίγδυνο είναι γι' αὐτοὺς ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου. Τὸν Ἰούλιο καὶ τὸν Αὔγουστο, μετὰ τὸ πρωσικὸ πραξικόπημα,* τὸ ἐνιαῖο μέτωπο στὴν «κορυφὴ» — δηλαδὴ ἀνάμεσα σὲ δργανώσεις — πραγματοποιήθηκε αὐθόρμητα σὲ πολλὰ μέρη. Κάθε φορὰ δμως, λίγο μετὰ τὴν πραγματοποίησή του, διαλυόταν. Ἀλλοῦ, ποὺ είχαν ἀρχίσει: διαπραγματεύσεις, διακόπηκε ἀπότομα κάθε προσπάθεια. Οἱ κεντρικὲς καθοδηγήσεις καὶ τῶν δυό ἐργατικῶν κομμάτων — παρὰ τὴν ἴσχυρὴ πίεση τῆς βάσης — στέκονταν ἀδιάλλακτοι ἔχθροι τῆς ἐνότητας δράσης: οἱ σοσιαλδημοκράτες γιατὶ φοβόνταν μὴ χάσουν τὸν ἔλεγχο τῆς ἀγέλης τους κ' οἱ κομμουνιστὲς γιατὶ υπάκουαν δουλικὰ στὶς διαταγὲς τῆς Μόσχας κι ἀκόμα γιατὶ φοβόνταν μὴν ἐκτεθοῦν κάνοντας διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς «σοσιαλφαστές».

Καὶ κάθε φορὰ, τὸ πρόσχημα γιὰ τὴν ἀργηση τοῦ ἐνιαίου μετώπου καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴν ἀπόρριψη τῆς πρότασης γιὰ κοινὴ γενικὴ ἀπεργία ποὺ ἔγινε δυὸ φορὲς ἀπ'

* 'Αναφέρεται στὴν ἔκδιλωξη τῶν σοσιαλδημοκρατῶν ὑπουργῶν ἀπ' τὴν τοπικὴ κυβέρνηση τῆς Πρωσσίας (σ.τ.μ.).

τὸ Κομμουνιστικὸ Κόρμα στὸ Σοσιαλδημοκρατικό, εἴταν τὸ περιβόητο ζήτημα «νὰ πάφει ἡ κριτική»: οἱ κομμουνιστὲς ἀρνιόνται γὰρ σταματῆσουν τὶς ιδεολογικές τους ἐπιθέσεις ἐνάντια στὸ ρεφορμισμὸν καὶ οἱ ρεφορμιστὲς δὲν ἀποδέχονται τὸ ἔνιατο μέτωπο παρὰ μὲ τὴ μορφὴ μιᾶς δινετῆς «συμφωνίας μὲ τὸ Θεὸν» δπου καμιὰ ἔκδηλωση ἀντίθετης ἀποφῆται δὲ θὰ ἔρεθιζε τὴν ὑπερευαίσθητη ἐπιδερμίδα τους.

Κι δμως τὸ Κομμουνιστικὸ Κόρμα, μετὰ τὴν ἀπεργία του στὶς 20 Ιουλίου ποὺ τελικὰ δὲν ἔγινε, ἐπρεπε νὰ θγάλει τὰ συμπεράσματά του γιὰ τὴν ήττα. Πῶς εἴταν δυνατό, χωρὶς καμιὰ προπαρασκευή, νὰ παρατῆσουν τὴ δουλειὰ ἐργάτες μαθημένοι νὰ μισοῦν τὸ «σοσιαλφασισμό», ἐπειδὴ διώχτηκαν ἀπ' τὴν κυβέρνηση «σοσιαλφασίτες» ὑπουργοῖ; Ἀλλά, πράγμα ἀκόμα πιὸ σοδαρό, ἀποδείχτηκε δτι ἡ ἐπιρροὴ τοῦ κόρματος, λιχυρή ἀνάμεσα στοὺς ἄνεργους, εἴταν σχεδὸν μηδαμινὴ ἀνάμεσα στοὺς δργανωμένους ἐργάτες: εἶναι φανερὸ δτι ἡ πραγματοποίηση μιᾶς γενικῆς ἀπεργίας, χωρὶς τὴ συμμετοχὴ τῶν ρεφορμιστῶν ἐργατῶν, εἶναι ἀδύνατη. Τί περιμένει λοιπὸν τὸ Κόρμα, ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ ὑποστηρίζει δτι τὸ ἀντιληφθῆκε αὐτό, γιὰ νὰ δρεῖ τὸ σωστὸ μονοπάτι ποὺ θὰ τὸ διηγήσει στὰ ἑκατομμύρια τῶν συνδικαλισμένων;

Θὰ χρειαστεῖ ἡ τραγικὴ λύση τῶν ἀρχῶν τοῦ 1933: τὸ ἀνέβασμα τοῦ Χίτλερ στὴν ἔξουσία, ἡ πυρπόληση τοῦ Ράιχσταγκ καὶ ἡ θέση ἐκτὸς νόμου τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόρματος γιὰ νὰ ἐπιτρέψει, πολὺ ἀργὰ πιά, ἡ Μόσχα στοὺς ὑπηρόδους τῆς νὰ «σταματῆσουν τὴν πολεμικὴ ἐνάντια στὶς σοσιαλιστικές δργανώσεις δσο διαρκεῖ ἡ κοινὴ δράση». Ἐκείνη τὴν ώρα δμως ἡ φαιὰ πανούκλα θὰ ἔχει κατακλύσει τὰ πάντα.

Βλέποντας τὴν τελικὴν ἡττανάρχεται μὲν μεγάλες δρασκελιές, οἱ δύστυχοι Γερμανοὶ ἐργαζόμενοι βιθίζονται στὴν ἀπόγνωση καὶ τῇ σύγχισῃ. Ἀκούω συνέχεια κουβέντες τέτοιας μορφῆς:

— Μὰ γιὰ ποιὸ λόγο ἔγώ, ἔνας σοσιαλδημοκράτης ἐργάτης, θὰ πρέπει νὰ θεωρῶ σὰν χωριότερο ἔχθρό μου τὸν ἐργάτη ποὺ δουλεύει πλάι μου καὶ ποὺ εἶναι κομμουνιστής;

— Μὰ γιὰ ποιὸ λόγο ἔγώ, ἔνας κομμουνιστής ἐργάτης, θὰ πρέπει νὰ γροθοκοπιέμαι, συχνὰ μέχρι σκοτωμοῦ, μὲ τὸ ναζιστὴν ἐργάτη ποὺ στέκεται μαζί μου στὴν οὐρά γιὰ τὸ ἐπίδομα ἀνεργίας;

Στὴν πραγματικότητα κανένας δὲν ξέρει τώρα πιὰ τὸ γιατί. Κ' ἔται βλέπουμε ναζιστὲς ἐργάτες νὰ πάρουν μέρος στὶς ἀπεργίες ἐνάντια στὰ νομοσχέδια τοῦ φόνου Πάπεν. Κι ἀκόμια ἄλλους νὰ περνᾶνε μὲ καταπληχτικὴ ἀνεση ἀπ' τὴν μιὰ παράταξη στὴν ἄλλη: σοσιαλδημοκράτες γίνονται ναζί, ναζί γίνονται κομμουνιστὲς ἢ τὸ ἀντίθετο. Ὑπάρχουν ναζί καὶ κομμουνιστὲς ποὺ τοὺς προσεγγίζει τὸ κοινὸ μίσος γιὰ τὴν σοσιαλδημοκρατία καὶ τὸ δηλητηριασμένο σύνθημα τῆς «έθνικῆς ἀπελευθέρωσης». Ὑπάρχουν σοσιαλιστὲς καὶ φασίστες ποὺ τοὺς ἔνωνται διάθοις μιᾶς διευθυνόμενης οἰκονομίας καὶ ἔνδος συνδικαλιστικοῦ γενικοῦ συμφέροντος ἐνσωματωμένου στὸ Κράτος.

Κι ἀκόμα, ἡ ἀποτελμάτωση κάγει τὴν δουλειά της. Κανένας σημάδι οἰκονομικῆς ἀνάρρωσης. Θάμαστε ἀνεργοὶ στὴν αἰωνιότητα; Τὰ πολιτικά κόρματα μᾶς ἔδωσαν ἔνα σωρὸ ὑποσχέσεις. Ἐγιναν τόσες καὶ τόσες προεκλογικὲς ἐκστρατείες. Διαβάστηκαν ἔνα σωρὸ ἀφίσες καὶ προκηρύξεις. Σωρὸι φηροδέλτια ρίχτηκαν τούμπα καὶ βερεσὲ μέσα στὶς κάλπες. Καὶ τίποτα δὲν ἄλλαξε. Ἀντίθετα δλα πᾶνε πρὸς τὸ χειρότερο. Κ' οἱ τελευταῖς ἔλευθερίες καταργήθηκαν· οἱ ἐργατικὲς ἐφημερίδες ἀπαγορεύτηκαν· στὶς δημόσιες συγκεντρώσεις, τὸ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, ἔνας θρασὺς *Schupo*

ἀφαιρεῖ τὸ λόγο ἀπ' τοὺς διμιλητές ποὺ δὲν τοῦ ἀρέσουν.

Καὶ ἀνάμεσα στοὺς πιὸ σαστισμένους ἐργάτες, ἀκούγεται αὐτὸς ὁ μονόλογος ποὺ θὰ μποροῦσε κάλλιστα νὰ χτυπήσει τὴν καμπάνα γιὰ τὴ δημοκρατικὴ Γερμανία: "Ἄχ! καὶ νὰ συμφωνούσαν μεταξὺ τους οἱ ἀρχηγοί! Ή προοπτικὴ δμως αὐτὴ εἶναι ἀμυδρὴ καὶ μακρινή... Γιατί λοιπὸν νὰ μήν ἀκούσω καλόπιστα τούτους τοὺς καινούριους σωτῆρες ποὺ μοῦ ὑπόσχονται φωμὶ καὶ δουλειὰ καὶ ποὺ λένε δτ: θὰ μ' ἀπελευθερώσουν ἀπ' τις ἀλυσίδες τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν καὶ ποὺ μοῦ ὄρκιζονται δτι κι αὐτοὶ εἶναι κόμμα ἐργατικό, ἐπαναστατικό καὶ σοσιαλιστικό; Χάιλ Χίτλερ!"

Μολογτοῦτο, τὸ φθινόπωρο τοῦ 1932, ὁ ἐπιφανειακὸς παρατηρητὴς θὰ μποροῦσε νὰ πιστέψῃ δτι ἡ φασιστικὴ πλημμυρίδα ἀνακόπηκε ἡ ἀκόμα δτι ὑποχωρεῖ. Οἱ ἀρχοντες τοῦ «*Herrenklub*», μὲ τὴν ὑποστήριξη τοῦ προέδρου Χίντεμπουργκ καὶ τοῦ στρατοῦ, φαίνονται γιὰ λίγο δτι σταθεροποιοῦν τὴν ἔξουσία τους. Στὶς ἐκλογὲς τῆς 6ης Νοέμβρη, ποὺ διενεργήθηκαν ἀπ' τὸν Πάπεν γιὰ νὰ ἀντικατασταθεῖ τὸ διαλυμένο Ράιχσταγκ, οἱ ἀθνικοσοσιαλιστὲς χάνουν ἔδρες. 'Ο ἀσυλλόγιστος Λεὸν Μπλούμ διάζεται νὰ προφητέψῃ, στὸν *Populaire*¹¹: "Ο Χίτλερ ἀποκλείστηκε γιὰ πάντα ἀπ' τὴν ἔξουσία. 'Αποκλείστηκε, πιστεύω κι ἀπ' τὴν ἐλπίδα γιὰ ἔξουσία. 'Ανάμεσα στὸ Χίτλερ καὶ στὴν ἔξουσία στάθηκε ἕνα ἀδιαπέραστο φράγμα".

Τὸν Πάπεν διαδέχεται δ πρώην ἀντιπρόεδρός του, ἔνας πανούργος στρατιωτικός. 'Ο στρατηγὸς φὸν Σλάιχερ ἔχει κατανοήσει βαθιὰ δτι μιὰ ἀπλὴ ἀποκατάσταση τῆς παλιᾶς αὐτοκρατορικῆς Γερμανίας, δηλαδὴ μιὰ μοναρχικὴ παλινόρθωση, δὲν ἔχει καμιὰ προοπτικὴ διάρκειας. 'Ο στρατός, δὲν θέλει νὰ ποδηγετήσει ἢ νὰ οὐδετεροποιήσει ἢ καὶ νὰ παραμερίσει τὸ Χίτλερ, πρέπει νὰ κάνει κάτι καινούριο.

* Ετσι λοιπόν δ στρατηγός διγειρεύεται γὰ τὸ ἔγκαθιδρύσει μὲ τὴ συγδυασμένη ὑποστήριξη τῶν ἐργατικῶν συγδικάτων καὶ τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας τοῦ ἐθνικοσσιαλισμοῦ, ἔνα εἶδος «βογαπαρτισμοῦ» ἢ ἐμβρυακοῦ φασισμοῦ· ἔνα μείγμα χρατικοῦ καπιταλισμοῦ πρωσσικοῦ στὺλ καὶ μουσσολινικοῦ κορπορατισμοῦ.* Λεγλατεῖ ἀπ' τὸ πρόγραμμα τοῦ ναζισμοῦ καὶ τῶν σοσιαλιστῶν διτι μπορεῖ γὰ τὸν ἔχυπηρετῆσει παίρνει ἀπ' τις δυὸς παρατάξεις δχι μόνο ἰδέεις, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους. Ἐρωτοτροπεῖ μὲ τὸ Γκρέγκορ Στράτσερ, τὸν δημαγωγικὸν ἀνταγωνιστὴν τοῦ Φύρερ καὶ διαπραγματεύεται μὲ τὸ γενικὸν γραμματέα τῆς γερμανικῆς Γενικῆς Συγνομοσπογδίας Ἐργατῶν, τὸν ἀμφίβολης ποιότητας Λέιπαρντ, ἀξιο ἀντίτυπο τοῦ δικοῦ μας Ζουώ. Μίλαει γιὰ ἐθνικοποίηση τῶν τραπεζῶν καὶ μερικῶν μεγάλων βιομηχανιῶν. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, δ χρατικὸς μηχανισμὸς θ' ἀπορροφοῦσε μερικοὺς καλοπροσάρετους χιτλερικοὺς ποὺ διάζονται κι ἀνυπομονοῦν ν' ἀποδεῖξουν τὸ βαθὺ μὲ τοῦ ταλέντου τους καὶ ταυτόχρονα θὰ ἐνσωμάτωνε τοὺς ἐργατοπατέρες τῶν συγδικάτων καὶ τῶν συνεργατικῶν δίνογυτάς τους τὴν οὐρανοκατέβατη εὐχαρίστη γὰ περισώσουν τὰ ἐπιχρυσωμένα τους φέουδα.

“Ολη ἡντὴ διμας ἡ δολοπλοκία είναι πολὺ δυζαντινή κι ἀκόμα πολὺ ἀργοπορημένη γιὰ γὰ πετύχει. Τὸ μόνο ποὺ καταφέρνει δ Σλάιχερ είναι γὰ συγκεντρώσει ἐνάντια του ἔνα συνασπισμὸν ἀντιπάλων ἀπ' δλα τὰ κόμματα. Πῶς ἀλλωστε ἡ «βάση» τοῦ συγδικαλιστικοῦ κινήματος θ' ἀφηγε τὸ Λέιπαρντ γὰ τὴ σύρει στὸ ἄρμα τοῦ στρατηγοῦ καὶ, προπάγτων, πῶς θὰ μποροῦσε αὐτὸς δ «βογαπαρτισμὸς» τῆς τελευταίας ὥρας, ἀκόμη καὶ μὲ τὴν ὑποστήριξη τοῦ στρατοῦ, γὰ διατηρηθεῖ στὴν ἔξουσία ἐνάντια σ' ἔναν δλόκληρο λαὸ ποὺ ἀγυπομονοῦσε γιὰ ριζικές ἀλλαγές;

* Κορπορατισμός. Θεωρία τοῦ συντεχνιακοῦ κράτους. Συντεχνιακὸν χαραχτήρισσαν οἱ θεωρητικοὶ τοῦ Ιταλικοῦ φασισμοῦ τὸ κρά-

Πλάι στή μεγάλη, έρχεται νά προστεθεί κ' ή μικρή ιστορία που δ Μπρέχτ, μὲ μιὰ ἀπογοητευτικὴ μυωπικότητα, ξέβαλε σὲ πρώτη μοίρα στὸν Ἀρτοῦρο Οδὶ του. 'Ο γέρο πρόεδρος Χίγτεμπουργκ, γιὰ νά πνιξει ἔνα σκάνδαλο δωροδοκίας που κινδυνεύει νά τὸν διασύρει, καθαιρεῖ τὸν καγκελάριο φόνο Σλάιχερ, που δὲν τὸν εἶχε ἀπόλυτα τοῦ χεριοῦ του, καί, στὶς 30 Γενάρη 1933, ὑστερα ἀπὸ συμβουλὴ τοῦ Πάπεν καὶ τῶν βαρώνων του, ἀνεβάζει στήγη ἔξουσία τὸ Χίτλερ. Τὸ ἀνεπαγόρθωτο ἐπιτελέστηκε.

'Ενας νεαρὸς κομμουνιστής σύντροφος, που τὸν εἶχα γνωρίσεις: στήγη κόκκινη συγοικία Βέντινγκ, μοῦ στέλνει στή Γαλλία, στὶς 28 Φλεβάρη 1934, ἔνα τελευταῖο μήνυμα: ή κυνέρνηση τοῦ Χίτλερ, μοῦ γράψει, ἐτοιμάζει μιὰ θεαματικὴ ἐπίθεση ἐνάντια στὸ Κόμμα· μετὰ τὶς ἐκλογῆς που θὰ γίνουν στὶς 5 τοῦ Μάρτη, τὸ Κόμμα θὰ διαλυθεῖ καὶ θ' ἀκυρωθοῦν οἱ ἐντολὲς τῶν δουλευτῶν του. 'Απὸ τώρα κιόλας προετοιμάζουν τὴν κοινὴ γνώμη γι: αὐτὸς τὸ χτύπημα. Τὸ προλεταριάτο εἶγαι πολὺ ἀποδυναμωμένο γιὰ νά μπορέσει ν' ἀντισταθεῖ. 'Ο φίλος μου προσθέτει στὸ γράμμα του ἔνα πολὺ θλιβερὸ ὑστερόγραφο: μόλις αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἔμαθε γιὰ τὴν πυρπόληση τοῦ Ράιχσταγκ που ἔγινε τὴν προηγούμενη νύχτα. Οι ἔκτακτες ἐκδόσεις δημοσιεύουν κιόλας τὴν ἐπίσημη ἐκδοχὴ: δράστες τῆς ἀπόπειρας εἶγαι οἱ κομμουνιστές. Πολὺ θάθελα νά δῶ αὐτὸν τὸν ἡλίθιο που πυρπόλησε τὸ Ράιχσταγκ νομίζοντας δτι διουλεύει γιὰ τὸ συμφέρον τοῦ προλεταριάτου! ἀπορεῖ δ φίλος μου. Καὶ συνεχίζει: ή ἐθνικοσσιαλιστικὴ κυνέρνηση, χωρὶς νά χάσει λεφτό, πήρε ἀποφασιστικὰ μέτρα ἐνάντια στὸ Κόμμα· ἔγιναν ἀναρίθμητες ἔρευνες καὶ συλλήψεις· ή δοηθητικὴ ἀστυγομία τῶν ναζί κλήθηκε στὰ δπλα· κηρύχτηκε κατάσταση πολιορκίας· τὸ Βερολίγο μοιάζει μὲ στρατόπεδο· δὲ θ' ἀργή-

τος δπου τὰ βασικὰ κύτταρα τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς εἶναι οἱ ἐπαγγελματικὲς ἐνώσεις (corporationi) που λειτουργοῦν κάτω ἀπ' τὸν θλεγχό τοῦ κράτους.

σουν οι μαζικές ἐκτελέσεις. Ἐνάντια στὴν ἐργατικὴ τάξη
ἐξαπολύθηκε μιὰ φοβερὴ τρομοκρατία· καὶ, καθὼς σὲ λίγο
θὲ καταργηθεὶ χωρὶς ἀμφιδόλια τὸ ἀπόρρητο τῶν ἐπιστο-
λῶν, δὲ φίλος μου τελειώγει τὸ τελευταῖο του μήγυμα μὲ τὰ
λόγια: Αὐτὸ τὸ γράμμα εἴραι πιθανότατα τὸ τελευταῖο.
Ἡ νύχτα ἔπεσε πάγω στὴ Γερμανία.

Μετὰ τὴν καταστροφή
(1933)

Γύρω στὸ τέλος τοῦ Ἀπρίλη καὶ ἀρχὲς τοῦ Μάη τοῦ 1933, διαν ὁ Χίτλερ εἶχε πιὰ θρονιαστεῖ στὴν ἔξουσία, ξανακάνω ἔνα δεύτερο τηξίδι στὴ Γερμανία, δχι πιὰ μὲ τὰ πόδια, ἀλλὰ μὲ ποδῆλατο. Εἶχα ἐπισκεφτεῖ τὸν Λεδν Μπλούμ καὶ τοῦ ἔκθεσα τὸ πρόγραμμά μου. Μούδωσε, χωρὶς νὰ διστάσει, ἀδεια νὰ κάνω δ, τι νομίζω. Παρόλο ποὺ σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ αἰσιόδοξα προγνωστικά του εἶχε ἀπατηθεῖ, τὸ καλοκαλι τοῦ 1932, ἀπὸ τότε εἶχε καταλάβει δλη τὴν ἔκταση τοῦ δλεθρου. Τὸ ρεπορτάς μου ἐμφανίστηκε, μερικὲς βδομάδες ύστερα, στὸ καθημερινὸ δρυγανο τῆς S.F.I.O. Le Populaire.

Στὴ διήγηση ποὺ ἀκολουθεῖ, προσθέτω ἐδῶ δυὸ γραφικὲς λεπτομέρειες ποὺ δὲν τόλμησα ν' ἀναφέρω στὸ κείμενό μου τοῦ 1933. Στὸ δρόμο, συνήθιζα νὰ κρύβω στὸ σωλήνα τῆς μηχανῆς παράνομα ἔντυπα ποὺ μοῦ ἐμπιστεύονταν παράνομοι ἀγωνιστές. Μιὰ μέρα, στὸ Βερολίνο, κάνοντας μὲ τὸ ποδῆλατο μιὰ στροφή, ἐπεσα πάνω στὸ ποδῆλατο μιᾶς κυρίας ποὺ ἐρχόταν ἀντίθετα σὲ μένα. Μὲ τὴ σύγκρουση

ἴσπατε ἡ μηχανή μου· βλέποντας μακριὰ τὴν
μαύρην κάσκαν ἐνδὲ ἀστυνομικοῦ, τόβαλα στὰ
πόδια, κουβαλώντας στὸν ὠμὸν τὸ ἐπικλένδυνό
μου δχῆμα.

Στὴν κλειστὴν συγκέντρωσην ναζιστῶν ποὺ
κατάφερα νὰ παρευρεθῶ, στὴ Λειψία, ἔκανα
κ' ἐγώ, γιὰ νὰ μὴ δώσω λαβὴ σὲ υποψίες, τὸ
ρωμαϊκὸ χαιρετισμὸ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ,
μὲ κατακόκκινο πρόσωπο, ονδριαζα κ' ἐγώ
κάθε φορὰ ποὺ δινόταν τὸ σύνθημα: Χάιλ Χί-
τλερ! Αὐτὸς δ ἀποκρούστικὸς πιθηκισμὸς μοῦ
ἐπέτρεψε νὰ φέρω σὲ πέρας μέχρι τέλος τὴν δη-
μοσιογραφικὴν μου ἀποστολήν.

"Οταν γύρισα στὴ Γαλλία, μὲ ἔκπληξη δια-
πλωσασα δτὶ ἡ μαρτυρία μου, ἀκόμα καὶ μέσα
στὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα, συναντοῦσε δυσπι-
στία. 'Ο μακαρίτης 'Ορέστης Ροζενφέλντ, ἀρ-
χισυντάκτης τότε τοῦ Populaire, μοῦ φανέ-
ρωσε μετὰ δτὶ ἔλαβε ἀπὸ ἀναγνῶστες, πολλὲς
ἐπιστολὲς διαμαρτυρίας, συχνὰ δργισμένες. Εί-
μουνα ὑπερβολικός. Εἴμουνα προκατειλημμέ-
νος. 'Η γαλλικὴ 'Αφιστερὰ εἰχε ἀκόμα πολλὰ
νὰ μάθει.⁵

Πρόλογος στήν έπανέκδοση τοῦ 1945

Οι σημερινοί Γάλλοι δὲν χρειάζονται πιά, ἀλίμονο, πληροφορίες γιὰ τὴ ναζιστικὴ βαρβαρότητα. Ἡ φαιὰ παγούχλα ποὺ ἀπλώθηκε στὴ Γερμανία στὰ 1933, πέρασε κατόπι στὸ δικό μας ἔδαφος. Ἐδῶ καὶ μόλις λίγο καιρὸ μπορέσαμε νὰ γλυτώσουμε ἀπ' αὐτῇ. Ἀκόμα εἴμαστε τσακισμένοι ἀπ' τὸ βάρος τῆς.

‘Ο ἀναγνώστης δὲ θὰ βρεῖ, λοιπόν, σ' αὐτῇ τῇ μαρτυρίᾳ, λόγους γιὰ νὰ μισήσει περισσότερο. Ἐχει ἀρκετοὺς ἀπ' αὐτούς. Οἱ εἰκόνες ποὺ θὰ παρελάσουν μπροστά του θὰ τὸν δηγγήσουν ἵσως σὲ ἄλλους στοχασμούς. Γιὰ τέσσερα χρόνια, δὲν εἶδαμε ἀπ' τὴ Γερμανία παρὰ μονάχα τὴν κτηγώδικη δψη τοῦ χιτλερισμοῦ. Τίποτα τὸ περιεργο λοιπὸν δὲν τελικὰ ταυτίσαμε αὐτὰ τὰ κτήνη μὲ τὸ γερμανικὸ λαό. Ἡ περιγραφὴ ποὺ θ’ ἀκολουθήσει θὰ μᾶς θυμίσει δτὶ υπάρχει καὶ μιὰς ἄλλη Γερμανία. Θὰ προσκομίσει τὴν ἀπόδειξη δτὶ τὰ καλύτερα τέκνα τῆς γερμανικῆς ἐργατικῆς τάξης, δχι μόνο δὲ συμπαραστάθηκαν στὸν Χίτλερ, ἀλλὰ στάθηκαν τὰ πρῶτα θύματα τῆς ναζιστικῆς βαρβαρότητας.

Μᾶς ξαναθυμίζει δτὶ αὐτῇ ἡ ἄλλη Γερμανία, ἀφοῦ προσπάθησε μάταια ν' ἀποσοβήσει τὸ χιτλερικὸ χείμαρο, συνέχισε, κάτω ἀπ' τὴν τρομοκρατία, μέσα στὴν παραγομία καὶ μέσα στὰ στρατόπεδα καὶ στὶς φυλακές, μιὰ ἡρωικὴ πάλη παράλληλη μ' αὐτῇ ποὺ κ' ἐμεῖς κάτω ἀπ' τὴν τρομοκρατία καὶ μέσα στὴν παραγομία, κάναμε στὴ χώρα μας.

‘Ο γάλλος έργατης Τεμπώ είχε την ίδια γνώμη δταν, μπροστά στὸ ἔκτελεστικὸ ἀπόσπασμα, φώναξε: «Ζήτω ἡ ἀντιφασιστικὴ Γερμανία!».

Οἱ κρατούμενοι τοῦ Μπούχενβαλντ συμμερίζονταν αὐτὴ τὴν ἀποφῆ δταν τὴν ἐπαύριο τῆς ἀπελευθέρωσῆς τους ἔγραφαν σὲ μιὰ πολυγραφημένη Οὐμανιτέ: «Ξέρουμε πῶς ὑπάρχουν δυὸς Γερμανίες — ἡ μὰ τοῦ Χίτλερ ποὺ πρέπει νὰ ἔχοντασουμε κ’ ἡ ἄλλη, ἡ ἀντιφασιστικὴ, ποὺ πρέπει νὰ δογθῆσουμε». Μὲ τὴ δογθεια ποὺ πήραν, μὲ τὴ σωτηρία τους ἀπ’ τὸ θάνατο πολλὲς φορές, ἀπ’ τοὺς γερμανοὺς κομμουνιστές, σύντροφούς τους στὴν αἰχμαλωσία, οἱ γάλλοι αὐτοὶ μπόρεσαν νὰ ἐπαληθεύσουν, στὴν πράξη, τὶ σημαίνει διεθνῆς ἀλληλεγγύη τοῦ προλεταριάτου κι ἀρνήθηκαν γι’ αὐτὸ νὰ ταυτίσουν τὴ μιὰ Γερμανία μὲ τὴν ἄλλη, νὰ βάλουν στὸ ίδιο σακκι ναζιστὲς καὶ ἀντιναζιστὲς, θύτες καὶ θύματα.

Κ’ ἐδῶ ἀκόμα, στὴν κατοχὴ, παρὰ τὴ σιδερένια πειθαρχία τοῦ πρωσσικοῦ μιλιταρισμοῦ, καὶ τὴν τρομοκρατία τῶν S.S., στρατιώτες τῆς Βέρμαχτ ἀπάντησαν στὶς ἐκκλήσεις ποὺ τοὺς ἀπεύθυναν, στὴ γλώσσα τους, οἱ παράνομες δμάδες γάλλων ἔργαζομένων καὶ γερμανῶν προσφύγων. Πολλὲς φορές, Γάλλοι καὶ Γερμανοί, πολίτες καὶ στρατιωτικοί, δρέθηκαν κάτω ἀπ’ τὸ ίδιο ἀγριο κύμα διωξῆς.

“Ετοι, παρ’ δλες τὶς κραυγὲς γιὰ «μὴ συναδέλφωση» ποὺ ἀκούστηκαν κι ἀπ’ τὰ δυὸς ἐμπόλεμα ἐπιτελεῖα, ἔργατικὰ χέρια ἀπλώθηκαν καὶ κατόρθωσαν ν’ ἀνταμωθοῦν.

Μέσα στὴν παγκόσμια ἀποχαλίγωση τῆς βαρβαρότητας: ή Διεθνῆς δὲν εἶναι πιὰ σήμερα παρὰ μιὰ μικρὴ φλόγα. Καὶ εἰ δμῶς ἀκόμα κι αὐτὸ εἶναι πολύ, εἶναι κιδιας ἀρκετὸ γιὰ νὰ μὴν ἀπελπίζεται γιὰ τὸ μέλλον του τὸ ἀνθρώπινο γένος.

‘Αφιερώνω αὐτὲς τὶς λίγες σελίδες στὴ μνήμη τῶν Γερμανῶν ἔργαζομένων ποὺ ἔδωσαν τὴ ζωὴ τους στὴν πάλη κατὰ τοῦ φασισμοῦ καὶ ίδιαίτερα στὴ μνήμη τοῦ συντρόφου

μου "Αργο Μπάρ, ἀπ' τὴ Λειψία, ἐπαναστάτη ἀγωνιστῇ. Ο 'Αργο μὲ δοϊθησε γὰ γράφω τὴ Φαιὰ Πανούκλα. «Ἡ Μαδρίτη, μούγραφε λίγες μέρες πρίν, θὰ γίνει δ τάρος τοῦ φασισμοῦ». "Έκανε λάθος μονάχα στὸν τόπο καὶ στὴν ἡμερομηνία.

Τὸ τρομερὸ καθεστῶς ποὺ ἀσέλγησε πάνω στὴ Γερμανία, κ' ὅστερα πάνω στὴν Εὐρώπη, δὲν εἶναι πιὰ παρὰ μιὰ κακὴ ἀγάμνηση. Ἡ πάλη δυών δὲν τέλειωσε, ἡ καταπίεση τοῦ ἀνθρώπου ἀπ' τὸν ἀνθρωπὸ δὲν ἔπαφε. Στὴν Ἱδια τὴ Γερμανία, οἱ ἐργαζόμενοι βγαίνουν ἀπ' τὴ μιὰ σκλαβιὰ γιὰ νὰ πέσουν στὴν ἀλλη. Ἀλλοῦ, τὰ δεροπλάγα καὶ τὰ τάγκς τῶν «ἀπελευθερωτῶν» χρησιμοποιήθηκαν γιὰ νὰ κρατήσουν τοὺς λαούς στὸ ζυγό.

Κ' ἔτοι τὸ πέπλο ξεσχίζεται καὶ βλέπουμε λίγο καθαρότερα. Βλέπουμε καὶ γιώθουμε καθημερινὰ πώς ἡ πραγματικὴ πάλη δὲ γίνεται ἀγάμεσα σὲ ἔθνη, ἀγάμεσα σὲ λαούς, ἀλλὰ ἀνάμεσα σὲ τάξεις.

Αδριο, τὰ ἔθνικὰ μίση, ποὺ χτεῖς εἶταν σὲ ἔξαρση, θὰ παραχωρήσουν τὴ θέση τους στὴ διεθνὴ ἀλληλεγγύη τῶν ἔχμεταλλευόμενων, στὸ κοινὸ μίσος τῶν λαῶν ἐνάντια στοὺς ἔχμεταλλευτές. Στὴ θέση τῆς παλιᾶς ἀναχρονιστικῆς κραυγῆς: «Ο καθένας τὸ Γερμαναρά του», θὰ μπεῖ, σ' δλες τίς χῶρες, ἡ κραυγὴ τοῦ αἰώνα μας: «Ο καθένας τὸν ἔχμεταλλευτή του».

Καὶ τότε, μαζὶ μὲ τοὺς Γερμανοὺς ἐργαζόμενους, θὰ χτίσουμε τὶς Ἐνωμένες Δημοκρατικὲς Σοσιαλιστικὲς Πολιτεῖες τῆς Εὐρώπης.

Κοιμήσου ἐν ειρήνῃ, "Αργο.

'Η πλημμυρίδα

Μερικές έκαποντάδες χιλιόμετρα άπό δώ, ανθρωποι σάν καὶ μᾶς ζοῦν μέσα σ' ἔναν ἀλλιώτικο χόσμο, ἔναν χόσμο κλειστό, δους τίποτα ἀπ' δσα συγκροτοῦν τὸν τρόπο ποὺ σκεφτόμαστε, ποὺ αἰσθανόμαστε καὶ ποὺ ἀγωνίζόμαστε, δὲ γίνεται δεχτό. Τὴν περασμένη χρονιά, προβλέποντας τὴν καταστροφή, θέλησα νὰ γνωρίσω τὴν σοσιαλιστικὴ κ' ἐπαγαστατικὴ ἔκείνη Γερμανία ποὺ σήμερα κείτεται κομματιασμένη καὶ δολοφονημένη.

Κλείνω τὰ μάτια καὶ ξαναβλέπω τ' ἀπειρα ἔκεινα ἐργατικὰ πλήθη, φλογερὰ καὶ πειθαρχημένα, ἔκεινα τὰ τόσο δμορφα, τόσο πολὺ δμορφα, Σπίτια τοῦ Λαοῦ. Ξανακούω τὰ θριαμβικὰ τραγούδια τῆς προλεταριακῆς γεωλαίας. Ἀγαπολῶ τὴν ἀργή καὶ σταθερή ἔκείνη κίνηση γιὰ τὴν πραγμάτωση τῆς ἑνότητας στὴ δράση ποὺ ἀπ' τὰ κάτω ἀρχίζε στὶς μάζες...

Πάγω ἀπ' δλ' αὐτὰ πέρασε ἡ φαιὰ πανούχλα.

Τί συγκεκριμένες καταστροφές ἔφερε; Τί ἀπόμεινε ἀπ' αὐτὴ τὴν Γερμανία ποὺ γνωρίσαμε, κατανοήσαμε κι ἀγαπήσαμε;

Ξαναγύρισα ἔκει κάτω. Πάγω στὸ ποδῆλατο, ἀπ' τὴν Κολωνία στὸ Ἀμβοῦργο, ἀπ' τὸ Ἀμβοῦργο στὸ Βερολίνο καὶ στὴ Λειψία, ἀγακατώθηκα μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῶν πόλεων καὶ τῶν χωριῶν, ἔχοντας γιὰ κατάλυμα, δπως καὶ πέρισσυ,

τούς ξενώνες γεότητας πού μόνοι τους είναι ένας μικρόκοσμος τής Γερμανίας· προσπάθησα γὰ δῶ, γ' ἀκούσω, νὰ καταλάβω.

"Ένας σοσιαλιστής πού ταξιδεύει σήμερα ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά τοῦ Ρήγου, συχνά ἔχει τὴν ἐντύπωση δι περιπλανιέται μέσα στὰ ἑρεπία μᾶς πόλης πού καταστράφηκε ἀπὸ σεισμό. "Έδω, πρὶν ἀπὸ μερικοὺς μῆνες ἀκόμα, εἴταν ἡ ἔδρα τοῦ κόρματος, τοῦ συνδικάτου, τῆς ἐφημερίδας· ἔκει εἴταν τὸ ἐργατικὸ βιβλιοπωλεῖο. Τώρα σ' ὅλα αὐτὰ τὰ κτίρια κυματίζουν τεράστια λάβαρα μ' ἀγκυλωτὸ σταυρό. 'Ο δρόμος αὐτὸς εἴταν ένας «κόκκινος δρόμος»· ήξεραν ἔδω νὰ μάχονται. Σήμερα, βλέπεις μονάχα βουδούς ἀνθρώπους, μὲ βλέμμα ἀνήσυχο καὶ θλιψμένο, ἐνῷ τὰ πιτσιρίκια σὲ ξεκουφαίνουν μὲ τὰ Χάι Χίτλερ τους.

Κάθε τί πού ἀγαπούσσαμε ἀπ' τὴ χτεσινὴ Γερμανία, κάθε τί πού θὰ ξαναδούμε μιὰ μέρα στὴν αὔρανή, ἡ σταχτόχρωμη πλημμυρίδα, ἀν δὲν τὸ ἔπινξε, τὸ σκέπασε. Πρέπει νὰ μποῦμε στὰ τρίσδαθα τῶν σπιτιών καὶ στὰ τρίσδαθα τῶν ψυχῶν γιὰ νὰ ξαναδροῦμε τὴν ταξικὴ συνείδηση, τὴ θερμὴ συντροφικότητα, τὴν αἰσθηση τῆς συλλογικῆς ζωῆς, τὴν ωριμότητα καὶ τὴν κουλτούρα, τὴν ἐπαναστατικὴ πίστη πού είναι καὶ μένουν ἀρετὲς τῶν Γερμανῶν ἐργατῶν. Κ' ἡ φλόγα αὐτῆ, παρὰ τὶς ἀγριες προσπάθειες νὰ τὴ σύνσουν, καίει πάντοτε, μὲς στὴ σιωπὴ καὶ τὸ σκοτάδι. Κι ἀντίθετα, ἡ ἄλλη Γερμανία ἀπλώνεται στὸ φῶς τῆς μέρας, μ' ὅλη τὴν ἀσχήμια της, τὸ ξύπνημα τῶν κακῶν ἐνστίχτων της, τὴν κτηγωδία της καὶ τὸ θόρυβο τῆς μπόττας της. Πώς μπορῶ νὰ σᾶς περιγράψω τί νιώθει κανεὶς σ' αὐτὴ τὴ χώρα; Δὲν είναι, πιστεύω, δυνατὸ γ' ἀγαπήσεις περισσότερο καὶ νὰ μισήσεις πιὸ πολὺ.

Κι δμως, πρέπει νὰ ξεπεράσω τὴν ἀηδία μου καὶ νὰ προσπαθήσω νὰ καταλάβω. Ν' ἀναθεματίζεις τοὺς «σταχτόχρωμους ληστὲς» είναι εῦκολο πράγμα. Τὸ χιτλερικὸ κύμα

διμως εἰν' ἔνα τόσο παράδοξο (μ' δλη τῇ σημασίᾳ τῆς λέξης) φαινόμενο ποὺ τὰ ἐκδικητικὰ ἐπίθετα δὲν ἀρχοῦν γιὰ νὰ τὸ ἔξηγήσουν. Βγῆκε ἀπ' τὰ βάθη τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Στάθηκε ἀκατανίκητο γιατὶ εἶταν λαϊκός, γι' αὐτὸ μπόρεσε νὰ ασφάσει τὰ πάντα, γι' αὐτὸ τὰ διχασμένα ἐργατικὰ κόμματα δὲ μπόρεσαν νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν, γι' αὐτὸ ἡ παλιά, ἀντιδραστικὴ καὶ φεουδαλικὴ Γερμανία ὑποχρεώθηκε, παρὰ τὴ θέλησή της, νὰ τοῦ ἀδειάσει τόπο.

Εἶναι ἀλήθεια, βέβαια, δτι στὴ στρατιὰ τῶν ναζί δρῆκε παχὺ τὸ καταχάθι τοῦ πληθυσμοῦ. Εἶγαι ἀλήθεια δτι ἔκει δρῆκε τὴν εύκαιρια νὰ τραμπουκίσει, νὰ παιᾶει μὲ τὸ πιστόλι. Πίσω του διμως δρίσκεται ἡ ἀγροτικὴ μάζα, μὲ τ' ἀπούλητα προϊόντα τῆς καὶ τὰ χαμηλὰ μεροκάμματα, δλόχληρη ἡ μεσαία τάξη ποὺ δρίσκεται: σὲ ἀποσύνθεση, οἱ μικροαστοὶ ποὺ καταστρέψηκαν ἀπ' τὸν πληθωρισμὸ καὶ τὴν κρίση καὶ ποὺ μάχονται ἐνάντια στὸν ἀνταγωνισμὸ τοῦ μεγάλου κεφαλαίου, ἐνάντια στὴν προλεταροποίηση ποὺ τοὺς ἀπειλεῖ: κι ἀκόμα πλατιὰ στρώματα ἐργατῶν μὲ κλονισμένα τὰ νεῦρα ἀπ' τὴν πείνα καὶ τὴν ἀνεργία καὶ, προπάντων, μὰ νεολαία χωρὶς φωμὶ, χωρὶς δουλειά, χωρὶς μέλλον.

Πρέπει νάχει δεῖ κανεὶς μὲ τὰ μάτια του τὶ ὑπόφερε τὰ τελευταῖα τοῦτα χρόνια ἡ Γερμανία — κ' ὑποφέρει κάθε μέρα καὶ πιὸ πολὺ —, δχι βέβαια γιὰ νὰ συγχωρήσει, ἀλλὰ γιὰ νὰ καταλάβει. Πρέπει νὰ γγώρισε τὶς οὐρὲς στὰ γραφεῖα ἀνεργίας — οὐσιαστικὴ πράξη μιᾶς διπρακτης ζωῆς —, τὸ ξεροκόμματο γιὰ δεῖπνο, τοὺς νεαροὺς ἀνεργοὺς ν' ἀλητεύουν μ' ἀδειανὸ στομάχι στοὺς δρόμους ἡ νὰ τραγουδᾶνε τὸ παράπονό τους στὶς αὐλές τῶν φτωχόσπιτων, γιὰ νὰ δρεῖ τὸ μυστικὸ αὐτῆς τῆς συλλογικῆς, παθολογικῆς κι ἀπεγνωσμένης παραφρωσύνης.

Κ' ἡ ἀπέραντη τούτη μάζα, συγχισμένα, ζητάει τὸ σοσιαλισμό, ποὺ τὸν γιώθει μοίρα της, ποὺ τὸν περιμένει: νὰ βάλει τέλος στὸ γολγοθά της. Τὸ σοσιαλισμὸ ποὺ δεκατέσσερα χρόνια συνέχεια τὸν περίμενε ἀπ' τὰ προλεταριακὰ κόμματα

ματα, ποὺ τῆς τὸν εἶχαν ὑποσχεθεὶ χωρὶς νὰ μπορέσουν νὰ τῆς τὸν δώσουν τώρα, πιστεύει μὲ πίστη ἀκράδαντη πώς θὰ τῆς τὸν φέρει δὲ Χίτλερ. Ἀγρότες τῶν ἀνατολικῶν περιοχῶν ποὺ περιμένουν τὸν ἀναδασμὸ τῆς γῆς, μικρομαγαζάτορες ποὺ ἀπαίτοῦν προστασία ἀπέναντι στὸ μεγάλο ἐμπορικὸ καὶ χρηματοστικὸ κεφάλαιο, προλετάριοι ποὺ μονάχα μιὰ «Ἐπανάσταση» μπορεῖ νὰ ἴκανοποιήσει, δλοι αὐτοί, γυναικες κι ἀντρες, σχηματίζουν τὸ κύμα αὐτὸ πού, ἀκατανίκητο, συνεχίζει στὰ τυφλὰ τὴν πορεία του.

Μέχρι ποῦ; Εἶναι μιὰ βολίδα ποὺ τὴν τροχιά της δὲ μποροῦμε δέδαια νὰ ὑπολογίσουμε. Ἐκεῖνο δμως ποὺ εἶναι δέδαιο, εἶναι δτι προχωρεῖ πάντα μὲ τὴν ἵδια ταχύτητα. Κάποια μέρα, δλο αὐτὸ θὰ τελειώσει μ' ἔνα δυστύχημα, μ' ἔναν τρομερὸ κλονισμό...

Σπρωγμένοι ἀπ' αὐτὸ τὸ ρεῦμα, οἱ ἀρχηγοί, στὴν κορυφὴ, προσπαθοῦν, μὲ φοβερὴ ταχύτητα, μ' ἔναν πυρετὸ κακῆς ποιότητας, νὰ χτίσουν σὲ λίγες δδομάδες γιὰ τὴν αἰωνιότητα. Ἀπὸ τώρα κιόλας, σ' δλες τίς πόλεις καὶ τὰ χωριά, πήραν τὸ δνομια τοῦ Ἀδόλφου Χίτλερ. Χωρὶς νὰ ὑπολογίσουμε τὰ σχολεῖα Γκαϊμπελς καὶ τὰ ἰδρύματα Γκαϊριγκ. Στοὺς λόγους λένε καὶ ξαναλένε ἐπίμονα δτι τὸ Τρίτο Ράιχ θὰ διαρκέσει αιώνια. Συνέχεια δγαίνουν νέα διατάγματα καὶ νόμοι, συγέχεια δίγονται δνομασίες.

Δὲ θέλει ρώτημα πώς μάταια θ' ἀναζητήσει κανεὶς ἔστω κ' ἔνα ἔχνος σοσιαλισμοῦ στοὺς αιφνιδιασμοὺς αὐτούς. «Τπάρχει δμως μιὰ ἐκπληκτικὴ αἰσθηση δργάνωσης (στὴ Γερμανία δργάνωστε ἀλλωστε), μιὰ ἀναμφιερήτητη τόλμη καὶ ταυτόχρονα ἔνας χοντροκομμένος καὶ νηπιακὸς κυνισμός.

‘Αλλὰ δχτὼ ἀκατομώρια ἀγεργοὶ περιμένουν ψωμὶ κ' ἡ δίψα γιὰ σοσιαλισμὸ ἔχει βαθὺ ριζώσει στὴν καρδιὰ τοῦ Γερμανοῦ.

‘Οταν δμως θάρθει ἡ μέρα — καὶ δὲν εἶναι μακριὰ — ποὺ οἱ μάζες θὰ καταλάβουν δτι ἀπατήθηκαν, τότε οἱ ναζιτιστεύουν δτι θάχουν προλάβει νὰ δργανώσουν μιὰ τόσο δυνατή ἔξουσία ὥστε νὰ μπορεῖ ν' ἀντισταθεὶ σ' δλες τίς θύελλες.

Θὰ πᾶμε πρῶτα στὸν ἔχθρο, στὸ νικητὴ τῆς ἡμέρας.

"Γιστερα θὰ πᾶμε νὰ δροῦμε τοὺς φίλους μας τῆς ἀλλῆς Γερμανίας πού, στὴν παρανομία καὶ κάτω ἀπ' τὴν τρομοκρατία, μὲ μικρές δημάδες σίγουρων ἀγωνιστῶν καὶ λησμονώντας τις ἀδελφοκτόνες διαμάχες τοῦ παρελθόντος, συνεχίζουν τὴν πάλη. Θὰ μᾶς δεχτοῦν μὲ τὴν ἀπλή τούτη φράση:

— Μείγαμε αὐτὸ ποὺ εἰμαστε.

'Η φαιὰ παγούχλα πέρασε, χωρὶς νὰ τοὺς λυγίσει.

Νεολαία σὲ παραφροσύνη

Πρέπει, γιὰ ν' ἀρχίσουμε, νὰ ἔρθετε μαζὶ μου χοντά σὲ τρελλούς. Τόσο τὸ χειρότερο δν δυσκολευτεῖτε νὰ καταλάβετε· θὰ κάνετε δ, τι ἐγώ: θὰ κυριαρχήσετε στὰ νεῦρα σας.

"Οταν συγκεντρώνω τις ἀναμνήσεις μου καὶ προσπαθῶ νὰ θυμηθῶ μὲ ἀκρίβεια τὴν ἡμερομηνία τῆς εἰσόδου μου σ' αὐτὸ τὸ φανταστικὸ κόσμο, μιὰ εἰκόνα μούρχεται στὸ μυαλό: 'Ο ξενώνας γεότητας τοῦ "Ἐσσεν, ἔνα κυριακάτικο ἀπόγευμα. "Ἐσσεν, ἡ θλιψμένη ἑργατούπολη, γκρίζα καὶ συννεφιασμένη, ἡ πόλη τοῦ Κρούπ...' Εκεὶ μέσα, τὴν περασμένη χρονιά, θὰ βρίσκατε ἥσυχους θαυμῶνες, νὰ φτιάχνουν τὸ βραδινὸ κολατσιό τους.

Σήμερα δημος, ἡ μεγάλη αἴθουσα εἶναι ἀσφυκτικὰ γεμάτη, δχι ἀπὸ νεαροὺς πλάνητες, ἀλλ' ἀπὸ ἀγόρια καὶ κορίτσια τοῦ "Ἐσσεν, παιδιὰ προλετάριων. Τί ζέστη ποὺ κάνει! Μυρωδιὰ κλεισούρας καὶ πετσιοῦ. Αὐτὰ τὰ ἑργατόπαιδα είναι ποδεμένα μὲ μπόττες καὶ σφιχτοδεμένα μὲ ζωστῆρες τὰ περισσότερα καὶ πάνω ἀπ' τὸ χαχλὶ τους πουκάμισο κρέμεται ἡ μαύρη γραβάτα τῆς «χιτλερικῆς νεολαίας». Τὰ κορίτσια φοράνε μικρὰ φαιόχρωμα πουκαμισάκια πολὺ ἀρσενικὰ καὶ πολὺ στρατιωτικὰ μὲ τὸ σήμα τοῦ ἀγκυλωτοῦ σταυροῦ στὸ πέτω.

Ποτέ, σὲ ξενώνα γεότητας, δὲν εἶχα ξαγαδεῖ τέτοιο

πράγμα. "Έχω τήν αἰσθηση δτι είμαι ἀνεπιθύμητος. Θά μὲ προκαλέσουν νὰ δηῶ ἔξω; "Όχι. Θά μὲ ἀγγοήσουν. Θά μὲ μεταχειρίστοῦν μὲ μιάν «ἀνώτερη» περιφρόνηση· δὲ θὰ θελήσουν κάν νὰ μάθουν πῶς γιώθει ἔνας ξένος, ἔνας ἀνθρώπος ἀπ' τὸν δῆλο κόσμο, ἔνας ἀνθρωπὸς ποὺ δὲ χτυπάει τὰ τακούνια του, ποὺ λέει «καλημέρα» κι δχι Χάιλ Χίτλερ! .

"Τπάρχουν καὶ μουσικοί, κιθαρίστες, μέσα σ' αὐτὴ τὴν γεολαιίστικη συγκέντρωση, μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἐφηδικὴ φαγταρία. Ἀναπολῶ τὰ τόσο τρυφερά, τόσο μποέμικα, χαριτωμένα τραγούδια τῶν δρόμων, ποὺ ἀκούγονταν πέρισσο. Δὲν είναι δημως τώρα ὥρα γιὰ ρομαντισμούς. Χτυπάνε τὶς χορδὲς τῶν δργάνων τους μὲ σιδερένια δάχτυλα, τραγουδᾶνε μὲ φωνὲς ποὺ σὲ ἔκουσαφαίγουν, σὰν ἔνας ἀνθρωπὸς, τοὺς ὄμηνους τῆς ἐποχῆς: «Τὰ τάγματα ἐφόδου περνᾶνε... Τὸ φλάμπουρο τοῦ Χίτλερ στὴ μάχη μᾶς καλεῖ...». Οὔτε λεπτὸ δὲ σταματᾶνε. Οὔτε ἔνα καλαμπούρι, μιὰ λέξη τρυφερή, ἔνα χαμόγελο. Χωρὶς νὰ πάρουν ἀνάσα, ξαναρχίζουν. Λένε δλόχληρο τὸ ρεπερτόριο τὰ τζάμια τρίζουν.

"Ἀναμφίβολα, δταν τραγουδᾶνε ἔτσι, δλοι μαζί, δὲ γιώθουν τὴν πείνα· δὲ φάγουν γιὰ τὸ «πῶς» καὶ τὸ «γιατί» τῶν πραγμάτων. Μιὰ κ' εἶναι πενήντα, πλάι πλάι, κι οὐριάζουν τὸ ἕδιο ρεφραίν, θὰ πρέπει ἀναμφισβήτητα νὰ ἔχουν δίκιο.

Τὰ λένε δλα, ἀκόμα καὶ τὰ «πατριωτικὰ» τραγούδια τῆς παλιᾶς Γερμανίας. Ό ἔχθρός, δ *Franzose*, δίνει καὶ παίρνει, δπως δ «Μπός» στὰ δικά μας ἐμβατήρια.

"Ἐνας νεαρός, λιγότερο φαγατισμένος ἀπ' τοὺς ἄλλους, σκύβει καὶ μοῦ σφυρίζει στ' αὐτὶ:

—"Ἐλπίζω δτι δὲν καταλαβαίνεις τὰ λόγια...

Οι ἄλλοι δημως είναι ἀνίκανοι νὰ γιώσουν τέτοια ἀνησυχία.

"Ἐπιτέλους, γίνεται μιὰ παύση. Γιὰ νὰ πῶ κάτι, ἀναφέρομαι στὴν ἔξαθλιωση, στοὺς δχτὼ ἑκατομμύρια ἀνεργούς.

—"Όχι πιὰ τώρα! μπαίνει στὴ μέση ἔνας δωδεκά-

χρονος μικρός, μ' ἔνα τόνο ἔκπληξης κ' ἐπίπληξης στὴ φωνὴ του.

Κ' οἱ ἄλλοι, δῆλοι μαζὶ πάλι, διασαφηγίζουν:

— 'Ο Χίτλερ ὑποσχέθηκε δτὶ σὲ τέσσερα χρόνια δὲ θὰ ὑπάρχουν ἀνεργοι...

Μόνιμη καὶ μηχανικὴ ἀπάντηση ποὺ θὰ τὴν ἀκούω γιὰ μέρες καὶ γιὰ δῦσιμάδες ἀπ' τὸ στόμα νέων, μεσόκοπων καὶ γέρων.

'Ο ἐπιστάτης τοῦ ξενώνα, ἔνας ἐργάτης τοῦ Κρούπ, μὲ τὸ μπλέ προλεταριακὸ του κασκέτο, κοιτάζει σκεπτικός, ἀπ' τὴν πόρτα, αὐτὸ τὸ ἀπειλητικὸ θέαμα. Κατεβάζει διμως τὸ κεφάλι καὶ σωπαίγει.

Σέδωμαι τὴ σιωπὴ του. Τόσες προσπάθειες καὶ τόση πάλη, στὸ ἐργατικὸ αὐτὸ Ρούρ, γιὰ νὰ φτάσουμε ἐδῶ!

Στὸ Λούμπεκ, εἶναι ἀκόμα χειρότερα. Τὸν ξενώνα νεδητητας, στέκι τῆς σοσιαλιστικῆς νεολαίας ἄλλοτε, κατέχουν τώρα οἱ φαιοχίτωνες. 'Ο ἐπιστάτης του εἶναι ἔνας νεαρὸς S.A., μὲ μπόττες καὶ ζωστήρες. Ήολὺ τυπικός. "Οταν τοῦ ζητᾶς μιὰ πληροφορία, χτυπάει τὰ τακούνια καὶ δίνει μιὰ κοφτὴ καὶ σύντομη ἀπάντηση σὰν φαντάρος τὴν ὥρα τῆς ἀγωφορᾶς.

Στὸν ξενώνα εἶχαν καταλύσει γιὰ μερικὲς μέρες τάγματα ἐφόδου κι ἀφησαν τὰ χγάρια τους στὸ χάνι. 'Απ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ, ἡ χιτλερικὴ νεολαία τῆς πόλης χρησιμοποιεῖ τὴ μεγάλη σκιερὴ αὐλὴ — δπου θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ρεμβάσει πολὺ ὡραῖα — γιὰ νὰ σχηματίζει γραμμὲς καὶ στοίχους καὶ γιὰ νὰ κάνει κλίσεις ἐπὶ διξιὰ κ' ἐπ' ἀριστερὰ μὲ ἀψογο τρόπο. Παραγγέλματα καὶ κόντρα παραγγέλματα, ἐπιθεώρηση τῶν στολῶν, τίποτα δὲ λείπει.

"Οταν γίγεται διάλειμμα, κάποιος ἀπ' αὐτοὺς τοὺς νεαροὺς πολεμόχαρους, ἔρχεται καὶ κάθεται πλάι μου κι ἀρχίζει φιλικὰ τὴ συζήτηση:

— Στή χώρα σας, στή Γαλλία, έχετε κ' έκει έθνικοσσιαλιστές μὲ στολή;

‘Η άργητική μου άπάντηση φαίνεται νὰ τὸν ἀπογοητεύει. Τοῦ είχαν πεῖ καὶ ξαναπεῖ πολλές φορὲς διτὶ δι φαισμὸς ἀπλωνόταν παντοῦ...

Καί, καθὼς ἀποτολμάω μερικὲς παρατηρήσεις, στηρίζει τοὺς δυὸς ἀγκῶνες του στὸ τραπέζι καὶ ρωτᾷς μὲ πολλὴ πεποίθηση:

— Μὰ στὸ κάτω-κάτω, δὲ σώσαμε τὸν κόσμο ἀπ' τὸ μπολσεβικισμό;

‘Εχω τὴν ἐντύπωση διτὶ βρίσκομαι σ' ἔναν κόσμο κατακλειστο, δπου καμιὰ ἐπαφὴ δὲν εἶναι δυνατή. Τί γὰ τοῦ πῶ; ‘Η γλώσσα μου θὰ τοῦ εἴται ἀκατανόητη. Αὐτοὶ οἱ σεληνιασμένοι πρωτόγονοι ἀλληλοφανατίζονται μεταξύ τους, κλεισμένοι στὸ δικό τους κόσμο.

— Πληροφορηθήκαμε μὲ τηλεφώνημα σήμερα τὸ πρωὶ, διτὶ τριανταοχτώ Γάλλοι κατάσκοποι βρίσκονται στὴν περιοχὴ... μοῦ λένε γεαροὶ «S.A.» μ' ἔναν τόνο σοβαρὸ κ' ἐγκάρδιο ταυτόχρονα.

Είμαι ἀπὸ μιὰ χώρα δπου ἔχουν ἀκόμια τὴν ἐνοχλητικὴ συνήθεια νὰ συζητᾶνε:

— Μά, πῶς γίνεται νὰ βρίσκονται τριανταοχτώ κατάσκοποι δλοι μαζί; Συγήθως, οἱ κατάσκοποι δουλεύουν δι καθένας μόνος του...

— Μὰ ναι, αὐτὸ θέλαμε νὰ ποῦμε. Ο καθένας εἶγαι μόνος του, ἀλλὰ δλοι μαζί εἶγαι τριανταοχτώ... δεναιώγουν οἱ γεαροὶ «S.A.» μὲ πεισματάρικη σιγουριά.

Καί καθὼς κρίγω ἀγώφελο γ' ἀπαντήσω, δι ἔνας τους μὲ κοιτάζει ίσια στὰ μάτια:

— Ξέρεις τὶ κάνουν στοὺς κατάσκοπους σ' ἔλες τὶς χωρεῖς;

— Γιὰ μένα τὸ λές αὐτό;

— "Οχι... Ξέρεις δημως τι τούς κάγους;

— Πέξ μου για μάθω...

— Τούς κρεμάνε!

Και κάνει τήγανηση τής θηλειᾶς στὸ λαιμό.

Γιὰ νὰ διασκεδάσω τις κακόδουλες σκέψεις αυτῶν τῶν νέων, τούς προσφέρω τσιγάρα.

Δὲν εἶχαμε ἀκόμα καπνίσει τὸ πρῶτο καὶ νὰ κιόλας ἔνας S.S. μὲ μαῦρο πηλίκιο μὲ μιὰ νεκροκεφαλὴ πάνω, ἔρχεται πρὸς τὸ μέρος μου μὲ βῆμα ρυθμικὸ καὶ στέκεται σὲ ἀπόσταση τριῶν μέτρων:

— "Η ἀστυνομία θέλει νὰ δεῖ τὰ χαρτιά σας. Θέλετε νὰ ἔρθετε μαζί μου;

— Μὲ μεγάλῃ εὐχαρίστηση...

Αλίμονο! Τὰ χαρτιά μου είγαι ἐντάξει καὶ δὲν είμαι ἔνας ἀπ' τοὺς «τριανταοχτώ».

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωΐ, ἐνῷ φεύγω, ὁ ἐπιστάτης τοῦ ἔνεγώνα, χτυπώντας τὰ τακούνια του, μοῦ ἀνγγέλλει, ξαλαφρωμένος καὶ φιλικός:

— "Εγα καλὸ γέο! Μᾶς τηλεφώνησαν ἀπ' τὸ Ρόστοκ: χ' οἱ τριανταοχτώ γάλλοι κατάσκοποι πιάστηκαν... Θὰ σᾶς ξαναδῶ μ' εὐχαρίστηση... Χάιλ Χίτλερ!"

Χιτλερικές Κυριακές

Τήν έβδομη μέρα κάθε βδομάδας, ή συλλογική παραφροσύνη ξεπεργάει κάθε δριο.

‘Απ’ τίς έφτα τὸ πρωΐ, ἀρχίζει τὸ μεγάφωνο: δ ὅμινος τοῦ Χόρστ Βέσσελ, ἐθνικὴ ἐπανάσταση, ξύπνα Γερμανία... Πηδᾶνε ἀπ’ τὸ κρεβάτι μὲ τὰ νεῦρα κιόλας τευτωμένα. Στὸν τοῖχο, ἔνα γιγάντιο πορτραίτο τοῦ Χίτλερ ἀποτελειώνει τὸ μεθύσι τους. ‘Απλώγουνε σημαῖες κόκκινες μὲ ἀγκυλωτὸ σταυρὸ τόσο μεγάλες, ποὺ οἱ κάτοικοι τοῦ ἀποκάτω διαμερίσματος παύουν γὰρ βλέπουν θριο. Πίγουνε γρήγορα ἔνα φλυτζάνι ἐρζάτες καφέ· τὶ κι ἀν ἡ μικρὴ φετούλα μαῦρο φωμὶ δὲ γεμίζει τὸ στομάχι! ‘Η Γερμανία ξύπνησε· ή ζωὴ εἶναι ὥραία.

Στὴ Beobachter, διαβάζουνε τὸ πρόγραμμα τῆς μέρας. ‘Απ’ τίς 8 μέχρι τίς 9, συγαυλία ἀπ’ τὴν ὁρχήστρα τοῦ 42ου τάγματος ἐφόδου στὴν πλατεία Ἀδόλφου Χίτλερ. Ἀντιπροσωπείες παλιῶν πολεμιστῶν θρήθαν ἀπ’ τὰ χωριά, μὲ τὶς παλιές τους στολές. Βλέπω μυτερὰ κράνη καὶ χιτώνια τῶν σύσταρων τοῦ θανάτου.

— Κάνε γρήγορα “Οττο, σφίξε τὸ ζωστήρα σου. Οὗτε ἔνα λεφτὸ δὲ θέλω γὰρ χάσω ἀπ’ αὐτὸ τὸ ὥραϊο θέαμα!

Οἱ γειτόνες ἀδελφές τοῦ “Οττο” ξετρελλαίγονται, ἀκούγοντας ν’ ἀντηχοῦν στὴν ἀσφαλτο τὰ πρῶτα βήματα ἀπ’ τὶς μπόττες.

— "Α! Μαρά, είναι οι S.A..."

Στὰ χείλη αὐτῶν τῶν ξετρελαμένων κοριτσιών, οἱ λέξεις S.A., S.S.... δουλζούν σὰ μέλισσες ποὺ ἀπλώγουν τὸ δουητό τους στὴν ἔξοχήν. Χωρὶς μπόττες, χωρὶς μυρουδιά πετσιοῦ καὶ χωρὶς ὄφος ἀρειμάνιου καὶ ἀγριού πολεμιστῆ, εἶναι ἀδύνατο σήμερα νὰ καταχτήσεις τοῦτες τὶς Βρουνχίλδες. Μέσα στὸ χιτλερισμὸν δρίσκουν διέξοδο πολλὲς συμπλεγματικὲς σεξουαλικὲς διαταραχές.

‘Η δρχήστρα τελείωσε. Στάθηκαν προσοχή, χαιρέτησαν ρωμαϊκὰ κι ὁ μαέστρος ἀπάντησε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Ξαναεῖπαν ὅλοι μαζί, γιὰ χιλιοστὴ φορά, τὶς στροφὲς ποὺ ἡλεκτρίζουν. Τώρα, σὲ κάθε συνοικίᾳ, μπροστὰ στὴν μπυρχρία ποὺ εἶναι τὸ μδνιμὸ στέκῃς τῶν δργανώσεών τους, οἱ S.A. κ' οἱ S.S., ἡ χιτλερικὴ νεολαία, συγχευτρώνονται. Στὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν, χοντρὲς μαμάδες κοιτάζουν συγκινημένες τὸ θέαμα. Τὸ ἀγόρια τους εἶναι κιόλας στὴ γραμμή, ἀκίνητα, μὲ τὸ κεφάλι φηλὰ καὶ τὸ πηγούνι σφιγμένο κάτω ἀπ' τὸ γεῖσο τοῦ καπέλλου. Παράγγελμα, ἐπιθεώρηση στολῆς. Ἀνάπουση! Ἐνας νεαρὸς ἀρχηγὸς οὐρλιάζει μὲ δραχνὴ φωνὴ μεγάλα λόγια:

— Εἰσαστε οἱ ἀγγωατοί στρατιῶτες τοῦ φαιοῦ στρατοῦ. Νὰ εἰσαστε πάντοτε ἔτοιμοι νὰ πεθάνετε γιὰ τὸν Χίτλερ, τὴν ἐπανάσταση καὶ τὴν πατρίδα!

Τὸ τρῆμα αὐτῆς τῆς χιτλερικῆς νεολαίας δργάνωσε μὲ ἔξοδο στὴν ὄπαιθρο. Στὴν ἀκρη τοῦ δρόμου εἶναι σταματημένα δυδ καμιδνια στολισμένα μὲ φύλλωμα καὶ μὲ σημαῖες. Ἀλλά, πρὶν παραδοθοῦν στὶς χαρὲς τῆς φύσης, πρέπει νὰ κάνουν καὶ λίγη προπαγάνδα. ‘Η συνοικία, ποὺ χτές ἀκόμα εἴταν «μαρξιστική», δὲν ἔχει ἀκόμα προσχωρήσει. Ἔτοι, μὲ δῆμια ρυθμικό, μέσ' ἀπ' τοὺς δρόμους, οἱ νεαροὶ αὐτοὶ ναῖι περγάνε, τραγουδώντας μὲ ἀντρίκια κιόλας φωνή, ἔνα ἐμβατήριο κλεμένο ἀπ' τοὺς κομμουνιστές, διπου ἀκούγεται καὶ ξανακούγεται σὰ λάιτ μοτίβ: «'Αριστερά... 'Αριστερά...». Νὰ μὴν εἶχαν τὴ σταχτόχρωμη στολή, θὰ νόμιζε κανεὶς πώς εἶναι οἱ περήφανοι «μαχητὲς τοῦ κόκκινου μέτωπου» ποὺ

κάποτε κυριαρχούσαν στὸ πεζοδρόμιο. Στὰ παράθυρα, παρὰ τὸν καταραμένο ἐκεῖνο ἀγκυλωτὸ σταυρό, τὰ λάβαρα εἶναι, δπως καὶ χτές, κόκκινα σὰν αἷμα.

Ἡ ἐπίδειξη τέλειωσε, ἡ νεολαία χώνεται στὰ καμιόνια καὶ μέσα σὲ μιὰ μυρωδιὰ ἀπὸ Ιδρώτα καὶ πετσί, θὰ κραυγάζει καὶ θὰ χαιρετάει ρωμαϊκά, μεθυσμένη, μέχρι τὸ δράμο.

Στὶς ἔντεκα ἡ ὥρα, ἀνάγγειλε ἡ *Beobachter*, θὰ γίνεται στὴν πλατεία μεγάλη συγκέντρωση τῶν S.A. καὶ τῶν S.S. Ἀπὸ παντοῦ, καταφτάνουν τὰ τάγματα. Τὰ παραγγέλματα δίνουν καὶ παίρνουν. Τὰ τακούνια χτυπᾶνται μὲν κρότο. Τὸ πλήθος μεγαλώνει κάθε λεφτὸ καὶ περισσότερο. Πολλοὶ μικροστοὶ καὶ γυναικεῖς. Προλετάριοι λίγοι.

Ἐνας γέρος, ντυμένος μ' εὐπρέπεια — συνταξιοῦχος καθηγητῆς ἀραγε ἡ παλιὸς κτηματίας καταστραμμένος ἀπ' τὸν πληθωρισμό; — ἔκδηλώνει τὴν ἀγάπη του γιὰ τὸ Φύρερ στὸ αὐτὸν διπλαγοῦ του:

— Αὐτὸς ὁ ἀνθρωπὸς εἶναι ἔτοιμος νὰ χύσει μέχρι τελευταία σταγόνα τὸ αἷμα του γιὰ μᾶς...

Σὲ λίγο, ἡ πλατεία δὲν εἶναι παρὰ ἔνα ἀπέραντο ἀνθρώπινο τετράγωνο μὲ φαιὰ καὶ μαῦρα πηλίκια. Ἐδῶ καὶ μιὰ ὥρα, δλοὶ στέκονται δρθεὶς.

Τελικά, φτάνουν οἱ μεγάλοι ἀρχηγοί, περιζωμένοι κωμικά, μὲ τὰ χοντρά τους καπούλια σφιγμένα σὲ στεγὰ παγτελόνια. Ἐπιθεώρηση. Ὁλες αὐτὲς οἱ χιλιάδες στέκουν προσοχὴ. Κατόπιν, ὁ ἀναπόφευκτος λόγος ποὺ μεταδίνεται ἀπ' τὰ μεγάφωνα, ἔκθειάζονται τὴν ἔθνικὴ ἐπαγάσταση. Λόγια τοῦ ἀέρα, εὐγλωττία χοντροχοιλμένη καὶ πρωτόγονη ἀλλὰ ὑπολογισμένη μὲ πανουργία. Ὁ ρήτορας, ἔνας φὸν τάδε, παλιὸς ἀξιωματικὸς τοῦ Γουλιέλμου II χωρὶς ἀμφιβολία, ἔρει: νὰ ξεχνάει γιὰ λίγο τὴν κομψὴ γλώσσα. Καὶ τὰ δραχγιασμένα ξεφωνητά του συγκλονίζουνε μέχρι τὸ κόκκαλο τὴν ἐρεθισμένη τούτη νεολαία, αὐτοὺς τοὺς πειναλέους ἄνεργους.

Ἀρχίζει γὰ πέφτει δροχὴ. Σὲ λιγάκι γίνεται κατακλυσμός. Τὰ φαιὰ χιτώνια μουλιάζουν καὶ παίρνουν ἔνα χρῶμα λασπερό. Κανένας διμως δὲν κουνιέται. Κάτω ἀπ' τὴν νερο-

ποντή, ή διμίλια θά συνεχιστεί διλλη μιά ώρα. Μονάχα, κάθε τόσο, μέσ' στις γραμμές σχηματίζεται ένα χενό. Κάποιος πέφτει, άπος χρύο καὶ πείνα. Βιαστικά, τὸν παίρνουν νοσοκόμοι.

— Χάιλ! Χάιλ! Χάιλ! ούρλιάζουν στὸ τέλος, σὰν σὲ συμπέρασμα, πέντε χιλιάδες παγωμένα στήθια.

“Τοτέρα, τὸ ένα πίσω ἀπ’ τὸ ἄλλο, τὰ τάγματα ξεκινῶνται. Ἀρχίζει η χυριαχάτικη πορεία. Τριάντα χιλιόμετρα στὴν ὅπαιθρο, μὲ τὴ μουσικὴ μπροστά.

Μπροστά σὲ κάθε σημαία, οἱ κοιλαράδες μικροαστοὶ χαιρετῶνται ρωμαϊκά. Κοιτάζω τὴ μονότονη παρέλαση, τούτη τῇ φάλαγγῃ τῶν ἀδυνατισμένων νεαρῶν. Ἐδῶ καὶ κεῖ, ἀγάμεσά τους, ένα μουστάκι μεγάλου η κάποια γκρίζα μαλλιά. Εἶγαι τὰ στελέχη, οἱ παλιοὶ «ὑπαξιωματικοί» τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ, οἱ σίγουροι...

Ἐργάτες μὲ πολιτικά, μὲ τὸ σῆμα στὸ πέτο, ἔρχονται κι αὐτοὶ ἀπὸ πίσω, στὴ σειρά: ἀπλὰ μέλη τοῦ Κόμματος, ποὺ τοὺς ἐπιασε κι αὐτοὺς η λύσσα τῆς πορείας, η μέλη τῶν ἔθνικοσσιαλιστικῶν «ἐργοστασιακῶν πυρήγων». Σὰ γὰ ντρέπονται κάπως ποὺ φορῶνται πολιτικά, τραγουδῶντε πιὸ δυνατὰ ἀπ’ τοὺς ἄλλους.

Μὲ ἀσυγχράτητη δρμή καὶ φασαρία, οἱ μοτοσυκλετιστὲς δηγαίνουν μπροστά: δυδ σὲ κάθε μηχανή, σὲ κανονική ἀπόσταση μεταξύ τους, καὶ μὲ διαιρούσιμην ταχύτητα, δίγουν τὴν ἐντύπωση δι τοι φεύγουν γιὰ ἐκστρατεία ἀντιπολιγων.

Marschieren... Marschieren... μαγικὴ λέξη ποὺ χωριαρχεῖ σήμερα σ' δλόχληρη τὴ Γερμανία, ποὺ ἀκούγεται σὲ κάθε στροφὴ τῶν ἐμβατηρίων, ποὺ γράφεται ἀπὸ κάθε πληρωμένο κοντυλοφόρο. Βαδίζουν. Θὰ βαδίσουν δλόσια μπροστά τους μέχρι τὸ δράδυ.

Χωρὶς ἀνάσα, θὰ διασχίσουν χωριὰ ἀναστατωμένα, πυρετωμένα κι αὐτά· καὶ τὰ μωρὰ τῶν τριῶν χρόνων θὰ φω-

νάζουν Χάιλ Χίτλερ! Θά συναντήσουν στὸ δρόμο κι ἄλλους στρατούς νὰ βαδίζουν, γιατὶ κάθε χωριδί βαδίζει κι αὐτό.

Καὶ παντοῦ, σὲ πόλεις καὶ χωριά, τὰ ἴδια γίνονται κάθε Κυριακή. Τὴν μιὰ δὲ Ἱδιος δὲ Χίτλερ, τὴν ἄλλη δὲ Γκαλμπελς ή δὲ Γκαλιρινγκ, κατεβαίνουν ἀπ' τὸν οὐρανό, μὲ τὸ δεροπλάνο, γιὰ νὰ θερμομετρήσουν τὶς μάζες, νὰ τὶς σπρώξουν στὸν παροξυσμό. Τὸ παραμικρὸ γίνεται εύκαιρια γιὰ τέτοιες ἐκδηλώσεις: η ἐπέτειος μιᾶς μάχης, ἐνδὲ ἑθνικοῦ ήρωα, ἐνδὲ κατορθώματος τοῦ παλιοῦ καθεστῶτος.

Καὶ, κάθε Κυριακή σημανιστολίζονται, βαδίζουν· καὶ κάθε Κυριακή ξαναρχίζουν.

Πέφτοντας η νύχτα, ἔχουν ἀκόμα δρεξῆ καὶ στὴν ταπεινὴ καλύβα η στὴ μεγάλῃ αἴθουσα, δίνεται ἔνα «γερμανικὸ βράδυ» μὲ μουσικὴ καὶ λόγους... "Γετερα, ἀποχώρηση μὲ τὶς σημειῶσεις φηλά.

"Εντεκα η ώρα. Τὸ πρόγραμμα ποὺ ἀνάγγειλε η *Besuchter* τελείωσε. Κοιτάξτε αὐτὸ τὸ ἀξιοπρεπὲς μικροαστικὸ ζευγάρι ποὺ γυρίζει σπίτι του. Τὸ σῆμα μὲ τὸν ἀγκυλωτὸ σταυρὸ λάμπει καρφιτσωμένο στὸ στήθος τους. Θάχουν ἀκόμα σαράντα πυρετὸ ἀπ' τὴ γιορτή.

Μία ὑπόκωφη ἀμφιβολία ταράζει ὅμως τὸ ὑποσυγεῖδητὸ τους· δὲ ἀντρας φιθυρίζει στ' αὐτὶ τῆς γυναικας του:

— "Ολ' αὐτὰ τὰ πανηγύρια εἶγαι πολὺ ώρατα, ἀλλὰ δὲ δίγουν φωμί.

'H προπαγάνδα τους

*'Εμπρόστις ἀδέλφια, γιὰ τὸν ἥλιο καὶ γιὰ τὴ λευτεριά!
τραγουδούσαν οἱ σοσιαλιστὲς χ' οἱ κομμουνιστές, πάνω σὲ
μᾶς παλιὰ καὶ γλυκιά μελωδία:*

*Συντρέψτε τὸ ζυγὸ τῶν τυφάνων
ποὺ τόσο σκληρὸ σᾶς δουλώνει
καὶ πάνω ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦ ἐργάτη
σηκῶστε τὴν κόκκινη σὰν αἷμα σημαῖα!*

Μὲ φοβερὸ θράσος, οἱ ναζιστὲς ίδιοποιήθηκαν αὐτὸ τὸ τραγούδι, δπως ἔκαναν καὶ μὲ τὴν κόκκινη σημαῖα, μὲ τὴ γιορτὴ τῆς Πρωτομαγιᾶς, τὰ συνθήματα, τὴν ίδεα τοῦ πεντάχρονου σχέδιου καὶ μ' ἔνα σωρὸ πράγματα ἀκόμα. Μονάχα ποὺ στὸ τραγούδι ἡ κόκκινη σὰν αἷμα σημαῖα ἔγινε σημαῖα μὲ ἀγκυλωτὸ σταυρὸ κι ὁ κόσμος τοῦ ἐργάτη, πολὺ διεθνιστικός, Κράτος τοῦ ἐργάτη.

Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ σκοτίζουμε τὸ κεφάλι μας. Ή οὐαί εἶναι δτι οἱ μάζες διατηροῦν τὴν αὐταπάτη δτι τραγουδᾶντες ἔνα ἐπαναστατικὸ τραγούδι.

Αὐτὸ δμως δὲν εἶναι τίποτα. Οἱ ναζιστὲς μαζιμουδίζον-

τας πιστά τὸν Ἰταλικὸν φασισμό, ἔκλεφαν ἀπ' τὸν κομμουνισμό, μιὰ πολύτιμη λέξη καὶ τέχνη: «Προπαγάνδα».

Ο οπονηρότερος ἑθνικοσοσιαλιστής ἀρχηγός, δὲ μικροσκοπικός δρ Γκαίμπελς, δὲ δίστασε νὰ τῆς ἀφιερώσει ἔνα υπουργεῖο. Τὴν τρομερὴ ἐπεκτατικὴ δύναμη ποὺ ἔχει δικτυερισμός, τοῦ τὴ δίνει μιὰ ἐπιστημονικὴ καὶ μοντέρνα δργάνωση τῆς προπαγάνδας του. Ἰσως μιὰ μέρα οἱ ναζί νὰ γίνουν πολιτικοὶ ἄνδρες, ἀλλὰ ἀπὸ πολὺ καὶ πολὺ τώρα ἔχουν γίνει καταπληκτικοὶ σκηνοθέτες. Θάπρεπε ν' ἀκούσει κανεὶς τὸν Γκαίμπελς νὰ μένει ἔκθαμbos ἀπὸ θαυμασμὸν μπροστά στὸ Θωρηκτὸ Ποτέμκιν παρ' ὅλο πού, δπως εἴταν φυσικό. ἀπαγόρεψε τὴν προβολὴ τοῦ φίλμ τοῦ 'Αἰζενστάιν στὸ Τρίτο Ράιχ.

Οὗτε οἱ Κρατικὲς Σοβιετικὲς Ἐκδόσεις δὲν πιστεύω νὰ ἔνγαλαν τέτοιο δγχο βιβλίων σὲ τόσο μικρὸ χρονικὸ διάστημα. Μιὰ δδομάδα μετὰ τὴν Πρωτομαγιά, οἱ βιτρίνες τῶν βιβλιοπωλείων εἴται κιδας φίσκα ἀπὸ εἰκονογραφημένα λευκώματα πάνω στὴ «Μέρα τῆς ἑθνικῆς ἐργασίας»: δμορφη ἔκδοση μὲ τιμὴ χαμηλή. Ἀναρίθμητα ἐργα καλλιεργοῦν τὴ λατρεία τοῦ Φύρερ: Πῶς δ' Αδόλφος Χίτλερ ἔγινε ἀρχηγός, δ Χίτλερ βασιλεύει, ή γενέθλια γῆ τοῦ Χίτλερ, δ Χίτλερ ἔτσι δπως κανεὶς δέν τὸν γνωρίζει, ὁ Χίτλερ καὶ οἱ συμπολεμιστές του, δ θρίαμβος τῆς θέλησης. Κι ἀλλὰ γιὰ τὸν Γκαίμπελς, τὸν Γκαίρινγκ, τὸν Φρίκη ἀναρίθμητες μονογραφίες, βιαστικά καὶ πρόχειρα τυπωμένες, πουλιοῦνται στὰ βιβλιοπωλεῖα. «Ενας ἀπ' τοὺς ὑμνωδοὺς τοῦ Γκαίμπελς είναι: κάποιος διευθυντής γραφείου στὸ 'Γκουργεῖο Προπαγάνδας: τὴν καλύτερη δουλειά, στὴν κάγουν οἱ δικοὶ σου...»

Πλάι σ' αὐτὲς τὶς μπροστούρες, ὑπάρχουν οἱ «κλασικοί». Μπροστά-μπροστά, οἱ δυο τόμοι τοῦ 'Αγώνα μου. Αύτῃ η αὐτοβιογραφία τοῦ Χίτλερ, ποὺ τὴν ἔγραψε στὴ φυλακὴ στὰ 1925 διτερα ἀπὸ τὸ ἀποτυχημένο πραξικόπεμπτα τοῦ Μόναχου, πουλήθηκε καὶ πουλιέται κάθε μέρα σὲ ἑκατοντάδες χιλιάδες ἀντίτυπα. 'Η Μάχη τοῦ Βερολίνου, τοῦ Γκαίμπελς, δ Μέθος τοῦ 20οῦ αἰώνα, τοῦ Ρόζενμπεργκ, ή Πά-

λη ἐνάντια στὸ χρηματιστικὸ κεφάλαιο καὶ τὸ Γερμανικὸ Κράτος τοῦ Φέντερ καὶ τὸ Τρίτο Ράιχ τοῦ Μέλλερ βάν ντὲ Μπρούκ, εἶναι τὰ ἀπαραίτητα «βασικὰ» ἔργα. Καὶ γιὰ τὴ μάζα, ἀναρίθμητες ἐκλαϊκευτικὲς μπροσοῦρες: τὸ Πρόγραμμα τοῦ Κόμματος, τὸ 'Αλφάρβητο τοῦ ἑθνικοσιαλισμοῦ, Πᾶς ἔγινα ἑθνικοσοιαλιστής, κλπ...

Θὰ βρεῖτε φυσικὰ δλους τοὺς ἥρωες τῆς ἡμέρας σὲ κάρτ-ποστάλ, κι ἀν θέλετε πορτραΐτα τοῦ Φύρερ, δὲ θὰ ξέρετε τί νὰ πρωτοδιαλέξετε. 'Ὕπαρχουν σὲ ἀσπρόμαυρο, Ἑγχρωμα, σὲ κάθε σχῆμα, σὲ πιατάκια κ' ἐπιχρυσωμένα. Αὐτὴ ἡ ἔανθιδ καὶ παχουλὴ κυρία ἔχει μιὰ ὥρα τώρα ποὺ πασπατεύει ἐρωτικὰ τὰ κάδρα ποὺ τῆς δείχνουν καὶ δὲν ἔχει ἀποφασίσει: ἀκόμα.

«Ανθρωποι ποὺ ἔχουν θαυμάσει καμιὰ ἔκατοστὴ φορὲς μέχρι τώρα αὐτὸ τὸ κοινὸ καὶ ἀνέκφραστο μοῦτρο, αὐτὸ τὸ μαῦρο τσουλούφι, αὐτὸ τὸ μουστακάκι κι αὐτὴ τὴ σφιγμένη λουρίδα στὸ στήθος, παραδίνονται ἔανα χωρὶς ἀντίσταση στὸν ὑπνωτισμό. Θὰ χρειαζόταν νὰ γραφτεῖ δλόκληρο βιβλίο πάνω στὴν «τέχνη νὰ κατασκευάζεται ἀρχηγός». Θὰ πρέπει νὰ ἔρευνησει κανεὶς τοὺς λόγους καὶ τὰ ἀρθρα τοῦ Γκαίμπελ — καὶ τῶν δλλων — γιὰ νὰ δεῖ τὸ μύθο Χίτλερ νὰ σχηματίζεται σιγά-σιγά κι ἀπὸ χυδαία ἀνθρώπινη περιπτωση νὰ ἀγγίζει τὴ θεῖκὴ μεγαλοπρέπεια.

Κοιτάξτε ἀκόμα κι αὐτὰ τὰ φαιὰ καταστήματα. «ΑΙ τὶ ἐλκυστικὲς βιτρίνες! Χιτώνες καὶ παντελόνια, πηλίκια, σήματα, σάλπιγγες καὶ γυλιοί καὶ προπάντων μπόττες, ζωστήρες, λουριά καὶ πιστολοθήκες. Κάθε τὶ ποὺ μπορεῖ ν' ἀλλάξει ἔναν ἀνθρώπο σὲ πολεμιστὴ προσφέρεται στὸν πελάτη, τὸν δάλει σὲ πειρασμό. Χωρὶς φατ̄ μένουν πολλὲς φορὲς γιὰ ν' ἀγοράσουν ζωστήρες — γιὰ νὰ σφιχτοδεσθοῦν. «Αν δὲν τὰ καταφέρνετε νὰ ἔσχωρίζετε τὸ πλήθος τὶς στολὲς ποὺ συναντάτε κάθε μέρα, μπεῖτε τότε σ' ἔνα ἀπ' αὐτὰ τὰ μαγαζιά. Θὰ μάθετε νὰ ἔσχωρίζετε τὴν παλιὰ στολὴ τοῦ S.A. καὶ τοῦ S.S. ἀπ' τὴν καινούρια· δὲ θὰ μπερδεύετε πιὰ τὸ «χαλυβδόχρανο» μὲ τὸ φαντάρο τῆς Ράιχσβερ ή τὸ βοηθητικὸ ἀστυφύ-

λακα μὲ τὸν ἐπιστρατευμένο στὴν «ὑπηρεσία ἔργασίας».

Κ' ἡ προπαγάδα σᾶς τριβελίζει συνέχεια τὸ κεφάλι.
Σᾶς κατακυριαρχεῖ ἀκόμα κι δταν φύγετε ἀπ' τὴν θιτρίνα.
Στὴν πρόσοψη τοῦ δημαρχείου σ' αὐτὸν τὸ χωριό, ἔνας τερά-
στιος μαῦρος ἀετὸς κατασπαράζει μὲ τὰ νύχια του ξαπλω-
μένα ἀνθρώπιγα κορμιά. Καὶ πάνω γράφει:

Συντρίψτε τὸ Μαρξισμό,
Θάνατος στὴν ἀντίδραση:
Κι ἀπ' αὐτὴ τῇ διπλῇ νίκῃ
Θ' ἀναστηθεῖ τὸ ἔθνος μας.

Τὰ θύματα τοῦ ἀετοῦ εἶγαι, βέναια, οἱ σοσιαλιστὲς καὶ
κομμουγιστὲς ἔργατοπατέρες... Πιὸ πέρα, τὸ σχολείο τῆς
κοινότητας ἔχει στολιστεῖ μὲ δάφνιγους ἀγκυλωτούς σταυ-
ρούς μὲ τοὺς περίφημους στίχους τοῦ Γουλιέλμου Τέλλου
τοῦ Σίλλερ, γραμμένους μὲ διμορφα γοτθικὰ φηφία:

Θέλουμε νάμαστε ἥνας ἑνωμένος κι ἀδελφωμένος λαός.

Ἄλλοι, σὲ μιὰ ἔξαιρετικὰ φροντισμένη δημόσια ἔκθεση,
θὰ ξαναζήσετε τὴν ίστορία τοῦ ἔθνικοσσοσιαλιστικοῦ κόρμα-
τος. Θὰ περιμένετε τὴν σειρά σας — τόσοι πολλοὶ εἶγαι οἱ
ἐπισκέπτες καὶ τόσο μεγάλη ἡ εὐλάβειά τους — γιὰ νὰ σκύ-
ψετε πάνω στὰ λεπά κειμῆλια. Νά ἔνα αὐτόγραφο τοῦ Χίτλερ·
τὸ χέρι του ἔπιασε αὐτὸν τὸ χαρτί... Ἀποκαλυφθείτε μπροστά
σ' αὐτὸν τὸ σκονισμένο φύλλο: εἶγαι δὲ κατάλογος — πρὶν ἀπὸ
δεκατρία χρόνια γράφτηκε — τῶν πρώτων μελῶν τοῦ κόρμ-
ατος, στὸ Μόναχο. Παρ' δόλο ποὺ τὸ μελάνι ξεθώριασε, μπο-
ρεῖτε ἀκόμα νὰ διαβάσετε:

‘Αρ. 55. Ἀδόλφος Χίτλερ, ζωγράφος, Λοτστράσσε,
γεννηθεὶς τὴν 24 - 8 - 89.

Μή γομέτε δτι θὰ σᾶς ἀφήσουν τελικὰ ἡσυχους. Μό-
λις μπεῖτε νὰ πιεῖτε μιὰ μπύρα στὴ μπυραρία, θ' ἀκούσετε
στὸ ράδιο μιὰ φρικιαστικὴ ραδιοσκηνοθεσία: ‘Η Δημοκρα-

τια τῆς Βαϊμάρης. Αυτά τὰ ροχαλητά ποὺ προκαλοῦνε χαχανητά στοὺς ἀκροατές, εἶναι, δπως φαίνεται, τῶν σοσιαλιστῶν βουλευτῶν ποὺ κοιμοῦνται στὰ ἔδρανά τους... Κι ἂν φάξετε γι' ἄλλη ἐκπομπή, θ' ἀκούσετε τὸν τελευταῖο λόγο τοῦ Χίτλερ σὲ ἡχογραφημένη ἀναμετάδοση.

"Αν, τέλος, ἀποκαμωμένος καὶ ἐκλιπαρώντας λίγη τήρημία, ζητήσετε τὴ λήθη σὲ κάποιο κινηματογράφο, τῇ ματωμένῃ Γερμανίᾳ θά σᾶς μυήσει στὴν «ἔθνικὴ ἀναγέννηση». 1914: ράινουν μὲ ἀνθη τοὺς στρατιῶτες μὲ τὰ μυτερὰ κράνη... "Γιστερά ή ἤττα: δ Σά:ντεμαγ στὸ μπαλκόνι κηρύσσει τὴ δημοκρατία" οἱ «κόκκινοι συμμορίτες» κυριαρχοῦν στοὺς δρόμους. Βερσαλλίες: ἀδηφάγα χέρια παίρνουν ἀπ' τὸ Ρά:χ κομμάτια ἀπ' τὴ σάρκα του. 'Ο γολγοθᾶς συνεχίζεται: Ρηνανία: ἡ Schwarze Schande («μαύρη ντροπή», δηλαδὴ ἡ στρατιωτικὴ κατοχὴ ἀπ' τὰ σενεγαλέζικα στρατεύματα) κ' ἡ εἰσβολὴ στὸ Ρούρ. "Γιστερά ή ἀνεργία κ' ἡ κρίση: οἱ ναζιστικοὶ σχηματισμοὶ μπαίγουν στὴ σκηνή... 'Ο Χίτλερ οὐρλιάζει μὲ ὑστερικές κινήσεις. 'Ο Γκαίμπελς μὲ μοχθηρὰ μάτια ὑαινας... Τέλος ή ἀποθέωση, ή ἔξαλλη νύχτα τῆς 30 Γενάρη... πορείες... πορείες... πορείες...

Στὶς πρῶτες σειρὲς τῶν καθισμάτων, ἡ χιτλερικὴ γεολαία, ποὺ μπῆκε μὲ μειωμένο εἰσιτήριο, χειροκροτάει φρενιασμένα.

'Αλλὰ πλάι μου, δ διπλανός μου ἀποκοιμήθηκε.

«Ο Χόρος της Βέσσαλης και ο Κόσμος»

Δὲν είχανε δικό τους υμνού· κι οῦτε μπορούσαν βέβαια νὰ κλέψουν τὴ Διεθνῆ. Χωρὶς ἀργοπορία λοιπόν, οἰκειοποιήθηκαν — ἀκόμα μιὰ φορά — μιὰ παλιὰ κομμουνιστικὴ μελωδία, ἀρρενωπὴ καὶ τρυφερὴ ταυτόχρονα, δπως τόσοι γερμανικοὶ λαϊκοὶ σκοποί.

Δὲν είχανε, δπως τὸ ἐπαναστατικὸ προλεταριάτο, θῆρωες. Στὴν ἀγνή εἰκόνα τοῦ δολοφονημένου Κάρλ Λήμπνεχτ, ἔπρεπε γ' ἀντιπαραθέσουν ἔνα ἔρζατς: ἔκατον μύρια κάρτ-ποστάλ σκόρπισαν παντοῦ τὸ θρύλο τοῦ Χόρο της Βέσσαλης.

Ο νεαρὸς αὐτὸς ξανθὸς «Ἀρειος», ποὺ τὸ γεανικό του πρόσωπο βρίσκεται σ' δλες τίς προθῆκες, είχε ἀσκήσει στὴ ζωὴ του, δπως καὶ πολλοὶ ἀπ' τοὺς «ἐν δπλοις» ἀδελφούς του, δυὸς ἐπαγγέλματα: ἀγαπητικὸς σὲ πόργες καὶ ἀρχηγὸς τάγματος ἐφόδου.

Τὸ Φλεβάρη τοῦ 1930, γιὰ ἀρκετὰ σκοτεινοὺς λόγους ἤρθε στὰ χέρια μὲ κάποιον ἀντίζηλο του: Ἐμεινε στὸν τόπο.

Ο φόνος αὐτὸς ἀποδόθηκε φυσικὰ στοὺς κομμουνιστές, ο νεαρὸς «Ἀρειος» ἀνακηρύχτηκε ἐθνικὸς ήρωας καὶ τρία χρόνια ἀργότερα, μὲ μιὰ συμβολικὴ πινελιά, ο Οίκος Κάρλ Λήμπνεχτ, ἔδρα τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, έγινε Οίκος Χόρο της Βέσσαλης.

Καὶ καθὼς διάγκας συνήθιζε νὰ βάζει καιγούρια λό-

για στήν κομμουνιστική μελωδία που άναφέραμε στήν άρχη — άπλη άπομίμηση τῶν παλιῶν — τήν έκαναν ἐπίσημο δῆμο τοῦ Τρίτου Ράιχ, τὸ Θουριό τοῦ Χόρστ Βέσσελ:

Μὲ τὴν σημαῖα φῆλα καὶ μὲ πυκνὲς τὶς γραμμές
τὸ S.A. προχωρεῖ μὲ βῆμα ηρεμο καὶ σταθερό.
Οἱ σύντροφοί μας, θύματα τοῦ κόκκινου Μετώπου
καὶ τῆς Ἀντίδρασης,
βαδίζουν μαζί μας, νεκροὶ στὶς γραμμές μας...

Κάποιος δῆμος ἔφερε ἀναταραχὴ στὸ πανηγύρι τους.

‘Ο ἐπαναστάτης συγγραφέας Ἡλίας Ἐρεμπουργκ, μὲ τὸν οἰστρο ποὺ τὸν διαχρίνει, ξεμασκάρεψε τὸ γεαρὸ ηρωα. Τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔφερε σὲ φῶς στὸ ἄρθρο του στήν Ἰσβέστια, δὲν ἀφησαν καμιὰ ἀμφιβολία γιὰ τὸ εἶδος τῆς ζωῆς τοῦ δερολιγέζου Ρουζέ ντὲ Λίλ. Τὸ ἄρθρο μεταφράστηκε σὲ πολλὲς γλώσσες. ‘Η ὑπόθεση ἐπαιρετεῖ ασχημη στροφή: παρόλο ποὺ ζούσαν στήν ἀπομόνωση, μερικὲς φωνὲς ἀπ’ ἕξω τοὺς ἐνοχλούσαν δυσάρεστα τ’ αὐτιά. ‘Ἐπρεπε νὰ δργαγωθεῖ γρήγορα μιὰ ἀντεπίθεση.

Κ’ ἔτσι λοιπὸν μποροῦσε κανεὶς νὰ διαβάσει, στοὺς τοίχους τοῦ Βερολίνου τοιχοκολλημένες ἀφίσσες ποὺ καλούσαν τὸ λαὸ σὲ μιὰ μεγάλη δημόσια συγκέντρωση. «Γνωστοὶ ξένοι δημιλητές» θὰ μιλούσαν μὲ θέμα: δ ἔχει διαβληθεῖ στὸν Χόρστ Βέσσελ καὶ δ κόσμος.

“Ἄς πληρώσουμε λοιπὸν τὰ πενήντα μας πρένγιχ, δις διασχίσουμε τὸ πενταπλό φράγμα ἀπὸ ξανθούς, ἐπίλεκτους ἔφηδους μὲ μπόττες κι ἀς βροῦμε μιὰ θέση νὰ κάτσουμε.

‘Η μεγάλη αἴθουσα τοῦ καμπαρὲ «Κλού» μοιάζει μ’ δλους τοὺς τόπους φυχαγωγίας τοῦ κόσμου. Τὶς ἀλλες μέρες, τρώει κανεὶς ἐδῶ σὲ μικρὰ τραπεζάκια, στὸν ηχο τῆς τζάζ. ‘Απόψε δημος ή σκηνή ἔχει μεταβληθεῖ σὲ βῆμα καὶ τὴ φρου-

ροῦν γεαροὶ σημαιοφόροι σὲ στάση προσοχῆς. Στὸ βάθος, πίσω ἀπ' τοὺς ντυμένους μὲ στολὴ μουσικούς τῆς δρχήστρας, ἔνα τεράστιο λάβαρο μὲ ἀγκυλωτὸ σταυρὸ εἶναι ἀπλωμένο. Γύρω ἀπ' τὰ τραπεζάκια, φιλήσυχοι ἀστοὶ ρουφᾶνε κιόλας μὲ διαριές κινήσεις τὰ γεμάτα μὲ μπύρα κύπελλά τους. Πολλὰ κορίτσια τῆς χιλεικῆς νεολαΐας, ντυμένα μὲ χακλ πουκάμισα καὶ, δέδαικ, ἔνα πλήθος ἀπὸ Ζίγκφριντ μὲ φαιοὺς χιτῶνες, φρεσχώσιδερωμένο: καὶ μὲ τριζάτες μπόττες.

Ἐνας τομεάρχης, ποὺ δὲν εἶναι πάνω ἀπὸ εἴκοσι χρονῶν, ἀνεδίξιει στὸ δῆμα, χαιρετάει ρωμαϊκὰ καὶ μὲ κοφτὴ ἐπιταχτικὴ φωνὴ λέει:

— "Ἄν ἐπιτρέπουμε σὲ ξένους νὰ μιλᾶνε στὶς συγκεντρώσεις μας, αὐτὸ συμβαίνει γιατὶ μποροῦμε ν' ἀπαντήσουμε ἐμεῖς μὲ τὸ δικό τους σόμα: δὲ θὰ μιλήσουν παρὰ ξένοι ἀθηνακοσσοιαλιστές..." (sic).

Καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν καθησυχαστικὴ ἀγαγγελία, συνεχίζει βεβαιώνοντας, μὲ τὸ σοβαρότερο ὄφος τοῦ κόσμου, πὼς διλέχληρος δ «κόσμος», ἀγανακτισμένος γιὰ τὶς συκοφαντίες ἐνάντια σὲ νεαρὸ ήρωα, θ' ἀποκαταστήσει τῇ μνήμῃ τοῦ Χρόστ Βέσσελ.

Μόλις τελειώνει, οἱ τρεῖς πρῶτες σειρὲς τῆς τιμητικῆς φρουρᾶς κάνουν ἔνα διφογό ἐπὶ δεξιὰ καὶ, σὲ φάλαγγα κατ' ἀντρα, μὲ ρυθμικὸ δῆμα, πηγαίνουν σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς αίθουσας διποὺ διαλύονται. Θ' ἀντικαθιστοῦν, δὴ τῇ διάρκειᾳ τῆς βραδιᾶς, τοὺς σημαιοφόρους συντρόφους τους ποὺ στέκονται καρφωμένοι στὰ πόδια τοῦ δῆματος, σὰν ἀγάλματα.

"Γατερ" ἀπὸ ἔνα δούλγαρο στρατηγὸ ντυμένο μὲ πολιτικὰ ποὺ μὲ δραχνιασμένη καραβανάδικη φωνὴ, συγχάρηκε τὸ Χιλερ ποὺ ἔσωσε τὸν κόσμο ἀπ' τὸ μπολσεβικισμό, ἔνα τέκνο τῆς ἑλεύθερης Ἀμερικῆς ἀνεβάνει στὸ δῆμα, ἐνῶ ἀνάδουν τεράστιοι προδολεῖς. Καθώς κάθε δδομάδα κάνει ραδιοφωνικὲς προπαγανδιστικὲς δημιλίες στοὺς συμπατριώτες του, πληρωμένες ἀπ' τὴ γερμανικὴ κυβέρνηση, γομίζει πὼς δρίσκεται ἀκόμα στὸ μικρόφωνο:

— "Ἡ Γερμαγιλα ἔσοη κάθηκε κάτω ἀπ' τὴν ἡγεσία ἐνδε-

ᾶξου ἀρχηγοῦ: τοῦ Ἀδόλφου Χίτλερ... τὸν Χόρστ Βέσσελ τὸν ξέρουν καὶ τὸν θαυμάζουν σ' διάκληρο τὸν κόσμο...

Γιὰ γάχει καὶ λίγη ποικιλία τὸ πρόγραμμα, ἀντηχοῦντες ἐμβοτήρια ποὺ ἔγκωμιάζουν τὸν παγκόσμιο ἥρωα.

Καὶ ξαφνικὰ διπορετός ἀνεβαίνει, η αἰθουσα φρεγιάζει: ἔνας μελανοχίτωνας Ἰταλός, ἔνας φασιστας μὲ σάρκα καὶ δοτά, μὲ τὸ στῆθος γεμάτο παράσημα, μὲ δώδεκα τραύματα ἀπ' τὸν πόλεμο κι ἄλλα τόσα ἀπ' τις μάχες ἐνάντια στοὺς «μαρξιστές», ἀνεβαίνει στὸ βῆμα καὶ στέκεται ἀκίνητος, μὲ τὸ χέρι τεντωμένο:

— Χόρστ Βέσσελ!

Καὶ μένει ἔτσι, μερικὰ λεπτὰ τῆς ώρας, σὲ ἀμεση ἐπικοινωνία μὲ τὸν ἔξαφανισθέντα.

Ο σινόδρο μιλάει στὴ μητρικὴ του γλῶσσα. Ἀκοῦμε... «*martire della causa sacra di rivoluzione...*»* ποὺ ἀπελευθέρωσε τὸν κόσμο *del pericolo rosso...***. «Γιτερ» ἀπὸ κάθε φράση, η μετάφραση στὰ γερμανικὰ ξεσηκώνει ἐγθουσιασμό.

“Οταν τελειώνει, η δραχήστρα παλέει τὸν ὅμιο *Giovinezza* κι δλη η αἰθουσα μαζὶ χαιρετάει φασιστικὰ καὶ τραγουδάει τὸ ρεφραλύ.

Τώρα είναι η σειρὰ ἐνδές ἀσθενικοῦ καὶ μαζεμένου γεαρούλη. Ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς γιορτῆς, τὸ πηγαινέλα γύρω του μούχει ἐρεθίζει τὴν περιέργεια. Ἀρχηγοὶ καὶ ὑπαρχηγοὶ τσακίζουν τὴ μέση τους σὲ τεμενάδες μπροστά του. “Οπως φαίνεται, δίνουν ιδιαίτερη σημασία στὴν παρουσία του καὶ τὴ συμμετοχὴ του.

“Ολα ἔξηγουνται, διαν δ λόγος δίνεται στὸν «Κο Αἰηκον Συνήθ, παλιὸ φοιτητὴ τῆς Ὁξφόρδης»: η μαρτυρία ἐνδές βρετανοῦ πολίτη ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ Χόρστ Βέσσελ.

“Ο γεαρούλης, μιλώντας σὲ σωστὰ γερμανικά, ἔξηγει

* «μάρτυρας τῆς Ιερῆς ὑπόθεσης τῆς ἐπανάστασης

** ἀπ' τὸν κόκκινο κίνδυνο» (σ.τ.μ.).

δτι δρίσκεται γιά λίγες μέρες περνώντας άπ' το Βερολίνο. Παίρνει το λόγο όστερα άπό έπιμονες πιέσεις των δργανωτών:

— Δέχτηκα... Γιά τὸν ἑθνικοσσιαλισμὸν δημῶς, δὲν μπορῶ νὰ πῶ καὶ πολλὰ πράγματα... Γιά μᾶς εἶναι κάτι πολὺ δυσκολονόητο... Γιά μᾶς τοὺς "Αγγλους, εἶναι κάτι τὸ τόσο ἀντίθετο μὲ δλόκληρη τὴν ιστορία μας, τὶς παραδόσεις μας... Πραγματικά, δὲν μπορῶ νὰ πῶ τίποτα.

«Οσο γιά τὸ Χρήστο Βέσσελ, ἀντιλαμβανόμαστε δέδαια δτι ἔνας ξνθρωπος μπορεῖ νὰ πεθαίνει γιά τὶς ίδεες του... Είτε φίλος μας εἶναι αὐτὸς είτε ἔχθρος μας...

«Κυρίες καὶ κύριοι...».

«Ἐνα διαστικὸ χαιρέτημα κ: δ δρεπανὸς πολίτης, πατώντας στὶς μύτες τῶν ποδιῶν του, ἔξαφανίζεται ἀπ' τὸ βῆμα.

Εἶναι ἀδύνατο νὰ περιγράψει κανεὶς τὴν κατάπληξη τῆς αἰθουσας. Ἀκούστηκαν μερικὰ «μπράδο» ἀπὸ εὐγένεια κ' όστερα ἐπικράτησε μιὰ βαριὰ σιωπή. Ὁ τομεάρχης, πατώντας βαριὰ μὲ τὶς μπόττες του, δρμάει στὸ βῆμα:

— Ελπίζουμε δτι κατὰ τὴ διάρκεια τῆς παραμονῆς του στὴ Γερμανία, δ Κος Αἰγκον Συντὸ θὰ κατορθώσει νὰ καταλάβει τὸν ἑθνικοσσιαλισμὸ μας... "Ἀλλωστε στὴν 'Αγγλία, εἶναι πολλοὶ αὐτοὶ πού, ἀπ' τὶς ἀρχές καὶ τώρα, προσχώρησαν σ' αὐτόν. Ὁ ἑθνικοσσιαλισμός, δὲν εἶναι πιὰ μιὰ γερμανικὴ ὑπόθεση, εἶναι ἔνα διεθνὲς φαινόμενο!

Οὗτε λόγος, δλλὰ δ, τι κι ἀν ποῦν ἡ τραγουδήσουν τώρα, πολλοὶ ἀντρες καὶ γυναικες μέσα στὴν αἰθουσα νιώθουν τὴ ψυχὴ τους νὰ δαγκώνεται ἀπ' τὴν ἀμφιβολία...

«Ο διευθυντὴς τοῦ κέντρου μοῦ φιθυρίζει, προσπαθώντας νὰ διατραγώσει τὴν πίστη του:

— Κ: ἀγ ἀκόμα δ κόσμος δὲ θέλει νὰ μᾶς καταλάβει;, μᾶς μένει πάντα ἡ 'Ιταλία...

Θάνατος στὸ πνεῦμα

Δέν ἀγαπᾶνε τὴ Διανόηση, τὴ λεγόμενη διανόηση, δπῶς λέει ὁ Χίτλερ. Καὶ, παντοῦ δπου τῇ συναντήσουν, τῇ λασπώνουν μὲ συχοφαντίες, τὴν παραδίνουν στὶς φλόγες.

Τόχα, δπῶς κι δλος ὁ χόσμος, διαβάσει στὶς ἐφῆμεριδες. Δέν τὸ πίστευα.

"Ισως σὲ χάποιο τόπο γὰ συμβαίνουν αὐτά, ἀλλὰ δχι στὴ Γερμανία τοῦ Γκαϊτε καὶ τοῦ Χέγκελ...

Κ' ἔνα πρωΐ, ἔαφνικά, βρέθηκα μπροστὰ σ' ἔνα φηλὸ παλούκι χωμένο στὴ γῆ, μπρὸς στὶς πόλες ἐνδὸς μεγαλοπρεποῦς Παγεπ:στήμιου. Φοιτητὲς μὲ πράσιγα πηλίκια, μὲ τὰ πρόσωπα γεμάτα οὐλὲς ἀπὸ σπαθισμούς, χαχαγίζουν.

Πάνω στὸ ἔνδιο εἶναι: καρφωμένα σκισμένα καλύμματα βιβλίων. Τὰ δμορφα γερμανικὰ βιβλία, τὰ τόσο φροντισμένα καὶ καλοδεμένα... Ρεμάρκ, Οὐδὲν νεώτερον ἀπὸ τὸ δυτικὸ μέτωπο· "Ερνστ Γκλαϊζερ, Τάξη 1922· Φούχτβάνγκερ, 'Ο 'Εβραιος Σούς· "Εμιλ Λούντβιγκ, 'Ιούλιος 1914· Γιάκομπ Βάσσερμαν, 'Η ὑπόθεση Μαουρίτσιους.

Χτές ἀκόμα, εἰχα ἐπισκεφτεῖ μιὰ βιβλιοθήκη, ποὺ πλάι της ἡ δική μας "Ἐθνικὴ βιβλιοθήκη φαίγεται φτωχὴ καὶ κακομοίρα" μιὰ ἐπαγγελματικὴ σχολὴ τοῦ βιβλίου ποὺ δμοιά της δὲν ὑπάρχει πουθενά· μιὰ ἔκθεση γερμανικοῦ βιβλίου ποὺ δμοιά της δὲν ὑπάρχει πουθενά· μιὰ ἔκθεση γερμανικοῦ

νιστρίου ποὺ θὰ τὴν διειρεύονταν οἱ γάλλοι ἐκδότες μας.
Πῶς μπορῶ νὰ καταλάβω;

‘Ο νεαρὸς αὐτὸς φοιτητής ποὺ ἀπόφει κοιμᾶται στὸ διπλανό μου χρεβάτι, ίσως μοῦ ἔξηγήσει τίποτα. Σπάζοντας τὴ σιωπὴ τῆς νύχτας, τοῦ ἐμπιστεύομαι μὲ χαμηλὴ φωνὴ τὴν κατάθλιψή μου:

— ‘Οταν μιλᾶμε μαζὶ γιὰ φιλοσοφία, γιὰ τέχνη, ξέρω δτι μπορεῖ νὰ καταλάβει ὁ ἔνας τὸν ἄλλο, δτι κατοικοῦμε στὸν ίδιο πλανήτη... Τὴ στιγμὴ δμως ποὺ πετσοκόβετε τὰ μοῦτρα σας μὲ σπαθίες, καρφώνετε σὲ παλούκια τὰ βιβλία ποὺ ἀγαπῶ, μιλᾶτε γιὰ σφαγὴ τῶν Ἐβραίων καὶ τραγουδᾶτε ήλιθια τραγούδια, σὲ μεθυσμένα ζῶα...

‘Η τραχιὰ κριτικὴ μου τοῦ ἀρέσει:

— Τὰ ξέρω δλα αὐτὰ ποὺ λέτε, ἀλλὰ τραγουδάω μὲ χαρὰ αὐτοὺς τοὺς παράλογους σκοπούς.

Στὸ χρωματισμὸν τῆς φράσης του ὑπάρχει κάποια χροιὰ περιφρόνησης, κάτι σὰν τὸ *credo quia absurdum**, ἡ σάν: ἔσεις οἱ γάλλοι, εἰσαστε πολὺ ἐκφυλισμένοι γιὰ νὰ καταλάβετε...

Καὶ, στὸ σκοτάδι, ξανακουκουλώνει τὸ πρόσωπό του μὲ τὴν κουβέρτα, ἀφοῦ μοῦ σφυρίζει, μαζὶ μὲ τὴν καληγύχτα του:

— ‘Ο Γκαλιπελές εἶπε: «Βέβαια, ἡ ἐθνικοσοσιαλιστικὴ προπαγάνδα εἶναι πρωτόγονη. Κ’ ἡ σκέψη τοῦ λαοῦ δμως εἶναι πρωτόγονη...».

Νά με τώρα, γιὰ ν’ ἀλλάξω καὶ λίγο κλίμα, στὸ σπίτι ἐνὸς νεαροῦ νομικοῦ, ἐνὸς φίλου, ἐνὸς ἐπαναστάτη. Οὗτε μὰ στιγμὴ δὲν ἀμφιβάλλω δτι θάμειγε πιστὸς στὶς πεποιθήσεις του. ‘Οιμω, τί περίεργο γνεχόρ! Πάνω στὸ τραπέζι, πάνω

* Πιστεύω, δὲν καὶ παράλογο (σ.τ.μ.).

στὸ κρεβάτι, κάτω στὸ πάτωμα, εἶναι σκορπιόμένα φασιστικά διδλία...

— Τὶ σημαίνει αὐτό; Φτωχέ μου... Ἀπλούστατα προετοιμάζομαι γιὰ νὰ δώσω ἔξετάσεις στὸ δικαστικὸ κλάδο.

Μήπως δὲν κατάλαβα καλά...

— Ακριβῶς... Ξέρεις — ἡ Ιωας δὲν ξέρεις — πώς υπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, στὴν Πρωτοσία, εἶναι αὐτὸς δικαστὸς δικαστῆς, πρέπει νὰ ἔχει κατανοήσει βαθιὰ τὴν ἐσωτερικὴν οὐσία τοῦ ἔθνους πολιτισμοῦ... Λοιπόν, αὐτοὶ οἱ κύριοι θὰ μὲ κάνουν νὰ υποστῶ μιὰ πεντάρη ἀνάκριση πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴν οὐσία. Καὶ προετοιμάζομαι.

Καὶ καθὼς ἔγώ τάχω χαμένα, προσθέτει:

— "Λν αὐτὸς σ' ἐνδιαφέρει, σὲ προσκαλῶ καὶ στὰ βαρτίσια μου..."

— Στὰ βαρτίσια σου;

— Καὶ δέδαι... Εἴμουνα, δπως κι ἄλλοι γερμανοί, ένας «μὴ θρησκευόμενος», δηλαδὴ εἶχα, σὸν ἐλεύθερος στοχαστῆς, ἔγχαττλείψει τὴ λουθηρανικὴ Ἐκκλησία. Σήμερα, γιὰ νὰ γίνεις υπάλληλος ἡ γιὰ νὰ πετύχεις σὲ ἔξετάσεις, πρέπει ν' ἀνήκεις σὲ κάποιο δόγμα. Χιλιάδες ἀτομά, κάθε μέρα, ἀναγκάζονται νὰ βαρτιστοῦν γιὰ νὰ διατηρήσουν τὸ φωμὸ τους. Οἱ πάστορες δὲν τοὺς προλαβαίνουν... Θὰ μὲ ξαναεξετάσουν... Αὐτὴ τὴ φορά, πάνω στὴν Ἀγία Γραφή...

Ο μικρὸς του ἀδελφός, μαθητὴς μὲ κοντὰ παντελόνια, μπαίνει μέσα:

— Λούντο:γχ, πάρε λοιπὸν τὴν «Ιερὰ Ἰστορία» σου...

Γιατὶ τώρα ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία εἶναι υποχρεωτικὴ στὸ σχολεῖο.

Ακόμα δμως δὲν εἶχα δει τίποτα.

Σὲ μιὰ μεγάλη πλατεία τῆς Βρέμης, σὲ μιὰ ἐργατικὴ

συνοικία, δχι μακριά ἀπ' τὸ Σπίτι τοῦ Λαοῦ, ἔνα θορυβόδικο πλήθος ἔχει σχηματίσει κύκλο.

Τί τρέχει; "Άς πᾶμε κοντά σ' αὐτοὺς τοὺς φωναχλάδες.

Νεαροί, περιζωσμένοι μὲ πετσί, μ' ἀνασκουμπωμένα τὰ μανίκια, στοιβάζουν εὔσυνείδητα, μὲ φτυάρια καὶ σκούπες, πάχους καὶ δέματα ἀπὸ παλιά χαρτιά, παλιές μπροσοῦρες. Τί ἀστεῖοι σκουπιδιαραῖοι ποὺ φαίγονται!

Προσπαθῶ, πάνω ἀπ' τοὺς ὕμους, γὰρ ἔχωρίσω τίτλους μέσ' ἀπ' αὐτὸν τὸ χαρτομάνι. Καὶ ἔφνικά, νιώθω τὴν καρδιά μου νὰ σφίγγεται: 'Ἐφημερίδα τοῦ μεταλλουργοῦ, δ' Ἐργάτης τοῦ βιβλίου. Καὶ τὸ A.I.Z., τὸ εἰκονογραφημένο κομμουνιστικὸ περιοδικό καὶ ἡ σοσιαλιστικὴ Vorwaerts καὶ μπροσοῦρες τοῦ "Ἐγγκελς καὶ προκηρύξεις":

·Η κόκκινη Βρέμη ζητάει
μὲ ἀπόγνωση δουλειὰ καὶ ψωμί.

Κι ἀκόμα ἀφίσσες ποὺ καλοῦν τοὺς σοσιαλδημοκράτες ἐργάτες σὲ μεγάλες συγκεντρώσεις... Χρόνια ὀλόκληρα προπαγάνδας, μιζέριας καὶ πάλης.

"Οταν ἡ πυραμίδα φτάνει στὸ καθορισμένο ὅψος, ἔνας — ποὺ παῖζει τὸ ρόλο τοῦ δήμου — κόβει μὲ σουγιά ἔνα ἔγλιγο ραβδί καὶ τὰ μπήγει στὴν κορυφὴ. Καὶ, μέσα στὰ «μπράδο» καὶ στὰ χαχανητά τῶν γερμαναράδων, κρεμάει πάνω στὸ ραβδί ἔνα μαῦρο πουκάμισο, ἔνα αὐθεντικὸ μαῦρο πουκάμισο τῶν κομμουνιστικῶν «διάδων αὐτοάμμυνας»... Κ' ὅστερα, μὲ προσεχὴ ἥδονικόμεγον φετιχιστῆ, καρφώνει στὸ πέτο του τὸ κόκκινο σῆμα τῆς Antifaschistische Action*.

Μιὰ μπάλλα χαρτὶ μπαίνει πάνω ἀπ' τὸ πουκάμισο γιὰ κεφάλι: τῆς φορᾶνε μιὰ ταπεινὴ προλεταριακὴ τραγιάσκα, παλιά καὶ κουρελιασμένη. Δὲν καταλαβαίνω ἀκόμα:

— "Ο Ταίλμαν, δ' Ταίλμαν! ταϊρίζουν ἔφνικά τὰ πιτιρίκια χοροπηδώντας ἀπὸ χαρά.

* * Αντιφασιστικὴ Δράση: 'Οργάνωση προστασίας τῶν κομμουνιστικῶν συγκεντρώσεων καὶ κτιρίων ἀπ' τὶς ἐπιδρομές τῶν ταγμάτων ἐφόδου τοῦ Ναζιστικοῦ κόμματος (σ.τ.μ.).

Καὶ νά, κάτω ἀπ' τὸ δόμοίωμα τοῦ κομμουνιστῆ ἀρχηγοῦ, ἀπλώνουν ἐνα μεγάλο κομμάτι ἀπὸ κόκκινο πανί στολισμένο μὲ τὰ τρία σοσ:αλιστικὰ βέλη. Ἡ ἐνότητα στὴ δράση ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ τὴν κάνουν οἱ ἀνθρωποι, πραγματώνεται τώρα στὶς φλόγες.

Ἡ προετοιμασία τελείωσε. Γιὰ νὰ σκοτώσει τὴν ὥρα, ἔνας γεαρδὸς ψάχνει στὴν τύχη μέσ' στὸ σωρό, έγάζει ἔνα βιβλίο, τὸ ξεφυλλίζει::

Κάρλ Μάρξ... λέει, χαχανίζοντας, στὸ διπλανό του.

Καὶ τὸ ξαναρίχνει στὸ σωρό, σκουπίζοντας μὲ ἀπέχθεια τὰ χέρια του.

Λίγοι εἰναι οἱ ἑργάτες ποὺ, σιωπηλοὶ καὶ ἀκίνητοι, κοιτάζουν τὸ θέαμα. Καρφώνω τὸ βλέμμα μου στὰ μάτια τους: δχι δάκρυα, κάτι πιὸ βαθύ, μιὰ σιωπηλὴ ἀπόγνωση... Γρήγορα δρμα, γυρίζουν ἀλλοῦ τὸ πρόσωπο.

Ἡ φωτιὰ θ' ἀνάφει δταν πέσει ἡ γύχτα. Τὸ πλήθος εἶναι τεράστιο, σπρωγμένο ἐκεὶ περισσότερο ἀπὸ περιέργεια. Μὲ έγιμα ρυθμικό, οἱ σχηματισμοὶ τῶν φαιοχιτώνων φτάνουν. τοποθετοῦνται μπροστά στὸ σωρό. Ἀχόμη πιὸ δυσκίνητοι, πιὸ χωριάτες, φτάνουν κ' οἱ πρασινογυμένοι «χαλυβδόχρανοι». Τέλος οἱ φοιτητὲς μὲ μεγάλη στολὴ — βραδεμβουργιανὰ χιτώνια, πολύχρωμες ἐσάρπες, Ἐφρος καὶ γάντια Ἑιφορμαχίας καὶ μικρὸ καπελάκι κλδουν — ἔρχονται κι αὐτοὶ γιὰ νὰ βεβαιωθοῦν δτι ἡ καταραμένη θεωρία χάθηκε γιὰ τὰ καλὰ μέσα στὶς φλόγες.

Ἀκολουθεῖ ἔνας λόγος ποὺ μεταδίνεται ἀπ' τὰ μεγάφωνα, ὅστερα δ ὅμνος τοῦ Χόρστ Βέσσελ καὶ, ξαφνικά, μιὰ λάμψη σκίζει τὴν γύχτα. Μέσα σὲ λίγα λεπτά, τὸ δόμοίωμα τοῦ Ταΐλμαν, τὰ βιβλία κ' οἱ ἐφημερίδες τῆς ἑργατικῆς τάξης δὲν εἰναι πιὰ παρὰ ἀναμμένα κομμάτια ποὺ τὰ στροβιλίζει δ ἀνεμος.

Λίγα φυχρὰ χειροχροτήματα κ' ὅστερα, σὰ νὰ ντρέπεται γιὰ τὸν ἑαυτό του, πολὺ γρήγορα, τὸ πλήθος ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτὸ τὸ ἄσουτο γτὰ φέ.

Σὲ κοιτάζουν Ἐβραῖοι

Στή Γερμανία τοῦ 1933, τὸ καταλληλότερο θέμα συζήτησης γὰρ ἔνα ξέγο εἶναι τὸ ἔνδραϊκό ζήτημα. Εἶναι φρονιμότερο νὰ μὴν πεῖς δτι εἰσαι «μαρξιστῆς» σ' ἔνα τυχαίο συνομιλητή τὴν ἀναχίληση δημώς τοῦ φυλετικοῦ προσδλήματος σ' αὐτοὺς τοὺς λυσσασμένους «Ἀρειους» εἶναι λιγότερο παρακινδυνευμένη.

Μὲ πονηρή εὐχαρίστηση, τοὺς χτυπάω στὸ ἀδύνατο σημεῖο τους, τοὺς βλέπω γὰρ χτυπῶσιντας σὰν πιασμέγες πεταλούδες. 'Γστερ' ἀπὸ μιὰ διακήρυξη ἀγάπης στὸ γερμανικὸ λαό:

— Πρέπει γὰ λέει κανεὶς τὴν ἀλήθεια σ' ἔνα λαὸ ποὺ ἀγαπᾶ... Λοιπὸν ἐπιτρέψτε μου νὰ σᾶς πῶ... ἔνα μεγάλο σοφὸ δπως δ 'Αἴγασταίν...

'Ο γεαρὸς «ξανθὸς καὶ δολιχοκέφαλος» συνομιλητῆς μου ἀναπηδάει τὰ γαλάζια μάτια του γεμίζουν αίμα:

— 'Ο 'Αἴγασταίν; 'Ενας σκύλος!

Κάθε φορὰ ποὺ θὰ παιζετε αὐτὸ τὸ παιχνίδι θάχετε τὸ ίδιο ἀποτέλεσμα: πάντα κερδίζεις.

Στή μεγάλη αἴθουσα τοῦ ξενώνα, ἔνας γεαρὸς μουσικός, ποὺ παιζει τόσο γνελικάτα τὰ δάχτυλά του πάνω στὴν κιθάρα, γιὰ μιὰ στιγμὴ μὲ κάνει νάχω αὐταπάτες: "Οχι κι αὐτός..." Ἀποτολμάω λοιπὸν γὰ πῶ μπροστά του τὸ μοιραίο

δνομα: ἀπέναντι μου ἔχω ξαφνικά ἔνα λυσσασμένο μπουλ-
ντόγκ, ἔτοιμο νὰ δαγκώσει:

— Μά, ἐπιτέλους, αὐτοί οἱ δύστυχοι οἱ ἔβραιοι τὶ σᾶς
χάνανε;

— Τὸ ρωτᾶς; Ξέρεις πώς στὸ Βερολίνο, γιὰ παρά-
δειγμα, τὸ 70 στὰ 100 τῶν δικηγόρων εἶταν ἔβραιοι; Γιατὶ
νὰ χάνεις χρόνια δλόκληρα σπουδῶν γιὰ νὰ τοὺς βρεῖς μετὰ
χωμένους παντοῦ;

Μήγιν προσπαθήσετε νὰ τοῦ ἔξηγήσετε δτι αὐτὴ ἡ Ισχυ-
ρὴ ἀναλογία ἔβραιών δικηγόρων εἶταν περισσότερο τιμη-
τικὴ γιὰ τοὺς σημίτες παρὰ γιὰ τοὺς τεύτονες² κι δτι ἀν τὸ
ἐπάγγελμα είναι: κορεσμένο, γι? αὐτὸ φταίει ἡ καπιταλιστικὴ
κρίση κι δχ: δ λαδὲ τοῦ Ἰσραὴλ. Θὰ χάσετε τὸν καιρό σας.

— Μὰ ἡ «ἄρεια» φυλή σας είναι ἔνας μύθος!

Κοντέύει νὰ πνιγεῖ:

— Μύθος; Κοίταξέ με... Δὲν είμαστε, δὲν είμαστε δλοι
τεύτονες ξανθομάλληδες; Ἀντίθετα μὲ σᾶς τοὺς γάλλους,
είμαστε καθαρὴ ράτσα ἐμεῖς! Καὶ γιὰ νὰ ὑπερασπιστοῦμε
τὴν ράτσα μας, δὲ θὰ διστάσουμε νὰ καταφύγουμε καὶ στὴ
στείρωση ἀκόμα...

Τόπε αὐτό, δ μικρὸς μουσικός, μὲ μιὰ τρομερὴ χάρη.

* * *
“Ἄς ἀρήσουμε δμω; αὐτὴ τὴν βάρβαρη νεολαία κι δς
ψάξουμε νὰ δροῦμε ἡλικιωμένους «Ἀρειους» νὰ συζητή-
σουμε. Ἰσως συναντήσουμε πιὸ λογικοὺς ἀνθρώπους.

Τὴν ὥρα ποὺ δ κουρέας μὲ ξυρίζει:, τὴν ὥρα ποὺ δ μη-
χανουργὸς διορθώνει τὴ μηχανὴ μου, τὴν ὥρα ποὺ δ τα-
βερνιάρης γεμίζει τὸ ποτήρι: μου ἀφρισμένη μπύρα, ἀρχι-
ζουμε, σιγὰ-σιγὰ καὶ σιγουρα τὴ συζήτηση:

— Οἱ ἔβραιοι; “Α! Καλέ μου κύριε, ἀπὸ καιρὸ ἐπρεπε

νάχουμε ξεφορτωθεί αύτή τή σπορά... Αύτοι είναι οι ύπευθυνοι για τή δυστυχία μας... "Ηρθανε γάλ μᾶς πάρουν τή μπουκία ἀπ' τό στόμα... Ούτε ένας ἀπό δαύτους δὲν είναι ἄνεργος... Ήρη ἀπ' δλα δουλειά στοὺς γερμανούς!"

Μά πῶς γίγεται 650.000 ἔβραιοι νά στεροῦν τή δουλειά ἀπό 65 ἑκατομμύρια γερμανούς; "Οταν δμως ή κατάσταση δὲν πάει καλά, χρειάζεται ένας ἀποδιοπομπαῖος τράγος καί, για γά προφυλάξουν ἀπ' τή λατκή δργή τοὺς ἀληθινούς καπιταλιστές ύπευθυνους, φόρτωσαν στὸ 'Ισραὴλ δλα τ' ἀμαρτήματα.

"Ένας ἄλλος, μαγαζάτορας στὸ χεῖλος τῆς χρεωκοπίας, μοῦ χραυγάζει τὸ μίσος του γιὰ τοὺς καταστηματάρχες:

— Μά, δὲν είναι αἰσχος αὐτὰ τὰ ἔβραιοπάζαρα; Πῶς μπορῶ γ' ἀντισταθῶ στὸν ἀνταγωνισμὸ τους; Ξανοίχτηκαν τόσο πολύ, ποὺ κι αύτοι σήμερα κοντεύουν γά χρεωκοπήσουν.

Πρέπει γ' ἀκούσει κανεὶς μὲ τὰ ἴδια του τ' αὐτιὰ τοὺς ἀνθρωπάκους τοῦ λαοῦ, ποὺ δὲν φόρεσαν τὸ φαιδρὸν καὶ δὲν είναι θεωρητικοὶ τοῦ φυλετισμοῦ, γιὰ γά καταλάβει τὶς βαθιές πηγὲς τοῦ μίσους τους. 'Ο Χίτλερ δὲν ἀνακάλυψε τίποτα· ἀκούσει μονάχα, εἶδε καὶ μάντεψε τὶ θαυμάσια ἀσφαλιστικὴ δικλείδα πρόσφερε δ ἀντισημιτικὸς στὸν ἀντικαπιταλισμὸ τῶν μαζῶν.

Τοῦ ἀπαντῶ:

— Ναι, ἀλλὰ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ σᾶς ἀπομαζοῦν, υπάρχουν καὶ πολλοὶ «Ἀρειοι»...

— Κι αὐτοὺς πρέπει γά τοὺς πετάξουμε...

'Ο ἀγαθὸς ἀνθρωπάκος ἔχει ἀκόμα τὶς αὐταπάτες του.

— Καὶ τοὺς ἐπιστήμονες; Καὶ τοὺς διάσημους αὐτοὺς διανοητές;

Σκύβει τὸ κεφάλι. Τὸν γιώθω κάπως πεσμένο:

— Βέβαια, γίνανε ἀκρότητες... δπως καὶ σὲ κάθε ἐπαγόνταση, βέβαια...

Κι ἀμέσως συνέρχεται, μὲ τὰ μάτια γεμάτα δργή:

— Δέν θὰ υποκύψουμε δμως στήν πτωματολογία τῆς διεθνοῦς ἔνδραιουριᾶς καὶ στήν *Gremelpropaganda* της (τὴν προπαγάνδα περὶ ώμοτήτων) ...

Κ' ἡ πάλη συνεχίζεται, τὸ ἴδιο λυσσαλέα, ἀκόμα κι ἀνεναι: πιὸ υποκριτική.

'Απ' τίς κοινωνικές ἀσφαλίσεις, ποὺ γιὰ ἔνα γερμανὸ γιατρὸ ἀποτελοῦν μιὰ σημαντικὴ πηγὴ ἐσόδων, ἀπολύουν τοὺς ἔνδραιοὺς· ἀπ' τοὺς δικηγόρους ποὺ ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα, ἀφαιροῦν δρισμένες υποθέσεις· οἱ δημόσιοι δργανισμοὶ παύουν νὰ δίνουν παραγγελίες σὲ ἔνδραικές φίρμες· οἱ διομήχανίες παύουν νὰ ἔχουν σχέση μὲ μετάξουτες ποὺ ἀνήκουν στήν καταραμένη φυλή· οἱ ἔθνος:αλιστικοὶ ἐργοστασιακοὶ πυρήνες δργανώνουν ἀπεργίες στίς ἐπιχειρήσεις ποὺ διευθύνουν ἔνδραιοι κι ἀπαιτοῦν τὴν ἀπόλυση τοῦ μή «ἄρειου» προσωπικοῦ· καὶ τὸ μπούκοτάρισμα τῶν ἔνδραιών μικρεμπόρων τοὺς διηγεῖ σιγά-σιγά στήν καταστροφή...

Τὸν ἀλγηθινὸ δμως χαρακτήρα τῆς πάλης, τὸν κατάλαβα δταν ἀνοιξα ἔνα διδύλιο ποὺ είναι σωστὴ προτροπὴ σὲ δολοφονία. Τίτλος: *Σὲ κοιτάζουν Ἐβραῖοι. Μοιάζει: μὲ λεύκωμα ἀνθρωπομετρικῆς υπηρεσίας.* "Ἐνας συγκεκριμένος ἀριθμὸς ἔνδραιών παραδίνονται, φωτογραφημένος, στήν κοινὴ διώξη. Σὰν πρόδογο, ἔχει αὐτὰ τὰ λόγια: «Ἡ σε:ρὰ αὐτῇ τῶν διαφθορέων τοῦ λαοῦ ἀποδείχνει δι τι κανένα ἀπ' αὐτὰ τὰ υποκείμενα δὲν ἔχει μέχρι τώρα ἐκτελεστεῖ ἀπ' τὴν Ἑθνικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1933, ἀν καὶ τὰ ἐγκλήματά τους κραυγάζουν μέχρι τὸν οὐρανό». Γιὰ δύσους δὲν θὰ καταλάβαιναν τὶ σημαίνουν αὐτά, τὸ δνομα τῶν χτεσινῶν θυμάτων ἀκολουθεῖ ἡ σημείωση: ἐκτελέστηκε τὸ δνομα τῶν αὐριανῶν ἡ σημείωση: δὲν ἀπαγχονίστηκε (ἀκόμα).

'Ο μαῦρος αὐτὸς κατάλογος, φυσικά, ἔχει πολλές κατηγορίες: πρῶτοι-πρῶτοι, οἱ αἰματοβαμμένοι ἐβραῖοι: ἀπ' τὴ

Ρόζα Λούξεμπουργκ, τὸν Μπέλα Κούν καὶ τὸν Τρότσκυ, μέχρι τὸν καθηγητὴ Γκάμπελ, ποὺ διώχτηκε ἀπ' τὴν ἔδρα του στὴ Χαιδελβέργη. "Γιτερα ἔρχονται οἱ ἀπατεῶνες ἐ-βραῖοι: Ἀίνσταϊν, Χίλφερντινγκ, Στάμπερ, "Εμιλ Λούντ-βιγκ· οἱ καταχραστές ἐβραῖοι: οἱ διάσημοι μεγαλοκλέφτες Μπάρματ, Σκλάρτζ, Σκλάρεκ κλπ... Κατόπιν οἱ διαφθορεῖς ἐβραῖοι: ὁ καθηγητὴς Μάγκχονος Χίρσφελντ, ὁ εἰδικός σχε-τικά μὲ τὶς σεξουαλικές ἐπιστήμες καὶ ὁ Λοδενστάϊν, ὁ ἐμπνευ-στὴς τῶν Φίλων τῶν Πατριών τῶν Ἐργατῶν, ποὺ «δίδασκε τὰ παιδιά γὰρ περιφρονοῦν τὸ λαό, τὴ φυλὴ καὶ τὸ ἔθνος τῶν γερμανῶν, ἔξωθούσε τὰ παιδιά τῶν βερολινέζων στὴν ἔθνοπροδοσία καὶ στὴν ὑποταγὴ στὴν ἐβραιοκρατία». "Ἐ-πειτα ἔρχεται ἡ σειρὰ τῶν ἐβραίων καλλιτεχνῶν, διο πλάι στὸν Πισκάτορ καὶ τὸν Ράινχαρντ, τοὺς διάσημους σκηνοθέ-τες, δρίσκουμε καὶ τὸν Τσάρλο Τσάπλιν! Τέλος, οἱ ἐβραῖοι τοῦ χρήματος, ὁ τραπεζίτης Γιάκομπ Γκόλντερμιθ καὶ ὁ ἀ-δελφοὶ Τίτζ, μεγαλοκαταστηματάρχες τοῦ Βερολίνου, κλει-νουν τὴν ἔκθεση. Καὶ τὸ βιβλίο τελειώνει μὲ τὰ λόγια: «Ἡ πάλη δὲν τέλειωσε, ἡ πάλη συνεχίζεται: Χάιλ Χίτλερ!».

Γιὰ νάμας δημιουργίας ἀπόλυτα ἐντάξει μὲ τὴ συνείδησή μου, θὰ πρέπει γὰρ φέρω στὴ μνήμη μου καὶ μᾶς ἄλλη εἰκόνα: σ' ἕνα καλοβαλμένο σπίτι, ἀστικῆς ἐμφάνισης, μὲ ὑποδέ-χεται μᾶς ισραηλιτικὴ οἰκογένεια.

Μιὰ οἰκογένεια ποὺ κλαίει καὶ δδύρεται μ' αὐτὸ τὸ ἀπ-στευτο γεγονός ποὺ τὴν ἔνγαλε ἀπ' τὴ γλυκιά της ἡσυχία, τὴν ἀξιοπρεπή της διαβίωση καὶ τὰ ἔξασφαλισμένα της εἰσο-δῆματα.

— Μπορείτε νὰ μᾶς δώσετε μᾶς συμβουλή; Πρέπει γὰρ πᾶμε στὴ Γαλλία; Μποροῦμε νὰ ζήσουμε στὴν Παλαιστίνη;

Πίσω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς χοντρούληδες ἀστούς, βλέπω τὸν Ισκιο τοῦ περιπλανώμενου Ίουδαίου, ποὺ μὲ τὸ ραβδί στὸ χέρι, ξαναπαίρνει πάλι τὸ δρόμο του...

Μὲ δάκρυα στὰ μάτια, ἡ γυναίκα μοῦ ἔξηγει:

— Καὶ νὰ ξέρατε κύριε, πόσο γερμανίδα ἔνιωθα! Ζου-σαμε στὴν Ἀμερική. Ἀνάγκασα τὸ σύζυγό μου νὰ ξανάρ-

θουμε ἔδω... Μὰ τί κάναμε, γιὰ νὰ μᾶς μεταχειρίζονται ξεῖ;

"Ἄχ! Γιατί νὰ προσθέσει ἀμέσως μετά:

— Στὸ κάτω-κάτω, μ' αὐτὸ τὸ καινούριο καθεστώς, θὰ τὰ πηγαίναμε καλά, μονάχα νὰ μᾶς ἀφηγε ἡσυχούς...

'Αμέσως ἡ γοητεία διακόπηρε. Σκέφτομαι αὐτοὺς ποὺ ἀπὸ χρόνια, ἔβρατοι καὶ μή, πειγάγε αὐτοὺς πού, ἔβρατοι καὶ μή, σαπίζουν σήμερα στις ναζιστικές φυλακές.

Πόλεμος ή εἰρήνη;

Τὸ χιτλερικὸ δράμα συμπληρώνεται: μ' ἔνα ἄλλο δράμα, δχι λιγότερο σκοτεινὸ καὶ ποὺ μᾶς ἀφορᾶ πιὸ ἀμεσα: τὸ δράμα τῶν γαλλο-γερμανικῶν σχέσεων.

Γιὰ νὰ καταλάβετε, θὰ πρέπει νὰ μπεῖτε σ' ἔνα ἀπ' τὰ διακόσια θέατρα τῆς Γερμανίας, δησου παίζεται αὐτὴ τὴ στιγμὴ ὁ Σλάγγετερ, ἔργο τοῦ Χάνς Γιόχστ.

Αύτὸς δὲ Σλάγγετερ, σήμερα ἔθνικὸς ἥρωας τῆς Γερμανίας περιωπῆς μὲ τὸ Χόρστ Βέσσελ, εἴται ἔνα σκοτεινὸ ὑποκείμενο: στρατολογημένος τὴν ἐπαύριο τοῦ πολέμου στὰ περιφῆμα «σώματα ἐλεύθερων σκοπευτῶν» τῆς Ἀνατολῆς, ἐπειτα κατάσκοπος στὴν ὑπηρεσία τῆς Πολωνίας, ἐμφανίζεται κατόπιν, στὰ 1932, τὴν ἐποχὴ τῆς εισβολῆς στὸ Ρούρ, πότε καταδέτης γιὰ λογαριασμὸ τῆς Γαλλίας, πότε σαμποταριστὴς γιὰ λογαριασμὸ τῆς Γερμανίας. Τὸ Μάρτη, ἀνατινάζει: ἔνα γεφύρι σὲ σιδηροδρομικὴ γραμμῇ στὶς 26 τοῦ Μάη, τουφεκίζεται ἀπ' τὸ γαλλικὸ στρατὸ κατοχῆς.

“Αγ δμως σὰν ἀνθρωπος δὲν ἀξίζει καθόλου τὴ λύπηση, η ἔκτέλεσή του τὸν κάνει σύμβολο: ‘Ο Σλάγγετερ ἐνσαρκώνει τὴν ἀντίσταση στὴν ἐπίδειξη πυγμῆς τοῦ Πουανκαρέ. Γιὰ δέκα χρόνια συνέχεια, δὲ έθνικοσσιαλισμὸς θὰ ἐκμεταλλεύται πρὸς δφελός του αὐτὴ τὴ σκοτεινὴ Ιστορία.

— ‘Ανήκουμε στὸ Σλάγγετερ γιατὶ είναι δ πρῶτος

στρατιώτης τοῦ Τρίτου Ράιχ! φωνάζει ἔνας ἥθοποιός
ἀπ' τὴ σκηνή.

Κι διδιος δ Σλάγγετερ ἔξηγεῖ:

— "Εχουμε τὸ δικαίωμα — δ Γάλλος μᾶς τὸ δίνει μὲ
τὴν κατοχὴ του — νὰ ξεσηκωθοῦμε καὶ νὰ φωνάξουμε:
'Αντάντ, συναδέλφωση, διεθνῆς τῶν λαῶν, δλα εἶταν τσαρ-
λατανισμο! 'Εμπρόδες γιὰ μὰ κυβέρνηση ωιζοσπαστικὰ
ἔθνική! Στὸ διάολο τὸ σύστημα τοῦ Νοέμβρο τοῦ 1918!

Κ' ἐνῷ δ ἥρωας προετοιμάζει τὴν ἀπόπειρά του, ἡ τρα-
γικὴ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν παλιὰ γενιά, σοσιαλιστικὴ καὶ
στὴν καιγούρια, φασιστικὴ, δξύνεται: δ γιδες ἑνὸς ἀνώτερου
σοσιαλδημοκράτη ὑπάλληλου δίνει τὴ δικήθεια του στὸ Σλάγ-
γετερ.

Μάταια δ πατέρας — ποὺ δ συγγραφέας δὲν κατάφερε
νὰ γελοιοποιήσει — μιλάει γιὰ «ἔξόντωση διὰ πυρὸς καὶ
σιδήρου τῶν τελευταίων τυχεδιωκτῶν καὶ λοιπῶν ποὺ θέλουν
καιγούριο Παγκόσμιο Πόλεμο» μάταια τὸν ἰκετεύει:

— Θέλουμε εἰρήνη! Στὸ λέω ἐγὼ αὐτό, μικρὸς μου
παιδί, ἐγὼ ποὺ ἔκανα τέσσερα χρόνια στὸ μέτωπο...

Τὸ κοινὸ ἀρχίζει νὰ ἐκνευρίζεται. Γύρω μου, ἀκούω
πνιγμένους λυγμούς.

Η αὐλαία σηκώνεται γιὰ τελευταία φορά: βαθυγάλα-
ζος δρίζοντας, ἔνα γαλλικὸ ἀπόσπασμα σημαδεύει τὸ Σλάγ-
γετερ, στημένο στὸν τοίχο.

— Γερμανία, φωνάζει δ κατάδικος, μιὰ τελευταία λέξη,
μιὰ εὐχὴ, μιὰ διαταγὴ... Γερμανία, ξύπνα! Φλογίσου!
"Αστραφε!

Ἐγα ἵερδο κροτάλισμα. "Υστερα σιωπὴ καὶ νύχτα.

"Οταν ἀνάδουν τὰ φῶτα στὴν αἴθουσα, στὰ πρόσωπα
χυλίγε δάκρυα.

— Καὶ σὲ λίγο οἱ Γάλλοι θὰ ξαναεισβάλουν στὴ χώρα
μας! οὐρλιάζει σὰν τρελλή, μιὰ γυναικα, κοντά μου.

"Οπως καὶ στὴ Γαλλία, ἔτσι κ' ἐδῶ μεγαλώνει μιὰ γενιὰ ποὺ δὲ γνώρισε τὴ φρίκη τοῦ πολέμου.

Θὰ πρέπει ν' ἀκούσετε αὐτοὺς τοὺς νεαρούς, δταν τοὺς ρωτᾶτε ἀγυστερόβουλα: «Κάνετε σπόρ;», νὰ σᾶς ἀπαγοτούν μὲ ξερή κι ὀργισμένη φωνή:

— *Kein sport! Wehrsport!* ("Όχι σπόρο! Στρατιωτική ἔκπαλδευση!).

Θὰ πρέπει νὰ τοὺς δεῖτε πῶς βγάζουν κραυγὴς ἡδονῆς δταν ἡ Ράιχερ παρελαύνει χοροπηδώντας μὲ τὸ βῆμα τῆς χήληας.

Μιὰ γενιὰ γέων σήμερα, ἔκπαιδεύεται ἀνοιχτά. Μήν γενιάς υποχρεωτική θητεία, τὸ βρέσκουν πολὺ διασκεδαστικὸν νὰ παιζούν τοὺς στρατιῶτες· βαδίζουν στοὺς δρόμους, μὲ τὸ σακκιδίο στὸν ὄμο· κάνουν ἀκροβολισμοὺς καὶ σέργονται στὸ χῶμα, στὰ πεδία ἀσκήσεων· δίνουν τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμοῦ στοὺς πληθυσμούς τῶν πόλεων γιὰ τὶς ἀεροπορικὲς ἐπιδρομές, χυπώντας παλιοκατασφρόλες...

Παρ' δλ' αὐτά, η ἀνάμνηση τῶν κακουχιῶν τοῦ πολέμου 1914-18 μένει πάντα ζωηρή στὴ μνήμη τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ.

Μπεῖτε μαζὶ μὲ μένα σ' αὐτὸν τὸ χωριάτικο καφενεῖο "Αντρες καὶ γυναικες εἶναι μαζεμένοι γύρω ἀπ' τὸ ραδιόφωνο καὶ περιμένουν σιωπηλά. Στὶς τρεῖς ἡ ὥρα, δ Φύρερ, ἀπ' τὸ βῆμα τοῦ Ράιχσταγκ, Θά μιλήσει στὸν κόσμο. 'Αλλὰ θάλεγε καγείς — τί σου εἶνα: αὐτὸν τὸ ραδιόφωνο! — πῶς ήρθες; Εἶδος μέσα στὸ χάν: γὰ μᾶς κάνει μιὰ ιδιαίτερη κουδεντούλα...

'Ακοῦστε τοὺς γὰ προφητεύει τὸ μέλλον:

— *Kανένας πόλεμος στὴν Εύρωπη δὲ θὰ μποροῦσε πὰ φέρει κάτι καλύτερο σὲ ἀντικατάσταση αὐτοῦ ποὺ ὑπάρχει...* "Αν ἀποτολμηθεῖ καμιὰ μέρα μιὰ τέτοια παραφροσύνη, αὐτὸν θὰ σημάνει τὴν καταστροφὴ τῆς κοινωνικῆς τάξης, ἔνα χάος χωρὶς προηγούμενο..."

'Ακοῦστε τὰ ja... ja... ja..., κοιτάξτε τὰ κουνήματα τῶν κεφαλιῶν τῶν διπλαγῶν σας.

Καὶ τὸ μέντιον μὲ τὰ γουρλωμένα μάτια θριαμβεύει:
μ' αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα:

—*Ἡ Γερμανία εἶναι ἔτοιμη νὰ διαλύσει δλες τὶς στρατιωτικές της δργανώσεις καὶ νὰ καταστρέψει τὰ δπλα ποὺ μένουν, ἀν δλοι οἱ ἄλλοι, χωρὶς ἔξαίρεση, κάνουν τὸ ίδιο... Ἡ Γερμανία δὲ θέλει νὰ ἐπανεξοπλιστεῖ, ἀλλὰ νὰ ἀφοπλιστοῦν τὰ δῆλα κράτη!*

Βέβαια, σκεπτόμουν, δ ἀγθρωπος εἶναι κακόπιστος· εἶναι πολὺ εὐχαριστημένος ποὺ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιεῖ τὸ πρόσχημα ποὺ τοῦ προμήθεψαν γενναιόδωρα οἱ δυτικὲς δυνάμεις: μὲ τὸ γὰ μὴν ἀφοπλίζονται, παρὰ τὶς ὑποχρεώσεις ποὺ ἀνέλαβαν στὶς Βερσαλλίες, ἐπαιξαν καὶ παίζουν πάντοτε τὸ παιχνίδι του.

Τὴ δραδιὰ τοῦ λόγου του, μιὰς ἡλικιωμένη γυναικα μοῦ εἶπε μὲ δάκρυα στὰ μάτια:

—*Ο ἀντρας μου σκοτώθηκε ἔχει κάτω σὲ σᾶς... Ἀκούσατε; Δὲ θέλουμε πόλεμο.*

Ναὶ, ἀλλὰ δὲς προσέχουμε μὴν τυχὸν καὶ τούτη ἡ γριὰ σὲ λιγάκι μεταβληθεῖ σὲ μαγόμενη ἐθνικόστρια!

Πρὸς τὸν «έθνικο μπολσεβικισμό»

— Βαδίζουμε διοταχώς στὸν «έθνικο μπολσεβικισμό»... ἀκούσα πολλές φορὲς σ' δλη τῇ διάρκειᾳ τοῦ ταξιδιοῦ μου.

Τὶ εἰγ' αὐτὸ τὸ φροῦτο πάλι; Ἡ ἔκφραση, θὰ μοῦ πεῖτε, εἶναι τόσο ἀδόκιμη δσο κ' ἐπικίνδυνη. Ἀδόκιμη γιατὶ μπολσεβικισμὸς κ' ἐθνικισμὸς (τουλάχιστον μέχρι τῇ μέρα ποὺ τὸ γερμανικὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα έδιλθηκε, κι αὐτό, νὰ κάνει ἐθνικιστικὴ πλειοδοσία) εἶναι θεωρητικὰ ἀσυμβίβαστες ἐννοιες. Ἐπικίνδυνη, γιατὶ ἐκτρέψει περισσότερο τὸ φέρα μιᾶς δυνατῆς ἔνωσης τῶν δυὸ ἀντίθετων ἐννοιῶν.

Οσο ἀδόκιμη δημως κι ἀν εἰναι, ἔχφράζει μιὰ φυχικὴ κατάσταση ποὺ διαρκῶς μεγαλώνει μέσα στὶς μάζες. Ἄς πάμε μέσα σὲ ταπειγὲς κατοικίες νὰ τὸ δοῦμε καθηρά.

Είχα γνωρίσει τὸ γιὸ αὐτοῦ τοῦ ἐργάτη ξυλουργοῦ τοῦ Μόλαρπιτ, στὸ δρόμο, δταν περιπλανιόταν κι αὐτὸς μὲ τὶς δμάδες τῶν ἀνέργων. Είταν ἔνας νεαρὸς «κόκκινος» ποὺ τὰ μάτια του ἔλαμπαν δταν τοῦ μιλοῦσες γιὰ τὸν Ταίλμαν, τὸν Τέντυ. Δὲ ἔρω γιατὶ, ἀλλὰ φανταζόμουνα πώς κι δ πατέρας θάταν κομμουνιστής. Κ' η τραχιὰ προλεταριακὴ του γλώσσα, τὰ ἐπαγαστατικά του ἐπιχειρήματα, γιὰ μιὰ στιγμὴ μοῦ δημιουργοῦν αὐταπάτες:

— Κοιτάξτε, ἐμᾶς τοὺς ἐργαζόμενους, μᾶς πρόδωσαν τὰ δυὸ ἐργατικὰ κόμματα... Ἐπρεπε νὰ κάγουν τὴν ἐνότητα δράσης... Δὲν θέλησαν...

Κ' υστερα, τὸ ὑποπτὸ ἐπιχείρημα:

— Τώρα, πρέπει νὰ σωθοῦμε μοναχοὶ μας...

— Ήλοιοι μονάχοι μας;

— Ο γερμανικὸς λαός! Ἀρκετὲς ταπειγώσεις δεχτήκαμε, ἀρκετὰ μᾶς μεταχειρίστηκαν σὰν σκλάδους. Φτάνουν πιάτοι φόροι: γιὰ νὰ πληρώνουμε πολεμικὲς ἀποζημιώσεις!

Κ: δταν τοῦ λέω δτι ἔξω ἀπ' τὸν ἐπανάστατον διεθνισμό, δὲν ὑπάρχει αντηρία:

— Ναι... ναι... ή Διεθνής είναι: πολὺ ὥραιο πράγμα... Κάποτε εἶχαμε στελλεῖ ἑκατομμύρια χρυσὰ μάρκα στους ἄγγελους ἀνθρώπωνος ποὺ ἀπεργούσαν... Ἀλλά, σ' ἀντάλλαγμα, τὶ κάναν αὐτοὶ γιὰ μᾶς;

Κι ἀροῦ καθάρισε τὴν πίπα του:

— Τὴν ἐπανάστασή μας πρέπει νὰ τὴν κάνουμε μονάχο: μᾶς... Μέχρι νὰ γίνει η Διεθνής, πρέπει νὰ σκεφτοῦμε τὸ παρόν... Πρῶτα-πρῶτα ν' ἀπελευθερωθοῦμε ἀπ' τὸ *Diktat* τῶν Βερσαλλιῶν, ν' ἀπελευθερώσουμε τοὺς καταπιεσμένους συντρόφους μας τῆς Σιλεσίας, τοῦ Σάρ, τῆς Αὐστρίας, τοῦ *Sudetenland** τοῦ Μέμελ καὶ τοῦ Ντάντσιγκ... Νὰ χτίσουμε ένα γερμανικὸν κράτος τῶν ἐργαζομένων!

Κ' είναι χιλιάδες αὐτοὶ ποὺ, σὰν αὐτόν, ἀνακατώνουν τὶς συγκεχυμένες σοσιαλιστικές τους ἀπαιτήσεις μ' ἔνα φαγατικὸν αἰσθῆμα ἐθνικῆς ταπειγωσης.

Καὶ πιὸ πολὺ ἀκόμα οἱ νέοι. "Ἄς κουνεντιάσουμε στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου μ' αὐτὸν τὸν δδοιπόρο ποὺ πάει: νὰ συναγτήσει τὸ «στρατόπεδο ἐθελοντικῆς ἐργασίας» του μὲ τὸ σάκκο στὴν πλάτη. Μὲ γευριάζει τόσο πολὺ δταν μοῦ ἐξυμεῖ τὶς ἀρετὲς τῆς συνεδητῆς πειθαρχίας καὶ τῆς δουλειᾶς μὲ μειω-

* Σουδητία (σ.τ.μ.).

μένα μεροκάμιατα, πού μὲ μεγάλη προσπάθεια καταφέρνω νὰ μή τὸν ξαπλώσω χάμια μὲ καμιὰ γροθιά.

Ξαφνικὰ διμώς, σὰ νὰ τὸν σπρώχνει κάτι, ρίχνει τὴ μάσκα του καὶ μοῦ ξεφουρνίζει τὸ μυστικό του:

— Ξέρεις... είλιμουνα ἀπὸ χρόνια ἐθνικοσσαλιστής... 'Απ' αὐτοὺς πού, στά 1928, χτυπούσαν μὲ πεῖσμα τοὺς ρηγανούς αὐτονομιστές... Σήμερα διμώς ἔψυγα ἀπ' τὸ Κόμμα...

— Γιατί;

— Γιατί δὲν είμαι ίχανοποιημένος... Δὲν είναι πιὰ κόμμα ἐπαναστατικό, είναι σταῦλος. Ἐγὼ θέλω τὸ γενήσιο σοσιαλισμό... Δεκατέσσερα δλόχηρα χρόνια, τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κόμμα είχε τὴ δυνατότητα νὰ τὸν οἰκοδομήσει. Τί έκανε; Δὲν είμαι κομμουνιστής, γιατί είμαι πρὶν ἀπ' δλα γερμανός καὶ δὲ θέλω νὰ μὲ μεταχειριστοῦν σὲν ρῶσο μουζίκο. Σέβομαι διμώς τοὺς κομμουνιστές, νιώθω πιὸ κοντά σ' αὐτοὺς παρὰ σ' δλους τοὺς δλλους...

Μοῦ μιλάεις μὲ μίσος γιὰ τοὺς πλούσιους, τοὺς μεγιστάνες τῆς βιομηχανίας, τοὺς μεγαλογασκτήμονες" καὶ λέει, ἀναστενάζοντας:

— "Αν προδώσουν δλοι τὸ σοσιαλισμό, θὰ μείνω χωρὶς κόμμα.

«Ἐθνικομπολεσεβικομός»... Ποιά δλλη λέξη θὰ μποροῦσε νὰ ἔκφράσεις αὐτές τὶς τόσο ἀπελπισμένα ἀμφιταλαντευόμενες ἐπιθυμίες;

"Ας προχωρήσουμε ἀκόμη βαθύτερα. "Ας ξεχάσουμε ποιοί είμαστε. "Ας χωθοῦμε ἀνάμεσα στοὺς φαιοχίτωνες. "Ας προσπαθήσουμε νὰ διαχρίνουμε τὶς σκέψεις ποὺ κρύβονται πίσω ἀπ' τὰ Χάλι Χίτλερ!

Είναι Σαβδατόβραδος" σὲ μιὰ αἴθουσα χορευτικής λέσχης, σ' ἓνα προλεταριακὸ προάστειο τῆς Λειψίας, είναι μαζεμένοι ἀντρες καὶ γυναῖκες, γυμνένοι μικροστικά, δπως δ-

λος οι γερμανοί έργαζόμενοι. 'Υπάρχουν καὶ πολλοὶ S.A. καὶ τῆς χιτλερικής νεολαΐας, ἀλλὰ χωρὶς ὑπεροπτικότητα καὶ ἀγριάδα: πηγαινέλα πολύ, βροντερά χάχανα: δὲ λαός.

'Η δρχήστρα, μὲ στολή, παῖςει καλὴ κλασικὴ μουσική: Βάγχυνερ, Βέρντι.

Καί, στὸ διάλειμμα, ἔνας ρήτορας ἀνεβαίνει στὸ βῆμα καὶ κοιτάζει τὸ προσεχτικὸ καὶ ὑπάκουο πλήθος. Θέμα: 'Η Ἐπανάστασή μας.

— 'Η ἐπανάστασή μας, *Volksgenossen* (σύντροφοι τοῦ λαοῦ) εἶναι: ἀκόμα στὶς ἀρχές της. 'Ακόμα δὲν πετύχαμε κανέναν ἀπ' τοὺς στόχους μας. Μιλᾶνε γιὰ ἑθνικὴ κυβέρνηση, γιὰ ἑθνικὸ ἔνπνυτρια... Τί σημαίνουν αὐτά; 'Εκείνο ποὺ ἔχει: σημασία, εἶναι τὸ σοσιαλιστικὸ τμῆμα τοῦ προγράμματός μας.

"Ἐνα 'Αχ (ἰχνοποίησης) βγαίνει ἀπ' τὸ πλήθος. Νά κάτι ποὺ δὲ καθένας ἔνιωθε καὶ δὲν τολμοῦσε γὰρ τὸ πεῖ. Τὰ πρόσωπα παραχολουθοῦν τώρα μὲ πάθος τὸν ἀνθρώπο ποὺ μιλάει στὸ δνομα δλων τους.

— Τὸ Ράιχ τοῦ Γουλιέλμου τοῦ 2ου εἴταν ἔνα Ράιχ χωρὶς ἰδανικά. Κυριαρχοῦσε σ' αὐτὸ δὲ μπουρζουαζία μὲ τὸν ἀποκρουστικὸ ὄλισμό της καὶ τὴν περιφρόνησή της γιὰ τὸ προλεταριάτῳ. 'Η ἐπανάσταση τοῦ 1918, *Volksgenossen*, δὲν κατάστρεψε τὸ παλιὸ σύστημα. Οἱ σοσιαλιστὲς ἥγετες ἐγκατάλειψαν τὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου γιὰ χάρη τῆς τσέπης τους. Πρόδωσαν τὸ ἔθνος καὶ τὸ λαό. "Οσο γιὰ τὸν κοιμισμούν: αὐτὸ στάθμηκε ἀνίκανος νὰ τοὺς διώξει: ἀπὸ τότε ποὺ δὲ Στάλιν ἀπαργήθηκε τὸ λεγινιστικὸ μπολσεβικισμὸ γιὰ χάρη τοῦ καπιταλιστικοῦ ἀτομικισμοῦ..."

Τρίβω τ' αὐτιά μου. Βρίσκομαι σὲ χιτλερικὴ συγκέντρωση; 'Ο δημαρχῷς δύμας ξέρει τί κάνει, γιατὶ γύρω μου, μ' ἔνα ρυθμὸ ποὺ δλοένα αὐξάνεται, τὸ πλήθος βράζει.

— 'Η μπουρζουαζία, *Volksgenossen*, συνέχισε νὰ μονοπωλεῖ τὸν πατριωτισμὸ καὶ ν' ἀρήγει τὶς μάζες στὸ μαρξισμό, αὐτὸ τὸ ἀηδιαστικὸ κατασκεύασμα... 'Εμεῖς, καταλάβαμε δτὶ ἔπειτε νὰ πάμε στὸ προλεταριάτο, νὰ μποῦμε μέσα

του, καταλάβαιμε δτι γιά νά κατακτήσουμε τή Γερμανία, έπρεπε νά κατακτήσουμε τήν έργατική τάξη. Κι δταν ἀποκαλύψαμε σ' αύτούς τους προλετάριους τήν ίδέα τής Πατρίδας, πάνω σε πολλά πρόσωπα είδαμε δάχρυα εύγνωμοσύνης...

Καὶ τήν ἐμφαντική καὶ ιεραποστολική τούτη γλώσσα, διαδέχεται ξαφνικά δ ἀφορισμὸς κ' ἡ ἀπειλή:

— Δὲν ἔχουμε πιὰ παρὰ ἔνα καὶ μόνο ἔχθρό: τή μπουρζουαζία! Τόσο τὸ χειρότερο γι' αὐτήν ἀν δὲν ύποταχτεῖ, ἀν δὲ θελήσει νά καταλάβει...

Καὶ, παρασυρμένος ἀπ' τήν εὐγλωττία του, ἀφήνει νά τοῦ ξεφύγει:

— "Αλλωστε, μιὰ μέρα, θὰ μᾶς εύγνωμονεῖ ποὺ τής φερθήκαμε ἔτσι...

Τὸ πλήθος διμως δὲν ἀκουσε. Τὸ πλήθος τὸ μόνο ποὺ ἀκουσε εἴταν δτι ἡ ἐπανάσταση ἀρχίζει, δτι δ σοσιαλισμὸς ἀνεβαίγει στὸν δρίζοντα. Κι δταν δ διμιλητής τελειώνει, τὸ πλήθος τραγουδάει μὲ ἄγρια δργή:

"Ω λαὲ δουλευτή, δοκιμάζεις
σκληρὰ τῶν καιρῶν τή μιζέρια
κ' ἡ στρατιὰ τῶν ἀνέργων συνέχεια,
μεγαλώνει μέρα μὲ τή μέρα.
Κ' ἐσύ, φουκαρᾶ, τραγουδᾶς
τήν ίδια παλιὰ μελωδία:
Ἐμεῖς είμαστ' ἡ ἐργατιά,
τὸ «προλεταριάτο».

Γιὰ πείνας μεροκάματα
καθημερινὰ δουλεύεις,
μὰ οἱ Τίτζ, οἱ Βερτάιν καὶ οἱ Κόν
τήν πείνα δὲν τήν ξέρουν.
Κι ἀπ' τὸ μόχθο, τὸν ίδρωτα σου
ποιός πάντα θησαυρίζει;

οἱ πλουτοκράτες μέτοχοι.

*Τὸ προφιταριάτο **.

Σπάσε τὶς ἀλυσίδες σου,

ἔργατη Γερμανέ!

Μόσχα γιὰ νὰ σὲ σώσει δὲν ὑπάρχει,

ἔχασε τοὺς σοσιαλιστές ἀπατεῶνες,

κ' οἱ διὸ ζητᾶν νὰ σὲ σκλαβώσουν στοὺς Ἐβραίους

Εἴτε τοὺς μπόντζ ἀκολουθεῖς, εἴτε τὸ μπολσεβίκο

θὰ μείνεις πάντοτε ραγιάς

στὸ προφιταριάτο!

...Καλὴ βοήθεια σούδωσε

ὡς τώρα ή Διεθνής!

Νά δμως, κοίτα στὸν δρόζοντα πῶς λάμπει

δ ἥλιος τῆς γεομανικῆς ἐλευτεριᾶς...

Ποτὲ δὲν ἄκουσα νὰ τραγουδᾶνε μὲ τέτοια πλοτη. Πουθενὰ δὲν εἶδα, οὔτε ἀκόμα στοὺς Ἀϊσσάους τοῦ Ἰσλάμ, τόσο συνεπαρμένα ὅντα. "Ἐνιωθα σὰ χαμένος μέσα σ' αὐτὴ τὴν δρθια, ἀκίνητη μάζα ποὺ θὰ πέθαινε χωρὶς γὰς σταματήσει τὸ τραγούδι της.

Κιόλας ή φήμη τρέχει δτι τὰ τάγματα ἐφόδου ἀγυπομονοῦν, κάγουν ἐπεισόδια. Σκέφτομαι πώς σὲ λίγο καιρὸ θὰ χρειαστεῖ νὰ ἰκανοποιήσουν αὐτὸ τὸ πλῆθος — η νὰ τὸ μακελέψουν.

* 'Απ' τὴ λέξη profit, κέρδος (σ.τ.μ.).

Αγκυλωτὸς σταυρὸς στὰ συνδικάτα

Τὴν ἄλλη μέρα τῆς Πρωτομαγιᾶς, γιορτής τῆς ἐργασίας, δπου δ Φύρερ ἀπότισε φόρο τιμῆς στὸν «Προλεταριακὸν ἰδεαλισμὸν πονὸν» αὐτὸς καὶ μόνο ἔξασφαλίζει τὴν ζωὴν καὶ τὴν ψπαρξη δλῶν», τὸ καθεστώς κατέλαβε τὰ ἐργατικὰ συνδικάτα.

Αὐτὸς εἶχε γίνει λίγο πριν ἔρθω στὴ Γερμανία. Μὲ συγκίνηση, ξαναείδα τὰ δμορφα κτίρια, μὲ τὴν τολμηρὴ μοντέρνα ἀρχιτεκτονικὴν, ποὺ κοντά τους τὰ δικά μας κτίρια τῶν συνδικάτων ἔμοιαζαν μὲ φτωχοὺς συγγενεῖς. Λίγους μῆνες μετὰ τὸ ταξίδι μου τῆς περασμένης χρονιᾶς, δ φασισμὸς καταβρόχθισε αὐτὴ τὴν τεράστια δργάνωση ποὺ γέμιζε περηφράνεια τοὺς συντρόφους μας. Σήμερα, σημαῖες μὲ ἀγκυλωτὸ σταυρὸ κυματίζουν στὰ παράθυρα καὶ στὴν πρόσοφη, η ἐπιγραφὴ Σπίτι τοῦ Λαοῦ παραχώρησε τὴ θέση στὴν ἐπιγραφή: Σπίτι τῆς Γερμανικῆς Ἐργασίας, γραμμένη πάνω σὲ φαγταχτερὰ πανώ.

Στὶς πόρτες, η ἐργατικὰ συγωνεῖται καὶ διαβάζει σιωπηλὰ τὶς ἀφίσεις καὶ τὶς ἐφημερίδες τῶν γικητῶν. Προσπαθῶ νὰ διαβάσω τὰ βλέμματα καὶ τὸ μόνο ποὺ βλέπω εἶναι μιὰ βουβὴ ἔχπληξη.

Τί εἴταν αὐτὸς ποὺ ἔγινε; Ἐνας φίλος ποὺ ξένησε τὸ δράμα μέρα μὲ τὴ μέρα, μοῦ ἔξηγει — καὶ μεταφέρω ἔδω τὰ λόγια του:

— Κατά δάθος, βλέπεις, αύτό τὸ ἐπιβλητικὸν «όχυρόν» παρουσίαζε πολλὲς ρωγμές... "Ενας κολοσσός μὲ πήλινα σόδια, δπως λέτε. "Οσο διαρκοῦσε ἡ περίοδος τῆς εὐμάρειας, δλα πήγαιναν καλά... Μὲ τὶς συνδρομὲς ἔφτα ἐκατομμυρίων συνδικαλισμένων, χτίστηκαν δλα αὐτὰ τὰ μεγαλόπρεπα — καὶ πολυτελέστατα — οἰκοδομήματα. Πίστεψαν δτι θὰ υπάρχει διαρχὴς εὐημερία· φαντάστηκαν καλόπιστα δτι, μέσα στὰ σπλάχνα τοῦ καθεστώτος, θὰ μποροῦσε νὰ πραγματοποιηθεῖ αὐτὴ ἡ Οἰκογομικὴ Δημοκρατία, που τόσο ἀρεσε στὸ θεωρητικὸν Νάφταλι. "Γετερα ἥρθε ἡ χρίση. Ἐκατομμύρια συνδικαλισμένοι, χωρὶς δουλειὰ τώρα, ἐγκατάλειψαν τὶς δργανώσεις. Χρειάστηκε νὰ μοιραστοῦν στοὺς ἄλλους πολλὰ ἐπιδόματα ἀνεργίας. Τὸ οὐσιαστικὸν δπλο τῶν συνδικάτων. ἡ ἀπεργία, ἔχασε τὴν ἀποτελεσματικότητά του. Κ' ςτερα, ἐμφανίστηκε ὁ φασισμός. Οἱ ἡγέτες μας δὲν μπόρεσαν νὰ κατανοήσουν σωστὰ τὴν κατάσταση, δὲν μπόρεσαν ἀκόμα ν' ἀντιταχθοῦν στὸ Χίτλερ. Ἐνάντια σ' ἔναν ἐπιθετικὸν ἀντίπαλο, δὲν παλεύεις μὲ ὥραίες διακηρύξεις κι ὥραία φηφίσματα. "Ηξερες τὴν ώραία συνδικαλιστικὴ σχολὴ τοῦ Μπερνάου, αὐτὸ τὸ ἀδβαειο τοῦ Τσλέμ;

— Ναι, τὴν ἐπισκέφτηκα πέρισυ κι αισθάνθηκα λίγο ἀσχημα...

— "Ε, λοιπόν, τὸ Μπερνάου ἐνσάρκωνε τὸ συνδικαλισμὸ μὲ δ.τι τοῦ ἔλειπε: θέλω νὰ πῶ ἡ ψυχή, ἡ θέληση πάλης. Συχνὰ οἱ δργανισμοὶ μας δὲν εἴταν παρὰ ἀπλὲς συντεχνιακὲς τράπεζες. Ὁ ἐργάτης ἐρχόταν νὰ πάρει τὸ δφειλόμενο, δπως στὸ "Ιδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλισεων, δπως στὸ ταμείο ἀνεργίας. Οὔτε ἴχνος ἀπὸ ἐπιναστατικὰ ίδαινικά: βασίλευε ἔνα γραφειοκρατικὸ πνεῦμα... Κοίτα, δὲ θέλω νὰ μειώσω τὴ δουλειὰ ποὺ ἔκαναν στὸ παρελθόν τὰ ἐργατικὰ συγδικάτα. Ξέρω πολὺ καλὰ τὶ ἔκαναν γιὰ τὴ χειραφέτηση καὶ τὴ μόρφωση τοῦ προλεταριάτου μας..."

— Κατάφεραν νὰ δργανώσουν τὴ μάζα, πράγμα καθόλου ἀμελητέο!

— Ναι, χάνοντας διμας τὸ Λαϊκό τους χαρακτήρα... Ή

A.D.G.B. (ή γερμανική Γ.Σ.Ε.) κατάντησε στὸ τέλος ἔνα γρανάζι τοῦ χρατικοῦ τροχοῦ... Ο κορπορατισμὸς κι ὁ συγδικαλισμὸς συνεργασίας δόθηγοντε κατευθεῖαν στὸ φασισμό. Ἀπὸ τὰ συνθῆματα δπως «γενικὸ συμφέρον», «διευθυνόμενη οἰκονομία», μέχρι τὴ χιτλερικὴ φρασεολογία, τὸ δῆμα εἶται πολὺ μικρό. Ἀκόμα, οἱ κομμουνιστὲς ἔχουν κι αὐτοὶ ἔνα τμῆμα τῆς εύθυνης μὲ τὸ σύνθημά τους: «Ἐγκαταλείψτε τὰ ρεφορμιστικὰ συγδικάτα!». Ἄς ἔρθουμε στοὺς τελευταίους μῆνες: μὲ τὸ πρόσχημα δτὶ πρέπει νὰ σωθεῖ δ, τι εἶναι δυνατό, συνθηκολογούσαν διαρκῶς μὲ τὸν ἔχθρό· γλύστρησαν σὲ μιὰ συνεχὴ κι ἀνελέητη πτώση· οἱ ἐργάτες, ἀποκοιμισμένοι ἀπ' αὐτὴ τὴν τακτική, δὲν μπόρεσαν νὰ δοῦν τὴν ἀποφασιστικὴ στιγμή...

Ἄρχεσε νὰ στείλουν, ἔνα πρώι, στὰ Σπίτια τοῦ Λαοῦ, μερικοὺς νεαροὺς φαιοχίτωνες, δπλισμένους μὲ ρόπαλα, κ' οἱ θυρωροὶ χώθηκαν — δπως καὶ στὴ Λειψία — κάτω ἀπ' τὰ κρεβάτια τους. Σήκωσαν στὴν ταράτσα μιὰ τεράστια σημαία μὲ ἀγκυλωτὸ σταυρὸ καὶ τὸ θαυμάσιο μέγαρο τῆς A.D.G.B. ἔγινε τὸ γενικὸ ἐπιτελεῖο τοῦ Δρα Λέυ καὶ τοῦ λεγόμενου «Μετώπου Ἐργασίας» του. «Ἡ παροχὴ τῶν ἐπιδομάτων συνεχίζεται», διακήρυξε δ φασισμὸς καὶ δ διοικητικὸς μηχανισμὸς συνέχισε νὰ λειτουργεῖ δπως πρῶτα... Ἔτσι, τὰ συδικάτα ἔγιναν *gleichgeschaltet*, δπως εἶπαν, δηλαδὴ «συγχρονισμένα».

Ο συνομιλητὴς μου μοῦ δείχνει μιὰ ἀπ' τὶς ἀναρίθμητες μπροσοῦρες ποὺ τύπωσαν διαστικὰ οἱ ναζιστὲς κι δπου, ἀφοῦ ἔχακαθάρισαν τοὺς λογαριασμοὺς τῶν συγδικάτων, ἔσπανε σ' ἔνα κύμα κατηγοριῶν ἐνάντια στοὺς μπόντζ:

— Τὰ 50% ἀπ' δσα γράφονται ἐδῶ μέσα εἶναι φέματα... Τὸ δυστύχημα εἶναι δτὶ μούλωξαν ἀπέναντι σὲ μερικὲς κατηγορίες. Δὲν ὑπῆρχε τόση «φαυλότητα», δσο θέλουν νὰ δείξουν αὐτοὶ· ὑπῆρχε δμως μιὰ τάση πρὸς τὴν καλοζωία... Ὅσο γιὰ τοὺς νέους ἡγέτες, σὲ διαβεβαιώνω δτὶ δὲν εἶναι οἱ κατάλληλοι γιὰ νὰ δώσουν μαθήματα ἀσκητισμοῦ!

Συνεχίζοντας τὴν ἔρευνά μου ἐπισκέφτηκα ἕνα συνδικαλιστή ποὺ εἶχα γνωρίσει πέρισσο.

Καθώς ή εἰσοδος στὰ Σπίτια τοῦ Λαοῦ ἀπαγορεύεται αὐστηρά στοὺς βέβηλους, πρέπει νὰ περιμένω ἀπέξω. Τεράστιες καὶ πολὺ λίγο προλεταριακὲς λιμουζίνες, μὲ τὸν ἀγκυλωτὸν σταυρὸν μπροστά, σταματῶνται ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα. Ἀπὸ μέσω διγαλούνου «χομισσάριοι»: φαιστοὶ χιτῶνες, μπόττες, λουρίδες, ἐνῶ οἱ σκοποὶ χτυπῶνται τὰ τακούνια καὶ στέκουν ἀγάλματα σὲ στάση προσοχῆς.

Τέλος δὲ φίλος μου ἐμφανίζεται, δείχνει τὴν ἀδειὰ ἔξδου του στοὺς S.A. — γιατὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ δηγεῖ ἀπὸ τὸ μέγαρο χωρὶς ἀδειὰ — καὶ μοῦ γελάει θλιψμένα:

— Νάμαστε λοιπὸν καθὼς βλέπεις...

— Καλά, σὲ κρατῶνται ἀκόμα ἑσένα ἔδω;

— Μπά, μ' ἔχουν ἀπολύτει ἀπ' τὴν 1η Σεπτέμβρη...

Οι πονηροί, λένε, δὲ: πάντοτε λέγαμε, πῶς θὰ γυρίσουμε στὴ θέση μας σὰν ἀπλοὶ ἔργατες κι ὅτι θ' ἀναγεώσουν τὰ στελέχη παίργοντας ἀπ' τὴ «βάση». Μᾶς κρατῶνται ἀκόμα γιὰ μερικοὺς μῆνες γιὰ νὰ τοὺς ἐνημερώσουμε σχετικὰ μὲ τὴ δουλειά. Δὲν εἶναι καθόλου ἀστεῖο! Εἴμαστε σὰν κρατούμενοι. Μέσ' στὸ γραφεῖο μου ἔχω συνέχεια ἐνοπλοὺς φρουρούς· ἀπ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ μὲ κατασκοπεύουν κ' οἱ «χομισσάριοι» δὲν κάνουν ἄλλη δουλειὰ ἀπ' τὸ νὰ μαζεύουν συκοφαντικὲς ἀγαφορές...

— Κι αὐτοὶ οἱ περίφημοι «χομισσάριοι» ἀπὸ ποὺ διγαλούνουν;

— Σχεδὸν ἀπὸ παντοῦ... Πολλοὶ ἀπὸ δαύτους εἶναι *Akademiker*, διανοούμενοι, δικηγόροι, ποὺ δὲν ἔχουν ιδέα ἀπ' τὰ προβλήματα τῆς δουλειᾶς. Παλιοὶ γραμματεῖς τῶν κίτρινων ἢ τῶν Χριστιανικῶν συγδικάτων... Παλιοὶ δικοὶ μας ποὺ αὐτομόλησαν, δπως δὲν γνωρίζω, ποὺ κάποτε εἶται γραμματέας τῆς Ὁμοσπονδίας τῶν οἰκοδόμων... Κι ἄλλοι ποὺ αὐτομόλησαν πιὸ πρόσφατα... Γιατὶ κ' ἔμεις εἶχαμε τοὺς ἐκκλαπτόμενους φασίστες μας...

Δὲν μπορῶ νὰ μὴ θυμηθῶ αὐτὸν τὸν *Herr Doktor*, ποὺ

είχα έπισκεφτεί τήν περασμένη χρονιά στήν A.D.G.B. καὶ ποὺ σήμερα διαχηρύσσει δτι ἡ ἔθνική κυβέρνηση «είναι ἡ μόνη ποὺ μπορεῖ νὰ ολοδομήσει τὸ σοσιαλισμό».

Είναι δημώς ὥρα νὰ γυρίσει ὁ συνομιλητής μου στὴ δουλειά του. Στενάζει, πιάνοντάς με ἀπ' τὸ μπράτσο:

— Σοῦ είπα ποτὲ πώς, κάποτε, ἐδῶ καὶ χρόνια, εἶμουνα κομμουνιστής; Μὲ διάγραψαν γιὰ «συμβιβαστικὲς τάσεις» ἀπέναντι στὸ ρεφορμισμὸ τοῦ Λάιπαρντ... Σήμερα τελικὰ θλέπω καθαρά... Ἀγ καὶ δὲ συμφωνῶ μὲ τὴν δλέθρια διασπαστικὴ τακτικὴ τῶν «οχκικινῶν συνδικάτων», ἀναγγωρίζω δημώς δτι κ' ἔγώ είχα κάνει λάθος, βαρύτατο λάθος...

Φαίνεται τόσο συγκινημένος, ὥστε δὲ θέλω νὰ γυρίσω τὸ μαχαίρι στὴν πληγή.

— Καὶ τώρα τί θὰ κάνεις; Πῶς θὰ ζήσεις;

Κάνει μιὰ ἀδριστὴ κίνηση, ἀπελπισμένου ἀνθρώπου:

— Πῶς θὰ ζήσω; Εἴμουν ἑργάτης ἀεριόφωτος· ἡ Ἐ-ταιρία Ἀεριόφωτος δὲν μὲ ξαναπαίρνει βέβαια... Ν' ἀνοίξω κανένα μαγαζί, πάλι δὲν μπορῶ: ἔνας πρόσφατος νόμος, ποὺ κατευθύνεται ἐνάντιά μας, ἀπαγορεύει τὴν ἔκδοση καινούριων ἀδειῶν... Μοῦ μέγουνε τὰ «μεγάλα δημόσια ἔργα», τὰ καταγαγκαστικὰ ἔργα, δηλαδή!

Μόλις πέρασε ἡ πρώτη στιγμὴ ἔκπληξης, ἡ μάζα ἀρχισε νὰ συνέρχεται. Παρόλο ποὺ ἡ ἔξακολούθηση τῆς παροχῆς τῶν ἐπιδομάτων ἔφτασε γιὰ νὰ ἡσυχάσουν πολλοὶ!, ἀλλοὶ δημώς ἀντιδροῦν καὶ ζητᾶνε σεναριό τῆς συνδικαλιστικῆς ἐλευθερίας: δὲν ἔχουν καμιὰ δρεξῆ νὰ βάλουν λουκέτο στὴ γλώσσα τους καὶ ν' ἀκοῦνε σὲ στάση προσοχῆς τοὺς λόγους τοῦ Φύρερ· ζητᾶνε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξουν τοὺς ἡγέτες τους.

Στὴ Λειψία, σὲ μιὰ συγκέντρωση τῆς Κεντρικῆς Ὁμοσπονδίας τῶν ὑπαλλήλων, ἔνας σοσιαλιστής ζητάει θαρρα-

λέα τὸ λόγο, λέει τὶς παρατηρήσεις του καὶ μάζεύει ζωηρὰ χειροχροτήματα. Στὸ πλ καὶ φί, ἡ συγέλευση διακόπτεται.

Στὸ Κίελο, οἱ ἔργατες ἀπεργοῦν σ' ἔνδειξη διαμαρτυρίας γιὰ τὴν καθαιρεση τῶν ἔργοστασιακῶν ἐκπροσώπων τους. Στὸ Ἀμβούργο, οἱ ναζιστὲς ἥγετες καταγγέλλουν τὸν «φαυλοχράτες ἔργατοπατέρες»: πολὺ ώραῖα! ἀπαντᾶνε οἱ παρευρισκόμενοι, δις δρίσουμε μιὰ ἐπιτροπὴ ἐλέγχου· καὶ τότε, οἱ ναζί διαλύουν τὴ συγέλευση.

Ἐτοι, ἔρχοσαν γὰρ φοβοῦνται. Ή πεποίθησῃ τους σπάει, τὰ χάνουν μπροστὰ στὶς ἀπαιτητικὲς αὐτὲς μάζες. Κι ἀντὶ γὰρ συγκρουστοῦν μαζί τους, προτιμᾶνε γὰρ κόψουν κάθε ἐπαφῇ.

Στὴ βιβλιοθήκη ἐνὸς Σπιτιοῦ τοῦ Λαοῦ, ἔνας S.A. μπαίνει μὲ δρμῆ καὶ κραυγάζει ἔνα τρομερὸ Χάιλ Χίτλερ! Πολλοὶ ἔργαζόμενοι μέσα διαβάζουν. Κανεὶς δὲν ἀπαντᾷ, κανεὶς δὲν κουνιέται.

Σασισμένο γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀπὸ ἐκπληξη καὶ δργή, τὸ χαμίνι κάγει μεταβολὴ καὶ φεύγει χωρὶς γὰρ ζητήσει ρέστα.

Στὴν κατάκτηση τοῦ προλεταριάτου

Οἱ προσπάθειές τους δημως γιὰ νὰ κερδίσουν τοὺς ἐργαζόμενους, συνεχίζονται ἀμείωτες. Κανεὶς δὲν ἀκούγεται τόσο δσο δ Δρας Λένι. Λεβύ, λένε οἱ κακὲς γλῶσσες. Κ' εἶγι τιγεγούδες δτι αὐτὸς δ λυσσασμένος ρατσιστής παρουσιάζει τὸ χαρακτηριστικότερο τύπο σημίτη. 'Ο τύπος αὐτὸς ἔχει παρελθόν: μεγάλη μπεκροκανάτα, εἶχε πετάξει μὲ ἀρκετὴ λεπτότητα μιὰ ἀδειανή μπουκάλα τσέρρυ, στὸ κεφάλι τοῦ Βέλε, σοσιαλδημοκράτη ἡγέτη, σὲ μιὰ μπυραρία τῆς Κολωνίας.

— Κ' ἔγώ, βεβαιώνει σὲ μιὰ διακήρυξη του πρὸς τοὺς ἐργάτες, είμαι ἓνα φτωχὸ διγροτόπαιδο καὶ ξέρω τὸ θὰ πεῖ φτώχια. Δούλεψα ἐφτὰ χρόνια σὲ μιὰ ἀπ' τὶς μεγαλύτερες ἐπιχειρήσεις τῆς Γερμανίας καὶ ξέρω τὸ θὰ πεῖ ἐκμετάλλευση ἀπ' τὸ ἀνώνυμο χρηματιστικὸ κεφάλαιο...

Πραγματικά, δταν δ κύριος Λένι ἀποφάσισε νὰ φύγει ἀπ' τὸ «I. G. Farben», τὸ περίφημο τράστ χρωματουργίας, τοῦ δόθηκε, σὲ μασούρια, μιὰ ἀποζημίωση δέκα χιλιάδων χρυσῶν μάρκων.

Γιὰ νὰ γίνει λοιπόν, ἀργὰ ἀλλὰ σταθερά, ἀγαπητὸς στὶς μάζες, δ ἀρχηγὸς τοῦ Μέτωπου Ἐργασίας κυκλοφορεῖ σὲ περισσότερα ἀπὸ τέσσερα ἑκατομμύρια ἀντίτυπα μιὰ πολὺ φροντισμένη εικονογραφημένη ἐφημερίδα: Τὴν *Arbeiterzeitung*, Πλάι σὲ διαφημιστικὰ στιγμιότυπα τοῦ Χίτλερ καὶ σὲ περισπούδαστα ἀποφθέγματα δρως: Τέλος στὴν πάλη τῶν τά-

ξεων και στις κοινωνικες προληφεις, η : Τιμη στη δουλεια, έκπτοξει τα πυροτεχνήματα της γοητειας του:

— 'Αγαπητοι μου σύντροφοι τοῦ λαοῦ, ἀρχίζει ή σειρήνα αὐτή, θὰ μου πεῖτε (μεταφράζω κατά λέξη): Μὰ τι δλλο θέλετε; Δὲν ἔχετε τὴν ἀπόλυτην ἔξουσιαν; Καὶ βέβαια ἔχουμε τὴν ἔξουσιαν, μὰ δὲν ἔχουμε ἀκόμα δλόκληρο τὸ λαὸν μαζί μας. 'Εσένα, ἐργαζόμενε, δὲν σὲ ἔχουμε ἀκόμα ἐκυτὸν τὰ ἔκατον. Κι ἀκριβῶς, σὲ θέλουμε· δὲν θὰ ἡσυχάσουμε ἀν δὲν ἔρθεις, συνειδητὰ καὶ καλόπιστα, μαζί μας...

Καὶ καθώς, στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ καναπέ, δ τίμιος προλετάριος μένει διστακτικός, τὸν ἀγκαλιάζει ἀπ' τὸ λαιμό:

— Βέβαια, ξέρουμε πῶς στὸ βάθος τῆς καρδιᾶς σου μένεις ἀκόμα ἔνας συνδικαλισμένος μαρξιστής κι δι τὸ διαβάσεις αὐτὸν τὸ φύλλο τῆς Arbeiterzeitung μὲ ἀνάμικτα αἰσθήματα... Μιὰ τόσο βίαιη ἀλλαγὴ σὲ ἔξεπληξε βέβαια. 'Ισως είσαι πεπεισμένος δι της κατοχῆς τῶν συνδικαλιστικῶν γραφείων καὶ τῶν δμοσπονδιῶν είταν ἔνα χτύπημα ἐνάντια στὰ δικαιώματα τῶν ἐργαζομένων. Μεγαλύτερο φέμα δὲν υπάρχει!

Μὲ μητρικὴ στοργὴ, η πλανεύτρα ἔξηγει δι τὸ ἀπλὰ καὶ μόνο θέλησε νὰ σώσει τὸ συνδικαλισμένο φίλο του ἀπ' τὰ νύχια τῶν κακῶν μπόντες, δι τὸ σύστημα τῆς δργάνωσης θ' ἀπλοποιηθεῖ καὶ θὰ γίνει οίκονομία στὰ λεφτά τοῦ λαοῦ. Καὶ, καθώς δ προλετάριος πάει νὰ τοῦ ξεφύγει:

— Δὲν σοῦ ζητάμε νὰ γίνεις ἀπὸ σήμερα ἔθνικοσοσιαλιστής... Γιὰ νὰ μᾶς καταλάβεις καλά, χρειάζεται καιρός... Μιὰ μέρα δμως, θὰ ἀναγνωρίσεις τίμια, εἶμαστε στογουροὶ γι' αὐτό, δι τι, δταν διώξαμε τοὺς ἐργατοπατέρες σου, είταν «παρὰ πέντε». Σέρουμε δι μὰ μέρα θὰ μᾶς ἀποδεχτεῖς: Γιατὶ θ' ἀποχιήσουμε ὥπωσδήποτε τὴν ἐμπιστοσύνη σου.

'Αναμφίβολα, η πονηρὴ αὐτὴ γλώσσα ἐπηρεάζει μερικά

ἀδύνατα μυαλά. Τὸ προλεταριακὸ αἰσθητήριο δῆμως δὲν ἀφῆ-
νεται γὰρ ἔξαπατηθεῖ τόσο εὔχολα.

Κι δταγ τὴ γοητεία τοῦ Δρα Λέυ δὲν φέργει ἀποτέλε-
σμα, ἔρχεται σ' ἐπικουρία δ ἵδιος δ Ἀδόλφος Χίτλερ, προσω-
πικά.

— 'Ο Φύρερ, ἔξηγοῦν στοὺς ἀναγνῶστες τῆς *Arbeiter-
tum*, ἔμαθε νὰ ἐκτιμάει στὰ χρόνια τῆς πάλης του γιὰ τὴν
ἔξουσία τὴν πίστη τοῦ ἀπλοῦ ἀνθρώπου πού, πίσω ἀπ'
τ' ἀλέτρῳ του ή σκυμμένος στὸ ἀμόνι του, κάνει σιωπηλὰ
τὸ καθῆκον του σὰν ἀνώρυμος σκαπανέας τῆς ἐργασίας ...
Γιὰ πέντε χρόνια, στὴ Βιέννη, σὰν οἰκοδόμος καὶ ταιμεν-
τάς, ύστερα, σὰν ἄγνωστος στρατιώτης, τέσσερα χρόνια
συνέχεια, στὸ μέτωπο τοῦ μεγάλου πολέμου, έζησε μαζὶ
μὲ τοὺς ἐργαζόμενους, δούλεψε καὶ πολέμησε μαζὶ τους...

Κι δ καινούριος Μεσσίας αὐτοπροτείνεται δ ἵδιος σὰν
Ἐνας τίμιος «μεσολαβητὴς» ἀνάμεσα στὸ Κεφάλαιο καὶ τὴν
Ἐργασία:

— Πιστεύω, βεβαιώνει, δτι η μοίρα μὲ προδρισε γι'
αὐτὸ τὸ ρόλο. Είμαι προσωπικὰ ἀνιδιοτελής. Δὲν ἔξαρ-
τῶμαι οὔτε ἀπ' τὸ Κράτος, οὔτε ἀπὸ δημόσιο λειτούρ-
γημα, οὔτε ἀπ' τὴν οἰκονομία, οὔτε ἀπ' τὴ βιομηχανία,
οὔτε ἀπὸ κανένα συνδικάτο. Είμαι ἔνας ἀνεξάρτητος ἀν-
θρωπος... 'Η μεγαλύτερή μου περηφάνεια θὰ είναι νὰ μπο-
ρέσω νὰ πῶ στὸ τέλος τῆς ζωῆς μου: ἔφερα τοὺς γερμα-
νοὺς ἐργάτες πίσω στὸ Γερμανικὸ Ράιχ!

Στις 16 Μάη, δ Δρ Λέυ «ἐν δύματι τῆς ἐργασίας», ὑπό-
γραψε μὰ ἀνακωχὴ μὲ τὸ συνεταίρο του Βάγκενερ, «ἐν δύ-
ματι τοῦ Κεφαλαίου». Τέθηκε σὲ Ισχὺ μὰ οἰκογονικὴ ἀνα-
κωχὴ δυὸ μηνῶν, ποὺ στὴ διάρκειά της οἱ μισθοὶ θὰ δια-

τηρηθούν στὸ ἵδιο ἐπίπεδο καὶ οἱ ἀπεργίες θὲν ἀπαγορευτοῦν αὐστηρά. Καὶ καθώς δὲ «τίμιος μεσολαβητής» δὲν μπορεῖ νὰ δρίσκεται παντοῦ, ἀλλοι «ὑποχομισσάριοι τῆς ἔργασίας» θὲν τὸν ἀντιπροσωπεύουν σὲ κάθε μεγάλη περιοχή, θὲν ἀποφασίζουν ἀνέκκλητα γιὰ τὶς μεγάλες κοινωνικές ἀντιδικίες, θὲν κανονίζουν τὰ μεροκάματα καὶ θὲν καθορίζουν τὶς συμβάσεις.

— Θὰ σοῦ δώσουμε καλοὺς μισθούς, στὸ βαθμὸ ποὺ ή τωρινὴ καταστροφικὴ κατάσταση τῆς γερμανικῆς οἰκονομίας θὰ τὸ ἐπιτρέψει... δμολογεῖ τελικὰ ἡ *Arbeitertum*.

Κι ἀν δὲ ἔργαζόμενος δὲν κατάλαβε καλά:

— 'Ο *Xίτλερ* ἀπαιτεῖ ὑπακοή...

Στὶς γραμμὲς δημώς τῶν φαιοχιτώνων ἐπιχρατεῖ ἀγυπομονησία· οἱ παῖχτες παρασύρθηκαν ἀπ' τὸ ἵδιο τους τὸ παιχνίδι. Γιὰ νὰ φαγοῦν τὸ ἵδιο «ἔπαναστάτες» μὲ τοὺς κομμουνιστές, ἔφτιαξαν, στοὺς τόπους δουλειᾶς, «ἔθνικοσοσιαλιστικοὺς ἔργοστασιακοὺς πυρήνες» (N.S.B.O.), ἀγαγγώρισαν πανηγυρικὰ τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας, σκόρπισαν σωροὺς δημαγγικές μπροσούρες ἐνάντια στὴν «ἔγωιστικὴ» μεγαλοεργοδοσίᾳ. Καὶ μιὰ καὶ τώρα δὲ λαὸς γίκησε, οἱ ἀγαθοὶ προλετάριοι τῶν πυρήνων θάθελαν νὰ δοῦν τὴν «Ἐπαγάσταση» νὰ φτάνει μέχρι τὴν καρδιὰ τῆς φάμπρικας.

Ἐπειτα, τὸν πρῶτο καιρό, ὑπῆρξαν διακυμάνσεις: δὲν ἤξερε ἀκόμα δὲ κόσμος τί θὰ γίνει μὲ τὰ συνδικάτα καὶ πολλοὶ ἔδλεπαν στοὺς N.S.B.O. ἔγαν καιγούριο σωματειακὸ σχηματισμό. Ἔτσι, πολλοὶ σοσιαλιστές καὶ κομμουνιστές ἔργαζόμενοι μπήκαν, μὲ τὴ δίλα η κι ἀπὸ μόνοι τους, στοὺς πυρήνες. Ὁλος αὐτὸς δὲ κόσμος σήμερα ἀναβράζει. Καὶ ἔτσι γίγονται συνέχεια ἐπεισόδια. Ἀλλοῦ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ πυρήνα χτυπάνε γροθιές στὸ γραφεῖο τοῦ ἀρεγτικοῦ καὶ ζητῶνται τὸν ἔλεγχο τῆς ἐπαχειρησης· ἀλλοῦ ἀπαιτοῦν μείωση τῶν παχυλῶν κερδῶν καὶ περιορισμὸ τοῦ ἀγώτερου προσω-

πικού. "Άλλοι φωνάζουν πώς δι Γκαίμπελς ύποσχέθηκε δτι, μὲ τὴν κατάληψη τῆς ἔξουσίας, θ' ἀκυρώσει τὰ νομοδιατάγματα τοῦ Μπρούνιγκ ποὺ καθήλωναν τὰ μεροκάματα... Οἱ ἀνταρσίες αὐτὲς δμως καταπνίγονται ἀνελέητα, οἱ «ταραχοποιοί» διώχνονται αλωτοστόδον ἀπ' τὰ ἐργοστάσια καὶ στὴ θέση τους μπαίνουν ἀνθρωποι σίγουροι. Σὲ λίγο, λένε οἱ N.S.B.O. θ' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ καμὶά ἑκατοστὴ χιλιάδες ἀνεπιθύμητους καὶ θὰ ξαναπάρουν τὸν πολιτικο-κομματικὸ τους χαρακτήρα.

Τὸ ρεῦμα δμως εἶναι τόσο δρμητικὸ ὥστε πρέπει νὰ δροῦν ἔνα ἀντέρεισμα. Κ' ἔτσι, ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό, «κακοί» ἐργοδότες, ποὺ ἀπολύουν τὸ προσωπικὸ ἢ ποὺ δὲ δίνουν τὰ καθορισμένα μεροκάματα, συλλαμβάνονται: γιὰ «οἰκονομικὸ σαμποτάζ» καὶ μέσα σὲ εἰκοσιτέσσερις ὥρες στέλνονται σὲ στρατόπεδα συγκέντρωσης. Ή ἀνταραχὴ στὸ ἐργοστάσιο κοπάζει γιὰ λίγο καιρό.

"Ομως, πόσο εὔκολο εἶναι νὰ ταράξεις τὴ συνείδηση ἐνὸς νεαροῦ ναῦτη ἐργαζόμενου! Άχοῦστε, γιὰ νὰ τελειώνουμε, τούτη τὴ μικρὴ συζήτηση:

— Τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας δὲν είται ἐφεύρημα τῶν πολιτικῶν, ἀλλὰ τὸ μόνο σας δπλο. Πῶς θὰ ύπερασπίσεις τὸ μισθό σου σήμερα;

— Ο συνομιλητὴς μου στὴν ἀρχὴ εἶναι ἀπόλυτα σίγουρος:

— Τὸ Κράτος θὰ τὸν ύπερασπίσει...

— Ναι, ἀλλὰ οἱ μεγάλοι ἔχουν καὶ πιὸ «μεγάλα δόντια» πάντα θάχουν πάνω στὸ Κράτος μεγαλύτερη ἐπιρροὴ ἀπὸ σένα.

Τὸ ἐπιχείρημα τὸν ἀγγίζει. ΑΙφνιδιάστηκε, ἀνησυχεῖ. Γαντζώνεται ἀπεγγνωσμένα ἀπ' τὴ σανίδα σωτηρίας:

— "Έχω ἐμπιστοσύνη στὸ Χίτλερ...

— Κανεὶς δὲ ζει αἰώνια. Κι δταν δ Χίτλερ πεθάνει;

Μὲ κοιτάζει ἡλίθια. Ξαφνικὰ βρέθηκε πρόσωπο μὲ πρόσωπο μὲ τὸ κενό.

'Η άλλη Γερμανία

"Ισως άργησαμε λιγάκι νὰ ἐπισκεφτοῦμε τοὺς φίλους μας, νὰ ζήσουμε τὴ ζωὴ τῆς ἄλλης Γερμανίας. Κι αὐτὸ γιατὶ μιὰ ἀδυσσός τῇ χωρὶς εἰ ἀπ' τὴν πρώτη, μεγαλύτερη κι ἀπὸ σύνορα καὶ βαθύτερη ἀπ' τὸν ώκεανό. Ἐνοποίησῃ τοῦ λαοῦ! κραυγάζει ὁ φασισμός. Στὴν πραγματικότητα, ποτὲ ἡ χώρα δὲν εἶχε χωριστεῖ σὲ δυὸ τόσο ἀσυμφιλώτα στρατόπεδα.

Νάτην, ἡ ἄλλη αὐτὴ Γερμανία, πάνω στὸ μεγάλο δρόμο, ἀνάμεσα Κολωνία καὶ Ντύσσελντορφ, μιὰ συννεφιασμένη σκοτεινὴ μέρα. Φανταστεῖτε δυὸ μικροὺς ἀγεργοὺς νὰ βαδίζουν πλάι-πλάι, μὲ γυμνὰ πόδια καὶ ξεπατωμένα παπούτσια, τὰ μαλλιά νὰ σκεπάζουν τοὺς ὤμους καὶ, δῶ καὶ κεῖ, μαῦρα μπαλώματα στὸ σακκάκι.

— "Α! Είσαι Γάλλος... δὲν εἶναι δυνατό!

Τὰ μάτια τους λάμπουν. Νά λοιπὸν κ' ἔνας ποὺ μπορεῖς νὰ τοῦ μιλήσεις χωρὶς τὸ φόβο μήνιειναι χαφίές... Κι διαν μαθαίνουν τὶς πεποιθήσεις μου, διάγκουν μὲ χαρά, ἀπὸ κάποια τσέπη, τὸ σῆμα τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος.

— Προσωρινά, νικηθήκαμε... Ὁ δρόμος θάνατος δύσκολος, στὸ τέλος δμως ἀναμφίδολα ἡ γίκη εἶναι δικῆ μας.

Μὲ μιὰ ἀπότομη κίνηση τοποθέτησαν τὸ γυλιὸ στὴ ράχη τους· κ' ὅστερα μ' ἔνα τόνο ἀγριας θέλησης:

— Ξέρεις, μὲ τὰ καταναγκαστικά τους ἔργα, δὲ θὰ μᾶς λυγίσουνε!

Τούς κοιτάζω νὰ παίρνουν πάλι τὸ δρόμο χωρὶς τελειωμό, φτωχὰ συντρίμμια. Φαιοχίτωνες μοτοσυκλετιστές, άγριοι καὶ προκλητικοί, διασταυρώνονται μαζί τους πάνω στὸ δρόμο. Τοῦτοι οἱ μικροὶ δὲ φοράνε ὥραίες στολές δπως οἱ γιαχτές τῆς ἡμέρας. Είναι κουρελήδες, ἀλλὰ παραμένουν ἀντίθετοι.

Λίγο πιὸ πέρα, στὸ Ρούρ, μιὰ ἀλλη βροχερὴ καὶ θλιβερὴ μέρα. Οἱ καμιγάδες ποὺ δὲν καπύζουν, τὰ σκοτεινὰ σθησμένα καμίνια καὶ τὸ γκρίζο χρῶμα τῶν πεζοδρομίων, δίνουν δλα μαζί ἔναν τόνο θλίψης, μιὰ αἰσθηση κενοῦ. Μπαίνω σ' ἔνα «μπιστρό» χωριάτικο, νὰ φάω τίποτα.

Μιὰ παρέα νεαροὶ ἐργάτες, μὲ μπλὲ κασκέτα κατσούφηδες καὶ σκυφτοί, σιγοκουβεντιάζουν χαμηλόφωνα μεταξύ τους. "Ἐνας τους ἔρχεται καὶ κάθεται στὸ τραπέζι μου. Ἄφοι δηλώνω τὴν ἔθνικότητά μου τὸν ρωτάω, ἔτοι γιὰ νὰ πῶ κάτι, ἀν ὑπάρχει ἀκόμα μεγάλη ἀνεργία:

—'Αλιμονο! στεγάζει.

Καὶ, σκύδοντας στ' αὐτὶ μου:

— Καὶ δὲν πρόκειται νὰ καλυτερέψουν τὰ πράγματα μὲ τὴν καινούρια κυβέρνηση!

Αρκεῖ: συνεννοηθήκαμε.

Οἱ ξένοις μπορεῖ νὰ κάνει ν' ἀνοίξουν πολλὲς καρδιὲς στὴν τρομοκρατημένη τούτη Γερμανία. Μόλις μαθαίνουν ποιδς εἶμαι, ἀρχίζουν τὶς ἔκμυστηρεύσεις. "Ἐνας ὑπάλληλος διδιλιοπωλείου, μετὰ ἀπὸ δυὸ δευτερόλεπτα συζήτησε, μοῦ λέει μὲ πάθος τὰ μίστη καὶ τὶς ἐλπίδες του. "Ἐνα γκαρασόνι ἔστιατόριου μοῦ λέει, σχεδὸν φιθυριστά, μόλις βρισκόμαστε μόγοι στὴν πίσω αἴθουσα:

— Είστε γάλλος; Ἐγώ, κύριε, εἶμαι κομμουνιστής!

Καὶ σ' ἔνα ξεγώνα νεότητας, δπου νεαροὶ καζί μοῦ παινεύουν κυνικὰ τὸ μαστίγιο σὰ μέσο προσηλυτισμοῦ, ἔνα φηλό

παληκάρι μὲ πάρνει παράμερα σὰ νὰ θέλει νὰ μὲ παρηγορήσει:

— Μὴ χάνεις τὴν ἐμπιστοσύνη σου... τὴν παγκόσμια Γερμανία, τὴν Γερμανία τοῦ Γκατέ, θὰ τὴν ξαναδοῦμε!

Νά δυμας κ' ἡ πιὸ ἀγνῆ ἀπ' δλες αὐτὲς τὶς εἰκόνες κ' ἡ πιὸ θολὴ κ' εὔθραυστη ἴσως.

“Ολοι οἱ νεαροὶ *Wandervogel* (πλάνητες τῶν δρόμων), ποὺ ἀπόφε συναντήθηκαν στὸν κοιτώνα, ἀνήκουν στὴν ἄλλη Γερμανία. ‘Ολοι τους ἀνεργοὶ καὶ πλανόδιοι μουσικοί. ‘Απ' τὶς κιθάρες τους κρέμονται πολύχρωμες κορδέλλες. Καμιὰ λουρίδα δὲ σφίγγει τὰ ἀνοιχτὰ γαλάζια σακκάκια τους.

Κι ἀφοῦ βεβαιώθηκαν πῶς πόρτες καὶ παράθυρα είνα: κλειστὰ καὶ κανεὶς ἀδιάκριτος δὲν ἀκούει, τραγουδᾶν, μὲ τὴ συνοδεία τῆς κιθάρας, τὶς παλιές προλεταριακὲς μελωδίες: ‘Αδέλφια στὸν ἥλιο, δ λεύτερος δρόμος! μὲ τὰ παλιὰ λόγια, ποὺ τροποποιήθηκαν ἡ ἀπαγορεύτηκαν μετά.

Εὐγενικοὶ μποέμ, ποὺ τίποτα δὲν ἀγαπᾶτε δυσ τὴ λευτεριά, δὲ νιώθετε πιὰ στὸ σπίτι σας ἔδω, στὴ χώρα σας. ‘Οπως μοῦ λέτε κ' ἔσεις οι ίδιοι:

— Θὰ κυνηγήσουν ἀλύπητα τοὺς μουσικοὺς καὶ τοὺς ζητιάνους. Θὰ μᾶς κλείσουν στὰ στρατόπεδα ἐργασίας τους, θὰ μᾶς ὑποδουλώσουν στὴν πειθαρχία τους, θὰ προσπαθήσουν νὰ μᾶς ἀλλάξουν μὲ τὸ χνοῦτο τους...

Κιόλας, στὸν κοιτώνα, μπῆκε δ ἔχθρός, μὲ τὸ ἀπαίσιο τρίξιμο τῆς μπόττας του. Ἀμέσως, κόφατε τὸ τραγούδι. Σιγοκούδεντιάζετε τώρα χαμηλόφωνα. Καὶ στὸ σκοτάδι, ἀνασηκωμένοι πάνω στὸ κρεβάτι τους, οἱ φαιοὶ παληκαράδες σᾶς παραχολουθοῦν.

"Ας χτυπήσουμε μιά φιλική πόρτα. Σιωπή στήν αρχή, υπέρεργα πνιγτά βήματα. Πίσω απ' τὸ γυάλινο μάτι τῆς πόρτας, μᾶς κοιτάζει ἔνα δόλλο ἀνήσυχο μάτι. Πρέπει νὰ προλέβουν, ὅτι εἶναι ὁ ἔχθρός, ν' ἀγάφουν τὸ γκάζι, νὰ κάψουν παράνομα χαρτιά καὶ ἔντυπα.

Μᾶς δέχονται στὸ δημορφό σπίτι τους — ποὺ πολλοὶ γάλλοι ἐργάτες θὰ τὸ ζήλευαν.

"Ο καθηγητής αὐτός, ποὺ τὸν ἔδιωξαν γιατὶ εἶταν σοσιαλιστής, μᾶς ἐμπιστεύεται απ' τὸ κατώφλι κιόλας:

— Ναι! "Έχουμε καλὸ σπίτι!... Παίρνουμε τραχύσια δώδεκα φράγκα ἑπίδομα ἀνεργίας τὸ μῆνα, σὺν 60 φράγκα ἔξοδα κατοικίας... Καὶ τὸ νοίκι εἶναι 360 φράγκα! Μᾶς μένουν δώδεκα φράγκα γιὰ τὰ δυό μας παιδιά καὶ γιὰ μᾶς... Κ' εἶναι ἀδύνατο σήμερα νὰ βρεῖς φτηνότερο σπίτι!

Γιὰ νὰ μὴ γιώθουν τὸ γουργουρητὸ τοῦ στομαχιοῦ τους. Έχουν μειώσει στὸ ἐλάχιστο τὴν ἔνταση τῆς ζωῆς τους: μάκραμα τοῦ ὄπνου τὸ πρωΐ, πολύωρος μεσημεριανὸς ὄπνος μέχρι ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα· καὶ ὅτερα διάβασμα γιὰ πολλὴ ὥρα τῆς ἐφημερίδας, τῆς ήλιθιας, κενῆς καὶ γεμάτης φέματα ἐφημερίδας.

Μὲ τί χαρὰ δημως ζωηρεύουν, δταν ἔρχεται! Ἐνας ἔνος σύντροφος, μὲ φρέσκα νέα απ' ἔξω, απ' τὸν ἐλεύθερο κόσμο! Καὶ θγάζουν γι' αὐτὸν ἀπὸ κάποια τρύπα, απ' τὰ τρίσβαθε τοῦ ὄπνειου, πολύτιμα θυμητάρια: σοσιαλιστικὲς καὶ κομμουνιστικὲς μπροστούρες, κόκκινες σημαιούλες, περιβραχιόνια, όλικδ τῶν Φίλων τῶν Παιδιῶν τῶν Ἐργατῶν. Κάθε τὶ ποὺ γιὰ χάρη του ἔζησαν.

Στὸ ἀντικρυνὸ σπίτι, οἱ ναζί ἐγκατέστησαν ἔνα δυνατὸ μεγάφωνο, γιὰ νὰ προσηλυτίσουν τοὺς «μαρξιστές» γείτονές του μὲ λόγους τοῦ Γκαίμπελς καὶ μὲ τὸν Χόρστ Βέσσελ. Δὲν τὰ χάνουν δημως οἱ φίλοι μας: ἀρχεῖ λίγο μπαμπάκι στ' αὐτιά.

Οὗτε καὶ τὸ χιοῦμιορ χάνει τὰ δικαιώματά του: γύρω ἀπὸ μικρές φετούλες φωμί, πασαλεψιμένες μὲ μαργαρίνη, δι παπούς, δημοτικὸς ὑπάλληλος, διηγεῖται, μὲ γέλια, πῶς

τὸν ὑποχρέωσαν, καὶ τὸν καὶ τοὺς συναδέλφους του, νὰ μποῦν στοὺς N.S.B.O.: κάθε δεκαπενθήμερο, τὰ γερόντια αὐτὰ εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ μαζεύονται καὶ νὰ κανοναρχᾶνε, δλα μαζί σὲ μικρὰ παιδιά, τοὺς φασιστικοὺς δημιους.

Εαφνικά, ἔνα ἀπ' τὰ πιτσιρίκια, ἀληθιγὸς ζιζάνιο, φωνάζει:

— Μαρά, ξέρεις ποιός πυρπόλησε τὸ Ράιχσταγκ;

‘Η μητέρα, προσεχτική, τοῦ κάνει νόημα νὰ μιλάει πιὸ σιγά καὶ κλείγει τὸ παράθυρο.

— Οἱ ἀδελφοὶ SASS!

Οἱ Σάς, περιβόητοι διαρρήκτες τραπεζῶν, είναι τόσο διάστημι στὴ Γερμανία δσο σὲ μᾶς ἢ συμμορία τοῦ Μπονδ. ‘Αλλὰ οἱ «ἀδελφοὶ» ποὺ ἔγγοει τὸ μικρό, είναι στὴν πραγματικότητα... οἱ S.A. καὶ οἱ S.S.

Είναι δέκα ἡ ὥρα τὸ βράδυ. Γιὰ νὰ γιορτάσουν τὸν ἑρχομό μου, κάλεσαν δλους τοὺς σίγουρους φίλους τῆς γειτονιᾶς... Εαφνικά, ἡ ζωηρή συζήτηση χαμηλώγει. ‘Ο πατέρας κάνει νεῦμα δτι ἡ σιγμή πλησιάζει, ἐνῶ, γυρίζοντας πυρετικὰ τὸ κουμπί, διέδει ψάχνει τὸ ραδιόφωνο.

Δὲν ἀκούγεται μύγα... Εαφνικά τὸ ἀπαγορευμένο τραγούδι ἀντηχεῖ. ‘Οποιος τὸ ἀκουσει αὐτὸ μία φορά, δὲν μπορεῖ νὰ χάσει τὴν ἐλπίδα του. Ποιός ξέρει ἀν αὔριο δὲ θάρθει ἡ φυλακή, τὸ ξύλο, δ θάνατος; Αὐτὴ τὴ βραδιά δμως, κάθε βραδιά, στὰ βάθη ἀγαρίθμητων σπιτιών, τὰ χείλη παίρνουν κι αὐτὰ τὸ σκοπό, μὲ φωνὴ χαμηλή:

— Εἰν’ ἡ μάχη ἡ τελεική...

Oι φυλακές τους

Μοῦ εἶχαν δώσει στὸ Παρίσιο τὸ δυομάριον αὐτοῦ τοῦ σοιαλιστῆ, ἐνδὲ στελέχους περιωπῆς.

Φτάνοντας ἔχει, ρωτάω:

— Μπορῶ γὰ τὸ δῶ χωρὶς γὰ τὸ βάλω σὲ κίνδυνο;
Είναι ἐλεύθερος;

Μιὰ γενναῖα γυναικά ἔτοιμάζει τὸ ποδήλατό της γιὰ νὰ μὲ συνοδέψει. Μόλις δμως φτάγουμε στὸ σπίτι τοῦ φίλου μας, μαντεύουμε ἀμέσως διὰ κάτι κακὸ συγέβηκε. Τὰ μωρά, μόνα τους, γυρίζουν στὸν κήπο κλαίγοντας. Τελικὰ μοῦ ἀνοίγει ἡ μάνα, μὲ καταχόκκινα μάτια.

— Ήρθαν αὐτοὶ καὶ τὸν πήραν χτές...

Πλάι της μιὰ γειτόνισσα ποὺ ἔχει κι αὐτὴ τὸν ἀντρα της πιασμένο.

Ψωμὶ δὲν ὑπάρχει στὸ σπίτι. 'Ο φυλακισμένος δὲ δικαιοῦται ἐπίδομα ἀνεργίας' διαν θὰ δηγεῖ, τὸ Κράτος θὰ δικαιοῦται ἀπ' αὐτὸν δώδεκα φράγκα τὴν ἡμέρα γιὰ τὰ ἔξοδα τῆς κράτησής του, ποὺ θὰ τὰ παίρνει ἀπ' τὰ μεροκάματα ποὺ θὰ κάνει.

'Η θαρραλέα γυναικά δμως δὲ θέλει νὰ μιλάει γιὰ τὴ φτώχεια της' σκέφτεται τὸ σύντροφό της ποὺ ίσως τώρα νὰ βασανίζεται, γὰ φτύνει αἷμα.

— Βλέπετε, σήμερα στὴ Γερμανία είναι σὰν περίοδος πολέμου. Ποτὲ δὲν είσαι σίγουρος γιὰ τὸ τί ξημερώγει. Ζεῖς

ήσυχα στὸ σπίτι σου, ἀπορεῖς μάλιστα ποὺ δὲ σ' ἔχουν ἐνοχλήσει καὶ, τὴν ἄλλη στιγμὴν, ἔρχονται καὶ σὲ παίρνουν... Γιὰ μάκρα; γιὰ ἓνα μήνα; γιὰ ἓνα χρόνο; γιὰ πάντα;

Μὲ κόπο συγκρατεῖ τὸ κλάμα τῆς:

— Κανεὶς δὲν ξέρει. "Αν ἔχεις τύχη, μπορεῖ νὰ τῇ γλυτώσεις..." "Αν πέσεις σὲ σαδιστές, μπορεῖ νὰ δηγεὶς ἀκρωτηριασμένος, τρελλός η νεκρός.

"Η γειτόνισσα, ποὺ τὴν ἀκουγε κλαίγοντας, τῇ διακότες:

— Κι δταν γυρίζουν, δὲν μποροῦν νὰ ποῦν τίποτα... Τοὺς ἔχουν βάλει νὰ ὑπογράψουν ἕνα χαρτὶ δτι ἔτυχαν καλῆς μεταχείρισης... Τὸν διντρα μου τὸν ρωτοῦσα μερόνυχτα δλόκληρα, δὲ δηγάζει λέξη... Δὲ θὰ μάθω ποτέ.

"Η ἀπαντᾶνε δπως κάποιος νέος ποὺ εἰδαμε:

— «Ποτὲ πιὰ δὲ θὰ ξανανακατευτῶ μὲ τὴν πολιτική, ποτὲ πιά...». Ελγαὶ τὸ μόνο ποὺ μπορεῖς νὰ τοὺς δηγάλεις.

"Εγας σύντροφος, ποὺ πέρασε ἀπ' αὐτὴ τὴν κόλαση, ὑποσχέθηκε νὰ μὲ συναντήσει, νὰ μιλήσει. Τὴν τελευταία στιγμὴ δμως, γιώθουτας τὸν τρομερὸ κίνδυνο ποὺ τὸν ἀπελλοῦσε, κλονίστηκε καὶ μοῦ μηνύσε δτι μετάνιωσε. "Άλλοι δμως, πολλοὶ ἄλλοι, μιλᾶνε. Καὶ, στὰ δλέμματά τους, ξαναβλέπω τὸν τρελλὸ πανικὸ τῶν πρώτων μηνῶν.

Μέσα στὸ Βερολίνο, στὴν κορφὴ ἐνὸς φροντισμένου λόφου, ὑφώνεται κάτι σὰν πύργος ἀπὸ κοκκινόπετρα. Πάνω κυματίζει δ ἀγκυλωτός.

— Ἐδῶ, μοῦ λέει ἔνας φίλος, ἀκούγονται κραυγές, τόσες πολλὲς ποὺ γιὰ νὰ τὶς σκεπάσουν, ἔγκατάστησαν δρυγῆστρα. Καὶ σήμερα ἀκόμα πρέπει νὰ ὑπάρχουν δικοὶ μας ἔκει μέσα· κανεὶς δμως δὲν ξέρει τίποτα.

"Εγας ἄλλος, ἔνα παιδί ἀπ' τὸ Βέντινγκ, μὲ τρεμάμενη φωνὴ μοῦ διηγήθηκε:

— Φαντάσου... Μιά μέρα, άκούω φασαρία στὸ δρόμο, βλέπω κόσμο μαζεμένο... Πάω χοντά... Ρωτώ τὶ γίνεται. "Εκαναν ἔρευνα στὸ σπίτι κάποιων φίλων. 'Αναστατώνουν τὰ πάντα μέσα στὸ σπίτι καὶ χτυποῦν βάναυσα τὴν οἰκογένεια. Ξαφνικά, βλέπω ἔνα τύπο ματωμένο πού, μήν ἀντέχοντας ἄλλο, καβαλάει τὸ περβάζι τοῦ μπαλκονιοῦ καὶ πέφτει στὸ πλακόστρωτο, μπροστά μου, μέγοντας στὸν τόπο μὲ σπασμένα πόδια.

"Τηράχουν ἀνθρώποι ποὺ ἔμειναν μέρες δλόκληρες σ' ἕνα ὑπόγειο μὲ τὸ γερδό μέχρι τὴν κολιά: ἄλλοι ποὺ τοὺς ἔβαλαν γὰρ γονατίσουν πευτακόσιες φορές, ἄλλοι ποὺ πάνω στὸ κρανίο τους χάραξαν τὸν ἀγκυλωτὸν σταυρό. Σήμερα δημως, προτιμῶντε λιγότερο χτυπητὰ βασανιστήρια: δπως, γιὰ παράδειγμα, νὰ σᾶς μαστιγώνουν στὸ πίσω μέρος τῶν ποδιῶν καὶ γὰ σᾶς βάζουν μετὰ γὰ τρέχετε· ἢ γὰ σᾶς βάζουν γὰ στεκόσαστε μιὰ ὥρα μὲ τὰ χέρια τεντωμένα καὶ γὰ σᾶς ρίχνουν πιστολιές κάτω ἀπ' τὶς μασχάλες.

— Γιὰ νὰ πάρεις μιὰ ίδεα τῶν ἐκλεπτυσμένων μεθόδων τους, μισῆ λέει κάποιος φίλος, ἄκου αὐτὴ τὴν ιστορία. Σ' ἔνα θάλαμο φυλακῆς, βάζουν ἀνάμεσα στοὺς κρατούμενους ἔναν προβοκάτορα. Αὐτὸς κόβει τὰ σίδερα τοῦ παράθυρου καὶ προτίνει στοὺς ἄλλους γὰ δραπετεύσουν. Κάτω, δημως, στὴν αὐλὴ, οἱ S.A. παραμονεύουν μὲ τὸ τουφέκι στὰ χέρια. Οἱ δικοὶ μας δυσπιστοῦν, ἀρνιοῦνται. Τότε, οἱ S.A. κάνουν ἔφοδο καὶ, γιὰ τὰ κομμένα σίδερα, τοὺς μαστιγώνουν ἀγρια.

Κάπου ἄλλου, συμβαίγει ἀτύχημα στὸ ηλεκτρικὸ καὶ κόβεται τὸ φῶς:

— Ποιός ἔχοφε τὸ καλώδιο; οὐρλιάζουν οἱ γαῖς.

Κανεὶς δὲν εἶγαι ἔνοχος, κανεὶς δὲν ἀπαντάει.

— "Ωραία, τότε κ' ἔμεις θὰ ρίξουμε στὸ σωρό...

— Ένας δάσκαλος προσφέρεται δλοκαύτωμα:

— Έγώ τὸ ἔχοφα.

Κ' ἔκτελέστηκε.

Κάποιος ήρθε νά μέ δεῖ.

“Ενας σοσιαλιστής. Ύπόφερε διπλά, σά σοσιαλιστής και σάν έβραίος. Μετά τὴν ἀπελευθέρωσή του, σώπασε, προσπάθησε νά διώξει ἀπ’ τὴν μυήμη του τὶς φριχτές αὐτές εἰκόνες. Ἀπόψε δμως, μὲ μεγάλη προσπάθεια και μὲ τὸ κεφάλι στὰ χέρια του, σιγά, σά σὲ δύνειρο, μοῦ διηγεῖται:

— Μ' ἀνέβασαν σὲ μιὰ σκάλα, σά σκύλο τοῦ ταΐρου... Τὸ κοινὸ τὸ ἀποτελούσαν οἱ κρατούμενοι. Μ' ἀνάγκασαν νά φωνάξω δυνατά: «Είμαι ὁ Χ... τὸ μεγαλύτερο ἔβραιογούρουνο τῆς πόλης...». “Υστερα, γιὰ πολλὴ ὥρα, μ' ἀνάγκασαν νά περπατάω μὲ τὰ τέσσερα κάτω ἀπ’ τὸ τραπέζι. “Ενας γεαρδὸς ἀρχηγὸς S.A., ἐνα δουτυρόπαιδο, μὲ τὸ μαστίγιο στὸ χέρι, μπήκε στὴ σάλα και φώναξε: «Στάσου! Νάτο τὸ κάθαρμα ποὺ ἀπὸ καιρὸ ήθελα νά σφάξω μὲ τὰ χέρια μου!».

— Κ' οἱ κρατούμενοι πῶς ἀντιδρούσαν;

— Άλλοι εἶχαν ξεραθεῖ στὰ γέλια... ἄλλοι δμως ντρέπονταν κι ἀργότερα ήρθαν και μοῦ εἴπαν ἀπ’ τὰ δάθη τῆς καρδιᾶς τους: «Χ... εἶμαστε μαζί σου».

Σταματάει, σφίγγει τὰ χέρια, όστερα ξαναδρίσκει τὴν αὐτοκυριαρχία του και συνεχίζει:

— Κατόπι μὲ κατέβασαν σ' ἕνα ὑπόγειο, δπου ὑπῆρχε ἔνα τεράστιο καλοριφέρ... Μ' ἔβαλαν νά χώσω στὸ ἀνοιγμα πάκα δλόκληρα ἀπὸ ἔργατικὲς ἐφημερίδες και μαρξιστικὲς διεθία. Καθὼς εἶμαι ἀδύνατος και ἡλικιωμένος, εἴταν μαρτύριο. Χαρτιά καμμένα ξανάπεφταν στὸ χῶμα. Τότε, κάτω ἀπ’ τὴν ἀπειλὴ τοῦ ρεβδόνερ, μὲ ὑποχρέωνταν νά κάθομα: στὶς φλόγες.

Σταματάει. Οι λέξεις στέκονται στὸ λαρύγγι του.

Τὸν ρωτάω:

— Αὐτοὶ οἱ S.A. εἴταν μικροί, μεγάλοι; Εἶχαν πιεῖ;

— Νεαρότατοι... Καθόλου πιωμένοι... ἀλλὰ μὲ ταραγμένη φυχοσύνθεση... ἀπ’ τὶς στερήσεις ἀναμφίβολα, ἀπὸ μά ἀνώμαλη ἐφηδεῖα. Και νά στάλεγα δλα!

Τγάρχουν καὶ πράματα ποὺ δὲν μποροῦν νὰ εἰπωθοῦν: τὸ ἀνθρώπινο κτῆνος εἶναι ἵκανδ γιὰ δλες τὶς θρωμάτες.

Στὴ Γενεύη, μᾶς λέει δ τόπος, δ Δρας Λέυ, ἀπαντώντας στὸ δικό μας τὸ Λεδύ Ζουώ, γραμματέα τῆς Γ.Σ.Ε. Γαλλίας, τοῦ πρότεινε νὰ τοῦ κάνει τὰ ἔξοδα ἐπίσκεψης στὰ στρατόπεδα συγχέντρωσης τῆς Γερμανίας. Ἀδράχνω τὴν εὐκαιρία: Τρέχω στὴν ἀστυνομία καὶ δείχνω τὴν ταυτότητά μου: μέλος τῆς C.G.T., ἀπεσταλμένος τῆς *Populaire*. Προσφέρομαι, γιὰ τὴν ἔξαχριδωση τῆς ἀλήθειας, νὰ ἐπισκεφτῶ ἔνα στρατόπεδο, ποὺ καθορίζω δνομαστικά. Βάζω μονάχα αὐτὸν τὸ στοιχειώδη δρο: ἡ ἀπάντηση, ἀρνητικὴ ἡ θετική, νὰ μου δοθεῖ χωρὶς ἀναδολή, γιὰ νὰ μὴ μπορέσουν νὰ «προετοιμάσουν» τὴν ἐπίσκεψη μου.

Γιὰ τρεῖς μέρες συνέχεια, παιζουν μαζί μου. Ὁ διευθυντής τῆς ἀστυνομίας τὴν μιὰ ἀπουσιάζει, τὴν ἄλλη εἶναι: ἀναρρμόδιος. Ὁ υπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀφαντος. Ἀπελπισμένος, παράτησα τὶς προσπάθειές μου.

Παρόλα αὐτά, μπόρεσα νὰ δῶ χωρὶς ἀδεια ἀνθρώπους στὴ φυλακή.

Στὸ Ὄράνιεγμπουργκ, ἔνας μακρὺς γχρίζος τοῖχος. Μετὰ μιὰ βαριὰ σιδερένια πόρτα. Ἀνεβαίνω στὴ σέλια τοῦ ποδηλάτου μου, κρεμιέμαι στὰ κάγκελα. Τί παράδοξο θέαμα! Ἀνθρώπιγα δντα, ἀγρια καὶ μὲ γένεια, ντυμένα μὲ γχρίζα ρούχα, βρίσκονται μέσα, σὲ μιὰ αὐλή, κάτω ἀπ' τὴ φρουρὴση δηλισμένων νεαρῶν. "Ἐνας ἀπ'" αὐτούς, ἀναμφίδολα κάποιος δειθυρόφορος, δίνει παραγγέλματα: 'Ἐγερθεῖτε! Πρηνηδόν! Καὶ πέφτουν στὴ γλυστερὴ λάσπη, λαχανιασμένοι κι ἀποκτηγωμένοι... .

Μόλις τελειώσει ἡ ἀσκηση, θὰ πρέπει νὰ τραγουδήσουν τὸ Χόρστ Βέσσελ κ' ἔνας ἀπ' αὐτούς θὰ κρατάει τὸ μέτρο. Θὰ πρέπει νὰ κραυγάζουν ἐπὶ ώρες, δυνατά, Χάιλ Χίτλερ! καὶ ν' ἀκούσουν τὶς δημιλίες «ἐθνικῆς διαπαιδαγώγησης»: Ὡ-

στερα νὰ φτιάξουν ἀγκυλωτοὺς σταυροὺς καὶ μόνο ἀφοῦ τελειώσουν δλ' αὐτὰ νὰ χωθοῦν μὲ ἄδειο στομάχι στὰ μικρὰ κελάκια.

Κ' εἶναι ἐκατοντάδες χιλιάδες τέτοιοι σ' δλη τῇ Γερμανίᾳ.

Μπροστά στὰ ἀστυνομικὰ τριήματα, οἱ «χλοῦντες» περιμένουν. Ξαφνικὰ σηκώνεται τὸ σκέπασμα. «Ἐνα ἀνθρώπινο φορτίο — νεαροὶ προλετάριοι μὲ στκωμένα μανίκια μᾶς! μὲ τὰ ποδῆλατά τους καὶ τὶς μοτοσυκλέτες τους — θ' ἀπορροφθεῖ ἀπ' τὴν φυλακή! Κάθε μέρα, πιάνουν ἔτσι χιλιάδες: ἀλλοὺς φυλακίζουν, ἀλλοὺς ἀφήνουν, ἐφαρμόζουν ἔνα δλήκληρο διοικητικὸ σύστημα.

«Ἐνας «χαλυβδόχρανος», μὲ πρόσωπο ποὺ θυμίζει χερουβείμ, φυλάει τὴν εἰσοδο. 'Ο φίλος ποὺ μὲ συνοδεύει ζητάει νὰ μιλήσει σ' ἔνα χρατούμενο.

— Ναι, μὰ μονάχα ἔνα λεφτό... μουγκρίζει ὁ νεαρός.

Μόλις φωνάζει τὸν ἐνδιαφερόμενο, ἐκατοντάδες πρόσωπα βγαίνουν στὰ παράθυρα καὶ κοιτάζουν.

Νά κι ὁ φίλος μας προλαβαίνω νὰ τοῦ σφυρίξω:

— «Ἐρχομαι ἀπ' τὴν Γαλλία... Τροφή; ὘πνος; ήθικό;

— Τροφή: ἀηδιαστική! ὘πνος: χειρότερος ἀκόμα... Ήθικό: ἔξαίρετο.

Ἐξαφανίστηκε κιόλας μέσα. Στὰ παράθυρα μᾶς κάνουν ἀντίο μὲ τὸ χέρι. Τὰ παιδιά, βουβά, μᾶς φωνάζουν τὴν πλοστή τους μὲ τὸ βλέμμα. Καταλάβαμε: *Freiheit! Rot Front!*

Καινούριο ξεκίνημα

‘Η σοσιαλδημοκρατία ζει ἀκόμα; Πρίν ἀπαγτήσουμε σ’ αὐτή τὴν ἐρώτηση, είναι ἀπαραίτητη μιὰ σύντομη προεισαγωγή: Τὸ σημερινὸ ἔργατικὸ κίνημα δὲ μοιάζει σὲ τίποτα μ’ ὅ,τι εἴταν ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες. Κάτω ἀπ’ αὐτές τὶς συνθήκες, μποροῦμε νὰ μᾶλαμε γιὰ «κόμματα»; Μποροῦμε νὰ δονομάζουμε ἔτσι τὶς μικρὲς δημάδες ἀγωνιστῶν ποὺ ξεπήδησαν ἀπ’ τὰ ἔρειπα καὶ δροῦν, συχνὰ μὲ ἀραιές ἐπαφὲς μεταξύ τους, στὴν παρανομία;

‘Οταν λέω σήμερα, ἐννοῶ φυσικὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ ταξιδεοῦ μου, δηλαδὴ τὸ Μάη κι ἀρχὲς τοῦ ’Ιούνη 1933. ‘Η μαρτυρία μου δὲν ἔχει παρὰ τὴν ἀξία τοῦ στιγμιότυπου: δὲν προσδιορίζει παρὰ μιὰ στιγμὴ ἀπ’ τῇ ρέουσα πραγματικότητα.

‘Ἐψαξα, στὴν ἀρχὴ ψηλαφητά. ‘Υστερα, μὲ βοήθησε κ’ ἡ τύχη. Καθὼς περιπλανιόμενον στὸ δρόμο μιᾶς μεγάλης πόλης, βλέπω ξαφνικά, στὴν προθήκη ἐνὸς βιβλιοπωλείου — χαμένη νησίδα — ἵγα βιβλίο τοῦ Ρομανίου Ρολάν.

Μπαίνω στὸ μαγαζί. Πάνω στὰ τραπέζια, σοσιαλιστι-

κές μπροσσούρες' στὰ ράφια βιβλία τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ "Ευγχελός. Μά ναι!

"Ένας ύπαλληλος μὲν πλησιάζει, δύσπιστος καὶ σκοτεινός. Μόλις μαθαίνει δμως δτι ἔχει νὰ κάνει μ' ἔνα γάλλο σύντροφο:

— Βλέπεις, ἂν ἐρχόσουνα αὖριο δὲ θάδρισκες τίποτα. Θάρθουν νὰ κλείσουν τὸ βιβλιοπωλεῖο μας, δπως στὸ ἀπάνω πάτωμα, ἀπαγόρεψαν τὴν ἐφημερίδα. "Ολα τὰ μαρξιστικὰ βιβλία θὰ μαζευτοῦν καὶ θὰ καοῦν...

Κοιτάζω γιὰ τελευταία φορὰ αὐτὲς τὶς δμορφες ἐκδόσεις, καμάρι τοῦ βιβλιοπωλείου καὶ τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλισμοῦ: πῶς θάθελα νὰ τὰ πάρω δλα, νὰ τὰ γλυτώσω ἀπ' τὴ λύσσα τῶν δῆμων.

Νά δμως κ' ἔνας γεροῦπάλληλος ποὺ ξεπροβάλλει ἀπὸ μέσα καὶ μὲν φοβισμένο δῆμια ἐρχεται κοντά μας καὶ φιθυρίζει, ἐνῷ τὰ χέρια του τρέμουν:

— Είμαι σαράντα χρόνια στὸ κίνημα... "Έχω εἶκος: χρόνια ἐδῶ μέσα... "Ἐπρεπε νὰ ἐνωθοῦμε ἐνάντια σ' αὐτούς...

'Ο νεαρὸς μοῦ σφίγγει τὸ χέρι μὲ θέρμη:

— "Αγένα καὶ στὰ γραφεῖα τοῦ Κόρματος. Μπορεὶ νά-
βρεις κανέναν ἔκει ἀκόμα...

Καὶ πραγματικὰ βρίσκω, μέσα σ' ἔνα ἀδειανὸ γραφεῖο,
ἔνα γραμματέα μονάχο, ἀπελπισμένο, τρομοκρατημένο:

— "Ηρθανε σήμερα καὶ πήρανε δ,τι είχε καὶ δὲν είχε
ἐδῶ μέσα. Περιμένω ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ τὴ σύλληψή
μου... Χρεωκοπήσαμε... "Ἐπρεπε, ἀμέσως, ἀπὸ μόνοι μας,
νὰ διαλύσουμε ἐπίστημα τὸ κόμμα καὶ νὰ ξαναρχίσουμε δου-
λειὰ πάνω σὲ δλοκληρωτικὰ καινούριες βάσεις, μὲ ἄλλους
ἀνθρώπους...

Ναι, ἀλλὰ ἡ γνώμη του δὲν ὑπερίσχυσε — πιάστηκε
τὴν ἀλλη μέρα. "Η κεντρικὴ καθοδήγηση ἀμφιταλαντεύτηκε·
ἀντὶ νὰ ριχτεῖ θαρραλέα στὴν παράνομη πάλη ζήτησε νὰ
διαπραγματευτεῖ μὲ τὸν ἀντίπαλο. Καὶ, γιὰ πολλὲς θδομά-
δες, τὰ στελέχη περίμεναν ἀποθαρρυμένα, ἀδρανή κι ἀγαν-
κτισμένα:

— "Η φῆφος τῆς κοινοβουλευτικῆς δημάδας, στις 17 τοῦ Μάη, ποὺ ἐπικύρωσε τὸ νέο καθεστώς, εἴταν ἡ χαριστικὴ δολή, μοῦ δημολογεῖ ἔνα διγόρι μὲ ἐνεργητικὰ χαρακτηριστικά, παλιὸς ἀρχηγὸς τημήματος τῆς Reichsbanner, τώρα, ἀνάμεσα σὲ μᾶς καὶ σ' αὐτοὺς δλα τελείωσαν γιὰ πάντα..."

Τὸ λέει μὲ σπασμένη φωνὴ σὰν κάποιος πού, γιὰ πολὺ καιρό, παρόλα δσα γίνονταν, προσπάθησε νὰ ἔχει ἐμπιστοσύνη κ' ἐλπίδα καὶ νὰ κάνει ὑπομονή:

— "Ηπιαμε τὸ ποτήρι μέχρι πάτο. Νάξερες! Δὲ θὰ ξεχάσω ποτὲ αὐτὴ τὴ νύχτα τῆς 5 μὲ 6 τοῦ Μάρτη, ποὺ πήγαμε μὲ μοτοσυκλέτες στὸ Βερολίνο ἀπ' δλες τὶς μεγάλες πόλεις τῆς Γερμανίας, γὰ μᾶς δώσουν γραμμή πάλης..."

— Καὶ τί σᾶς εἶπαν;

— "Ηρεμία! Προπαντὸς δχι αίματοχυσία!"

Γιὰ νὰ μπορέσει, μέσα σὲ μιὰ χώρα πειθαρχημένη καὶ ιεραρχημένη δπως ἡ Γερμανία, ν' ἀποκληθεῖ κόρμα ἔνα σύνολο ἀνθρώπων, θὰ πρέπει τουλάχιστο νὰ πληρώνουν τὰ μέλη του τὶς συνδρομές τους, νὰ συγκεντρώνονται, μυστικὰ ἡ φανερά, καὶ νὰ δέχονται τὶς ντιρεχτίβες τῶν ἀρχηγῶν τους.

— Δὲν πληρώνει κανείς... Δὲ συγκεντρώνονται... Οἱ ἀρχηγοὶ τους μένουν στὰ σπίτια τους, προσπαθώντας νὰ γλυτώσουν, ἡ εἶναι φυλακὴ ἡ τόχουν σκάσει... μοῦ ἔξηγει ἔνας σοσιαλιστὴς ἐπιστάτης σὲ ξενώνα καὶ προσθέτει:

— "Αλλωστε, εἶναι καλύτερα νὰ φεύγουν ἀπ' τὸ προσκήνιο οἱ «παλιοί»: δὲν ἐμπνέουν πιὰ ἐμπιστοσύνη... Μοναχὰ οἱ νέοι θὰ μπορούσαν νὰ κάγουν κάτι..."

— Κ' ἔσυ;

Στενάζει:

— "Έχω δυὸς παιδιὰ νὰ ταῖσω. Οἱ ναζιστὲς μοῦ εἶπανε: «Ἄγ θέλεις νὰ μείνεις στὸν ξενώνα, μπές στὸ κόρμα μας». Τοὺς εἶπα δτι ἡ φυχὴ ἔνδει σοσιαλιστῇ δὲν ἀλλάζει ἔτσι

εύκολα... Ή γυναίκα μου δημως έπέμεινε — πρέπει νά παλένουμε κ' έναντια στις γυναίκες μας βλέπεις — και στὸ τέλος δέχτηκα...

Στὸ Λοῦμπεκ, ἔνας σοσιαλιστής μοῦ λέει κι αὐτὸς μὲ ἀπόγνωση:

— Σὲ βεβαιώνω, δὲν ξέρω ποῦ βρίσκομαι... Οἱ ἀρχηγοὶ μας μᾶς παράτησαν... χωρὶς ἐφημερίδες... χωρὶς γραμμῆ... Καὶ τὸ ἄκρο ἀωτὸ εἶγαι δτι καλοὶ σύντροφοι — Ιδιαίτερα πολλὰ μέλη τῆς Reichsbanner (δημοκρατικὴ δργάνωση αὐτοάιμνας «Σημαία τοῦ Ράχ»), ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ βάλουν κάποια τάξη στὰ πράματα, θεώρησαν καλὸ νὰ μποῦν, κατὰ ἑκατοντάδες, στοὺς «χαλυβδόχρανους»... μὲ τὸ πρόσχημα δτι πρέπει γὲ δξύουν τὴ διαμάχη ἀγάμεσσα στοὺς ναζιστές καὶ στοὺς ἀντιδραστικούς, νὰ δροῦν δπλα... «Ισως νάταν σωστὴ ἐνέργεια... ἀν καὶ πιστεύω δτι αὐτὸ δξυνε τὴ σύγχιση! Κανεὶς δὲν ξέρει σήμερα ποῦ βρίσκονται οἱ ἔχθροι καὶ ποῦ οἱ φίλοι...

Στὸ τραπέζι οἰλέπω, δχι χωρὶς ἔκπληξη, ἔνα φύλλο τῆς Volksbole, τῆς παλιᾶς σοσιαλιστικῆς ἐφημερίδας τῆς πόλης.

— Μὰ πῶς, ξαναδγαίνει;

— Ναι, μὰ κάτω ἀπὸ ναζιστικὸ ἔλεγχο! Καὶ μὲ ἀρχισυντάκτη... ἔνα γνωστὸ σοσιαλιστὴ τοῦ Λοῦμπεκ! Βλέπεις τὴν παγίδα! Οἱ ἐργάτες ἔτσι μπορεῖ νὰ γομίζουν δτι: διαδίζουν ἀκόμα τὴν παλιὰ ἐφημερίδα τους...

Καὶ μοῦ δείχνει τὴν ἐφημερίδα. Διαβάζω μὲ φρίκη:

«...Η μεγάλη πλειοψηφία τῶν παλιῶν σοσιαλιστῶν βρίσκεται, βέβαια, σήμερα σὲ μιὰ κατάσταση ἀναμονῆς, ἀλλὰ καθόλου ἐχθρότητας ἀπέναντι στὸ νέο καθεστώς. Οἱ σύντροφοι σκέφτονται: «Αν οἱ καιρούριοι κύριοι τὰ καταφέρουν καλύτερα ἀπὸ τοὺς παλιούς, τότε θὰ τοὺς δεχτοῦμε. Τὸ μόνο ποὺ θέλουμε εἶναι νὰ μᾶς ξαλαφρώσουν ἀπ' τὶς κακουχίες. «Αν οἱ ναζί κάνουν κάτι γιὰ τοὺς ἐργαζόμενους, τότε θὰ συνεργαστοῦμε μαζὶ τους, παρ' δλα

τὰ μίση καὶ τὶς ἀντιδικίες τοῦ παρελθόντος... 'Ο σκοπὸς τοῦ *Lübecker Volksbote*, εἶναι νὰ πραγματώσει αὐτὴ τὴ συμμαχία κυβέρνησης κοὶ λαοῦ...». Υπογραφή: Μᾶξ "Αρενχολντ, ἀρχισυντάκτης.

— Αὐτὸς δὲ «ἀγωνιστὴς» εἶναι ἀπλούστατα ἔνας προδότης!

— "Ἄλλοι τὸν λέγε ἔτσι... ἄλλοι δὲ χρειάζεται νὰ διατηρήσουμε δικούς μας ἀνθρώπους στὴν παλιά μας ἐφημερίδα... Ποὺ δρίσκετ' ἡ ἀλήθεια; Δὲν ξέρει κανεὶς ἂν πρέπει γὰρ δώσει τὸ χέρι του στοὺς ἀδελφούς του τῶν χτεσινῶν ἀγώνων!

Καὶ σηκώνει, ἀποθαρρυμένος, τὰ γέρια στὸν οὔραγό.

"Οπως συμβαίνει πολλὲς φορὲς στὴ ζωὴ, τὸ καλύτερο διαγκωνίζεται μὲ τὸ χειρότερο: ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ ἡ διάλυση, ἡ πανωλεθρία, ἡ δειλία, ἡ λιποταξία, οἱ αὐτοκτονίες... Κι ἀπ' τὴν ἄλλη ἡ ἀτσαλένια πίστη, τὰ νιάτα, ἡ προσήλωση. "Ἄς πᾶμε νὰ δροῦμε αὐτοὺς ποὺ φέρνουν μαζί τους τὸ μέλλον.

Γνώρισα στὸ Ντραβέλ, τὸν Αἴγουστο τοῦ 1932, στὸ γαλλο-γερμανικὸ σταθμὸ παιδιῶν τῶν ἑργατῶν, τὸ νεαρὸ αὐτὸ «βοηθὸ» τῶν ΦΙ.ων τῶν Παιδιῶν τῶν Ἐργατῶν. Τὸ ταμεῖο ἀνεργίας τούκοψε κάθε ἐπίδομα καὶ τὸν ἔστειλε γὰρ δουλέψει: μὲ χαμηλὸ μεροκάματο σὰν καλλιεργητὴς σὲ ἀγρόκτημα: κοντὰ σὲ σπαγγοραμμένους καὶ ἀξεστους χωριάτες, χιτλερικούς μέχρι ὑστερία ποὺ τὸν ὑποπτεύονται καὶ τὸν ἐπιτηροῦνται.

Τὸν δρίσκω στὸ χρεβάτι, στὸ ταπειγό του καμαράκι: τραυματίστηκε δουλεύοντας κ' ἔχει πυρετό. "Ανοιξα ἀπότομα τὴν πόρτα καὶ τρίβει τὰ μάτια του γιὰ γὰρ δεν δεν δηνειρεύεται.

— 'Εσύ!

Κι άμεσως μου λέει:

— Νά με έδω γιατί ένα χρόνο! Μου είπανε: "Η φυλακή ή δουλειά. Δέχτηκα... είμαι δλομόναχος, χωρίς ένα φίλο, χωρίς ένα διάδοχο. Μου πήγαν τις μπροσούρες μου... Γύρω μου, άνθρωποι κουτοπόνηροι καὶ στενοχέφαλοι..."

Μὲ κοιτάζει στὰ μάτια:

— 'Αλλὰ έμεινα αὐτὸς ποὺ ήξερες.

Μου μιλάει γιατί τὸ γαλλικὸ κίνημα σὰν κάτι δικό του· καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλείψει τὸν πρώτο φίλο ποὺ εἶδε σὲ διάστημα δώδεκα μηνῶν, ψιθυρίζει:

— Δέν παραπονιέμαι.... Είμαι δεκαοχτώ χρονῶν κ' ἔχω τὴ ζωὴ μπροστά μου. Θὰ δῶ τὸ θρίαμβο τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Κ' ένας ἄλλος, ἀσπρομάλλης γέρος, παλιὸς ἀγωνιστὴς τῆς ἐλεύτερης προλεταριακῆς σκέψης, ἔχει ἀκόμα, στὴ δύση τῆς ζωῆς του, τὴν ἵδια σιγουριά:

— 'Εγώ, μου λέει, δὲ θὰ τὸ δῶ ίσως. 'Αλλὰ ἔσεις οἱ ἄλλοι.... 'Η γενιά μας δὲ στάθηκε στὸ δύφος της... Πιστεύω στὴν ἀποκρυστάλλωση ἐνδες ἀπόλυτα καινούριου κινήματος, ποὺ θὰ θρεπτεῖ μέσον ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἐργατικῆς μας τάξης....
"Ένα καινούριο ξεκίνημα..."

Ανακατεύει τὸν καφέ του καὶ μὲ κοιτάζει μὲ τὰ καθαρογάλανα μάτια του:

— ... Γιατί, μέσα σ' αὐτὴ τὴ μάζα, μέσα σ' αὐτὴ τὴ γεολαία ποὺ δὲν είπε ἀκόμα τὴ λέξη της, υπάρχουν θαυμάσιες ἐφεδρείες, παρθένα χώματα!

Καὶ πραγματικά, παντοῦ, στὸ Βερολίνο, στὴ Λειψία, σ' ἄλλες πόλεις, σχηματίζονται διμάδες νέων, «κάτω ἀπὸ τὰ τριάντα» σὲ ἀπόλυτη ρήξη μὲ τὴν παλιὰ ἰδεολογία καὶ τοὺς παλιοὺς ήγέτες. Οἱ μοχλὸς είναι: ἡ S.A.J. (Σοσιαλιστικὴ Ἐργατικὴ Νεολαία). Οἱ διμάδες αὐτές συγχεντρώνουν σιγὰ-σιγὰ τοὺς γένους ποὺ φλογίζονται: γιὰ δράση, διαγέμουν παράνομες ἐφημερίδες, ζητῶνται ἐπαφὴ μ' ἄλλους ἐπαναστατικούς πυρήνες, χωρίς διάχριση πολιτικῆς ἀπόχρωσης.

Γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι, στὸ φῶς μιᾶς λάμπας, μιὰ δεκάδα γεαρά πρόσωπα. Βρίσκονται: ἔδω ἀγόρια ποὺ γνώρισαν

τὴν περασμένη χρονιά φοδισμένα κ' υπάκουα. Δηλώγουν μὲ
χαρὰ δὲι σήμερα μεταμορφώθηκαν.

Βέδαια, υπάρχουν ἀνάμεσά τους καὶ μερικοὶ ποὺ ἔχουν
κάποιους δισταγμούς: "Έχουν ἀκόμα πολλὰ νὰ μάθουν γιὰ
τὴν παράνομη πάλη" μερικοὶ νιώθουν ἀκόμα μιὰ κάποια
δυσπιστία γιὰ τοὺς κομμουνιστές. "Άλλοι ύποστηρίζουν πώς
πρὶν ἀπὸ τὴ δράση, χρειάζεται μιὰ ἐπιστροφή, ἐνα ἀναβά-
πτισμα στις θεωρητικὲς πηγὲς τοῦ μαρξισμοῦ..."

"Όλοι δμως θέλουν νὰ παλαιύφουν κι δλοι συμφωνοῦν
διι:

— Δώσαμε πάρα πολλὴ πίστη στις ἀρετὲς τῆς δημο-
κρατίας. Στις 17 τοῦ Μάη οἱ αὐταπάτες μας διαλύθηκαν
δριστικά. Δὲν ξέρουμε πιὰ δὲλλα συγθήματα ἀπὸ αὐτὰ τοῦ
Μάρξ καὶ τοῦ Λένιγ.

Στὴν παρανομία

— Θέλεις γὰ δεῖς μὲ τὰ μάτια σου τὸ ἐπαγαστατικὸ προλεταριάτο; μιοῦ προτείνει, στὸ Ἀμδοῦργο, ἔνας φίλος.

Εἶναι πέντε τὸ ἀπόγεια. Τραβᾶμε γιὰ τὸ λιμάνι ποὺ παρ' ὅλη τὴν καταστροφὴ τῆς κρίσης, ἔχει: ἀκόμα μεγάλη κίνηση. Σαφνικά δὲ φίλος μου μιοῦ λέει νὰ κατεβοῦμε μιὰ τεράστια σκάλα.

— Θὰ πάρουμε ὑπόγειο σιδηρόδρομο;

— "Οχι.... Ἀπλὰ καὶ μόνο θὰ ἐπισκεφτοῦμε τὸ τοῦννελ κάτω ἀπ' τὸν "Ελβα.

"Οταν φτάνουμε κάτω εἶναι ἀδύνατο πιὰ γὰ προχωρήσουμε. "Ένα μαῦρο κύμα ξεχύνεται ἀπ' τὸ σκοτεινὸ θόλο. Σαφνικά, ἔχουμε μπροστά μας ἔνα θέαμα ἀντάξιο τοῦ φίλου Μητρέπολη: πέντε τεράστιοι ἀνελκυστήρες ἀνεβάζουν ὅλον αὐτὸ τὸν κόσμο πρὸς τὸ φῶς. "Ένας ἀστυφύλακας μόνος του ἀρκεῖ γὰ τὸν κατευθύνει στὸν ἔνα ἢ στὸν ἄλλο ἀνελκυστήρα. Οἱ ἀνθρώποι στοιβάζονται μέσα. Μιὰ αὐτόματη πόρτα κλείνει πίσω τους, σὰ γκιλοτίνα. 'Απὸ μακριὰ φαίνονται σὰν πρόβατα στὸ σφαγεῖο.

— Εἶναι οἱ φίλοι ἀπ' τὰ ναυπηγεῖα ποὺ γυρίζουν ἀπ' τὴ δουλειά.

Τοὺς κοιτάζω. Διάδολε! Δὲ μοιάζουν μὲ πρόβατα. Πρόσωπα δλο νειάτα κ' ἐνεργητικότητα. Στὰ σακκάκια καὶ στὰ κασκέτα, οὔτε ἔνας ἀγκυλωτὸς σταυρός. Κάτι μωρά μὲ χιτώ-

νια καὶ λουρίδες τοὺς ἐνοχλοῦν γιὰ κάποιο «ἔθυικό» ἔργο, ζητώντας εἰσφορά. Κανένας δὲ γυρίζει τὸ κεφάλι. Μιὰ κοπέλα κατάφερε δμως νὰ βάλει στὸ χέρι ἐνδεῖς ἀπ' αὐτοὺς μιὰ μικρή χάρτινη σημαῖούλα. "Ηρεμα — μὲ μιὰ κίνηση συκρατημένης δργῆς — ἀρνιέται τὸ ἔμβλημα.

Συνοδέψτε με μέσα στὶς παλιές γειτονιές τοῦ Ἀμβούργου καὶ τῆς Ἀλτόνα, στὰ ἀθλιὰ καὶ σαρακοφαγωμένα Ἑύλινα σπιτάκια. Νομίζεις πῶς βρίσκεσαι στὴν καρδιὰ τοῦ μεσαίωνα. Σαφιγκὰ δμως, πάνω στὸ πεζοδρόμιο, βλέπεις φρεσκογραμμένο, μὲ μεγάλα ἀσπρα γράμμιατα, τὸ σύνθημα: δ κομμουνισμὸς ζεῖ!

Κι ἀν μπείτε βαθύτερα στὰ στενὰ καὶ στὰ ἀδιέξοδα, κάτω ἀπ' τοὺς σκοτειγοὺς θόλους, θὰ δεῖτε γραμμένα στοὺς τοίχους: Νὰ ψοφήσει ὁ Χίτλερ! Ζήτω ἡ Ἐπανάσταση!

Στὶς αὐλές τῶν σπιτιών, χλωμοὶ ἄνεργοι σταματᾶνε τὸ κάπνισμα τῆς πίπας τους γιὰ νὰ σᾶς ρίξουν ἔνα βλέμμα ἀγριο:

—'Αχόμα καὶ σήμερα, μοῦ ἔξηγει ὁ ὁδηγός μου, ἡ ἀστυνομία δὲν παρακολλάει σ' αὐτοὺς τοὺς μαχαιροβογάλτες. Εἶρει δὲι δλοι ἔδω είγαι ἀντίθετο... καὶ δὲι ξέρουν νὰ ὑπερασπίζονται τὸν ἑαυτό τους.'¹²

Ἡ φαιόχρωμη τρομοκρατία δὲν μπόρεσε νὰ σκοτώσει τὴν ἐπαναστατικὴ ιδέα. Μποροῦμε δμως νὰ ποῦμε δὲι σήμερα στὴ Γερμανία ὑπάρχει ἔνα «κόμμα» ἐπαναστατικό, δργανωμένο ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τὰ πάνω καὶ συγχευτρωτικό: Νὰ τὶ προσπάθησα, πέντε βδομάδες συγέχεια, νὰ μάθω:

— Στὴν ἀρχὴ περάσαμε μιὰ τρομερὴ περίοδο καθιζησης: ἤγέτες καὶ πολλὰ στελέχη είχαν φυλακιστεῖ καὶ βασανιστεῖ... πολλές διανομές δπλων καὶ προκηρύξεις ἀγακαλύφτηκαν ὅστερα ἀπὸ χαφιεδισμούς...

— Καί, δυστυχώς, πολλά περάσματα στὸ ἄλλο στρατόπεδο...

‘Ο σύντροφος στενάζει:

— Ναι, δλα αὐτὰ τὰ «ριζοσπαστικοπο:ημένα», ἀλλὰ χωρὶς ταξικὴ συγείδηση στοιχεῖα, δλο αὐτὸ τὸ λοῦμπεν-προλεταριάτο ποὺ σέρναμε πίσω μας: κατακάθια τῶν «μαχητῶν τοῦ κόκκινου μέτωπου», τύποι ποὺ τοὺς ἀρεσεῖ ἡ στολὴ κι ὁ καυγάς καὶ ποὺ δὲν εἶχαν παρὰ μονάχα ἔνα ἰδανικό: νὰ κυριαρχοῦνε στὴ «γωνιά» τους, στὸ πεζοδρόμιο. Αὐτοὶ οἱ φευτοντατῆδες, στὴν κρίσιμη στιγμή, πέρασαν στὸν ἀντίπαλο. Γιὰ νὰ τοὺς πάρουν μὲ καλὸ μάτι ἡ γιὰ νὰ καθησυχάσουν τὶς τύψεις τους ἔγιναν οἱ πιὸ σκληροὶ ἔκει... Καταδώσανε τὰ μέλη τοῦ πυρήνα τους, ρίχτηκαν λυσσαλέα πάνω στοὺς παλιοὺς συντρόφους τους...

— Μὰ δὲν ὑπάρχουν μέσα στοὺς S.A. κι ἀρκετοὶ κομμουνιστὲς ποὺ ἔμειναν πιστοί;

— Φυσικά... Ὑπάρχουν πολλοὶ ποὺ εἶδαν τὰ τάγματα ἐφόδου σὰν τὸ μένο καταφύγιο, γιὰ νὰ γλυτώσουν τὰ βασανιστήρια καὶ τὸ θάγατο. Ὑστερα εἶναι κι ὅσοι ὑποχρεώθηκαν ἀπ’ τοὺς ναζί, ποὺ καμάρωναν ἔτοι γιὰ τὸν προσηλυτισμὸ τους, νὰ φορέσουν τὸ φαιδρό χιτώνα. Κι ἀκόμα εἶναι κ' ἐθελοῦτες ποὺ τοὺς στείλαμε ἔμεις... ποὺ κιγδυνεύουν πάντοτε ν' ἀρπάξουν μιὰ σφαίρα στὸ σύντομο, ἀλλὰ κάγουν ἀπὸ μέσα μιὰ θαυμάσια δουλειά!

Κι ἄλλοι μοῦ ἐπιβεβαίωσαν τὰ λόγια του. Γενικά, ἡ τρομοκρατία ἔφερε μιὰ σωτήρια κάθαρση: Τὰ ἀμφίβολα στοιχεῖα λιποτάχτησαν οἱ δειλοὶ κ' οἱ σκάρτοι ἔξαφανίστηκαν μείναν οἱ καλύτεροι. Πρέπει νὰ δεῖ κανεὶς μὲ τὰ μάτια του μὲ τὶ ηρεμοθάρρος, μὲ τὶ ψυχραιμία κ' ἐμπιστοσύνη στὸ μέλλον, οἱ σκληροτράχηλοι αὐτοὶ ἀνθρώποι συγεχίζουν τὴν πάλη.

Στὴ γωνιά ἔνδει δρόμου, δυὸ φίλοι μ' ἀφήνουν μὲ ησυχὸ χαμόγελο· μοιάζουν μὲ νεαρούς, μελετηρούς καὶ φιλήσυχους φοιτητές. ‘Ο πατέρας τους εἶναι «χαλυβδόχρανος» ἢ πάστορας· αὐτοὶ θέλουν νὰ δώσουν τὸ αἷμα τους γιὰ μιὰ προλεταριακὴ Γερμανία.

— Αύριο πάλι!

Τήν δὲλλη μέρα, μάταια περιμένω. Τοὺς συλλάβανε σὲ μιὰ νυχτερινὴ συγκέντρωση. Θά τοὺς ξαγαδῶ ἄραγε ποτέ; Στῇ θέσῃ τους διμως ἔχουν μπεῖ κιόλας δὲλλοι.

Σιγὰ-σιγά, ὅστερ' ἀπ' τὸ τρομερὸ χτύπημα, τὸ κίνημα
ξαναγεννιέται.

Τὰ πάντα πρέπει νὰ γίνουν ἀπ' τὴν ἀρχὴ: πρῶτα-πρώτα, ψηλαφητὴ προσπάθεια νὰ ξαγαδρεῖς αὐτοὺς ποὺ διασώθηκαν ἀπ' τὸν πυρῆνα σου, ὅστερα νὰ ζητήσεις ἐπαφὴ μ' ἄλλους πυρῆνες... 'Ἐπαφή! Εἶναι ἔνα ζήτημα ζωῆς καὶ θενάτου κ' ἡ λέξη δρίσκεται σήμερα σ' δλα τὰ στόματα. Σὲ μερικὲς πόλεις καὶ περιοχές, σὲ λίγες μόλις δδομάδες ἡ ζωὴ ξαναράνηκε μέσα ἀπ' τὰ ἔρειπια. 'Άλλοι, ἀντίθετα, εἴταν τέτοια ἡ καταστροφὴ, ποὺ ἀκόμα δρίσκονται στὰ πρῶτα ἀναψηλαφήματα. Μερικὲς φορὲς ἡ πρόδοση εἴταν ταχύτατη, ἀλλὰ ἔνα ἀπρόσμενο χτύπημα — καινούριες συλλήψεις — στοιχίζει: ὑπομονετικές προσπάθειες δδομάδων.

'Αργημένες στὴν τύχη τους, χωρὶς ἀρχηγοὺς ἢ μὲ πολὺ ἀραιὲς ἐπαφὲς μαζὶ τους — οἱ μικροομάδες ὑποχρεώθηκαν νὰ δράσουν μὲ δικῇ τους πρωτοδουλία καὶ νὰ αὐτοσχεδιάσουν. Γιὰ τοὺς προλετάριους τούτους μὲ τὸ ρωμαλέο αἰσθητήρο, ποὺ κάποτε εἴταν στρατωγισμένοι καὶ μηχανοποιημένοι, αὐτὸς στάθηκε μιὰ γόνιμη ἐμπειρία.

Νά μιὰ μητέρα, μὲ πέντε μικρὰ παιδιὰ στὴν πλάτη της. Εἶναι μιὰ ἀπ' τις λίγες ποὺ ἐπέζησαν, ὁ πόλος συάθροισης τοῦ πυρῆνα της. 'Ἐνας φίλος τῆς φέρνει κάθε δδομάδα ἔνα πακέτο μὲ παράνομα ἔγγυτα. Δίνει μερικὰ ἀπ' αὐτὰ στοὺς λίγους ποὺ ἔχουν ἐπαφὴ μαζὶ της.

— Καὶ τὰ ὑπόλοιπα;

— Τὰ ὑπόλοιπα; Τὰ μοιράζω... στὰ γραμματοκινάτια:

Διαλέγοντας, φυσικά, αύτοὺς ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσή τους...

Κ' ἐνῶ μοῦ ἔξηγει μὲ ἀπλότητα καὶ μετριοφροσύνη, τὴν ἐπικίνδυνη δουλειά της, τὸ μικρό, στὸ παράθυρο, φωνάζει ἀνέμελα — γιατὶ τ' ἀκούει ἀπὸ τότε ποὺ γεννήθηκε:

— *Rot Front!*

Τί μεγάλη ἐφευρετικότητα ποὺ πρέπει ν' ἀναπτύξουν αὐτοὶ οἱ ἀρχάριοι! Τὰ παράνομα ἔντυπα κυκλοφοροῦν ἀφθονα, πολυγραφημένα σὲ υπόγεια: "Ἡ' Αλήθεια... ቩ' Φωνὴ τῶν Ἐργαζομένων... ቩ' Ενότητα... κλπ." Όσοι δὲν ἔχουν πολύγραφο, στέλνουν τὴ γυναικά τους ν' ἀγοράσει στὸ κατάστημα παιδιών παιγνιδιών, μιὰ παιδικὴ τυπογραφικὴ συσκευή. Καὶ μὲ κινητὰ κασουτσουκένια στοιχεῖα, φτιάχνουν μικρές προκηρύξεις.

— Πῶς κινιόμαστε; μοῦ ἔξηγει κάποιος ποὺ ἔγινε ἀλτηθινὸς σπεσιαλίστας στὸ θέμα... Κοίτα, γιὰ παράδειγμα, τυπώνουμε ἔνα προσπέκτους πολυσέλιδο μὲ ἔναν ἀνώδυνο τίτλο γιὰ κάλυμμα, ἀς ποῦμε τοῦ στρατοῦ τῆς σωτηρίας. Τὸ μοιράζουμε στὶς πόρτες τῶν ἐργοστασίων ἢ ἀκόμα καὶ στοὺς στρατῶνες τῆς Ράιχσβερ... Τ' ἀνοίγεις καὶ βρίσκεις τὸ υλικό μας. Ἀπὸ μπάρ ποὺ βρίσκονται στὸ ἀπάνω πάτωμα τῶν μεγάλων καταστημάτων, ρίχνουμε βροχὴ χαρτιά στὸ δρόμο. "Αγ γίνεται μὲ ἐπιδεξιότητα, εἶναι ἀδύνατο νὰ πιαστεῖς. Στὰ καφενεῖα, ζητᾶμε τὴν ἐφημερίδα κι ἀνάμεσα σὲ δύο στήλες, μὲ μελάνι καὶ ταμπόν, γράφουμε μιὰ γνωστικὴ κρίση..."

Βγάζει ἀπὸ τὸ πορτοφόλι του μερικὰ δρθογώνια χαρτάκια. Διαβάζω: *Oἱ παρελάσεις μὲ λάβαρα δὲ δύνοντ φωμ.* Τὰ λέγαμε... ἥ: *Πρώτη ἐνέργεια τοῦ Χίτλερ: νὰ προδώσει τὸ πρόγραμμά του καὶ νὰ μὴν ἀκυρώσει κανένα νομοδιάταγμα μὲ τὸν Πάπεν, ἐστειλε περίπτωτο καὶ τὸ σοσιαλισμό.* Τὰ λέγαμε...

— Τὰ κολλᾶμε στὶς προθῆκες, στὸ μετρό... Παίρνουμε ἀκόμα τὶς εἰκόνες τῶν πακέτων μὲ τσιγάρα ἀπὸ πίσω, τυπώνουμε μιὰ φράση καὶ στοὺς δρόμους τὰ μικρά μας μοι-

ράζουν τις εἰκόνες στὰ ἄλλα μικρά. Πολλοί μπαμπάδες τελικά μᾶς διαβάζουν... Καὶ δὲ σοῦ μιλάω γι αὐτοὺς ποὺ γλυ-στράνε μιὰ *Rote Fahne* μέσα στὰ φύλλα τῆς *Volkischer Beobachter!*

“Ολ’ αὐτὰ βέβαια τ’ ἀνακαλύπτουν γρήγορα οἱ ἀρχές, ἀλλὰ αὐτοὶ δρίσκουν ἄλλα. Ο σύντροφος μὲ πιάνει ἀπ’ τὸ χέρι καὶ μὲ χαρὰ παιδιοῦ μοῦ λέει:

—“Ακου καὶ τοῦτο: Τὸ ἄκρο ἀντο τῆς ἐκλεπτυσμένης πάλης, εἶγαι νὰ μοιάζεις στοὺς S.A.... προκηρύξεις συνταγμένες σὲ στὺλ φασιστικό! Καὶ μᾶς διαβάζουν κι αὐτοί! Οι παλιές μαρξιστικές μας κουβέντες σήμερα δὲν περνῶνται πιά, ἀλλὰ ὑπάρχουν χίλιοι τρόποι, ἀπὸ μέσα, νὰ σπείρουμε ζι-ζάνια, νὰ τοὺς ἀναστατώσουμε.

Καὶ νά δ καρπός:

—“Εδῶ καὶ λίγο καιρό, οἱ προκηρύξεις μας εἶχαν τέ-τοιο ἀποτέλεσμα ποὺ προκλήθηκε μιὰ φοβερὴ συμπλοκὴ — οἱ μισοὶ κατηγορούσαν τοὺς ἄλλους μισοὺς διτὶ τις σύνταξαν καὶ τις μοίρασαν!

Πρὸς τὴν ἐνότητα δράσης;

Ἐνα δυορφο μαγιάτικο Σάδνατο, παρέες ἀπὸ νεαρούς
δεριλογέζους, ἐλαφρὰ ντυμένους, μὲ μπράτσα καὶ πόδια μαυ-
ριστιένα ἀπ' τὸν ἥλιο, φεύγουν μὲ τὰ ποδῆλατα, ἔχωρα ἡ
καθεμιά τους. Μές στοὺς ἀσήκωτους γυλιούς τους ἔχουν ἐνα
τέλειο ἑξοπλισμὸν κατασκήνωσης. Τόπος συγάντησης: "Ἐνα
μοναχικὸν πεῦκο στὴν ἄκρη μιᾶς λίμνης. Ο σκοπὸς τῆς ἐκδρο-
μῆς διμώς δὲν εἶναι μονάχα ἡ χαρὰ τοῦ ἥλιου, ἡ ζεστὴ ἀμ-
μος καὶ τὸ κολύμπι. Καθεμιὰ ἀπ' αὐτές τὶς δύμαδες ἐκπροσω-
πεῖ κ' ἐνα τοιμέα τῆς «Κομμουνιστικῆς Νεολαΐτας» τῆς με-
γάλης πόλης. Καὶ μακριὰ ἀπ' τὰ ἀδιάκριτα βλέμματα
— ἐκτὸς ἀν ἔρθει ἡ ἀστυνομία καὶ μαζέψει ποδῆλατα καὶ
ποδῆλάτες — θὰ κάνουν κάτι σὰ συνδιάσκεψη.

"Οπως στοὺς σοσιαλιστές ἔτσι καὶ στοὺς «κόκκινους», οἱ
νέοι εἶναι πιὸ δραστήριοι: λιγότερο γνωστοὶ στὸν ἐχθρὸν ἀπ' τοὺς μεγάλους, λιγότερο ἐντοπισμένοι: ἀπ' τοὺς χαφιέδες, ἀν-
τιστάθηκαν καλύτερα στὴ Θύελλα. "Αραγε ἡ καταστροφὴ
τοὺς ἀνοιξε τὰ μάτια; "Απαλλάχτηκαν, δπως οἱ νέοι σοσια-
λιστές, ἀπ' τὶς ἀντιλήψεις ποὺ δδήγησαν στὴν ἥττα;

"Οπωσδήποτε, ὑπάρχουν ἀνανήφεις. Αὐτὰ δμως τὰ δύο
ξδέλφια, τόσο φανατικά καὶ τόσο εὔγενικά ταυτόχρονα, μου
ζαναλένε σ' ἔναν ἥσυχο τόνο, σὰν παιδιὰ ποὺ λένε τὸ μά-
θημα τῆς κατήχησης:

— "Η γραμμή μας εἶται ἀπόλυτα σωστή...

Άδύνατο νὰ τοὺς διγάλεις ἄλλο τίποτα.

Ἡ γραμμή μας εἶταν ἀπόλυτα σωστή... Αὐτὸς εἶταν τὸν Ἀπρίλη τὸ ζουμπὶ τῆς ἔκθεσης τοῦ Χέκερτ στὴν Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Κοιμουνιστικῆς Διεθνοῦς αὐτὸς λέει ἀκόμα ὁ κομματικὸς μηχανισμός. Γιατὶ ὑπάρχει ἔνας παρανομος μηχανισμός τοῦ Κόμματος. Καθὼς οἱ ἐπαφές του εἰναι πολὺ πιὸ ἔγκαρδιες μὲ τὴ Μόσχα παρὰ μὲ τὶς διασκορπισμένες ὁμάδες τῆς βάσης, δρίσκεται σχεδὸν στὴν κατάσταση ἐνὸς κουφοῦ. Διατάξει, χωρὶς ν' ἀκούει τὴν ήχῳ τῶν διαταγῶν του. Δὲ διστάζει νὰ ἔξαπολύσει τὴ διαβεβαίωση, ἀληθινὴ Ιωας σὲ μακρόχρονη προσποτικὴ ἀλλὰ καταστροφικὴ κάτω ἀπ' τὶς τωρινὲς συνθῆκες, διτὶ ἡ φασιστικὴ δικτατορία ἀνοίγει τὸ δρόμο στὴν προλεταριακὴ ἐπανάσταση προαναγγέλλει δημόσιες ἢ ἔνοπλες ἔκδηλώσεις μέσα στοὺς δρόμους καὶ στὰ ἔργοστάσια. Συνεχίζει νὰ στέλνει στὸν τύπο τοῦ ἔξωτερικοῦ καὶ στὴ Διεθνὴ τραβηγμένες καὶ φουσκωμένες πληροφορίες: τὴ στιγμὴ ποὺ ἔνας γνήσιος ἐπαναστάτης θάπρεπε νὰ κάνει μιὰ ἀκριβὴ ἐκτίμηση τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων.

Οἱ ἀπλοὶ ἀγωνιστὲς δημως ποὺ μοναχοὶ τους, φηλαφητά, καταφέραν ν' ἀνασυστήσουν τοὺς πυρήνες τους, τί λένε; Τί σκέφτονται;

Βέβαια, ὑπάρχουν ἀκόμα τυφλοί, δπως τοῦτος ἐδῶ που εύχαριστεῖ, ἀπ' τὸ βάθος τῆς χαρδιᾶς του, τὸ φασισμὸς γιατὶ ἔδωσε τὴ χαριστικὴ βολὴ στὴ σοσιαλδημοκρατία ἢ ὁ ἄλλος ποὺ μοῦ ὅμολογεi τελικά μ' ἀφοπλιστικὴ ελλιχρίνεια:

— Μ' ἀρέσει ἔκατὸς φορὲς περισσότερο δὲ Χίτλερ ἀπ' τὸν Σένερινγκ (παλιὸς σοσιαλδημοκράτης ὑπουργὸς τῆς Πρωσσίας).

Στοὺς περισσότερους δημως, ἔχει συντελεστεῖ μὰ βαθιὰ ἀλλαγή.

‘Ο φίλος μου αύτός τοῦ Βέντινγκ, εἶχε πέρισσο μιά πί-
στη χαλογερική. Τὸν ξαναβλέπω ἀδυνατισμένο, χλωμό, μ'
δέργιο βλέμμα:

— Βγάλαιμε μοναχοί μας τὰ μάτια μας! “Αχ! Κι δε
σκέφτομαι δτι παραδώσαμε ἐκείνη τῇ γυνιὰ χωρὶς μάχη!

Γι αὐτόν, ή *Koeslinerstrasse*, δ περιβόητος «χόκκινος
δρόμος» τῆς χόκκινης Βέντινγκ, ἔμεινε τὸ κάστρο τοῦ προ-
λεταριάτου, τὸ κέντρο τῆς γῆς: τοῦ σχίζεται: ή καρδιὰ νὰ
βλέπει: τὴ σημαία μὲ τὸν ἄγκυλωτὸ σταυρὸ νὰ κυματίζει ἐκεῖ.

— Καὶ μ' αὐτὴ τὴν ἐκλογικὴ κάλπη, πάλι, τί αὐταπά-
τες δὲν εἰχαμε!... Τώρα, λέω: ἐργάτη, κινήσου μόνος σου·
μὴ ζητᾶς διαταγῆς ἀπὸ ηγέτες· τέλειωσε πιά! Δὲθὰ μᾶς
τουμπάρουν πάλι.

Μάταια τοῦ παρατηρῶ πώς δὴ ἐιπιστοσύνη στοὺς ἀρ-
χηγοὺς εἴται ὑπερβολικὴ ἡ ὑπερβολὴ στὴν ἀντίθεση θάταν
ἐπικιγδυνὴ. Δὲν ἀκούει τίποτα:

— Στὸ διάολο οἱ διανοούμενοι! Νὰ μᾶς ἀφήσουν νὰ κά-
νουμε δτι καταλαβαίνουμε! Στὸ κάτω-κάτω, ἔμεις τρῶμε τὸ
ένδο, ἔμεις ματώγουμε.

“Ἐνας ἄλλος μοῦ μιλάει μὲ πιὸ θλαιη γλώσσα: εἶναι
καλλιτέχνης, παλιὸς μπολσεβίκος· τὸν γιόρτασαν στὴν
Ε.Σ.Σ.Δ.: σήμερα, δταν μιλάει, τὰ χέρια του τρέμουν ἀπὸ
δργὴ καὶ πόγο:

— Ἀπασχολοῦνται πολὺ μὲ τὸ πεντάχρονο σγέδιό τους,
βέδαια! “Ομως, γιὰ τ' ὅνομα τοῦ Θεοῦ, δς πάψουν ν' ἀγα-
κατεύονται μὲ τὸ πῶς θὰ πολεμήσουμε...” Εμεῖς, μ' ἀκοῦς,
ἔμεις μοναχοί μας θὰ παλαιώσουμε μὲ τὸ Χίτλερ: είμαστε
μέσα στὴ μάχη. Σέρουμε καλύτερ' ἀπ' αὐτούς, ποὺ δρίσκον-
ται χιλιόμετρα μακριά, τι νὰ κάνουμε. Τὰ βλέπουμε τὰ πρά-
ματα δπως εἶναι, ἔμεις!

Δὲν μπορῶ νὰ πιστέψω τ' αὐτιά μου. Κατάγραψα στὴ
μνήμη μου τὴν παραχάτω πληροφορία, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ
ἐλέγξω τὴν ἀλήθεια τῆς:

— ... Νάξερες τί ἔγιγε! Στ' ἀλήθεια, οἱ σύντροφοί μας
τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. εἶναι ἀπογοητευτικοί! “Ἐνας δραπέτης κοιμιου-

νιστής καταφεύγει, σ' ένα λιμάνι της Βόρειας Γερμανίας, σ' ένα σοδιετικό καράβι: άλύπητα, τὸν διώχνουν: σήμερα δρίσκεται — Δν ζεῖ ἀκόμα — στὰ χέρια τῶν ναζιστῶν... "Ενας δόλος, ένας οδυγγρος, ἀπελάθηκε ἀπ' τὴ Γερμανία μέσα σὲ εἰκοσιτέσσερις ὡρες" ίκετεύει τῇ ρωσικῇ πρεσβείᾳ νὰ τοῦ δώσει διαδατήριο τοῦ ἀργοῦνται.

Καὶ κατόπιν, ἐνῷ δλόχληρος ὁ κόσμος μπούχοτάρει τὸ Χίτλερ, ἀγαγεώνουν τὸ σύμφωνο τοῦ Βερολίγου! Κ' ἔτοιμά-ζονται, ἐνῷ τὸ Γενάρη τὰ 60% τῶν γερμανικῶν ἔξαγωγῶν κατευθύνονται πρὸς τὴ Ρωσία, νὰ δώσουν καινούριες παραγ-γελίες!

"Άλλοι ἀγωνιστὲς δμως δὲν φοδοῦνται: πιὰ νὰ ἐκφρά-σουν ἀνοιχτὰ αὐτὸ ποὺ εἶχαν κιόλας μέσα τους ἀπ' τὴν πε-ρασμένη χρονιά: γιατί αὐτὴ ἡ περίεργη πολιτικὴ τοῦ «έ-νιαλου μετώπου»; Γιατί νὰ κάνουμε μόλις τὸ Μάρτη — πολὺ ἀργά πιὰ — τὴ συμφωνία μὲ τοὺς σοσιαλιστὲς ποὺ τὴν εἴ-χαμε ἀρνηθεῖ τὸν 'Ιούνιο τοῦ 1932; καὶ γιατί αὐτὴ ἡ τὴλ-θια συνδικαλιστικὴ ταχτικὴ ποὺ μᾶς ἀφαιρεσε κάθε ἐπι-δραση πάνω στοὺς ἀπασχολούμενους ἔργατες; Καὶ γιατί αὐτὸ τὸ ἀνόητο ἀντιμαρξιστικὸ σύνθημα τῆς ἐθνικῆς ἀπελευθέ-ρωσης ποὺ ἔπαιξε τὸ παχυγόδι τοῦ φασισμοῦ;

"Ένας σύντροφος ἐπιμένει πάνω στὸ τελευταῖο αὐτὸ ση-μεῖο, τὸ θεωρεῖ οὐσιαστικό:

— Γιὰ νὰ καταλάβεις τὸ θρίαμβο τοῦ Χίτλερ, πρέπει νὰ μὴν ξεχνᾶς ποτὲ τοῦτο: ένας μαρξιστής ξέρει πῶς ὁ σπου-δαιότερος ἔχθρός του δρίσκεται μέσα στὴν ἵδια τῇ χώρᾳ του καὶ πῶς πρέπει νὰ ξειπερδέψει πρῶτα μὲ τὸ δικό του καπιταλισμό. Ἐμεῖς οἱ γερμανοί — μαζὶ καὶ οἱ κομμουνι-στὲς — ρίξαμε δλη τῇ δυστυχίᾳ μας στὶς πλάτες τοῦ *Diktat*. Καὶ θεωρήσαμε σὰν σπουδαιότερο ἔχθρό μας... τὸν ξένο κα-πιταλισμό.

Καθώς κουνεντιάζουμε χαμηλόφωνα στὸ δρόμο ἢ δταν χωνόμαστε, σὰ συνομῶτες, στὴν πίσω αἴθουσα ἐνδὲ καφενείου, προσπαθῶ νὰ ἐντοπίσω τὴν κατάσταση. Θαυμάζω τὴν εἰλικρίνεια καὶ τὸ θάρρος αὐτῶν τῶν ἀγθρώπων ποὺ φλογισμένοι ἀπ' τὴ λαχτάρα νὰ διορθωθοῦν, νὰ τελειοποιηθοῦν, κάνουν σήμερα τὴν αὐτοκριτική τους.

Ναι, ἀλλὰ δὲ «μηχανισμὸς» γιώθει κι αὐτὸς τοὺς Ἰδίους κλυδωνισμούς; Οἱ φίλοι: μου μοῦ δίγουν τὴν ἐντύπωση ἐνδὲ νεαροῦ ταξιδιώτη πού, γιὰ πρώτη φορά, ἀφήγει τὸ πατρικό του σπίτι καὶ διγαίνει νὰ γνωρίσει τὸν κόσμο. «Οταν γυρίζει τὴν πατρική ἑστία, βλέπει μὲν ἔκπληξη πώς αὐτὸς καὶ οἱ δικοὶ του δὲ μιλᾶνε πιὰ τὴν Ἰδία γλώσσα.

Απὸ τώρα κιόλας, μέσα ἀπ' τὰ σπλάχνα τοῦ κόρματος ἔπειδην μικρὲς ἀντιπολιτευτικὲς δημάδες, τυπώγουν τὰ φύλλα τους καὶ προσπαθοῦν χωρὶς ἀσκοπη πολεμική, νὰ κάνουν νὰ ἐπικρατήσουν οἱ ἀπόφεις τους.

Ἐνας φίλος, ποὺ ἀγήκει σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς τις δημάδες, μοῦ ἐμπιστεύεται μὲ πίκρα:

— «Οταν διαβάζω τὴν εἰσήγηση τοῦ Χέκερτ ἢ τὴν τυπωμένη Rote Fahne (γιατὶ κυκλοφοροῦν καὶ πολυγγραφημένες Rote Fahne ποὺ δὲν προέρχονται, αὐτές, ἀπ' τὸ μηχανισμό), δὲν μπορεῖς νὰ φανταστεῖς τί ἐντύπωση μοῦ κάνει... Πάντα οἱ Ἰδιες στερεότυπες κουνέντες ποὺ δὲν ἔχουν καμιὰ πρακτικὴ δξία.

— «Οταν δημως θ' ἀποκατασταθοῦν καλύτερες ἐπαφές, θὰ μπορέσετε νὰ ἐπιβάλετε τὴν ἀποφή σας στὸ μηχανισμό; Ποιός θάναι πιὸ δυνατός, ἐσεῖς ἢ αὐτός;

Κουγάει τὸ κεφάλι ἀδέβαια:

— Αὐτὸς εἶναι τὸ πρόβλημα!

Χρησίμεψε τουλάχιστον ἡ καταστροφή στὸ σίμωμα τῆς ὕρας γιὰ τὴν ἐνοποίηση τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων;

Τὸ ρεῦμα πρὸς τὴν κοινὴν δράσην, πού, ἔξω καὶ πέρ' ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς, δὲν ἐπαψε νὰ προοδεύει καὶ στὸ δύο κόμματα ἀπὸ τὸ περασμένο καλοκαίρι, θὰ θριαμβέψει τελικά;

Ποτισμένοι ἀπὸ μιὰ εἰλικρινὰ ἐνοποιητικὴ νοοτροπία, πολλοὶ κομμουνιστὲς πολλαπλασιάζουν τὶς ἐπαφές τους μὲ τοὺς σοσιαλιστὲς ἑργάτες: γίνονται μικρές νυχτερινὲς συγκεντρώσεις στὸ ἔνα η τὸ ἄλλο σπίτι, δπου, χωρὶς στείρα παλινωδία γιὰ τὰ περασμένα σφάλματα, ἀντιμετωπίζουν τὸ μέλλον.

Ἀνάμεσα στοὺς σοσιαλιστὲς καὶ στοὺς κομμουνιστὲς, ἄλλες διάδεις συνεχίζουν τὶς προσπάθειές τους: στελέχη τοῦ «S.A.P.» (Ἐργατικὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα), μπραντλερικοὶ (κομμουνιστικὴ ἀντιπολίτευση), τέλος, μπολσεβίκοι — λενιγιστὲς η «τροτσιστές» οἱ μαστικές τους ἐφημερίδες, καλογραμμένες καὶ πλούσιες σὲ πληροφορίες, εἰναι ἀπὸ τὶς καλύτερες. "Ἄν κ' οἱ διπαδοὶ του δὲν ἀποτελοῦν παρὰ ἔνα μικρὸ πυρήνα, φαίνεται διμῶς πώς η προσωπικὴ ἐπιρροὴ τοῦ Τρότσκυ μεγαλώνει.... 'Ο μόνος ποὺ εἰδε καθαρά, ἀρχίζουν νὰ λένε ἀνθρωποι ποὺ μέχρι χτές τὸν χαρακτήριζαν ἀποστάτη.

"Ο κατατεμμαχισμὸς διμῶς αὐτὸς τῶν καλοπροσήρετων ἀνθρώπων σ' ἔνα σωρὸ μικρὲς σέκτες δὲν εἰναι ἐπικίνδυνος; Καθεμιὰ τους δὲν ἔχει τὴν τάση ν' ἀγγοεῖ τὶς ἄλλες καὶ νὰ πιστεύει πώς κρατάει τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια;

—'Αγαμφίβολα ναι, ἀλλὰ στὸ βάθος, μοῦ λέσι ἔνας φανατικὸς ἐγωτικός, δλος δ κόσμος εἰναι σύμφωνος, δλος δ κόσμος θέλει, γιὰ νὰ γινήσει τὸ φασισμό, τὴν ἐνοποίηση τῶν ἑργατικῶν δυνάμεων σ' ἔνα καὶ μόνο ἐπαναστατικὸ κόμμα.... Γιὰ νὰ φτάσουμε ἔκει, δὲν ὑπάρχουν παρὰ δύο δρόμοι:: ἀλλοὶ πιστεύουν δτι τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα μπορεῖ ν' ἀνορθωθεῖ ξανὰ καὶ νὰ γίνει δ πόλος ἐλέγχης τοῦ γερμανικοῦ προλεταριάτου. "Άλλοι, ἀποθαρρυμένοι — δχι ἀπὸ τὸν ἡρωισμὸ τῶν στελεχῶν του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ρωσικὴ τακτικὴ — θέλουν νὰ ιδρύσουν καινούριο ἐπαναστατικὸ κόμμα....

— Καὶ τὰ προγνωστικά σας;
Διστάζει, ἀμφιβάλλει:
— Τὰ πάντα κρέμονται ἀπ' τὴν Μόσχα!

Στίς 11 του Μάη, δλόκληρη ἡ ἐργατική τάξη του Μπρεσλάου, σοσιαλιστές, χομμουνιστές καὶ S.A.P. ἐνώθηκε γύρω ἀπ' τὴν σωρὸ τοῦ σύντροφου Ἐκστάιν, θύματος τῶν δῆμιων. Τὸ πλήθος τῶν ἐργαζομένων, μοῦ διηγεῖται ἔνας μάρτυρας, εἴταν τόσο πυκνὸ καὶ ὅργη τόσο μεγάλη ὥστε οἱ φαιοχίτωνες τὰ χρειάστηκαν καὶ ἔξαφανίστηκαν ἀπὸ ἑκεῖ. Μέσα στὸ νεκροταφεῖο ἀκούστηκαν Rote Front! Κ' ἔπειτα, στὸν ταπεινὸ τάφο, ἔγινε προσκύνημα ἀπ' τοὺς συγχεντρωμένους.

“Ιωας, γιὰ νὰ σφυρηλατηθεῖ τελικὰ ἡ ἐνότητα, χρειάζονται καὶ θὰ χρειαστοῦν ἀκόμα μάρτυρες...

Kai τώρα;

"Αγ έχετε διαβάσει: 'Άλφονς Ντωντέ, θὰ ξέρετε δτι συχνά δύο δηθρωποι συνυπάρχουν σ' έναν και μόνο. "Οταν δ φτωχός Ταρταρίνος δὲν κατάφερε νὰ συμφιλιώσει τὰ ἀντίθετά του, ἀφηγε τὸ Δὸν Κιχώτη και τὸ Σάντος Πλάντσα νὰ συζητήσουν ἐλεύθερα μέσα του. Κάτι τέτοιο μοῦ τυχαίνει και μένα τώρα. Γιὰ τὸν ἐλεγκτὴ πού, στὸ τραίνο τῆς ἐπιστροφῆς, κόδει τὸ εἰσιτήριό μου, δὲν υπάρχει παρὰ ἔνας ταξιδιώτης. Στὴν πραγματικότητα δμως, εἴμαστε δύο.

"Ο αἰσιόδοξος: — Αγαπητέ μου ἀπαισιόδοξε, ἐλάτε λοιπὸν νὰ καπνίσετε ἔνα τσιγάρο στὸ διάδρομο... γιὰ νὰ ἔκθεσουμε δ καθένας τὰ ἐπιχειρήματά του. Σᾶς δλέπω, φίλε μου, κάπως θλιψμένο. Νὰ σᾶς δμολογήσω δτι γυρίζεις ἀπ' τὴν καταραμένη αὐτὴ χώρα πολὺ πιὸ χαρούμενος;

"Ο ἀπαισιόδοξος: — Προσπαθεῖστε τουλάχιστον νὰ δικαιολογήσετε τὴν χαρά σας...

"Ο αἰσιόδοξος: — Μά, ἀκριβῶς αὐτὴ τὴν πρόθεση ἔχω... Πρώτα-πρώτα ἔχω τὴν ἐντύπωση δτι οἱ κύριοι αὐτοὶ εἶναι λιγότερο δυνατοί ἀπ' δυο φαίνονται. Νίχησαν πολὺ γρήγορα, εύκολα. Βέβαια, διάλυσαν δλα τὰ κόμματα. Μένει δμως ἔνα, ποὺ δὲ μιλήνε ποτὲ γι' αὐτὸ κ' ἔκει και στὸ ἔξωτερικὸ και ποὺ μολογοῦτο εἶναι τρομερὰ σημαντικό: δ στρατός! Πιστεύετε δτι ἡ φασιστικὴ γάγγραινα ἔχει δλοκληρωτικὰ ἔξαπλωθεῖ μέσα σ' αὐτὸ τὸ «Κράτος ἐν Κράτει»; Παρα-

τηρήσατε πώς φροντίζουν οι άρχηγοί του νά τὸ κρατήσουν στὸ περιθώριο, μακριὰ ἀπ' τὸν καυγά; Ἐγὼ μπόρεσα νὰ συζητήσω μὲ μερικοὺς ἀπ' τοὺς νεαροὺς αὐτοὺς στρατιῶτες κάπως θλιψμένο. Νὰ σᾶς διμολογήσω δτὶ γυρ!ζω ἀπ' τὴν ἐπιδημία... Μέχρι πότε καὶ μέχρι ποιό στημεῖο θ' ἀφήσουν τὸ Χίτλερ νὰ κάγει δ,τι θέλει; Κι αὐτὴ ἡ γριὰ ἀλεποῦ, δ Σλάιχερ, δὲν πι:στεύετε δτὶ περιψένει τὴν ὥρα του, στὴν ἀναγκαστική του ἀπομόνωση στὸ Πότσνταμ;

Σηκώνετε τοὺς ὅμιλους. Μὰ πέστε μου, αὐτὸ τὸ τεράστιο κόμμα-σταύλος, μὲ τὰ ἔκατομμύρια τῶν νέων μελῶν ποὺ προσχώρησαν, σᾶς ἐμπνέει ἐμπιστοσύνη;

Βέβαια, τελικὰ κοσκίνησαν τοὺς ὑποφήφιους, μὲ τὴν ἐπιβολὴ δοκιμασίας... Ἀλλά, ἀπ' τὸ Μάρτη, πόσους καὶ πόσους δὲ δέχτηκαν καὶ στρατολόγησαν!... Βέβαια, λένε δτὶ θὰ προσλυτίσουν, δτὶ θὰ «διαπαιδαγωγήσουν» δλον αὐτὸ τὸν κόσμο. Μπορεῖ δμως νὰ συμβεῖ καὶ τὸ ἀγιθέτο. Τὰ περιφῆμα αὐτὰ προπύργια τοῦ καθεστῶτος, οἱ S.A. καὶ οἱ S.S., είγαι Ισως ἀρκετὰ διαβρωμένα. Ἐκεὶ μέσα δρίσκεις ἀπ' δλα! Ἀντιδραστικούς, μαρξιστές, ἀλῇτες καὶ «ἔθγικομπολεσβίκους» μιὰ ὥραία σαλάτα! Βέβαια, γίνονται ἔκκαθαρίσεις, στέλνουν στὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης· ἀλλὰ αὐτὸ είναι, νομίζω δεῖγμα διάλυσης! Μήν ξεχνάτε δτὶ δ ἔχθρος ξέφυγε, δὲ στάθηκε νὰ δώσει μάχη. Αὐτὸ εἴταν ἡ ἀδυναμία του· Ισως στήμερα αὐτὸ είγαι ἡ δύναμή του. Ο «μαρξισμὸς» ξαναγεννιέται, σὰν τὴ χιλιοκέφαλη ὅδρα, μέσα στὰ σπλάχνα τῶν ἴδιων τῶν «φαιοχιτώνων». Μάχεται· καλυμμένος κι αὐτὸ είναι γι' αὐτὸν τεράστιο πλεονέκτημα. Αὐτοὺς τοὺς πεινασμένους νεανίες, πόσο καιρὸ ἀκόμα θὰ μποροῦν νὰ τοὺς κρατήσουν, νὰ τοὺς τρέφουν; Νά κάτι ἀκόμα ἀγνωστο!

Βλέπετε, οἱ μεγάλοι ναζιστὲς ἀρχηγοί κινδυνεύουν νὰ ὑπερφαλαγγιστοῦν. Οἱ μάζες γίνονται δλοένα πιὸ ἀπαιτητικές. Ὑπάρχουν φῆμες γιὰ ταραχές· κι δ ἴδιος δ Χίτλερ ἀναγκάστηκε νὰ δργιστεῖ, νὰ ξεμασκαρεύτει: δὲν θὰ γίνει ἀλλη ἐπανάσταση! Ἐτοι δμως δὲν καθησυχάζει τὰ μπουλούκια του!

Έγώ μιά φορά, δὲν θὰ ἔκπλαγω ἀν ἐπιταχυνθεῖ τὸ ρεῦμα: Ιως τότε ἄλλοι, δπως ἀς ποῦμε δ Γκρέγκορ Στράσερ, νὰ ἔρθουν στὴν ἐπιφάνεια... Καὶ τότε, λίγο νὰ βρεθούν στὸ ὄφος τους οἱ σύντροφοι μας, θὰ δοῦμε ἀνθρώπους γ' ἀλλάζουν τὸ φαιδὸν σὲ κόκκινο, πολὺ πιὸ γρήγορα ἀπ' δοσο χρειάστηκε γιὰ ν' ἀφῆσουν τὸ κόκκινο γιὰ χάρη τοῦ φαιοῦ!

Κ' ὑστερα δ φασισμὸς μπλέχτηκε μέσα σὲ ἀλυτες ἀντιφάσεις: Τοῦ εἶγαι ἀδύνατο νὰ πραγματοποιήσῃσει τὸ ἀντικαπιταλιστικό του πρόγραμμα... οὔτε κάν τὸ ἀντισημιτικό του. Κοιτάξτε πῶς συμπεριφέρεται μὲ τὸ γάντι ἀπέναντι στοὺς μεγαλοκαταστηλατάρχες, στοὺς ἔβραιους μεγαλοεπιχειρηματίες! Ἀπόρυγε νὰ θίξει τὸ μεγάλο ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κεφάλαιο. Ὁ διορισμὸς τοῦ διάδοχου τοῦ Χούγκενμπεργκ στὸ ὑπουργεῖο τῶν οἰκονομικῶν δὲν εἶναι ἀρκετὰ συμβολικός; Αὐτὸς δ κύριος Καύρτ Σμίντ εἶγαι: δ ἀνθρωπος τῶν μεγάλων ἀσφαλιστικῶν ἑταίριῶν!

Πιστεύετε δτι οἱ μικροαστοι θὰ ὑποστηρίξουν τὸ Χίτλερ μέχρι τέλους; Ναι, ἄλλὰ μόνο ἀν χτυπήσει τοὺς μεγάλους, τοὺς ἀνταγωνιστές τους, ἀν ὑποτάξῃ τοὺς χρηματιστές... Καὶ, τέλος, ἀν ξαναρχίσουν οἱ δουλειές. Νὰ λοιπὸν δροι ποὺ πρέπει νὰ ἔκπληρωθοῦν!

Τούρχει βέβαια αὐτὴ ἡ περίφημη «ἔσωτερος ἀποικιοποίηση». Ἀντικατάστησαν τὸ Χούγκενμπεργκ στὸ ὑπουργεῖο Γεωργίας μὲ κάποιο φαγατικὸ διπαδὸ τοῦ τεμαχισμοῦ τῆς γῆς. "Τούρχε, γιὰ λόγους ἔξωτερος πολιτικῆς, θέλουν νὰ δυναμώσουν τὸν πληθυσμὸ τῶν συνοριακῶν περιοχῶν... Θὰ κάνουν κάτι, βέβαια. Θὰ τολμήσουν νὰ θυσιάσουν διμιας ἀρχετούς μεγαλοφεουδάρχες γιὰ νὰ ίκανοποιήσουν τὴν ἀγροτικὴ μάζα τῆς Ἀνατολῆς; Ἀμφιβάλλω!

Παρὰ τὶς φεύτικες στατιστικές τους, ἡ ἀγεργία δὲν μειώθηκε οὔτε κατὰ ἔνα τοῖς ἔκατο. "Εδωσαν δουλειὰ στοὺς μὲν παιργούτας την ἀπ' τους δέ. Πῶς θὰ τηρήσουν αὐτὰ ποὺ ὑποσχέθηκαν; Πῶς θὰ μπορέσουν γ' ἀπορροφήσουν, μέσα σὲ τέσσερα χρόνια, δχτὼ ἔκατομμύρια ἀγεργους; Πῶς θ' ἀποφύγουν τὸν πληθωρισμό;

Παίρνοντας έδάφη ἀπ' τὴν Ἀνατολή, ἀπ' τὴν Ε.Σ.Σ.Δ.; Είναι ή παλιὰ ἀποφη τοῦ Ἀλφρεγτ Ρόζενμπεργχ κι: ἄλλων «λευκορώσων» πού, ἀπ' τὴν ἀρχή, κράτησαν τὸν ἔθνικοσσιαλισμὸν στὴν κολυμπήθρα. Θεωρητικά, είναι μεγάλος πειρασμός. Στὴν πράξη δημών, είναι ἀλλη ὑπόθεση! Ἐν τῷ μεταξύ, οἱ οἰκονομικὲς σχέσεις μὲ τὰ Σοδιέτ, παραμένουν ἔξαρτες...

‘Ο ἀπαισιόδοξος: — Σᾶς ἀκουσα, φίλε μου, χωρὶς νὰ σᾶς διακόψω. Θὰ πρέπει δημως νὰ παρατηρήσατε στὰ χεῖλη μου, περισσότερο ἀπὸ μιὰ φορά, ἵνα χαμόγελο. ‘Οχι: δις δλα τὰ ἐπιχειρήματά σας είναι παράλογα. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία δις τὸ Τρίτο Ράιχ ἔχει τεράστιες δυσκολίες ν’ ἀντιμετωπίσει. Ἀλλὰ μήπως κ’ ἡ Ἰταλία κ’ ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. δὲ γνώρισαν τέτοιες οἰκονομικὲς ἀντιξούτητες ἔδω καὶ δέκα χρόνια; Καὶ τὰ δυὸ καθεστῶτα στέκουν πάντοτε δρθια. Μή ξεχνᾶτε δις ὁ ἔθνικοσσιαλισμὸς είναι ή σύνθεση, ή δλοκλήρωση, ὁ καρπὸς τῶν δυὸ αὐτῶν ἐμπειριῶν. ‘Ο Χίτλερ, ποὺ δὲν είναι ηλίθιος, ἔμαθε ἀπ’ τὸ Στάλιν καὶ τὸ Μίουστολίν: τὴν τέχνη τοῦ νὰ κυβερνάει. Προετοιμαζόταν γι’ αὐτὸ ἀπὸ πολὺ καὶρό. Ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια τὸ κόρμα του εἴταν ἵνα Ράιχ μέσα στὸ Ράιχ, μὲ τὰ ὑπουργεῖα του καὶ τὶς ὑπηρεσίες του. Παρατηρήσατε μὲ τὶ μεθοδικότητα, ἀπ’ τὸ τέλος τοῦ Γενάρη μέχρι τέλος τοῦ Φλεβάρη, ἐγκαταστάθηκε στὴν ἔξουσια; Τίποτα δὲν ἀφέθηκε στὴν τύχη: πιὸ δργανωμένο σχέδιο δὲν ἔχει ξαναγίνει: οἱ σύντροφοί μας αιφνιδιάστηκαν μ’ δλη τῇ σημασίᾳ τῆς λέξης.

Κ’ ὑστερα, μὴ ξεχνᾶς ποτὲ δις ή Γερμανία είναι μιὰ χώρα οὐσιαστικὰ γραφειοκρατική. Μιὰ φορά νὰ κυριαρχήσει κάποιος πάνω σ’ αὐτὴ τὴν ἀπέραντη μάζα τῶν ὑπαλλήλων, τῶν ἀστυνομικῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν, τὴν ἔχει καναλλήσει: γιὰ πάντα. Βέβαια, ὑπάρχουν κ’ ἵνα σωρὸ δπαδοὶ ποὺ πρέπει γὰ δολευτοῦν· θὰ τοὺς δολέψουν. Κι αὐτοὶ ποὺ θ’ ἀπολυθοῦν θὰ μείνουν στὰ νύχια τους: στὰ στρατόπεδα ἐργασίας, στὰ κρατικὰ ναυπηγεῖα. Φτιάχνουν μιὰ τρομερὴ μυστικὴ ἀσυνγομία. Όλοέγα καὶ πιὸ πολύ, ή παράνομη δράση θὰ γί-

νεται ἀτελέσφορη και ἐπιζήμια. Συλλαμβάνοντας, ἀφήγοντας, τρομοκρατώντας, τελικά θὰ καταφέρουν νὰ ἔξουδετερώσουν πολλούς ἀγωνιστές...

Λέτε δτι ἡ μάζα θέλει τὸ σοσιαλισμό; "Οχι τὸν ἴδιο σοσιαλισμὸν διωας: αὐτὸν ποὺ θέλει δικαιοστός δὲν είναι διδιος μ' αὐτὸν ποὺ θέλει δικρότης η δικράτης. Θὰ παιζουν μ' αὐτές τις διαφορές και τελικά θὰ δώσουν σ' δλους ἀπὸ ἕνα κόκκαλο νὰ ροκανίσουν. Γιὰ τοὺς μακροϊδιοκτῆτες ἀγρότες δικτυος δικτυος Χίτλερ είναι ἔνας νέος Ναπολέων..." Αγ τὰ ἐπεισθδια συνεχιστοῦν, θὰ φανοῦν ἀμείλικτοι. "Αγ χρειαστεῖ νὰ ξαναβάλουν κάτω ἀπ' τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχό τους τὰ πλήθη τους η ν' ἀποκαταστήσουν μιὰ διασαλευμένη τάξη, δὲν θὰ ὑποχωρήσουν μπροστά σὲ τίποτα.

"Ο μαρξισμός, οδρα χιλιοκέφαλη; Πηγαίνετε λοιπὸν νὰ δεῖτε τὰ μωρά τῶν κόκκινων προλετάριων στὴν Ἀλτόνα, πῶς τραγουδᾶν τὸ Χόρπτε Βίσελ, βγαίνοντας ἀπ' τὸ σχολεῖο τους! Θὰ πάρουν τὰ παιδιά ἀπ' τὴν κούνια, θὰ διαμορφώσουν καινούριες γενιές!

"Ο πληθωρισμός; Ή ἀπορρόφηση τῶν προϊόντων; Μποροῦν νὰ τὰ καταφέρουν μὲ τὴν αὐτάρκεια τους, τὸ μονοπώλιο τῶν ἀνταλλαγῶν, τὸ εἰκονικό τους νόμισμα. Είδατε μὲ πόση ἀνεστη ἀργήθηκαν νὰ πληρώσουν τὴν μισή ἔξωτερική τους δψειλή! "Αγ χρειαστοῦν λεφτά, θὰ πάρουν ἀπ' τὰ ταμεῖα τῶν τραπεζῶν, διπλας δ Μουσσολίνι. "Ενας φιλελεύθερος σικενσιολόγος μπορεῖ νὰ φωνάξει ἀχ και όχ! Άλλα πιστέψεις με, δὲν ἔξαντλησαν ἀκόμα τὶς πηγές τους. Κ' διστερα, ἀποφύγατε νὰ μιλήσετε γιὰ τὸ σύμιστικὸ πρόδολημα: τὴν ἀνάρρωση τῆς ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητας. Μήπως ἀγνοοῦτε δτι στὴν Ἀμερικὴ η οικονομία ἀναστηλώνεται; Βέβαιο, ὅ καιπιταλισμός δὲ μπορεῖ νὰ ἐπιέσωσει παρὰ μὲ τὸ ἀπαίσιο καρκίνωμα τῆς ἀνεργίας. "Αγ διωας δικτυος Χίτλερ καταφέρει ν' ἀποτρέψει διαδικτυος έκατομμύρια ἀπ' τοὺς ἀνεργούς, τότε, ποιός στὴ χάρη του!

Τελειώνοντας τὴν ἔρευνά μου καὶ τὸ ταξίδι μου, θὰ πῶ μόνο αὐτὸ γιὰ τὸ δποῖο εἶμαι βέβαιος.

Εἶδα τὴ φαιὰ πανούχλα νὰ περγάσει ἀπὸ κεῖ. Εἶδα πῶς ἔκανε μιὰ πολιτισμένη χώρα. Ἡ μαρτυρία μου εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε σωβινισμό. Δὲν μ' ἀκούσατε νὰ πῶ καὶ ἐγὼ αὐτὸ ποὺ μουρμουρίζεται ἀκόμα καὶ στὶς δικές μας σοσιαλιστικές γραμμές, ἐδῶ στὴ Γαλλία: «δλ' αὐτὰ γίνανε... γιατὶ εἶναι Μπόζ».

Οὔτε καὶ πρόκειται πολὺ περισσότερο νὰ πῶ μαζὶ μὲ τὸ σοσιαλδημοκράτη ἡγέτη Βέλς διτὶ ἡ γερμανικὴ ἐργατικὴ τάξη δὲ στάθηκε στὸ ೦ψος τῶν περιστάσεων... Ἀν τὴν πρόδωσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς αὐτὸ δὲ σημαίνει διτὶ τῆς Ἑλειφε καὶ τῆς λείπει ἡ διάθεση γιὰ πάλη.

Εἶδα μὲ τὰ μάτια μου τὸ φασισμό. Ξέρω τώρα τί εἶναι. Καὶ πιστεύω διτὶ, πρὶν εἶναι ἀργά, πρέπει νὰ κάνουμε μιὰ ἔξέταση τῆς συνείδησής μας. Ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια, δὲν ἔννοοῦμε νὰ δώσουμε ἀρκετὴ προσοχὴ στὸ φαινόμενο. Ἀποχριάτικος καίσαρας, εἰρωνευόταν δὲ Πώλ Μπούκούρ. «Οχι, δὲ φασισμὸς δὲν εἶναι μασκαράτα. Ὁ φασισμὸς εἶναι ἔνα σύστημα, μιὰ ιδεολογία, μιὰ διέξοδος. Δὲ λύγει βέβαια τίποτα, ἀλλὰ διαρκεῖ. Εἶναι ἡ ἀπάντηση τῆς ἀστικῆς τάξης στὴν ἐργατικὴ δλιγωρία, μιὰ προσπάθεια νὰ δηγεῖ ἀπ' τὸ χάος γιὰ νὰ πραγματοποιήσει, χωρὶς νὰ θέσει σὲ κίνδυνο τὰ προνόμια τῶν ἀστῶν, καινούρια διαχείριση τῆς οἰκονομίας, ἔνα ἐρζάτς σοσιαλισμοῦ.

Ἐκεῖνο ποὺ ἔμαθα στὴ Γερμανία εἶναι διτὶ γιὰ νὰ νικήσουμε τὸ φασισμό, πρέπει νὰ τοῦ ἀντιτάξουμε ἔνα ζωντανὸ παράδειγμα, ἔνα ιδανικὸ μὲ σάρκα... Ἄχ! Νὰ μποροῦσε ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. νὰ ξαναγίνει, δπως μετὰ τὸ 1917, πόλος ἀκατανίκητης Ἑλλησ, μὲ τὸ ξαναγέννημα τῆς δημοκρατίας τῶν Σοβιέτ!

Ἐμαθα ἀκόμα διτὶ, ἀν ἡ ἐργατικὴ δλιγωρία παραταθεῖ, δὲ φασισμὸς θὰ ξαπλωθεῖ σ' ὅλο τὸν κόσμο. Θὰ δοῦμε κ' ἔδο τὰ ρόπαλά τους; Ὁ φασισμὸς εἶναι ούσιαστικὰ ἐπιθετικός: ἀν τὸν ἀφήσουμε νὰ ἀνδρωθεῖ, ἀν μείνουμε στὴν ἀμυνα, θὰ

μᾶς ἔξοντώσει. Χρησιμοποιεῖ καινούρια, δημαγωγική κ' ἐπαναστατική γλώσσα: ἀν συνεχίσουμε νὰ παπαγαλίζουμε, χωρὶς νὰ τὰ ἀναζωγονοῦμε στὴν πράξη, τὰ χιλιοειπωμένα παλιὰ κλισέ, ἀν δὲν εἰσχωρήσουμε μέχρι τὸ βάθος τῶν ἀπασιῶν θεωριῶν του, ἀν δὲ μάθουμε νὰ τοῦ ἀπαντᾶμε, θὰ ὑποστοῦμε τὴν μοίρα τῶν Ιταλῶν καὶ τῶν γερμανῶν. Τέλος, διφορισμὸς εἶναι οὐσιαστικὰ ἔνα κίνημα γεολαίας. "Αν δὲν τραβήξουμε μαζὶ μας τὴν νεολαία, ἀν δὲν ίκανοποιήσουμε τὴν ἐπιθυμία τῆς γιὰ δράση καὶ ίδαινικά, ὑπάρχει κίνδυνος δχι μόνο νὰ ξεφύγει ἀπ' τὰ χέρια μας ἀλλὰ νὰ στραφεῖ ἐνάντιά μας. "Αν δὲν ξεκαθαρίσουμε τὴ δράση μας ἀπὸ κάθε Ἱγνος ἔθνικισμοῦ, στρώνουμε κ' ἐμεῖς χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε, τὸ στρώμα γιὰ ἔνα ἔθνικοσποιαιτμό Παιός ξέρει, ίσως αὐτὸ τὸ στρώμα νὰ ἔχει κιόλας στρωθεῖ..."

Στὸ νεκροταφεῖο τοῦ Φρίντριχσφελντ, στὸ Βερολίνο, ἔνας ταπειγὸς πλήθινος τοῖχος. Τριγυρισμένοι: ἀπὸ ἐπαναστάτες καὶ γκῦτες τοῦ 1919, δὲ Κάρλ Λήμπτκνεχτ κ' ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ κοιμοῦνται τὸν τελευταῖο τους ὥπνο. Τὴν εἰσοδο τοῦ ταπειγοῦ χώρου τὴ φράζει ἔνα φηλὸ διάζωμα μὲ τὴν ἐπιγραφὴ: 'Απαγορεύεται ἡ εἰποδία!'

'Η μοναδικὴ γωνὶὰ τῆς Γερμανίας ποὺ μᾶς ἀγήκει ἀκόμα. Εεραμένα ἄνθη. Μία γυναίκα μὲ κοιτάζει μὲ κακόσουλη περιέργεια. Πιὸ μακριὰ ὁι φαιοχίτωνες κάνουν ἀσκήσεις καὶ κραυγάζουν τὶς τρεῖς τελετουργικὲς κραυγές:

— Χόιλ! Χάιλ! Χάιλ!

"Ολα φωτίζονται: τώρα. Οἱ δολοφόνοι τοῦ Κάρλ καὶ τῆς Ρόζας, οἱ ἐμπρηστὲς τοῦ Ράιχσταγκ εἶναι ἡ δρδὴ ποὺ πάνω τῆς γαντζώθηκε δὲ τοιμοθάνατος ἀστιφόρος γιὰ νὰ μπορέσει νὰ διατηρήσει τὴν κυριαρχία της. "Οχι μονάχα δὲ γερμανικὸς ἀλλὰ δλόχληρος δὲ ἀστισμός. Δὲν εἶναι τυχαίο δτι ἡ

ἀφρόκρεμα τῶν «διαγοουμένων» μας στὴ Γαλλία κάγει τεμε-
νάδες σήμερα μπροστά στὸν «ἰσχυρὸ ἄνδρα» τῆς ἀλλης δύνης
τοῦ Ρήγου.

Κι ἀπαντᾶμε, ἔμετοι, στὸ τριπλὸ μουγκανητό τους:
—Ἐλεύθεροι ἀνθρώποι δλων τῶν χωρῶν, ἐνωθεῖτε!

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

ΟΤΑΝ ΜΑΣ ΥΠΟΣΚΕΛΙΖΕ Ο ΦΛΑΣΙΕΜΟΣ (εισαγωγικό σημείωμα).

α. Ντ. Γκ., "Οταν μᾶς υποσκέλιζε δ φασισμός, 1955. "Οταν μᾶς υποσκέλιζαν δ φασισμός κι δ πόλεμος, 1960.

Η ΦΑΙΑ ΠΑΝΟΥΚΛΑ

I. Πριν απ' τήν καταστροφή (εισαγωγικό σημείωμα).

β. Ντ. Γκ., «Στοὺς δρόμους μὲ τὴ γερμανικὴ νεολαία», Υι 7 Δεκέμβρη 1932. «Ἐπιστροφὴ στὸ βαρβαρισμό, στὸ ίδιο, 8 Μάρτη 1933 «Εἰκόνες ἀπ' τὴ Γερμανία», I καὶ II. «Δυὸς σχολές τῆς Γερμανίας, I καὶ II, *Monde*, 'Οκτώβρης, Νοέμβρης 1932. «Τὸ γράμμα αὐτὸς Ισαὼς εἶναι τὸ τελευταῖο» (ἐπιστολὴ ἀπ' τὴ Γερμανία, 28 Φλεβάρη 1932), στὸ ίδιο, 11 Μάρτη 1933, «Σλάνχερ; Χίτλερ; ἡ ἐπανάσταση?». «Η προλεταριακὴ διατάξαση», 10 'Οκτώβρη 1932. «Νικηφόρα διτίσταση τοῦ γερμανικοῦ προλεταριάτου», στὸ ίδιο, 10 Νοέμβρη 1932. «Στὸ Kuhle Wampe μὲ τοὺς ἐπαναστάτες δινεργούς», *Ματίς*, Δεκέμβρης 1932.

II. Μετά τήν καταστροφή (εισαγωγικό σημείωμα).

γ. Ντ. Γκ., *Le Populaire* ἀπὸ 25 Ιουνίου μέχρι 13 Ιουλίου 1933.

δ. Βλ. Ντ. Γκ., *Front Populaire, révolution manquée*, 1963, σελ. 36 - 39.

1. Μερικοί πιστεύουν δτι, ἀπ' αὐτή τὴν ἐποχὴν ἀκόμα, ἡ Ε.Σ.Σ.Δ., δυσπιστώντας πρωταρχικά στὶς δυτικές «δημοκρατίες», έχτιζε τὰ πρῶτα σκαλοπάτια ποὺ ἔμελλαν νὰ διδηγήσουν στὸ γερμανοσοβιετικὸ σύμφωνο τοῦ 1939.

2. Βλ. *Προβλήματα τῆς Γερμανικῆς ἐπανάστασης*, 1931. 'Ο μένος δρόμος', 1932. *Kai τώρα*; 1932, στὰ *Écrits*, τ. III, 1959.

3. Αὐτὴ εἴταν ἡ κατηγορία ποὺ ἀπεύθυνε ἐνάντιά της καὶ Ιδιαίτερα ἐνάντια στὸν Πιέρ Μονάτ, ὁ Τρότσκυ.

4. 'Αργότερχ μόνο, στὸ τέλος τοῦ 1935, ἔκαναν ἐκμεταλλεύσιμη γιὰ μᾶς τὴν πείρα τους, δταν μᾶς βοήθησαν νὰ ίδρυσουμε τὴν 'Επαναστατικὴν 'Αριστερὰ τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος. Βλ. D. G. Front populaire, *La révolution manquée*, 1963.

5. 'Ελπίδες ποὺ ἔκφράστηκαν ἀπ' τὸν Τρότσκυ στὸ τέλος τοῦ 'Οκτώβρη τοῦ 1934, στὸ περίφημο δρόμο: «Ποῦ βαδίζει ἡ Γαλλία;» (*Écrits*, τ. II, 1958).

6. Αὐτὸ ἔγινε τελικὰ στὰ 1940, δταν ἡ μεσαία τάξη, ταλαιπωρημένη ἀπ' τὰ οἰκονομικὰ καὶ χρηματιστικὰ ἡμίκετρα τῶν λεγομένων λαϊκομετωπικῶν κυβερνήσεων, κατέφυγε στὶς ἀγκάλες τοῦ στρατάρχη Πεταίν.

7. Βλ. Henri Claude, 'Απὸ τὴν οἰκονομικὴν κρίση, στὸν παγκόσμιο πόλεμο.

8. Curzio Malaparte, *Technique du Coup d'Etat* ('Η τεχνικὴ τοῦ πραξικοπήματος), 1931.

9. Θυμάματι ἔνα κύριο δρόμο τοῦ Πώλ Φώρ, στὸ *Populaire*, δπου ἀναπτυσσόταν μὲ μεγάλη ἀκρίβεια δλη ἡ ἀπίθανη ἐπιχειρηματολογία ποὺ συνοψίζεται παραπάνω.

10. Hermann Löhne.

11. *Populaire*, 9 Νοέμβρη 1932.

12. Μετά, τὸ χιτλερικὸ καθεστώς ισοπέδωσε γιὰ λόγους ἀσφαλείας τὶς πολιτές συνοικίες τοῦ 'Αμβούργου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: "Οταν μᾶς άποσκέλιζε δ φασισμός	5
Π φίν ἀπ' τὴν καταστροφὴν (1932)	37
Μετά τὴν καταστροφὴν (1933)	79
Πρόλογος στήν έκδοση τοῦ 1945	81
1. 'Η πλημμυρίδα	85
2. Νεολαία σὲ παραφροσύνη	90
3. Χιτλερικὲς Κυριακὲς	95
4. 'Η προπαγάνδα τους	100
5. 'Ο Χόρστ Βέσσελ καὶ δύσμος	105
6. Θάνατος στὸ πνεῦμα	110
7. Σὲ κοιτάζουν 'Εβραιοι	115
8. Πόλεμος ἡ εἰρήνη;	121
9. Πρός τὸν «έθνικομπολεσεβικισμό»	125
10. 'Αγκυλωτὸς σταυρὸς στὰ συνδικάτα	131
11. Στὴν κατάκτηση τοῦ προλεταριάτου	137
12. 'Η Ἑλλη Γερμανία	142
13. Οἱ φυλακές τους	147
14. Καινούργιο ξεκίνημα	153
15. Στὴν παρανομία	160
16. Πρός τὴν ἐνότητα δράστης	166
17. Καὶ τώρα;	178
Παραπομές.	

**ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
«ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ» Ρήγα Παλαιμήδη 5,
ΚΑΙ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΟΥ Β. ΜΥΡΤΙΛΟΓΛΟΥ
Μυλλέρου 50, σε 3.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ
ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΗ ΤΟΥ 1971.
ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΓΙΑΝΝΗ ΒΑΛΑΒΑΝΙΔΗ
•Εκδόσεις "Κείμενα,, Μανθομιχάλη 8
•Αθήνα 143, τηλ. 603—454**

$\Delta\rho.$